



Bartosz Sitarz  
Jolanta Szyłkowska

# ŚWIATOWY ZWIĄZEK ŻOŁNIERZY ARMII KRAJOWEJ OKRĘG SZCZECIN

LUDZIE I DZIAŁALNOŚĆ (1981) 1989-2023

BARTOSZ SITARZ  
JOLANTA SZYŁKOWSKA

ŚWIATOWY ZWIĄZEK  
ŻOŁNIERZY ARMII KRAJOWEJ  
OKRĘG SZCZECIN  
LUDZIE I DZIAŁALNOŚĆ  
(1981) 1989–2023

SZCZECIN 2024

Współpraca: Marek Lupa, Małgorzata Duras, Joanna Glatz, Agnieszka Mazurkiewicz,  
Kamil Muras, Aleksandra Nadolska, Łukasz Pajor, Zbigniew Studziński

Autorzy fotografii: BS – Bartosz Sitarz, KM – Kamil Muras, ŁP – Łukasz Pajor, MB –  
Magdalena Biała, ML – Marek Lupa, ZS – Zbigniew Studziński  
Wszystkie zdjęcia wykonano w 2023 r.

Źródła ilustracji: AKAK – Album *Kaplica Armii Krajowej*, APSz-ŚZZAK – Archiwum  
Państwowe w Szczecinie – zespół Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej Okręg  
Szczecin, APW – Album *M/S Powstaniec Warszawski*, BB – ze zbiorów Bogusława Boryso-  
wicza, DSz – ze zbiorów Danuty Szyksznian, KKC – Kronika Koła Obszaru Centralnego  
i Zachodniego, KKPW – Kronika Koła Powstańców Warszawskich, KKŚ – Kronika Koła  
w Świnoujściu, ŚZZAK – z zasobu Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej  
Okręg Szczecin, UMM – Urząd Miejski w Międzyzdrojach,  
ZC – ze zbiorów Zygmunta Piotra Cywińskiego

Korekta  
Magdalena Szmorąg-Nerć

Projekt okładki  
Joanna Wilanowska-Ośka

Fotografie na okładce z zasobu ŚZZAK Okręg Szczecin

© Copyright by Archiwum Państwowe w Szczecinie 2024

© Copyright by Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej Okręg Szczecin 2024

ISBN 978-83-66028-25-8 (wersja drukowana)

ISBN 978-83-66028-26-5 (wersja elektroniczna)



Archiwum Państwowe w Szczecinie  
ul. św. Wojciecha 13  
70-410 Szczecin  
[www.szczecin.ap.gov.pl](http://www.szczecin.ap.gov.pl)



Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej  
Okręg Szczecin  
ul. Wały Chrobrego 4  
70-502 Szczecin  
[www.akszczecin.org.pl](http://www.akszczecin.org.pl)

Wydanie I  
Nakład: 300 egz.

Skład i druk  
Soft Vision Mariusz Rajski  
Ustowo 39  
70-001 Szczecin

Żołnierzom Armii Krajowej  
i ich Rodzinom



## SPIS TREŚCI

<i>Armia Krajowa</i> Zbigniew Kabata ps. „Bobo” .....	7
Słowo wstępne dr hab. prof. US Krzysztof Kowalczyk .....	9
Podziękowania .....	11
Wstęp.....	13
1. Zarys historii i działalności Armii Krajowej .....	15
2. Powstanie Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej.....	31
3. Kalendarium ogólnopolskie.....	37
4. Powstanie Okręgu Szczecin .....	39
5. Składy osobowe Zarządu Okręgu .....	43
6. Działalność statutowa .....	47
7. Koło Powstańców Warszawskich.....	61
8. Koło Kresowych Żołnierzy .....	67
9. Koło Obszaru Centralnego i Zachodniego .....	75
10. Koło w Stargardzie .....	79
11. Koło w Świnoujściu.....	83
12. Koło w Gryficach .....	91
13. Koło w Wałczu .....	95
14. Zjazdy Kresowych Żołnierzy .....	97
15. Obchody rocznicowe.....	105
16. Miejsca upamiętnienia .....	113
17. Szkoły .....	141
18. Statki .....	153
19. Sztandary .....	157
20. Odznaczenia.....	163
21. Kalendarium Okręgu.....	167
22. Publikacje .....	173

23. Zakończenie .....	175
Posłowie Jolanta Szyłkowska.....	177
Załączniki .....	179
Załącznik nr 1 Organizacje wcielone do ZWZ-AK .....	179
Załącznik nr 2 Struktura odtworzeniowa Armii Krajowej w ramach Akcji „Burza” .....	181
Załącznik nr 3 Struktura Armii Krajowej w Okręgu Wilno w przededniu Akcji „Burza” .....	183
Załącznik nr 4 Rota przysięgi Armii Krajowej.....	182
Załącznik nr 5 Rozkaz gen. Leopolda Okulickiego „Niedźwiadka” do żołnierzy Armii Krajowej z 19 stycznia 1945 r. ....	183
Załącznik nr 6 Wykaz członków Okręgu Szczecin – żołnierzy Armii Krajowej .....	184
Bibliografia .....	250
Galeria.....	253

# ARMIA KRAJOWA

(ZBIGNIEW KABATA PS. „BOBO”)

Byłaś dla nas radością i dumą,  
jak stal prężna, jak żywioł surowa,  
ustom – pieśnią, sercu – krwawą łuną,  
ARMIO KRAJOWA

Zimy ogień, granat pod podłogą,  
łańcuch co dzień spajany od nowa,  
zbrojne kroki nocną leśną drogą,  
ARMIA KRAJOWA

W bohaterów prowadziłaś ślady  
naród zwarty jak grupa szturmowa,  
aż spłynęłaś krwią na barykady,  
ARMIO KRAJOWA

Nie rabaty, nie barwy mundurów,  
nie orderu wstęga purpurowa,  
ale skowyt i krew spod pazurów,  
ARMIA KRAJOWA

Choć nagrodą było ci wygnanie,  
kula w plecy, cela betonowa,  
co się stało – nigdy nie odstanie,  
ARMIO KRAJOWA

Odmówiono ci sławy i życia,  
ale symbol wyklęty i słowa  
imię twoje wciąż sławią z ukrycia,  
ARMIO KRAJOWA

Nas nie stanie, lecz ty nie zaginiesz.  
Pieśń cię weźmie, legenda przechowa.  
Wichrem chwały w historię popłyniesz,  
ARMIO KRAJOWA

Aberdeen, Szkocja, 1964 r.

Tekst Zbigniewa Kabaty odczytywany jest jako wierszowany zapis losów żołnierzy Armii Krajowej. Autor, jeden z szeregu, wskazuje z perspektywy czasu na bezkompromisowość walki, dramat tych, którym dane było przeżyć, oraz kreśli perspektywę zwycięstwa Etosu Armii Krajowej na przestrzeni dziejów. Drogę tę przemierzali Bohaterowie tej publikacji, stawiając na kolejnych szlakach czytelne drogowskazy.





*Byłaś dla nas radością i dumą  
Jak stal prężna, jak żywioł surowa,  
ustom – pieśnią, sercu – krwawą łuną,  
Armio Krajowa*

Armia Krajowa, tekst Zbigniew Kabata

Szanowni Państwo!

Oddajemy do Waszych rąk publikację dotyczącą działalności Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej Okręg Szczecin w latach 1989–2023. Po 1945 r. Pomorze Zachodnie zasiedlali byli żołnierze AK. Dla wielu z nich region (przysłowiowy polski „dziki Zachód”) był miejscem, gdzie mogli ukryć swoją prawdziwą tożsamość przed represyjną władzą komunistyczną, rozpocząć nowe życie. Niektórzy z nich liczyli, że Szczecin i inne miasta przygraniczne będą stanowiły dobry punkt przerzutowy na Zachód Europy. Żołnierze AK i ich rodziny wpisali się w powojenny pejzaż regionu, wykonując często ważne, uznane społecznie profesje, np. lekarzy, architektów, nauczycieli. Wielu z nich mordowano, skazywano na kary więzienia, inwigilowano, odmawiano przyjęcia na studia, uzyskania awansu zawodowego z uwagi na ich akowską przeszłość. Przede wszystkim propaganda komunistyczna starała się zatrzeć pamięć o walce, dokonaniach i etosie AK, określając żołnierzy tej formacji (zwłaszcza w okresie stalinizmu) jako „zaplute karty reakcji”, „bandyci z lasu”. W 1980 r. liczni żołnierze AK włączyli się w działalność powstającego NSZZ „Solidarność”, służąc swoją wiedzą i doświadczeniami wyniesionymi z czasów konspiracji. Powolna erozja systemu komunistycznego w Polsce od 1989 r. umożliwiała zalegalizowanie działalności ŚZZAK. Rozwój struktur związku nastąpił także w województwie szczecińskim, czego odzwierciedleniem jest dokumentacja przekazana do Archiwum Państwowego. W warunkach systemu demokratycznego akowcy zaczęli swobodnie integrować się, organizować spotkania rocznicowe, okazjonalne, w tym słynne Zjazdy Kresowych Żołnierzy w Międzyzdrojach. Nade wszystko środowisko ŚZZAK brało udział w spotkaniach z młodzieżą, przekazując wiedzę o historii swojego pokolenia, walce o wolną Polskę (m.in. w powstaniu warszawskim, wileńskim, konspiracji poakowskiej). Tym samym żołnierze AK pozostali do końca wierni swojej przysiędze, uczestnicząc w narodowej sztafecie pokoleń. Dziś oddajemy im hołd, przypominamy ich działalność poprzez publikację opracowaną wspólnie przez Bartosza Sitarza z Archiwum Państwowego w Szczecinie i Jolantę Szyłkowską ze Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej Okręg

Szczecin. Monografia powstała w oparciu o zasoby obu wspomnianych podmiotów i jest świadectwem owocnej, cyklicznej współpracy Archiwum oraz Związku. Wydajemy ją nieprzypadkowo w 85. rocznicę powstania Polskiego Państwa Podziemnego i 82. rocznicę powstania AK. Bez pamięci i szacunku do przeszłości, nie da się bowiem budować tożsamości narodu, państwa i społeczeństwa.

dr hab. prof. US Krzysztof Kowalczyk  
Dyrektor Archiwum Państwowego w Szczecinie

## PODZIĘKOWANIA

Serdeczne podziękowania od autorów – za wszelkie udzielone informacje, poświęcony czas oraz udostępnienie miejsc, fotografii bądź przedmiotów pokazanych w publikacji – otrzymują:

- członkowie Zarządu Okręgu Szczecin: Artur Chudycki, Tadeusz Kawecki, Maria Kozłowska, Zofia Nowak, Lech Piątkowski, Zdzisław Szudlarek;
- członkowie ŚZŻAK: Amelia Korycka, Stanisława Kocielowicz, Andrzej Lindecki, Janina Ostrowska-Kin, Bolesław Zbigniew Pawłowski, Zbigniew Piasecki, Edmund Rodziewicz-Bielewicz, Alicja Uczciwek, Edward Zamiara;
- Barbara Biernat – Wicedyrektor Technikum Ekonomicznego im. rtm. Witolda Pileckiego w Szczecinie;
- Zygmunt Piotr Cywiński – emerytowany nauczyciel Szkoły Podstawowej nr 14 im. Danuty Szyksznian w Szczecinie;
- Jerzy Hernet – Dyrektor Wydziału Oświaty, Kultury i Sportu Starostwa Powiatowego w Stargardzie;
- Anna Kaczkiełło – Wydział Oświaty Urzędu Miasta Szczecin;
- Barbara Kamienowska – Katedra i Zakład Pielęgniarstwa Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego w Szczecinie;
- Monika Kieliszak – Dyrektor Oddziału Regionalnego Agencji Mienia Wojskowego w Szczecinie;
- Gabriela Kozakiewicz – Wicedyrektor Zespołu Szkół nr 4 im. Armii Krajowej w Szczecinie;
- Agnieszka Kuchcińska-Kurcz – kierownik Oddziału Centrum Dialogu Przełomy Muzeum Narodowego w Szczecinie;
- Agnieszka Mackojć – Dyrektor Szkoły Podstawowej nr 3 im. Wojsk Obrony Powietrznej Kraju w Gryficach;
- Paweł Masłowski – Dyrektor Zespołu Szkół nr 4 im. Armii Krajowej w Szczecinie;
- Marta Mielcarek – Specjalista ds. administracyjnych Okręgowej Izby Lekarskiej w Szczecinie;
- kpt. Irena Paczek-Krawczak – Oficer Prasowy 12 Brygady Zmechanizowanej im. gen. broni Józefa Hallera;
- Urszula Pająk – Dyrektor Szkoły Podstawowej nr 14 im. Danuty Szyksznian w Szczecinie;
- Romuald Podmokły – Prezes Koła w Gryficach Związku Kombatanów RP i Osób Represjonowanych;

- Maciej Puzik – Dyrektor Zespołu Szkół Ponadpodstawowych w Gryfinie;
- Waldemar Rogulski – Dyrektor I Liceum Ogólnokształcące im. Kazimierza Wielkiego z Oddziałami Mistrzostwa Sportowego w Wałczu;
- p.hm. Tomasz Rychłowski – 34 Drużyna Harcerska „Orlęta” im. Orłąt Lwowskich;
- Dorian Sierek – Kierownik techniczny Bazyliki Archikatedralnej pw. św. Jakuba Apostoła w Szczecinie;
- dr n. med. Marzanna Stanisławska – Katedra i Zakład Pielęgniarstwa Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego w Szczecinie;
- Przemysław Winiarski – Inspektor ds. turystyki i sportu Urzędu Miejskiego w Międzyzdrojach;
- pracownicy Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Szczecinie;
- pracownicy: VII Liceum Ogólnokształcącego im. Krzysztofa Kamila Baczyńskiego w Szczecinie, Zachodniopomorskiego Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Szczecinie, Zespołu Szkół Budowlano-Technicznych w Stargardzie, Zespołu Szkół nr 1 im. Mieszka I w Stargardzie;
- Parafia pw. św. Antoniego w Wałczu;
- Sanktuarium Matki Bożej Nadodrzańskiej Królowej Pokoju w Siekierkach.

## WSTĘP

Niniejsza publikacja poświęcona jest żołnierzom Armii Krajowej osiadłym na ziemi szczecińskiej, zrzeszonym w Okręgu Szczecin Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej, oraz pozostałym członkom tej organizacji. Powstanie Związku stało się możliwe dopiero na skutek przemian politycznych rozpoczętych w Polsce w 1989 r. Początek szczecińskiego okręgu, wówczas jeszcze w ramach Stowarzyszenia Żołnierzy Armii Krajowej, wyznacza dzień 22 kwietnia 1989 r. Rok później, w połowie marca 1990 r., Stowarzyszenie przekształciło się w Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej (ŚZZAK). Trzeba jednak podkreślić, że genezy zorganizowanej działalności akowców należałoby szukać ponad siedem lat wcześniej. Wtedy bowiem, późną jesienią 1981 r., powstała w Szczecinie Komisja środowiskowa byłych Żołnierzy Armii Krajowej przy Zarządzie Wojewódzkim Związku Bojowników o Wolność i Demokrację (22 października), następnie zaś Klub Powstańców Warszawskich (28 listopada) oraz Klub Żołnierzy Kresowych Armii Krajowej (13 grudnia). Stąd też w tytule publikacji, poza zasadniczym zakresem chronologicznym, zdecydowano się ująć w nawiasie rok 1981, wskazując tym samym, iż Okręg Szczecin Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej nie powstał w próżni, lecz oparł się na istniejących już dwóch klubach, mających za sobą znaczący dorobek. Zakres terytorialny pracy z oczywistych względów ogranicza się do obszaru działania Okręgu Szczecin, obejmującego dawne województwo szczecińskie, a od 1999 r. również powiat walecki.

W pracy zdecydowano się nie opisywać losów całego środowiska czy też poszczególnych postaci na Pomorzu Zachodnim ani w najczarniejszym okresie stalinizmu, ani w późniejszych latach rządzonej przez komunistów Polski „Ludowej”. Postanowiono natomiast, szczególnie z myślą o młodych Czytelnikach, zamieścić krótki zarys historii i działalności Armii Krajowej. Zdawano sobie oczywiście przy tym sprawę, że streszczenie bardzo szerokiego spektrum działalności masowej formacji na przestrzeni sześciu wojennych lat nie jest zadaniem łatwym. Niemniej jednak starano się uwzględnić wszystkie aspekty, począwszy od genezy (Służba Zwycięstwu Polski, Związek Walki Zbrojnej) i struktury organizacyjnej, poprzez działalność (sabotaż, dywersję, wywiad, propagandę, produkcję uzbrojenia), walkę zbrojną z Akcją „Burza” i jej kulminacyjnym momentem – Powstaniem Warszawskim – na czele, a skończywszy na rozwiązaniu organizacji. Przybliżono także formacje wcielone do Armii Krajowej i z nią współpracujące (ze szczególnym naci-

skiem na Szare Szeregi) oraz powstałe po zakończeniu wojny organizacje konspiracyjne o rodowodzie akowskim.

W zasadniczej części pracy przedstawiono okoliczności powstania Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej w skali ogólnopolskiej, Okręgu Szczecin oraz wchodzących w jego skład kół środowiskowych (Powstańców Warszawskich, Kresowych Żołnierzy, Obszaru Centralnego i Zachodniego) i terenowych (Gryfice, Stargard, Świnoujście, Wałcz). Przybliżono najważniejsze aspekty ich działalności statutowej, wymieniono składy osobowe zarządów oraz stan liczebny na przestrzeni lat. Oddzielną część poświęcono odbywającym się przez 35 lat Zjazdom Kresowych Żołnierzy Armii Krajowej oraz wybranym obchodom rocznic ważnych dla historii Polskiego Państwa Podziemnego i jego zbrojnego ramienia. Następnie scharakteryzowano trwałe upamiętnienia w formie pomników i tablic, jakie odsłonięto w Szczecinie i województwie, oraz szkoły i pływające dla Polskiej Żeglugi Morskiej statki, które otrzymały patronów związanych z Armią Krajową. Nie zabrakło również miejsca dla opisanie sztandarów (Okręgu i kół) oraz najważniejszych odznaczeń państwowych i związkowych. Umieszczono także wykaz publikacji wydanych przez szczecińskich kombatantów lub im poświęconych. Dla lepszego zorientowania się w znacznej liczbie dat i wydarzeń, zamieszczono także dwa kalendaria – ogólnopolskie oraz okręgowe, zawierające fakty ściśle związane z rozwojem Związku oraz polityką historyczną Państwa Polskiego i jego działaniami podejmowanymi wobec środowiska kombatantów. Uzupełnieniem treści są załączniki, przede wszystkim wykaz kombatantów-członków Związku, oraz galeria fotografii.

Bazę źródłową dla niniejszej publikacji stanowiła dokumentacja Związku zgromadzona w dwóch miejscach – Zarządzie Okręgu Szczecin ŚZZAK oraz Archiwum Państwowym w Szczecinie. Poza protokołami, sprawozdaniami, zarządzeniami, wykazami członków i aktami osobowymi, szczególnie ważne były kroniki oraz okolicznościowe wydawnictwa. Spośród publikacji książkowych najwięcej cennych informacji oraz ilustracji zawierała praca Danuty Szyksznian *Jak dopalał się ogień biwaku*. Nieodczonne były także informacje udzielone przez aktualnych członków Związku. Autorzy zdają sobie sprawę, że nie uwzględniono ani wszystkich wydarzeń, w których brał udział Okręg, ani wszystkich zaangażowanych członków czy też współdziałających organizacji, lecz stało się tak z powodu ograniczonej objętości pracy. Podobnie subiektywny jest wybór fotografii, niemniej jednak starano się, by reprezentowały one możliwie najszerszy zakres chronologiczny i tematyczny. Autorów zdjęć oraz źródło pochodzenia ilustracji w większości podano skrótami, zaś ich rozwinięcie umieszczono na stronie redakcyjnej.

## ZARYS HISTORII I DZIAŁALNOŚCI ARMII KRAJOWEJ

Armia Krajowa powstała 14 lutego 1942 r., lecz jej rodowód sięga początku okupacji niemieckiej i radzieckiej terytorium Polski w następstwie klęski wrześniowej. Nie umilkły jeszcze całkiem regularne działania zbrojne w wojnie obronnej, a już 27 września 1939 r., na mocy rozkazu gen. Juliusza Rómmla, dowódcy obrony Warszawy, gen. bryg. Michał Tokarzewski-Karaszewicz otrzymał pełnomocnictwo do „prowadzenia dalszej walki o utrzymanie niepodległości i całości granic”. Zainicjował on powstanie organizacji wojskowo-politycznej o nazwie Służba Zwycięstwu Polski, stając zarazem na jej czele. Decyzją Naczelnego Wodza i premiera RP, gen. broni Władysława Sikorskiego z 13 listopada 1939 r., powołano Związek Walki Zbrojnej (ZWZ) o charakterze stricte wojskowym, podporządkowany ściśle rządowi emigracyjnemu i Naczelnemu Wodzowi. Przejęcie przez ZWZ istniejących już struktur Służby Zwycięstwu Polski nastąpiło na przełomie 1939 i 1940 roku. 14 lutego 1942 r. kolejnym rozkazem Naczelnego Wodza ZWZ przemianowany został na Armię Krajową, z zachowaniem dotychczasowych struktur organizacyjnych i dowódczych. Zmiana nazwy służyć miała podniesieniu rangi związku i podkreśleniu jego zbrojnego charakteru – armii, w skład której weszli „wszyscy żołnierze w czynnej służbie wojskowej w Kraju”.

Służba Zwycięstwu Polski    27 IX 1939 – 13 XI 1939

Związek Walki Zbrojnej     13 XI 1939 – 14 II 1942

Armia Krajowa                14 II 1942 – 19 I 1945

Jeszcze jako Związek Walki Zbrojnej w założeniu była organizacją ogólnonarodową, ponadpartyjną i obejmującą wszystkie warstwy społeczne. Miała za zadanie stawianie oporu okupantowi i obronę ludności cywilnej, a w dłuższej perspektywie, jako cel strategiczny –przeprowadzenie w dogodnym momencie geopolitycznym i militarnym zwycięskiego powstania powszechnego na tyłach sił okupacyjnych oraz wywalczenie upragnionej wolności. Realizowała swoje cele poprzez: szkolenia wojskowe, wywiad, propagandę, sabotaż i dywersję oraz walkę zbrojną. Aż do czerwca 1940 r. formalnie dowodzona była z Francji przez gen. Kazimierza Sosnkowskiego (któremu podlegały bezpośrednio komendy sześciu obszarów, a następnie komendy okupacji niemieckiej i sowieckiej), co



w praktyce było mocno problematyczne. Dopiero 18 czerwca tego roku gen. Władysław Sikorski mianował płk. Stefana Roweckiego zastępcą Komendanta Głównego ZWZ, zaś 30 czerwca – Komendantem Głównym, jednocześnie powołując w kraju Komendę Główną. Odtąd łączność (radiową i kurierską) między Komendą Główną ZWZ-AK a Sztabem Naczelnego Wodza zapewniał Oddział VI Sztabu.

Komendanci Armii Krajowej (wraz ze Służbą Zwycięstwu Polski i Związkiem Walki Zbrojnej):

- gen. dyw. Michał Tokarzewski-Karaszewicz ps. „Torwid”  
27 IX 1939 – listopad 1939
- gen. broni Kazimierz Sosnkowski ps. „Godziemba”  
13 XI 1939 – 30 VI 1940
- gen. dyw. Stefan Rowecki ps. „Grot”  
30 VI 1940 – 30 VI 1943
- gen. dyw. Tadeusz Komorowski ps. „Bór”  
lipiec 1943 – 1 X 1944
- gen. bryg. Leopold Okulicki ps. „Niedźwiadek”  
1 X 1944 – 19 I 1945

Podlegali oni bezpośrednio Naczelnemu Wodzowi, a politycznie – Delegatowi Rządu na Kraj.

Armia Krajowa była częścią Polskiego Państwa Podziemnego – zakonspirowanych struktur państwa polskiego, podległych Rządowi RP na uchodźstwie (w Paryżu, następnie w Angers, a od czerwca 1940 r. w Londynie). Obejmowało ono Delegaturę Rządu na Kraj z siecią delegatur okręgowych (wojewódzkich) i powiatowych, konspiracyjne sądy, które wydawały i wykonywały wyroki, podziemną prasę i wydawnictwa, szkolnictwo średnie i wyższe, różne formy zakazanego przez okupanta życia kulturalnego. Działała także podziemna reprezentacja głównych stronnictw politycznych, będąca namiastką parlamentu – początkowo jako Polityczny Komitet Porozumiewawczy (od lutego 1940 do sierpnia 1943), następnie Krajowa jako Reprezentacja Polityczna i Rada Jedności Narodowej (od 9 stycznia 1944 do 1 lipca 1945). Zadaniem władz cywilnych było utrzymanie ciągłości instytucji państwowych i przygotowanie do przejęcia władzy po zakończeniu działań wojennych oraz zapewnienie funkcjonowania państwu i społeczeństwu, zwłaszcza w sferach zwalczanych lub ograniczanych przez okupanta. Armia Krajowa była zatem podziemnym Wojskiem Polskim, częścią Polskich Sił Zbrojnych podległych konstytucyjnym władzom RP, stąd też określana była (od października 1941) jako „Siły Zbrojne w Kraju”. Na przełomie sierpnia i września 1944 r. Wielka Brytania oraz Stany Zjednoczone oficjalnie uznały Armię Krajową za część sił Sprzymierzonych. Statusu tego nie respektował Związek Radziecki, natomiast Niemcy tylko wobec żołnierzy wziętych do niewoli w trakcie i po kapitulacji Powstania Warszawskiego.

Armia Krajowa działała w zróżnicowanych uwarunkowaniach lokalnych (choćby geograficznych i społecznych) oraz zmieniającej się sytuacji geopolitycznej i militarnej. Poza dwoma okupantami (do czerwca 1941) – niemieckim i radzieckim – przeciwnikiem była partyzantka radziecka (choć zdarzały się przypadki współdziałania, jak w czerwcu 1944 r. w Lasach Janowskich), kolaborujące z Niemcami formacje litewskie i białoruskie oraz bandyci z Ukraińskiej Powstańczej Armii. Różnie też układały się relacje z innymi dużymi ugrupowaniami polskiego podziemia – Batalionami Chłopskimi, Narodowymi Siłami Zbrojnymi, a szczególnie z będącą narzędziem Moskwy Gwardią Ludową (następnie Armią Ludową).

Związek Walki Zbrojnej, a szczególnie potem Armia Krajowa, stopniowo wchłaniała inne organizacje podziemne zakładane żywiłowo przez różne środowiska polityczne, do czego miała mandat Prezydenta RP i Naczelnego Wodza. Podporządkowane zostały jej częściowo m.in. organizacje narodowe (Narodowa Organizacja Wojskowa – od jesieni 1942, Narodowe Siły Zbrojne – od marca 1944), Bataliony Chłopskie (od wiosny 1943) oraz wiele innych, mniejszych ugrupowań (pełna lista – załącznik nr 1).

Gdy mowa o organizacjach blisko współpracujących z Komendą Główną Związku Walki Zbrojnej, a następnie Armii Krajowej oraz z Delegaturą Rządu RP na Kraj, nie sposób nie wspomnieć o Szarych Szeregach. Był to kryptonim konspiracyjny Organizacji Harcerzy Związku Harcerstwa Polskiego. Powołane zostały 27 września 1939 r., choć nazwa, wymyślona w kręgu poznańskim, zaczęła oficjalnie obowiązywać w całym kraju dopiero w kolejnym roku. Organizacja opierała się na przedwojennej strukturze, posługując się kryptonimami „pszczałarskimi” (ule, roje, rodziny, pszczoły). W szczytowym momencie (maj 1944) Głównej Kwaterze („pasiece”) podlegało 20 „uli” (chorągwi), liczących ponad 8300 członków. Początkowo do konspiracji angażowano jedynie młodzież powyżej 17 roku życia. Z czasem granicę tę obniżono, i tak oto wykształcił się następujący podział:

- Zawiszacy (12-14 lat) – przygotowanie do służby pomocniczej, nauka na tajnych kompletach; w czasie Powstania Warszawskiego utworzono z nich Harcerską Poczta Polową, podporządkowaną Armii Krajowej.
- Bojowe Szkoły (15-17 lat) – odpowiedzialne przede wszystkim za „mały sabotaż”. Obejmował on akcje propagandowe: roznoszenie ulotek, rozklejanie plakatów, napisy na murach, zrywanie niemieckich flag i innych symboli, wrzucanie gazu łzawiącego do niemieckich kin. Prowadziły także obserwacje wywiadowcze. Jej członkowie brali udział zbrojny w Powstaniu Warszawskim.



Znak Polski Walczącej

- Grupy Szturmowe (pow. 18 lat) – podporządkowane Kierownictwu Dywersji Armii Krajowej. W sierpniu 1943 r. w Warszawie utworzono z nich batalion „Zośka”, którego jedną kompanię wydzielono do zadań specjalnych („Agat”, później „Pegaz”, a od wiosny 1944 r. – batalion „Parasol”). Przeprowadzały akcje dywersyjne i bojowe, w tym wysadzanie mostów kolejowych i pociągów, odbijanie więźniów, zamachy na funkcjonariuszy hitlerowskich. Bataliony „Zośka” i „Parasol” walczyły w Powstaniu Warszawskim (Zgrupowanie „Radosław”).

Ponadto w ramach ZHP działała oddzielnie Organizacja Harcerek pod kryptonimami „Bądź gotów” i „Związek Koniczyn”. Szare Szeregi rozwiązano 17 stycznia 1945 r.



Symbol Szarych Szeregów – lilijka harcerska ze znakiem Polski Walczącej

W szczytowym momencie i po scaleniu z innymi organizacjami podziemnymi, Armia Krajowa była jedną z największych sił konspiracyjnych okupowanej Europy. W pierwszej połowie 1944 r. liczyła 380 tys. żołnierzy (w tym ponad 10 tys. oficerów), jednak rzeczywista liczba osób wspierających jej działania była znacznie wyższa. Kadre oficerską i podoficerską, poza żołnierzami wykształconymi przed wojną, zapewniali absolwenci tajnych kursów (podchorążych, podoficerskich) oraz przerzucani z zachodu cichociemni. Ponadto prowadzono specjalistyczne kursy w zakresie różnego rodzaju broni, dywersji itp. Znaczący był udział kobiet w szeregach Armii Krajowej, zwłaszcza jako łączniczek i sanitariuszek. Działały także w sabotażu, dywersji, a nawet walczyły z bronią w ręku. Kobiety zajmowały również wysokie stanowiska dowódcze (np. w łączności).

Wyodrębnionym pionem (podległym Oddziałowi I Komendy Głównej) była Wojskowa Służba Kobiet (WSK). Miała ona swoje odpowiedniki na niższych szczeblach organizacyjnych (okręgi, obwody). Jej dowódcą przez cały okres okupacji była ppłk. Maria Wittek ps. „Mira”, „Pani Maria”. Za rosnącą rolę kobiet szły także odpowiednie zmiany w prawodawstwie. 27 października 1943 r. prezydent RP na uchodźstwie Władysław Raczkiewicz wydał dekret zrównujący prawa żołnierskie kobiet i mężczyzn służby zasadniczej. Natomiast 23 września 1944 r. Tadeusz Komorowski ps. „Bór” wydał rozkaz, na mocy którego każda kobieta-żołnierz Armii Krajowej uzyskała prawo do stopnia wojskowego na równych prawach z mężczyznami (również oficerskich).

Armia Krajowa zaopatrywała się w uzbrojenie i sprzęt – indywidualną broń palną, lekką broń przeciwpancerną, amunicję, materiały wybuchowe, detonatory, radiostacje – w toku akcji bojowych (zdobyczne wyposażenie niemieckie), alianckich zrzutów oraz własnej, improwizowanej produkcji. Spośród tych

ostatnich warto wymienić choćby granaty: Filipinki, Karbidówki i Sidolówki, pistolety maszynowe Błyskawica, czy też skonstruowane w czasie Powstania Warszawskiego granatniki z rur wodociągowych. Udało się również przechować i ukryć część uzbrojenia z kampanii wrześniowej. Według szacunków, Armia Krajowa w 1944 r. dysponowała uzbrojeniem dla ok. 12 procent żołnierzy. Finanse Armii Krajowej opierały się na przerzutach (przez kurierów drogą lądową oraz przez cichociemnych drogą powietrzną) waluty brytyjskiej i (później) amerykańskiej oraz drukowanej w Londynie waluty polskiej. Środki pieniężne zdobywano także na drodze konspiracyjnej produkcji (Podziemna Wytwórnia Banknotów złożona z pracowników kontrolowanej przez Niemców Polskiej Wytwórni Papierów Wartościowych w Warszawie; wytwarzała także dokumenty czy kartki zaopatrzeniowe) oraz napadów (m.in. akcja „Góral” z 12 sierpnia 1943 r., kiedy to przejęto z transportu bankowego 105 mln okupacyjnych złotych).



Orzełek wojskowy używany przez oddziały partyzantkie Armii Krajowej w latach 1943–1945

Pełny stopień rozwoju organizacyjnego Komenda Główna AK osiągnęła w 1943 r. W lipcu 1944 r. podlegały jej m.in.:

- Kierownictwo Walki Podziemnej (powstałe z połączenia w połowie 1943 r. Kierownictwo Walki Konspiracyjnej i Kierownictwa Walki Cywilnej);
- Oddział I Organizacyjny – planowanie i organizacja działań, sprawy personalne, ustalanie kryptonimów, wysyłanie sprawozdań do Naczelnego Wodza, wymiar sprawiedliwości, duszpasterstwo;
- Oddział II Informacyjno-Wywiadowczy – wywiad, kontrwywiad, sprawy bezpieczeństwa, legalizacja (wydawanie fałszywych dokumentów celem zmiany tożsamości dla ukrycia się lub działania pod przykrywką);
- Oddział III Operacyjny (Operacyjno-Szkoleniowy) – planowanie i przygotowywanie działań związanych z bieżącą walką zbrojną oraz przewidywanym powstaniem powszechnym, instrukcje szkoleniowe i bojowe dla różnych rodzajów broni;
- Oddział IV Kwatermistrzowski – koordynacja pracy służb: uzbrojenia, intendentury, sanitarnej, geograficznej i weterynaryjnej, a także kierowanie konspiracyjną produkcją broni i materiałów wybuchowych. Podlegała mu również Wojskowa Służba Ochrony Powstania – konspiracyjna struktura powstała latem 1941 r. m.in. do zwalczania wrogiej dywersji i sabotażu, zadań ochronno-wartowniczych i służby garnizonowej w momencie wybuchu powstania powszechnego.
- Oddziały: V-O Łączności Operacyjnej i V-K Łączności Konspiracyjnej – ta pierwsza opierała się na środkach technicznych, druga – na ku-

rierach i łącznikach. Podlegały im m.in. produkcja sprzętu łączności, szyfry, planowanie i odbiór zrzutów;

- Biuro Informacji i Propagandy (Oddział VI) – druk prasy podziemnej (m.in. „Biuletyn Informacyjny”), wydawnictwa książkowe (Tajne Wojskowe Zakłady Wydawnicze), radiostacje, materiały filmowe i fotograficzne, zbieranie informacji i raportów, walka z propagandą niemiecką, działania psychologiczne wobec Niemców (Akcja N), konspiracyjna kultura i sztuka. Biura Informacji i Propagandy miały swoje oddziały na poziomie poszczególnych okręgów;
- Biuro Finansów i Kontroli (Oddział VII) – m.in. gromadzenie środków finansowych, produkcja fałszywych banknotów, organizacja skrytek i lokali konspiracyjnych;
- Kierownictwo Dywersji (Kedyw) – płk August Emil Fieldorf ps. „Nil”, następnie ppłk Jan Mazurkiewicz ps. „Radosław” – powołane w styczniu 1943 r. w celu przeprowadzania akcji dywersyjnych i bojowych oraz zamachów na przedstawicieli władz okupacyjnych.

Struktura terenowa Armii Krajowej opierała się zasadniczo na przedwojennym podziale administracyjnym kraju. W szczytowym okresie obejmowała: obszary (lwowski, warszawski oraz zachodni) dzielące się na okręgi (bądź podokręgi), oraz okręgi podległe bezpośrednio Komendzie Głównej AK (będące odpowiednikami województw). Mniejszymi jednostkami były inspektoraty (obejmujące kilka obwodów lub duże miasta), a następnie obwody (pokrywające się z powiatami lub obejmujące większe miasta powiatowe). Wczesną wiosną 1944 r. na terenie całego Kraju istniało 89 inspektoratów i 278 obwodów. Dodatkowe struktury obejmowały także ziemie poza granicami II RP, na których mieszkała ludność polska (zachodnia część Górnego Śląska, Litwa kowieńska). W ramach obwodów wyróżnić można było jeszcze rejony, odcinki i placówki (gminy). Warszawa stanowiła oddzielny okręg i dzieliła się na 7 obwodów oraz dodatkowy, obejmujący przedmieścia (powiat warszawski). Inne duże miasta tworzyły inspektoraty i także dzieliły się na obwody, np. Lwów na dwa, Poznań – trzy. Nieco inna struktura była w Garnizonie Wilno, który podzielono na dzielnice, a te na rejony. Wszystkie jednostki organizacyjne posiadały swoje kryptonimy.

Na początku 1944 r. struktura terenowa Armii Krajowej przedstawiała się następująco:

- Obszar Warszawski AK:
  - Podokręg Wschodni AK (Warszawa Wschód),
  - Podokręg Zachodni AK (Warszawa Zachód),
  - Podokręg Północny AK (Warszawa Północ),
  - Okręg Warszawski (Okręg Południowy) AK – miasto i powiat Warszawa;
- Obszar Południowo-Wschodni (Lwowski) AK:
  - Okręg Lwów AK,
  - Okręg Stanisławów AK,

- Okręg Tarnopol AK;
- Obszar Zachodni AK,
  - Okręg Pomorze (Toruń) AK, w tym Inspektorat Wolne Miasto Gdańsk,
  - Okręg Poznań AK;
- Okręg Wilno AK,
  - Podokręg Kowno AK (Inspektorat E);
- Okręg Nowogródek AK – w czerwcu 1944 r. włączony do Okręgu Wilno,
- Okręg Polesie AK,
- Okręg Wołyń AK,
- Okręg Białystok AK,
- Okręg Lublin AK,
- Okręg Kraków AK,
  - Podokręg Rzeszów AK – od 1943 r.;
- Okręg Śląsk AK (wraz z Zagłębiem Dąbrowskim), w tym Inspektorat Zewnętrzny Opole, obejmujący część Śląska poza granicami II RP (do 1943 r., następnie tzw. obwody zewnętrzne – Bytom, Gliwice, Racibórz-Koźle, Zabrze – przydzielono do innych inspektoratów);
- Okręg Radom-Kielce AK,
- Okręg Łódź AK.

## **Działalność**

Podstawowym zadaniem Związku Walki Zbrojnej, a następnie Armii Krajowej, było stworzenie struktur wojskowo-organizacyjnych celem mobilizacji społeczeństwa do bieżącej walki (biernej i czynnej) z okupantem, ochrona struktur cywilnych Polskiego Państwa Podziemnego, a następnie odtworzenie regularnej armii, czyli przygotowanie kraju do powstania powszechnego. Początkowo głównymi formami działania były: sabotaż, dywersja, wywiad i propaganda (kierowana zarówno do własnego społeczeństwa, jak i okupanta). W pierwszych latach okupacji zakazywano wręcz prowadzenia akcji zbrojnych w obawie przed represjami Niemców wobec ludności cywilnej; poza tym w momencie największych zwycięstw niemieckich nie miałyby one żadnego sensu. W latach 1941–1942 zaczęto stopniowo rozwijać działania dywersyjne („Wachlarz”, „Osa”, Kedyw), a od 1943 – partyzanckie. Wynikało to zarówno ze zmiany sytuacji na frontach (atak Niemiec na ZSRR i stopniowe sukcesy Aliantów), jak i na obszarze okupowanego Kraju.

Jeszcze w okresie funkcjonowania Związku Walki Zbrojnej wydzielano jednostki odpowiedzialne za akcje sabotażowo-dywersyjne. 20 kwietnia 1940 r. powstał Związek Odwetu (Związek Odwetowy, ZO), którego komendantem został mjr Franciszek Niepokólczycki ps. „Teodor”. Największą z jego akcji dywersyjnych była Akcja Wieniec, przeprowadzona nocą z 7 na 8 października 1942 r. na niemieckie transporty wojskowe na liniach kolejowych wychodzących



z Warszawy. W sierpniu 1941 r., w związku z napaścią III Rzeszy na Związek Radziecki, powołano organizację o nazwie „Wachlarz”. Miała ona za zadanie prowadzenie akcji dywersyjnych, przede wszystkim na niemieckie linie aprowizacyjne zaopatrujące front wschodni, także daleko w głąb terytorium radzieckiego. Udało się również odbicie przez oddział por. Jana Piwnika ps. „Ponury” uwięzionych w niemieckim więzieniu w Pińsku (18 stycznia 1943). W maju 1942 r. powstała Organizacja Specjalnych Akcji Bojowych („Osa”). Jej celem było dokonywanie zamachów na funkcjonariuszy niemieckiego aparatu okupacyjnego, odpowiedzialnych za zbrodnie na narodzie polskim. Zasięgiem obejmowała także terytorium Niemiec przedwojennych (pododdział „Zagralin” przeprowadził m.in. zamachy bombowe na dworcach Berlina i Wrocławia w lutym i kwietniu 1943 r.).

Celem lepszej koordynacji działalności sabotażowo-dywersyjnej i bojowej, jesienią 1942 r. powołano Kierownictwo Dywersji (Kedyw) Komendy Głównej AK (formalnie nastąpiło to na mocy rozkazu Dowódcy AK z 22 stycznia 1943 r.). Na jego czele stanął płk August Emil Fieldorf ps. „Nil”. W jego skład weszły: Związek Odwetu, „Wachlarz”, Tajna Organizacja Wojskowa, „Osa” (jako „Kosa 30”, rozbita przez Gestapo w czerwcu 1943 r.) oraz Grupy Szturmowe Szarych Szeregów. Organizację terenową Kedywu powiązano ściśle ze strukturą AK – okręgami, inspektoratami i obwodami. Na każdym szczeblu znajdował się oficer Kedywu odpowiedzialny za prowadzenie działalności bojowej. Kedyw posiadał własne oddziały dyspozycyjne („Agat”, „Motor”-„Sztuka”, „Anatol”-„Miotła”), podległe bezpośrednio swemu komendantowi, oraz analogiczne oddziały w poszczególnych okręgach. W ramach działań dywersyjnych wysadzano mosty, transporty kolejowe, magazyny i infrastrukturę przemysłową, organizowano zamachy na funkcjonariuszy aparatu okupacyjnego, likwidowano zdrajców, konfidentów i pospolitych przestępców, odbijano więźniów, niszczone posterunki i urzędy okupacyjne, prowadzono obronę polskich wsi przed wysiedleniami. Szczególnie wielu spektakularnych akcji dokonała powołana na przełomie lipca i sierpnia 1943 r., wywodząca się z Grup Szturmowych Szarych Szeregów, jednostka „Agat” („Pegaz”-„Parasol”). Należały do nich m.in. akcja odbicia ppor. Jana Bytnara ps. „Rudy” (akcja pod Arsenalem, 26 marca 1943) czy też zamach na dowódcę SS i policji na dystrykt warszawski Franza Kutschere (1 lutego 1944).

Na tworzenie oddziałów partyzanckich i intensyfikację ich działalności, co nastąpiło na przełomie lat 1942 i 1943, miał wpływ szereg czynników: ogólna sytuacja militarno-polityczna, aktywizacja propagandy komunistycznej (wytykającej AK bierność i nawołującej do natychmiastowej walki czynnej) i jej partyzantki (Gwardia Ludowa), nasilający się terror niemiecki (m.in. brutalne akcje wysiedleńcze na Zamojszczyźnie) i zbyt długa wobec niego bierność, początki zbrodniczej aktywności ukraińskich nacjonalistów na Wołyniu, a także ryzyko wybuchu spontanicznych, niekontrolowanych ruchów. Ponadto przejście do ograniczonych działań zbrojnych stanowiło zaprawę przed powstaniem

powszechnym, przy czym starano się nie doprowadzać do nadmiernych strat. Ruch partyzancki rozwinął się szczególnie mocno na prowincji (obszary wiejskie) i w sprzyjających warunkach terenowych (duże kompleksy leśne, tereny podmokłe, góry). Stąd też ogarnął zwłaszcza Lubelszczyznę, Ziemię Wileńską i Nowogródzką, Wołyń, Kielecczyznę, Ziemię Piotrkowską i Podkarpacie. Atakowano posterunki okupanta, urządzano zasadzki, z czasem zaczęto staczać regularne bitwy z siłami niemieckimi. Po stronie Armii Krajowej brały w nich udział także inne formacje podziemia – Bataliony Chłopskie, Gwardia Ludowa, a sporadycznie nawet partyzantka radziecka. Kulminacją działań zbrojnych stała się w 1944 r. Akcja „Burza”.

Wyjątkowym zjawiskiem w skali okupowanej przez Niemców Europy był również podziemny wywiad Armii Krajowej, kierowany przez Oddział II Komendy Głównej. Współpracował przede wszystkim ze służbami brytyjskimi. Siatka wywiadowcza agentów obejmowała rozległe obszary – od frontu wschodniego po tereny III Rzeszy. W jego strukturze działał Oddział II A (wywiad ofensywny) „Stragan” (referaty: Zachód „Lombard”, Wschód „Pralnia”, Generalna Gubernia) oraz Oddział II B (kontrwywiad), ponadto także pomorska ekspozytura o kryptonimie „Bałtyk”. Jednym z największych sukcesów wywiadu AK było zdobycie (przez siatkę „Lombardu”) informacji o lokalizacji ośrodka badawczego broni V-1 i V-2 w Peenemünde. Po jego zbombardowaniu przez Aliantów (sierpień 1943) i przeniesieniu przez Niemców poligonu doświadczalnego do Blizny na Podkarpaciu, wywiad AK bacznie obserwował prowadzone tam próby. Dzięki temu udało się zdobyć podzespoły rakiety V-2 (rozbitej koło wsi Sarnaki), które następnie (wraz z ekspertami naukowymi) w końcu lipca 1944 r. przesłano drogą powietrzną do Wielkiej Brytanii w ramach operacji Most III (Wildhorn III). Wywiad AK przekazywał także informacje o dyslokacji niemieckich jednostek, liniach komunikacyjnych, potencjale przemysłowym oraz prototypach różnych rodzajów broni.

### **Akcja „Burza”**

Wraz ze zmianą sytuacji strategicznej na froncie wschodnim pojawił się problem ustosunkowania się do będącego tylko kwestią czasu wkroczenia Armii Czerwonej na ziemie polskie (w granicach sprzed września 1939). 26 października 1943 r. władze polskie w Londynie wydały Instrukcję dla Kraju, która zakładała prowadzenie działań sabotażowo-dywersyjnych przeciwko cofającym się oddziałom niemieckim. Wobec braku unormowanych stosunków polsko-radzieckich (po odkryciu masowych grobów w Katyniu w kwietniu 1943), władze cywilne i wojskowe miały pozostawać w konspiracji. Jednak niedługo potem, bo już 20 listopada, dowódca Armii Krajowej gen. Tadeusz Komorowski wydał rozkaz rozpoczęcia przygotowań do operacji pod kryptonimem „Burza”. Przewidywano aktywną walkę z cofającymi się Niemcami oraz ujawnienie wobec wkraczają-



cych Sowietów zakonspirowanych dotychczas władz wojskowych i cywilnych. Armia Krajowa miała występować w roli gospodarza terenu i reprezentanta legalnych władz Rzeczypospolitej, współdziałając militarnie z Sowietami na polu walki. Założenia te zostały zaakceptowane przez rząd. Uznano je za polityczną konieczność, zaś ewentualną bezczynność i nieujawnianie legalnych struktur – za czynnik ułatwiający zainstalowanie przez władze radzieckie podległej sobie administracji. Szczególnie istotną rolę odgrywało to na Kresach – miało zaakcentować podległość tego obszaru rządowi RP oraz brak uznania dla sowieckiej aneksji z 1939 r. Istotne było także uwypuklenie własnego czynu zbrojnego jako elementu działań Sprzymierzonych. Co znamienne, początkowo nie planowano obejmowania akcją dużych miast, zważywszy na nieuniknione straty w ludności cywilnej i zabudowie. Na początku lipca 1944 r. założenia te zmodyfikowano, rozciągając Akcję „Burza” na duże kresowe miasta: Wilno i Lwów, a później także na Warszawę. Podczas gdy planowane powstanie powszechne miało wybuchnąć równocześnie na obszarach o przeważającym żywiole polskim i było uzależnione od stanu rozkładu armii i państwa niemieckiego, realizowana „Burza” zakładała działania strefowe, poczynając od wschodu, stosownie do postępów wojsk radzieckich.

Pierwotnie w związku z przygotowaniem powstania powszechnego, a następnie w ramach Akcji „Burza”, zakładano proces odtwarzanie sił zbrojnych, czyli jednostek Wojska Polskiego według struktury, numeracji i miejsca stacjonowania



Opaska Amelii Koryckiej z d. Draber, sanitariuszki Batalionu „Zaremba” w trakcie Powstania Warszawskiego (Fot. ML)

przed 1 września 1939 r. w oparciu o istniejące już oddziały partyzanckie. W poszczególnych okręgach AK utworzono dywizje, obejmujące – zależnie od lokalnych sił – różną liczbę pułków (Załącznik nr 2). Nieco inaczej wyglądała struktura w okręgach Wilno i Nowogródek. W czerwcu 1944 r. zostały one połączone (dowódca – ppłk Aleksander Krzyżanowski ps. „Wilk”). Przygotowano się tym samym do wyzwolenia Wilna – operacja otrzymała kryptonim „Ostra Brama”. Na terenie poszczegól-

nych inspektoratów utworzono Zgrupowania Armii Krajowej, a w ich obrębie – brygady (Załącznik nr 3). W toku prowadzonych działań powstały także dwa korpusy. Od 17 lipca do 26 sierpnia 1944 r. istniał Kielecki Korpus Armii Krajowej w składzie 2 DP Legionów AK, 7 DP AK oraz 25 i 72 pułku piechoty, liczący ok. 6400 żołnierzy. Drugim był Warszawski Korpus AK utworzony 20 września 1944 r. z jednostek walczących w Powstaniu Warszawskim – 8, 10 i 28 dywizji piechoty AK (obwody: Żoliborz, Mokotów i Śródmieście). Łącznie w toku Akcji „Burza” zmobilizowano ok. 100 tys. żołnierzy i oficerów Armii Krajowej.

Najwcześniej Akcja „Burza” rozpoczęła się na Wołyniu, gdzie już w nocy z 3 na 4 stycznia 1944 r. Armia Czerwona przekroczyła przedwojenną granicę II Rzeczypospolitej w okolicach Rokitna. Sformowana tam 27 Wołyńska Dywizja Piechoty – największa spośród wszystkich odtworzonych jednostek Armii Krajowej – prowadziła walki od końca lutego do kwietnia 1944 r. Następnie przebiła się na Polesie, a w czerwcu – na Lubelszczyznę, zachowując ciągłość bojową do ostatnich dni lipca. W lipcu „Burza” objęła ziemię wileńską (m.in. operacja „Ostra Brama”) i nowogródzką, Małopolskę Wschodnią (Lwów, Stanisławów, Tarnopol), Polesie, Białostoczczyznę oraz Podokrąg Rzeszów i Lubelszczyznę. Pod koniec tego miesiąca dotarła do wschodniej części obszaru warszawskiego, czego kulminacją było Powstanie Warszawskie. W sierpniu 1944 r. rozpoczęto mobilizację na ziemiach położonych na zachód od Wisły – w okręgach Radom-Kielce i częściowo Łódź. Jednakże na skutek zatrzymania się frontu na linii Wisły i braku możliwości wsparcia walczącej Warszawy, zgromadzone siły zostały ponownie rozproszone, kontynuując jednak potyczki do późnej jesieni.

Akcja „Burza” pod względem wojskowym zakończyła się znaczącym sukcesem. Odtworzono struktury polskiej armii (oczywiście bez ciężkiego uzbrojenia), co podkreślało ciągłość Wojska Polskiego i stawiało Armię Krajową w gronie pełnoprawnych uczestników działań wojennych obok innych sił alianckich. Już na Kresach wschodnich oddziały AK podjęły współpracę taktyczną z jednostkami Armii Czerwonej, wspólnie tocząc boje przeciwko cofającym się wojskom niemieckim, atakując transporty i posterunki, dokonując aktów dywersji. Brały udział w zdobyciu dużych miast, jak Wilno (13 lipca), Lwów (27 lipca), Lublin i Rzeszów, oraz kilkudziesięciu mniejszych (w tym kilku samodzielnie), a także w utrzymaniu przez wojska radzieckie przyczółków wiślańskich pod Sandomierzem i Magnuszewem. Pod względem politycznym akcja okazała się jednak porażką. Mimo owocnego współdziałania z Armią Czerwoną na polu walki, a nawet dowodów uznania ze strony dowódców frontowych, dalsze kontakty z Sowietami nie pozostawiały wątpliwości co do ich zamiarów. Wynikało to oczywiście z faktu, że Związek Radziecki miał już swoje plany wobec Polski (22 lipca 1944 r. powołano marionetkowy rząd – Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego), podobnie jak nie respektował granicy ryskiej z 1921 r. Zazwyczaj finał działań podejmowanych w ramach „Burzy” był tragiczny, nie tylko na Kresach wschodnich. Oddziały Armii Krajowej były rozbrajane, a dowództwo aresztowane – często poprzez podstęp, na zaaranżowanych wcześniej spotkaniach (tak się stało z dowództwem Okręgu Wilno na spotkaniu z dowódcą 3 Frontu Białoruskiego gen. Iwanem Czerniachowskim, czy też we Lwowie oraz w okręgu lubelskim). Szeregowych żołnierzy internowano, próbując siłą wcielić do Armii Czerwonej (mieszkańców Kresów traktowano jako obywateli radzieckich). Za odmowę złożenia przysięgi deportowano w głąb ZSRR, kierując do robót przymusowych. W najlepszym wypadku akowców kooptowano do 1 Armii Wojska

Polskiego gen. Berlinga. Dochodziło także do pacyfikacji oddziałów, które nie złożyły broni, szczególnie przez formacje NKWD i kontrwywiadu wojskowego Smiersz, a także do zbrodni na ludności cywilnej. Łącznie w wyniku działań sowieckich organów bezpieczeństwa, w więzieniach i obozach znalazło się ok. 50 tys. żołnierzy Armii Krajowej – uczestników Akcji „Burza”.

## **Powstanie Warszawskie**

Ten heroiczny czyn zbrojny, trwający ponad dwa miesiące, na trwałe zapisał się w historii i pamięci Polaków. Powstanie toczyło się przy niedostatecznym przygotowaniu i wyposażeniu walczących oddziałów, wobec zdecydowanej przewagi technicznej sił niemieckich, przy nieudanych próbach wsparcia przez oddziały 1 Armii Wojska Polskiego i niedostatecznej pomocy Aliantów z powietrza oraz przy biernej postawie Armii Czerwonej stojącej na wschodnim brzegu Wisły.

Początkowo w planie Akcji „Burza” Warszawa nie była przewidywana jako teren działań zbrojnych z powodu ochrony bezpieczeństwa ludności i dóbr kultury. Oddziały AK miały jedynie osłaniać ludność cywilną podczas ewentualnej, nakazanej przez Niemców ewakuacji. Sytuacja polityczna i militarna zmieniła jednak te zamierzenia – Armia Krajowa miała samodzielnie wyzwolić stolicę spod okupacji niemieckiej jeszcze przed wkroczeniem Armii Czerwonej, by wzmocnić w ten sposób międzynarodową pozycję rządu RP na uchodźstwie oraz przeszkodzić w realizacji procesu sowietyzacji Polski. Siły Armii Krajowej w Warszawie liczyły ok. 50 tys. żołnierzy, pod dowództwem ppłk. Antoniego Chruściela ps. „Monter”. Były to jednostki Warszawskiego Okręgu AK oraz oddziały dyspozycyjne Komendy Głównej – Kedyw i Pułk „Baszta”. Ocenia się, że w walkach jednorazowo brało udział maksymalnie 25-30 tys. żołnierzy, choć łącznie przewinięło się ich więcej. Część oddziałów nie zdołała się zmobilizować, została rozwiązana, rozbita w pierwszym dniu walk lub przeszła do okolicznych lasów. Pod zwierzchnością AK wzięły udział w powstaniu także inne formacje: Narodowe Siły Zbrojne, Polska Armia Ludowa, Korpus Bezpieczeństwa i Armia Ludowa (łącznie do kilku tysięcy). Uzbrojenie posiadało jedynie ok. 10-15% żołnierzy, a zapasy amunicji wystarczały na 2-3 dni. Było to m.in. skutkiem rozesłania znacznej części zapasów do okręgów wschodnich w związku z realizacją tam „Burzy”. W trakcie walk było ono uzupełniane dzięki zdobyczom, bieżącej produkcji i zrztom z powietrza.

Powstanie trwało od 1 sierpnia do 2 października 1944 r. W toku walk zginęło, jak się szacuje, ok. 16 tys. powstańców, 20 tys. zostało rannych (w tym 7 tys. ciężko), a 11 668 dostało się do niemieckiej niewoli. Była to największa bitwa stoczona nie tylko przez Armię Krajową, ale też przez jakiegokolwiek oddziały podziemne w czasie II wojny światowej. W wyniku toczonych w mieście działań zbrojnych oraz masowych zbrodni dokonywanych przez Niemców, śmierć poniosło między 180 a 200 tys. cywilów. Również na skutek walk, oraz w większym jeszcze

stopniu planowej, barbarzyńskiej działalności niemieckiej, zburzono ogromne połacie Warszawy, zniszczono infrastrukturę, zabytki i dobra kultury. Większość warszawiaków została wypędzona, a zrujnowane miasto opustoszało.

### Rozwiązanie Armii Krajowej

Po klęsce Powstania Warszawskiego nastąpił kryzys w szeregach Armii Krajowej. Komenda Główna została rozbita, a większość jej członków dostało się do niemieckiej niewoli. Pojawiła się konieczność budowy nowej struktury w zupełnie innych warunkach, poza Warszawą, co zrealizowano w ograniczonym stopniu (lokując nową Komendę Główną w Częstochowie). Utracony został kontakt między poszczególnymi okręgami, co zwiększyło ich samodzielność, a także między obszarami okupowanymi przez Niemców a tymi zajętyymi już przez wojska radzieckie (Polska lubelska i Kresy wschodnie). Z kolei w wyniku Akcji „Burza” wielu dowódców i żołnierzy AK zdekonspirowało się, co niejako ułatwiało zadanie NKWD i Smiersz. Postępowanie strony radzieckiej stawiało dalszy sens „Burzy” pod dużym znakiem zapytania. Zdecydowano się zatem skupić na ochronie ludności cywilnej i dywersji, a otwartą walkę z Niemcami prowadzić w ograniczonym stopniu, zaś pomoc oddziałom sowieckim ograniczyć do minimum lub całkowicie jej zaniechać (jednocześnie zakazując zbrojnego występowania przeciwko nim, poza przypadkami koniecznej samoobrony). Niemniej jednak, działania partyzanckie przeciwko Niemcom trwały do późnej jesieni, szczególnie na Podkarpaciu, Kielecczyźnie i ziemi piotrkowskiej. Natomiast na obszarze zarządzanym przez PKWN dochodziło do dalszych masowych represji wobec żołnierzy Armii Krajowej oraz innych osób niewygodnych dla rodzącego się nowego ustroju – kolejne tysiące żołnierzy deportowano do Związku Radzieckiego lub aresztowano (w czym stopniowo zaczął brać udział także tworzący się polski aparat komunistyczny). Zmuszało to wielu akowców do ukrywania swej tożsamości albo ponownego przejścia do konspiracji i do oddziałów leśnych.

W wyniku przeprowadzenia przez Armię Czerwoną operacji wiślańsko-odrzańskiej (od 12 stycznia 1945) niemal wszystkie ziemie polskie w granicach sprzed września 1939 r. zostały uwolnio-



Ryngraf z wizerunkiem Matki Bożej Ostrobramskiej, wykonany z blachy puszek po konserwach w czasie niewoli w obozie jenieckim Stalag VI C Oberlangen – ze zbiorów Amelii Koryckiej (Fot. ML)

ne spod okupacji niemieckiej. W związku z tym, w obliczu niebezpieczeństwa grożącego AK w strefie operacji Armii Czerwonej i wobec politycznego niepowodzenia Akcji „Burza” w roku poprzednim, 19 stycznia 1945 r. gen. Leopold Okulicki wydał rozkaz rozwiązujący Armię Krajową (załącznik nr 5). Jednocześnie jeszcze tego samego dnia skierował do najwyższych dowódców AK depezę, w której nakazał im nie ujawniać się, zachowując małe, dobrze zakonspirowane sztaby wraz z całą siecią radiową. Mimo formalnego rozwiązania, wielu akowców odmówiła dokonania demobilizacji i kontynuowała walkę (często nie mając innego wyboru – wobec grożących represji) w ramach różnych formacji podziemnych – powstałych na bazie struktur i kadry Armii Krajowej, bądź wstępując do istniejących oddziałów narodowych.

Ocenia się, że w trakcie II wojny światowej zginęło w walkach, obozach i w wyniku represji okupanta niemieckiego (nie licząc Powstania Warszawskiego) ok. 62 tys. żołnierzy Armii Krajowej. Kolejni nie przeżyli spotkania z Armią Czerwoną latem 1944 r. i następujących po tym zsyłek w głąb ZSRR albo stali się ofiarami aparatu bezpieczeństwa PRL.

### **Powojenne podziemie antykomunistyczne oraz losy środowiska**

Do najważniejszych organizacji konspiracyjnych, wywodzących się z tradycji Armii Krajowej i Polskiego Państwa Podziemnego, należały:

- NIE (od „Niepodległość” lub jako wyraz sprzeciwu wobec dominacji ZSRR) – głęboko zakonspirowana kadrowa organizacja wojskowa. Idea jej powołania zrodziła się już w drugiej połowie 1943 r. na wypadek braku unormowanych stosunków ze Związkiem Radzieckim. Jej komendantem został wybrany gen. Leopold Okulicki. Tworzące się dopiero struktury rozbiła klęska Powstania Warszawskiego i odcięcie terenów pod administracją radziecką. Jej odtworzenie powierzono Augustowi Emilowi Fieldorfovi ps. „Nil” we współpracy z Delegatem Rządu na Kraj. NIE miała podjąć działalność bezpośrednio po rozwiązaniu Armii Krajowej, głównie w zakresie propagandy, wywiadu i samoobrony. Zostało to jednak sparaliżowane przypadkowym zatrzymaniem (nierozpoznanego) Fieldorfa (7 marca 1945) oraz podstępnym aresztowaniem Leopolda Okulickiego wraz z całym kierownictwem Polskiego Państwa Podziemnego (27 marca 1945). W konsekwencji, organizację rozwiązano, powołując w zamian DSZ.

- Delegatura Sił Zbrojnych na Kraj (DSZ) – formacja wojskowa powołana 7 maja 1945 r. z rozkazu p.o. Naczelnego Wodza gen. Władysława Andersa. Na jej czele stanął płk Jan Rzepecki ps. „Ożóg”. Jej celem była organizacja i koordynacja tworzącej się (czy też w zasadzie utrzymującej się) partyzantki antykomunistycznej. W związku z powstaniem Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej (28 czerwca) oraz cofnięciem poparcia dla rządu RP w Londynie przez większość państw, została rozwiązana 6 sierpnia 1945 (w jej miejsce płk Rzepecki powołał Wolność i Niezawisłość).



- Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość” (WiN) – organizacja cywilno-wojskowa powołana 2 września 1945 r., oparta na kadrach i strukturach AK oraz DSZ. Początkowo miało nie dopuścić (metodami politycznymi) do zwycięstwa wyborczego komunistów, prowadzono także akcje zbrojnej samoobrony; z czasem rozpoczęto intensywniejsze działania partyzanckie (zwłaszcza na wschodzie i w centrum kraju). Od 1946 r. podporządkowana Rządowi RP na uchodźstwie (już nieuznanemu na arenie międzynarodowej) oraz Naczelnemu Wodzowi PSZ. W przeciągu nieco ponad 2 lat na jej czele stało kilku dowódców, m.in. Franciszek Niepokólczycki. Kolejne kierownictwa były aresztowane i skazywane w procesach politycznych. Z początkiem 1948 r. została całkowicie zinfiltrowana przez Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego. 1 marca 1951 r. w więzieniu na warszawskim Mokotowie wykonano wyrok śmierci na siedmiu członkach IV Zarządu Głównego Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość” – na pamiątkę tego wydarzenia dzień 1 marca ustanowiono w 2011 r. Narodowym Dniem Pamięci „Żołnierzy Wyklętych”. Ostatecznie WiN zostało rozbite i zlikwidowane w 1952 r.

- Ruch Oporu Armii Krajowej (ROAK) – tworzyło go wiele lokalnych organizacji podziemia niepodległościowego powstałych w latach 1945–1948 z inicjatywy byłych żołnierzy Armii Krajowej, nawiązujących do jej form organizacyjnych oraz tradycji. Walczyły z Armią Czerwoną i NKWD oraz oddziałami KBW i Milicji Obywatelskiej. Najsilniejsze oddziały działały na terenie Mazowsza, Lubelszczyzny, Kielecczyzny i Podkarpacia.

- Konspiracyjne Wojsko Polskie (KWP) – organizacja konspiracyjna działająca od kwietnia 1945 r., głównie na terenie województwa łódzkiego, a także Wielkopolski, Górnego Śląska i Kielecczyzny, w znacznym stopniu złożona z byłych akowców. Rozbite przez kolejne aresztowania oraz stopniowe ujawnianie się znacznej części bojowników do 1948 r., w szczątkowej formie istniało do 1954 r.

Masowe prześladowania członków tych organizacji, jak i nieaktywnych weteranów AK, określanych przez propagandę komunistyczną jako „reakcyjne podziemie”, trwały przez cały okres stalinowski (do 1956). Wielu zostało aresztowanych, skazanych na wieloletnie więzienia w sfingowanych procesach lub nawet na kary śmierci, inni zginęli nawet bez namiastki wyroku w egzekucjach lub w toku brutalnych przesłuchań. Wielu byłych akowców miało utrudnione kariery, było usuwanych z pracy. Część musiała ukrywać swoją przeszłość, a nawet tożsamość, co ułatwiały masowe powojenne ruchy migracyjne oraz możliwość rozpoczęcia nowego życia na ziemiach odzyskanych. W tym samym czasie władze komunistyczne prowadziły walkę z pamięcią o Armii Krajowej, przedstawiając ją i jej członków w zdecydowanie negatywnym świetle lub przemilczając całkowicie jej dorobek (kosztem działalności innych organizacji podziemnych, w szczególności Armii Ludowej).

Polityka ta zaczęła się stopniowo zmieniać na fali odwilży po śmierci Stalina. 11 marca 1956 r. w piśmie „Po prostu” ukazał się artykuł *Na spotkanie ludziom*

z AK, który porzucał negatywną narrację dotyczącą tej formacji. Zapoczątkowało to serię artykułów na łamach prasy (m.in. od sierpnia 1956 roku w piśmie „Świat” Władysław Bartoszewski rozpoczął publikowanie kroniki wydarzeń Powstania Warszawskiego). W 1957 r. ukazały się bardzo ważne dzieła poświęcone pamięci Armii Krajowej – publikacja *Kolumbowie. Rocznik 1920* Romana Bratnego oraz film fabularny *Kanał* w reżyserii Andrzeja Wajdy. W 1956 r. po raz pierwszy uroczystie obchodzono rocznicę wybuchu Powstania Warszawskiego; w kolejnych latach odsłaniano kolejne upamiętnienia w Warszawie, powstało też wiele publikacji książkowych. Na fali destalinizacji i polityki amnestii więzienia opuściła zdecydowana większość akowców (ostatnim wypuszczonym na wolność był kpt. Adam Boryczka, oficer AK i cichociemny, zwolniony dopiero w listopadzie 1967). Część weteranów AK otrzymywała odznaczenia cywilne i wojskowe oraz rozpoczęła działalność w Związku Bojowników o Wolność i Demokrację (ZBoWiD), jedynej ówczesnie organizacji kombatanckiej, w nielicznych przypadkach zajmując także wyższe stanowiska. Jednak dopiero nowy statut ZBoWiD przyjęty 6 grudnia 1979 r. zezwalał na powoływanie odrębnych komisji środowiskowych byłych Żołnierzy Armii Krajowej. Wszyscy natomiast oddali swe zasługi Polsce w codziennej pracy zawodowej i społecznej oraz przechowując pamięć i prawdę o latach wojny. Jeszcze większą swobodę przyniósł karnewał „Solidarności” – wówczas m.in. rozpisano konkurs oraz zbiórkę pieniężną na Pomnik Powstania 1944 (ostatecznie zrealizowany, po zmianach, dopiero w sierpniu 1989) oraz nazwano imieniem gen. Grota-Roweckiego most na Wiśle w Warszawie w ciągu Trasy Toruńskiej.

Niemniej jednak, pamięć o Armii Krajowej nie była ani w całości obiektywna, ani nie mogła być pełna, podlegając ustawicznej cenzurze, w szczególności w odniesieniu do wydarzeń na Kresach wschodnich i represji dokonywanych przez Armię Czerwoną i NKWD oraz podziemia powojennego, a samo środowisko poakowskie aż do 1989 r. było inwigilowane.

## POWSTANIE ŚWIATOWEGO ZWIĄZKU ŻOŁNIERZY ARMII KRAJOWEJ

Dopiero przemiany polityczne w Polsce zapoczątkowane w 1989 r. doprowadziły do pełnej demokratyzacji życia, znosząc cenzurę oraz umożliwiając w pełni swobodne zrzeszanie się dowolnych grup obywateli bez obawy o represje, inwigilację czy nierówne traktowanie przez organy państwa. 11 marca zebrał się w Warszawie Komitet Założycielski Stowarzyszenia Żołnierzy Armii Krajowej. 14 kwietnia 1989 r., na spotkaniu środowiska 72 Pułku Piechoty AK w Warszawie, obecny tam szef sztabu okręgu Radom–Kielce gen. Wojciech Borzobohaty ps. „Wojan” zaapelował o tworzenie kół i stowarzyszeń żołnierzy Armii Krajowej. Już nazajutrz, bo 15 kwietnia powstał w Krakowie Związek Żołnierzy Armii Krajowej, zaś 26 maja 1989 r. Sąd Rejonowy w Warszawie zarejestrował Stowarzyszenie Żołnierzy Armii Krajowej. Niecały rok później, na I Walnym Zjeździe w dniach 14–15 marca 1990 r. w Warszawie z połączenia tych organizacji oraz środowisk kombatanckich na obczyźnie, powstał Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej (ŚZZAK).

Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej zrzesza żołnierzy Armii Krajowej, jej poprzedników – Służby Zwycięstwu Polski oraz Związku Walki Zbrojnej, organizacji scalonych z Armią Krajową lub jej podporządkowanych, jak również kontynuujących działalność i walkę niepodległościową po zakończeniu drugiej wojny światowej. Oprócz tego do Związku mogą należeć osoby nie będące kombatanami, którym bliskie są ideały Armii Krajowej oraz Polskiego Państwa Podziemnego. W założeniach Związek jest apolityczny i propaństwowy, nie dyskryminuje ani nie preferuje żadnej opcji politycznej, o ile nie narusza ona nadrzędnych wartości – wolności obywatelskiej i niezawisłości ojczy-



Logo Stowarzyszenia Żołnierzy Armii Krajowej, 1989–1990 (APSz-ŚZZAK)





Logo Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej

zny. Mimo to zdarzało się, że zabierano głos w trosce o losy kraju, jak również wyrażano opinie i zgłaszano postulaty w sprawach obowiązujących uprawnień kombatanckich oraz ulg i przywilejów przysługujących weteranom i inwalidom wojennym. Zachęcano także członków do aktywnej postawy obywatelskiej poprzez udział w wyborach i referendach ogólnopolskich.

Związek posiada własny sztandar, odznakę i pieczęci oraz wydaje legitymacje potwierdzające przynależność do Związku. Odznaka Związku przedstawia napis „AK” z białą-czerwoną przepaską. Także jednostki organizacyjne Związku – okręgi oraz koła – posiadają swoje sztandary.

Najwyższą władzą Związku jest Zjazd Delegatów. Biorą w nim udział delegaci wybrani przez okręgowe zjazdy delegatów poszczególnych okręgów oraz członkowie władz naczelnych. Do władz naczelnych należą: Zarząd Główny, Główna Komisja Rewizyjna i Główny Sąd Koleżeński. Ich kadencja trwa trzy lata. Wszystkie funkcje na wszystkich szczeblach Związku pełnione są społecznie. Bieżącą działalnością Związku kieruje Zarząd Główny, w skład którego wchodzi prezes, prezydium oraz prezesi wszystkich Zarządów Okręgów. Do 2012 r. funkcjonowała jeszcze Rada Naczelna, która sprawowała statutowy nadzór nad działalnością Zarządu Głównego, będąc zarazem organem doradczym.

Prezesa Zarządu Głównego ŚZZAK na przestrzeni lat:

- ppłk Wojciech Stanisław Borzobohaty ps. „Jelita”, „Stanisław”, „Wojan” 1990–1991
- płk Aleksander Tyszkiewicz ps. „Góral” 1991–1995
- płk Stanisław Karolkiewicz ps. „Szczęsny”, „Rylski”, „Christowski” 1995–2005
- ppłk Czesław Justyn Cywiński ps. „Skowronek” 2005–2010 (zginął w katastrofie lotniczej pod Smoleńskiem)
- ppłk Stanisław Oleksiak ps. „Kozic” 2010–2013
- mjr Leszek Żukowski ps. „Antek” 2013–2020
- por. Hanna Stadnik ps. „Hanka” (p.o.) 2020
- płk Jerzy Żelaśkiewicz ps. „Śmiały”, „Korab” (p.o.) 2020–2021
- por. Teresa Stanek ps. „Mitsuko” X 2021– 5 IX 2023
- por. hm. Janusz Komorowski ps. „Antek” (p.o.) od 12 X 2023

Struktura terenowa Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej nawiązuje do tej z czasów wojny – funkcjonują okręgi, a w ich ramach koła terenowe i środowiskowe. Poszczególne okręgi działają autonomicznie na swoim terenie, a Zarząd Główny jedynie koordynuje ich pracę. Władze okręgu stanowią: okrę-

gowej zjazd delegatów, zarząd okręgu, okręgowa komisja rewizyjna, okręgowy sąd koleżeński. Zjazdy delegatów okręgu odbywają się co trzy lata jako zjazdy sprawozdawczo-wyborcze. Zarząd Okręgu tworzą: Prezydium Zarządu (prezes, jego zastępcy, sekretarz, skarbnik i członkowie) oraz prezesi poszczególnych kół. Koło tworzy się na wniosek co najmniej 10 członków. Władze koła stanowią: walne zebranie członków koła oraz zarząd. Koła terenowe działają na obszarze danego miasta lub powiatu, zaś koła środowiskowe skupiają żołnierzy określonego środowiska (np. powstańców warszawskich, żołnierzy kresowych) z całego terytorium współczesnego okręgu.

Obecnie funkcjonuje 25 okręgów krajowych, 3 środowiska ogólnopolskie (Świętokrzyskich Zgrupowań Partyzanckich „Ponury” – „Nurt”, Batalionu AK „Kiliński”, Żołnierzy AK Korpusu „Jodła”) oraz 3 okręgi „bez ziemi”, skupiające członków AK z Kresów wschodnich (Wileńsko-Nowogródzki, Wołyński – wraz z Polesiem – oraz Obszaru Lwowskiego im. „Orląt Lwowskich”). Do tego należy jeszcze doliczyć koła zagraniczne w różnych częściach świata.

W aktualnym statucie Związku wyróżniono następujące kategorie członków:

- zwyczajni z uprawnieniami kombatanckimi – są to żołnierze Armii Krajowej; początkowo zdecydowanie dominowali liczebnie w strukturach Związku, z czasem ich liczba na skutek naturalnych procesów biologicznych zaczęła maleć na rzecz członków zwyczajnych bez uprawnień kombatanckich oraz członków nadzwyczajnych;
- zwyczajni bez uprawnień kombatanckich;
- nadzwyczajni – osoby chcące być spadkobiercami dziedzictwa ideowego Armii Krajowej i Polskiego Państwa Podziemnego oraz członkowie rodzin weteranów (wdowy i wdowcy po żołnierzach, dzieci);
- honorowi – osoby szczególnie zasłużone dla Państwa Polskiego lub dla Związku w realizacji jego celów.

Członkostwo zwyczajne (bez uprawnień kombatanckich) można przyznać członkowi nadzwyczajnemu po upływie minimum jednego roku za wybitne osiągnięcia w realizacji celów statutowych oraz rzetelną i sumienną pracę (w uzasadnionych przypadkach termin ten może zostać skrócony). Członkowie zwyczajni posiadają czynne i bierne prawo wyborcze oraz mogą korzystać ze świadczeń socjalnych udzielanych przez Związek. Członkowie nadzwyczajni posiadają czynne prawo wyborcze i, podobnie jak członkowie zwyczajni, mogą zgłaszać postulaty i wnioski. Tytuł członka honorowego można nadać osobie niebędącej członkiem Związku, nie posiada ona jednak wówczas praw wyborczych w Związku. We wcześniejszych wersjach statutu wyróżniano jeszcze członków wspierających, a tytuł ten mógł przysługiwać również osobom prawnym.

Na początku lat 90. XX w., po zorganizowaniu środowisk, kół i okręgów, Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej liczył w całej Polsce ponad 80 tys. członków. Z biegiem lat, na skutek stopniowego odchodzenia weteranów



Symbol umieszczany na drukach Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej w 1992 r. z okazji 50-lecia przemianowania Związku Walki Zbrojnej na Armię Krajową (APSz-SZZAK)

- dbanie o dobro Rzeczypospolitej Polskiej poprzez umacnianie jej suwerenności, integralności i demokracji,
- obrona godności, dobrego imienia i pamięci Armii Krajowej, Polskiego Państwa Podziemnego, a także innych formacji niepodległościowych walczących o niepodległość i suwerenność w czasie drugiej wojny światowej i po jej zakończeniu,
- tworzenie i zacieśnianie koleżeńskich więzi między rozproszonymi w kraju i po świecie żołnierzami Armii Krajowej i ich rodzinami,
- badanie i popularyzacja historii, tradycji i dziedzictwa ideowego Armii Krajowej i Polskiego Państwa Podziemnego,
- troska o pamięć o postaciach Polskiego Państwa Podziemnego i ich dokonaniach poprzez inicjowanie i wspieranie powstawania pomników, tablic i innych upamiętnień oraz nadawanie patronów szkołom, ulicom itp.,
- opieka nad żołnierzami i ich rodzinami, zapewnianie im pomocy koleżeńskiej oraz pomoc w organizacji opieki medycznej i socjalnej,
- zapewnianie godnego pochówku zmarłym żołnierzom Armii Krajowej,
- współpraca z innymi organizacjami zrzeszającymi weteranów-uczestników walk w czasie II wojny światowej oraz o niepodległą Polskę w latach 1944–1956,
- kształtowanie w społeczeństwie (zwłaszcza wśród młodzieży) postaw patriotycznych.

Trzeba pamiętać, że wraz z demokratyzacją życia w Polsce po 1989 roku, powstał szereg organizacji zrzeszających kombatanatów różnych środowisk oraz osoby z różnych przyczyn i w różnych okresach czasu represjonowane. Nie było już monopolu państwa na jedną organizację kombatancką, nikt nie mu-

na „wieczną wartę”, ich liczba zaczęła spadać na rzecz większego udziału członków bez uprawnień kombatanckich – przedstawiciele młodszego pokolenia (często dzieci akowców), kultywujących tradycje i ideały Armii Krajowej. Podobnie rozwiązaniu (bądź połączeniu) uległa część okręgów oraz kół. Obecnie żyje już stosunkowo nieliczne grono kombatanatów w mocno podeszłym wieku, a stan zdrowia wielu z nich nie pozwala na jakąkolwiek aktywność.

Do celów statutowych Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej należy:

siał ukrywać swej przeszłości, zasług ani doznanych krzywd. Zadania statutowe, zakres działalności, a przede wszystkim grono potencjalnych odbiorców wielu spośród powstających organizacji w znacznej części się pokrywały, stąd i przynależność wielu osób do kilku organizacji jednocześnie. I tak, żołnierze Armii Krajowej obecni byli m.in. w Stowarzyszeniu Szarych Szeregów (w połowie 1997 r. w Szczecinie należało doń 14 członków SZŻAK, stanowiąc ponad 30% jego stanu osobowego), Związku Powstańców Warszawskich, Związku Kombatantów RP i Byłych Więźniów Politycznych (dawnym ZBoWiD), Stowarzyszeniu Łagierników Żołnierzy Armii Krajowej, Związku Sybiraków oraz organizacjach zrzeszających byłych więźniów politycznych okresu stalinowskiego.



## KALENDARIUM OGÓLNOPOLSKIE

- 26 maja 1989 – rejestracja Stowarzyszenia Żołnierzy Armii Krajowej
- 14–15 marca 1990 – powstaje Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej (ŚZŻAK)
- 31 marca – 1 kwietnia 1990 – rozwiązanie Związku Bojowników o Wolność i Demokrację, powołanie Związku Kombatantów Rzeczypospolitej Polskiej i Byłych Więźniów Politycznych
- 18 czerwca 1990 – decyzja Prezydium Zarządu Głównego ŚZŻAK o uroczystych obchodach 50. rocznicy powołania Armii Krajowej – okres od 1 września 1991 do 1 września 1992 ogłoszono Rokiem Armii Krajowej
- 1 stycznia 1991 – powstaje Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych. Urząd wydaje decyzje o przyznaniu uprawnień i świadczeń kombatantom, działaczom opozycji antykomunistycznej oraz ofiarom represji reżimów totalitarnych
- 24 stycznia 1991 – przyjęcie Ustawy o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (później wielokrotnie nowelizowanej)
- 1992 – uznanie ustanowionego na emigracji Krzyża Armii Krajowej za polskie odznaczenie wojskowe
- 21 kwietnia 1994 – ustanowienie Odznaki pamiątkowej Akcji „Burza”
- 1996 – zostaje uchwalony Rokiem generała Leopolda Okulickiego
- 1997 – powstaje Towarzystwo Przyjaciół Armii Krajowej z siedzibą w Płocku. Jego zadaniem jest kultywowanie tradycji i pogłębianie wiedzy o Polskim Państwie Podziemnym i Armii Krajowej, kształtowanie postaw obywatelskich oraz troska o duchowy i fizyczny rozwój członków. Skupia w swych szeregach głównie młodzież, choć jest otwarte i na osoby starsze
- 11 września 1998 – uchwałą Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej ustanowiono 27 września – dzień powołania Służby Zwycięstwu Polski – Dniem Polskiego Państwa Podziemnego
- 1999 – uchwałą Zarządu Głównego ŚZŻAK z 12 stycznia 1999 ustanowiony Rokiem Polski Walczącej
- 24 lipca 1999 – przyjęcie ustawy o szczególnych zasadach, warunkach i trybie mianowania na wyższe stopnie wojskowe żołnierzy uczestniczących

w walkach o wolność i niepodległość Polski – awanse na pierwszy stopień oficerski podporucznika wszystkich żołnierzy (szeregowych i podoficerów) walczących podczas II wojny światowej, a oficerów – o jeden lub dwa stopnie wyżej

- 21 lutego 2000 – powołanie Muzeum Armii Krajowej im. gen. Emila Fieldorfa „Nila” w Krakowie
- 18 sierpnia 2000 – Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej tworzy Fundację Polskiego Państwa Podziemnego. Jej siedzibą jest budynek PAST-y w Warszawie
- 27 września 2001 – porozumienie między Instytutem Pamięci Narodowej a Światowym Związkiem Żołnierzy Armii Krajowej i Fundacją Polskiego Państwa Podziemnego o powoływaniu Klubów Historycznych im. gen. Stefana Roweckiego „Grota”
- 2003 – uchwałą Sejmu RP z 9 stycznia 2003 ogłoszony rokiem generała Władysława Sikorskiego
- 17 października 2003 – ustanowienie Krzyża Zesłańców Sybiru dla obywateli polskich deportowanych w latach 1939–1956 na Syberię, do Kazachstanu i północnej Rosji, oraz urodzonych tam ich dzieci
- 31 lipca 2004 – otwarcie Muzeum Powstania Warszawskiego w Warszawie
- 2005 – na wniosek Fundacji „Archiwum Pomorskie Armii Krajowej” w Toruniu (obecnie Fundacja Generał Elżbiety Zawackiej) ustanowiony Rokiem Kobiet Polskich walczących na frontach II wojny światowej
- 29 listopada 2005 – ŚZZAK otrzymuje status organizacji pożytku publicznego z możliwością odpisania 1% podatku (od 2023 – 1,5%)
- 15 listopada 2006 – seminarium „Jutro Armii Krajowej” w warszawskim budynku PAST-y – rozprawiano nad sukcesją tradycji i ideałów AK w związku z wymieraniem pokolenia weteranów. Postanowiono stworzyć odrębną organizację, o roboczej nazwie „Stowarzyszenie Pamięci Armii Krajowej”. To jednak jak dotąd nie powstało
- 3 lutego 2011 – Sejm RP uchwała Ustawę o ustanowieniu Narodowego Dnia Pamięci „Żołnierzy Wyklętych” na dzień 1 marca
- 10 czerwca 2014 – Sejm RP uchwalił ustawę o ochronie Znak Polski Walczącej. Na jej podstawie znak, będący symbolem walki polskiego narodu z niemieckim agresorem i okupantem podczas II wojny światowej, stanowi dobro ogólnonarodowe i podlega ochronie należytej historycznej spuściznie Rzeczypospolitej Polskiej
- 22 listopada 2018 – ustawa o grobach weteranów walk o wolność i niepodległość Polski – stworzenie ewidencji grobów weteranów walk z lat 1768–1963 oraz możliwości ich oznaczania stosownymi tabliczkami

## POWSTANIE OKRĘGU SZCZECIN

Zanim jeszcze powstał Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej, u schyłku PRL, w okresie „karnawału Solidarności”, na posiedzeniu Zarządu Wojewódzkiego Związku Bojowników o Wolność i Demokrację w Szczecinie dnia 22 października 1981 r. zatwierdzono regulamin działalności Komisji Środowiskowej b. żołnierzy Armii Krajowej przy ZBoWiD w Szczecinie. Jej zadaniem było „pogłębianie procesu integracji środowiska byłych żołnierzy Armii Krajowej” oraz dążenie do „demokratyzacji stosunków społecznych zgodnie z postulatami społeczeństwa polskiego”. Miała reprezentować interesy byłych żołnierzy AK w sprawach organizacyjnych, prawnych, materialnych i bytowych. Ponadto zadbać miała, by zarówno w składzie Prezydium, jak i komisji Zarządu Wojewódzkiego ZBoWiD zasiadali przedstawiciele środowiska byłych akowców, a także byli przedstawiani do odznaczeń państwowych i wojskowych. Na czele Komisji Środowiskowej stanął wiceprezes Zarządu Wojewódzkiego ZBoWiD, ppłk Józef Roman. Wśród członków-założycieli znaleźli się ponadto: Mieczysław Jasiński, Kazimierz Kietliński, Roman Kucharski, Tadeusz Kuwik, Jerzy Lindecki, Jerzy Lipczyński, Tadeusz Mieczkowski, Waldemar Ostrowski, Irena Rupniewska, Czesław Staszkiwicz, Tadeusz Wasąg, Roman Wilczek.

Z inicjatywy żołnierzy Armii Krajowej powstały wówczas dwa kluby środowiskowe. Jako pierwszy, w dniu 28 listopada 1981 r. założony został Klub Powstańców Warszawskich, a zaledwie dwa tygodnie później, 13 grudnia (!) 1981 r., Klub Kresowych Żołnierzy Armii Krajowej. Wprowadzenie w Polsce stanu wojennego wstrzymało wszelką aktywność społeczną, lecz kolejne lata przyniosły pewne ożywienie. Zaowocowało ono m.in. działaniami upamiętniającymi: wodowaniem masowca MS POWSTANIEC WARSZAWSKI w Stoczni Szczecińskiej (30 kwietnia 1982), poświęceniem Kaplicy Armii Krajowej w szczecińskiej katedrze (9 czerwca 1985) oraz nadaniem imienia „Bohaterów Powstania Warszawskiego” Medycznemu Studium Zawodowemu nr 2 (wręczenie sztandaru 25 czerwca tego samego roku). W 1982 r. zainaugurowano również tradycję corocznych zjazdów kresowych żołnierzy Armii Krajowej z całej Polski, początkowo w ośrodku na wyspie jeziora Wełtyń koło Gryfina.

22 kwietnia 1989 r. w Audytorium Maximum Akademii Rolniczej w Szczecinie przy ul. Słowackiego (obecnie Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny) odbyło się zebranie założycielskie Stowarzyszenia Żołnierzy Armii

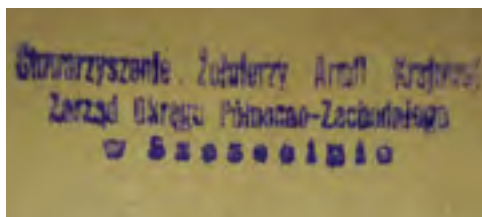




Poświęcenie Kaplicy Armii Krajowej w Katedrze pw. św. Jakuba Apostoła w Szczecinie przez ks. biskupa Kazimierza Majdańskiego, 9 czerwca 1985 r. (AKAK)

chodni z siedzibą w Szczecinie, obejmujący obszar ówczesnych województw szczecińskiego i koszalińskiego, oraz zatwierdził skład jego zarządu:

Prezes – Józef Roman, I zastępca – Roman Wilczek, II zastępca – Tadeusz Mieczkowski, członkowie: Stanisław Górka-Niwiński, Eugeniusz Grabowski, Henryk Karczewski, Jerzy Krasowski, Roman Kucharski, Kazimierz Łukasik, Waldemar Ostrowski, Włodzimierz Szczepański.



Pieczętka Stowarzyszenia Żołnierzy Armii Krajowej – Zarządu Okręgu Północno-Zachodniego w Szczecinie, 1989–1990 (APSz-ŚZZAK)

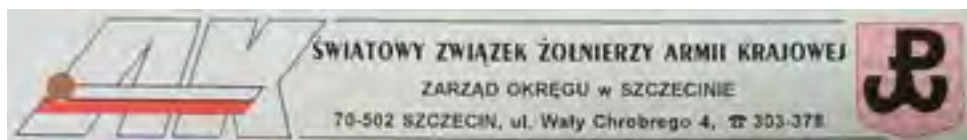
Krajowej. Wzięli w nim udział członkowie istniejących już klubów Powstańców Warszawskich i Kresowych Żołnierzy, ponadto akowcy zrzeszeni w kołach ZBoWiD oraz niezrzeszeni – łącznie ponad 500 osób. Odczytano informację Komitetu Założycielskiego Stowarzyszenia Żołnierzy Armii Krajowej (SZAK) w Warszawie z 11 marca oraz fragmenty jego statutu. Widząc zbieżność założeń programowych i ideowych istniejących już w Szczecinie klubów oraz powstającego Stowarzyszenia, przedstawiciel klubów zaproponował zbiorowe przystąpienie do SZAK. Tym samym Kluby stały się odtąd kołami wchodzącymi w skład Stowarzyszenia. Prezesem tymczasowego zarządu został wybrany płk Józef Roman. W dniu 26 maja 1989 r. Stowarzyszenie Żołnierzy Armii Krajowej w Szczecinie zostało zarejestrowane w miejscowym Urzędzie Wojewódzkim. 5 września 1989 r. Zarząd Główny SZAK oficjalnie powołał Okręg Północno-Zachodni

z siedzibą w Szczecinie, obejmujący obszar ówczesnych województw szczecińskiego i koszalińskiego, oraz zatwierdził skład jego zarządu:

Prezes – Józef Roman, I zastępca – Roman Wilczek, II zastępca – Tadeusz Mieczkowski, członkowie: Stanisław Górka-Niwiński, Eugeniusz Grabowski, Henryk Karczewski, Jerzy Krasowski, Roman Kucharski, Kazimierz Łukasik, Waldemar Ostrowski, Włodzimierz Szczepański.

Po kilku miesiącach Józef Roman zrezygnował ze swej funkcji, a zastąpił go Roman Wilczek.

24 lutego 1990 r. odbyło się w Szczecinie Walne zebranie członków SZAK Okręgu Północno-Zachodniego. Uczestniczyły w nim 254 osoby. Wybrano na nim prezesa, skład



Nagłówek na papierze firmowym Zarządu Okręgu w Szczecinie Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej (APSz-SZZAK)

Zarządu, Rady Okręgu (pełniące funkcje doradcze), Okręgowej Komisji Rewizyjnej oraz Okręgowego Sądu Koleżeńskiego.

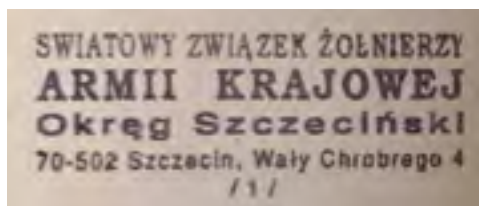
Skład zarządu: prezes – Roman Wilczek, zastępcy – Tadeusz Mieczkowski, Józef Litwin, sekretarz – Aleksander Frostowicz, skarbnik – Kazimierz Łukasik.

Ponadto do Zarządu weszli jeszcze: Stanisław Bakierowski, Jerzy Czyżewski, Zygmunt Dorożyński, Eugeniusz Grabowski, Kazimierz Kietliński, Roman Kucharski, Stefan Marzyński, Waław Morawski, Jerzy Ossowski, Bolesław Zbigniew Pawłowski, Bolesław Przemieniecki, Janina Smoleńska, Tadeusz Wasąg, Jerzy Zajączkowski, Edward Zamiara. Przewodniczącym Rady Okręgu został Józef Roman.

W połowie marca 1990 r., zgodnie z decyzją podjętą na ogólnopolskim zjeździe, Okręg Północno-Zachodni SZAK stał się częścią Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej jako Okręg Szczecin (oddzielny okręg powstał również w Koszalinie). Siedziba Zarządu Okręgu od 1992 r. mieści się w gmachu Urzędu Wojewódzkiego przy Wałach Chrobrego w Szczecinie. 15 lutego 1992 r. w szczecińskiej Bazylice Archikatedralnej pw. św. Jakuba Apostoła poświęcony został sztandar Okręgu.

Jednocześnie jeszcze w 1989 r. na terenie ówczesnego województwa szczecińskiego zaczęły powstawać kolejne koła środowiskowe (Obszaru Centralnego i Zachodniego) i terenowe (w Gryficach, Stargardzie i Świnoujściu). Z początkiem 1999 r. postulowano, by w związku z nowym podziałem administracyjnym kraju scalić Okręgi w Szczecinie i Koszalinie, a ponadto dołączyć do Okręgu Szczecin koła w Myśliborzu i Choszcznie. Ostatecznie jednak do tego nie doszło. W połowie 1999 r. w skład Okręgu Szczecin włączono natomiast Koło w Wałczu (uprzednio w Okręgu Wielkopolska; Wałcz leżał w województwie pilskim). Odtąd Okręg Szczecin SZŻAK obejmował następujące koła:

1. Powstańców Warszawskich
2. Kresowych Żołnierzy
3. Obszaru Centralnego i Zachodniego
4. Gryfice



Pieczętka Okręgu Szczecin Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej (APSz-SZZAK)

5. Stargard (do 2015 Stargard Szczeciński)

6. Świnoujście

7. Wałcz.

Stan taki utrzymał się przez kilkanaście lat. Upływ czasu, a wraz z nim odchodzenie kolejnych kombatanów „na wieczną wartę” oraz ubytek sił tych pozostałych, spowodowały znaczący spadek liczby członków, a w konsekwencji wykruszanie się kół, w pierwszej kolejności terenowych, od samego początku mniejszych liczebnie (choć wcale nie mniej prężnych). W 2011 r. przestało funkcjonować Koło w Gryficach, z końcem 2012 r. zakończyło swą działalność Koło w Świnoujściu, a w grudniu 2016 r. najstarsze ze wszystkich – Koło Powstańców Warszawskich. Do 2017 r. utrzymało się Koło w Wałczu, zaś w 2019 r. przeszło do historii Koło w Stargardzie. Obecnie (2023) w Szczecinie działają już tylko dwa koła: Kresowych Żołnierzy Armii Krajowej oraz Obszaru Centralnego i Zachodniego.

## SKŁADY OSOBOWE ZARZĄDU OKRĘGU

### **Grudzień 1991:**

Prezes – Roman Wilczek, wiceprezysi: Tadeusz Mieczkowski, Tadeusz Wasąg, sekretarz – Aleksander Frostowicz, skarbnik – Kazimierz Łukasik. Pozostałe organy (przewodniczący): Komisja Rewizyjna – Aleksander Majski, Sąd Koleżeń-ski – Tomasz Kiziukiewicz.

W skład Zarządu Okręgu wchodził ponadto przewodniczący komisji proble-mowych (wówczas: weryfikacyjna – Kazimierz Kietliński, ds. opieki zdrowotnej i społecznej – Janina Ostrowska-Kin, awansów i odznaczeń – Zygmunt Doro-żyński, historyczna i organizacji imprez – Tadeusz Mieczkowski, współpracy ze szkołami, młodzieżą, wojskiem i ZHP – Tadeusz Wasąg) oraz prezysi kół, zaś od lipca 1994 – również przewodniczący Społecznego Komitetu Budowy Pomnika Armii Krajowej.

### **27 lutego 1993:**

Prezes – Roman Wilczek, wiceprezysi: Jerzy Fryze (od stycznia 1996 – Tadeusz Wasąg), Jerzy Ossowski, Danuta Szyksznian, sekretarz – Zbigniew Moskot (sty-czeń 1996 – Zbigniew Borejsza, 1997 – Maria Satkiewicz), zastępca sekretarza – Mieczysław Kasperski, skarbnik – Kazimierz Łukasik (od września 1996 – Wło-dzimierz Wiśniewski).

Komisje problemowe (styczeń 1996): współpracy z mediami (Marian Kacper-ski), weryfikacyjna (Janusz Perkowski), odznaczeń (Zbigniew Leszczyński), współpracy z Wojskiem Polskim i młodzieżą (Jerzy Negrebecki), pośrednictwa, socjalna i zdrowia, historyczna (Roman Kucharski).

### **9 maja 2000:**

Prezes – Jerzy Ossowski, wiceprezysi – Tadeusz Wasąg, Włodzimierz Wiśniew-ski, sekretarz – Jan Tom, skarbnik – Henryk Chyliński.

Komisje problemowe: socjalna (Jan Żyluk), współpracy z wojskiem i szkołami (Stanisław Wieśniak), historyczna, weryfikacyjna (Tadeusz Szut), organizacji uro-czystości i imprez (Krystian Bonatowski), odznaczeń i awansów (Bogdan Kozłowski).

W listopadzie 2004 r. prezes Jerzy Ossowski ustąpił ze stanowiska ze względu na stan zdrowia, otrzymując tytuł prezesa honorowego. Na jego miejsce, do czasu wyboru nowego zarządu, powołany został Krystian Bonatowski.

### **14 marca 2005:**

Prezes – Bolesław Zbigniew Pawłowski, wiceprezesa – Krystian Bonatowski, Jan Tom, sekretarz – Edmund Kamiński, skarbnik – Henryk Chyliński (od kwietnia 2008 – Halina Fedorowska), rzecznik prasowy – Lidia Więckowska. Ponadto dokooptowano do zarządu Danutę Szyksznian (sprawy historyczne). Prezes honorowy – Jerzy Ossowski. 21 kwietnia 2008 r. tytuł honorowego prezesa nadano również Danucie Szyksznian.

Komisje problemowe: współpracy z wojskiem (Bogdan Kozłowski), współpracy z młodzieżą (Mieczysław Twardochleb), historyczna i pamięci narodowej (Marian Jasiński), socjalna, odznaczeń i awansów.

### **12 grudnia 2011:**

Prezes – Tytus Janowski, członkowie zarządu: Jerzy Biedulski, Janina Ostrowska-Kin, Stanisława Kocielewicz, Edmund Rodziewicz-Bielewicz, Jerzy Rzuczkowski, Jolanta Scheller.

Jednak już w marcu 2012 r. Tytus Janowski zrezygnował z funkcji z powodu stanu zdrowia. 19 marca 2012 r. zastąpiła go Stanisława Kocielewicz.

### **Styczeń 2013:**

Prezes – Stanisława Kocielewicz, wiceprezesa: Janina Ostrowska-Kin, Jolanta Pajewska-Scheller, sekretarz – Jolanta Szyłkowska, skarbnik – Zofia Nowak. Ponadto do prezydium Zarządu weszli: Zdzisław Szkudlarek i Tadeusz Kawecki.

### **26 lutego 2015:**

Prezes – Jolanta Szyłkowska, wiceprezesa: Jolanta Pajewska-Scheller, Tadeusz Kawecki, sekretarz – Lech Piątkowski, skarbnik – Zofia Nowak, członkowie: Maria (Izolda) Kozłowska, Jerzy Mużyło, Zdzisław Szkudlarek, Apolonia Wójtowicz.

### **Marzec 2021:**

Prezes – Jolanta Szyłkowska, wiceprezes – Tadeusz Kawecki, sekretarz – Lech Piątkowski, skarbnik – Zofia Nowak, członkowie: Maria (Izolda) Kozłowska, Zdzisław Szkudlarek.

## **Stan osobowy Okręgu Szczecin**

Liczba członków Okręgu Szczecin ulegała stałej fluktuacji. Upływ czasu nieubłaganie prowadził (i prowadzi) do odchodzenia kombatantów na „wieczną wartę”. Następował też dopływ nowych członków (przede wszystkim przechodzących z innych okręgów oraz z innych organizacji kombatanckich), część rezygnowała z członkostwa, wyjeżdżała do innych województw lub była wykreślana ze stanu Okręgu (nieopłacanie składek itp.). Początkowo kombatanci zdecydowanie dominowali liczebnie w Związku, z czasem proporcje zaczęły się odwracać na rzecz członków nadzwyczajnych oraz – wraz z awansowaniem – członków zwyczajnych nieposiadających uprawnień kombatanckich.

Spośród kół największe liczebnie było Koło Kresowych Żołnierzy, następnie Koło Obszaru Centralnego i Zachodniego; mniej liczne było Koło Powstańców

Warszawskich, a najmniejsze – koła terenowe (największe z nich – w Stargardzie).

	Zwyczajni (kombatanci)	Pozostali (nadzwyczajni, podopieczni)	Razem		Zwyczajni (kombatanci)	Pozostali (zwyczajni bez uprawnień + nadzwyczajni)	Razem
X 1990	621			XII 2006	281	87	368
XII 1991	612	30	642	III 2013	153	25 + 63	241
XII 1993	553	39	592	XI 2017	87	29 + 42	158
XII 1995	538	17	555	XII 2018	72	30 + 32	134
XII 1997	481	69	550	XII 2019	60	28 + 30	118
XII 2000	446	78	524	XII 2020	45	28 + 25	98
XII 2001	420	71	491	XII 2021	30	51	81
XII 2003	355	75	430	XII 2023	17	25 + 20	62



## DZIAŁALNOŚĆ STATUTOWA

Lata 90. XX wieku to okres najbardziej ożywionej działalności Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej. Wynikało to oczywiście ze znacznej liczby członków będących jeszcze w sile wieku, a także z ogromu zadań, płynących z konieczności przywrócenia należytej pamięci i szerzenia prawdy historycznej po latach PRL-u oraz poszukiwania swego miejsca w strukturach demokratycznego państwa. Na początku lat 90. ważną kwestią była weryfikacja słuszności przyznanych w okresie PRL praw kombatanckich, a tym samym przegląd akt byłego Związku Bojowników o Wolność i Demokrację. Do połowy tej dekady udało się wydać wszystkim zainteresowanym nowe zaświadczenia kombatanckie, w części przypadków cofając je za udział w „utrwalaniu władzy ludowej” (czyli w walkach z antykomunistycznym podziemiem). Rozpatrywano też nowe wnioski o przyznanie uprawnień bądź ich rozszerzenie o dalsze tytuły lub okresy czasu, w tym za represjonowanie w latach PRL lub za zesłanie do Związku Radzieckiego. Trwał równocześnie proces wymiany legitymacji b. ZBoWiD. Ich ważność kończyła się (po przedłużeniu) z końcem roku 1993.

W latach 90. pojawiały się pomysły większego zaangażowania Związku w życie polityczne, a nawet powołania partii pod nazwą Ruch Obywatelski Armii Krajowej. Zarząd Okręgu Szczecin ocenił jednoznacznie negatywnie pomysł powoływania jakiegokolwiek partii politycznej wewnątrz środowiska żołnierzy AK, stwierdzając, że może to doprowadzić w nim do głębokiego rozłamu i niepotrzebnych sporów. Uznano też, że Związek ma możliwość oddziaływania na opinię publiczną innymi środkami oraz prowadzić swą działalność zgodne z ideami Armii Krajowej bez powoływania partii politycznej. Podtrzymano stanowisko o apolityczności związku, dopuszczając indywidualne zaangażowanie partyjne swych członków według osobistych poglądów.

Działalność Okręgu Szczecin od samego początku istnienia wpisywała się w pełni w zakres zadań zapisanych w statucie Związku. Była to m.in. organizacja zebrań środowiskowych i koleżeńskich, zarówno tych oficjalnych (zjazdy i posiedzenia na szczeblu Okręgu i kół, okolicznościowe msze święte), jak i towarzyskich – spotkania wielkanocne i wigilijne, ogniska i wieczornice. Urządzano pielgrzymki na Jasną Górę i wycieczki (choćby na Kresy). Nie sposób tu nie wspomnieć o Zjazdach Kresowych Żołnierzy, odbywających się przez 35 lat, kolejno w Wełtynie, Podgrodziu i Międzyzdrojach. Związek udzielał pomocy w uzyski-





Mianowanie kombatantów na stopień porucznika: Od lewej: Bogdan Kozłowski, płk Andrzej Malinowski, Bronisław Baniewicz, Tadeusz Mieczkowski (otrzymuje nominację), Antoni Minkowski, b.d. (DSz)

i Niepodległość Ojczyzny”, Odznaka pamiątkowa Akcji „Burza”, Medal „Pro Memoria”, Medal „Pro Patria”, Medal „Pro Bono Poloniae” i inne), regionalnych (Odznaka Honorowa Gryfa Pomorskiego) oraz awansów na wyższe stopnie wojskowe. Udziela również wszelakiego wsparcia socjalnego – wnioskuje o zapomogi, skierowania do sanatoriów i ośrodków pomocy społecznej, pomaga w przyznaniu statusu inwalidy wojennego i rent z tego tytułu, a także w składaniu wniosków o przyznanie odszkodowań za deportację i pracę przymusową w ZSRR i III Rzeszy oraz za pobyt w więzieniach PRL. Organizuje pomoc rzeczową (przy zakupach, w opłacaniu rachunków, wykupywaniu i dostarczaniu leków), paczki świąteczne, odwiedziny osób samotnych oraz tych, które nie są w stanie samodzielnie chodzić (zarówno w domach prywatnych, jak i ośrodkach opieki). Piękną tradycją stało się osobiste składanie życzeń i wręczanie upominków osobom świętującym okrągły jubileusz (80, 85, 90, 100 lat). Członkowie Związku uczestniczą również z poczem sztandarowym w pogrzebach zmarłych kolegów i koleżanek – żołnierzy AK.

Warto wspomnieć, że 11 listopada 1992 r. wmurowano kamień węgielny oraz akt erekcyjny Domu Kombatanta przy ul. Kruczej w Szczecinie (funkcjonuje jako Dom Pomocy Społecznej „Dom Kombatanta” im. gen. Mieczysława Boruty-Spiechowicza i ma charakter powszechny). Starania o jego powstanie rozpoczęto jeszcze w 1974, budowę wszczęto jednak dopiero w 1990. Oddany do użytku został w 1996 r. Na przestrzeni lat z opieki w tym miejscu korzystało wielu kombatantów-żołnierzy Armii Krajowej. Natomiast 22 sierpnia 2008 r. podpisane zostało porozumienie między Okręgiem Szczecin ŚZZAK a Samodzielnym Publicznym Wojewódzkim Szpitalem Zespolonym w Szczecinie (ul. Arkońska) w sprawie usprawnienia obsługi pacjentów – kombatantów i osób re-

waniu uprawnień kombatanckich dla tych, którzy ich jeszcze nie posiadali, oraz dla wdów i wdowców po zmarłych żołnierzach, a także w składaniu wniosków o przyznawanie odznaczeń i medali państwowych (Krzyż Armii Krajowej, Krzyż Partyzancki, Warszawski Krzyż Powstańczy, Krzyż Zesłańców Sybiru), resortowych (Odznaka i Patent „Weterana Walk o Wolność

presjonowanych – rejestracji poza kolejnością, skrócenia czasu oczekiwania na zabieg, ułatwienia dostępu do lekarzy specjalistów.

Środowisko kombatanckie pamiętało także o innych osobach znajdujących się w potrzebie. Przykładowo, w 1994 r. przy Zarządzie Okręgu powstał Komitet „Pomocy Rodakom na Wschodzie”, który organizował zbiórki uliczne na terenie miasta. Zebrane dary przekazano następnie Polakom zamieszkałym na Litwie, Białorusi i Ukrainie, tamtejszym szkołom i parafiom przesłano również słodycze.

Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej zaangażował się w wychowanie moralne i patriotyczne młodzieży, szczególnie szkolnej (poprzez organizację prelekcji, konkursów, spotkań ze świadkami historii), a także poborowych (w latach obowiązywania zasadniczej służby wojskowej), oraz podjął współpracę z organizacjami harcerskimi. Zajmuje się upamiętnianiem walki i kaźni Narodu Polskiego oraz postaci zasłużonych dla Polskiego Państwa Podziemnego (m.in. poprzez inicjowanie i fundowanie tablic pamiątkowych i pomników), a także sprawuje opiekę nad grobami zmarłych towarzyszy. Bierze udział w uroczystościach państwowych i rocznicowych związanych z historią najnowszą; członkowie Okręgu Szczecin uczestniczą też w delegacjach na obchody w innych regionach kraju oraz centralne w Warszawie. Związek prowadzi i wspiera działalność naukową, publicystyczną i popularyzatorską w zakresie historii i dorobku Armii Krajowej, w tym publikacje książkowe, zarówno o charakterze popularno-naukowym, jak i wspomnieniowym. W ciągu ponad 30 lat wielu szczecińskich kombatanów było aktywnych na tym polu – szczególnie Waldemar Gałuszko, Czesław Burzyński, Mirosław Keller, Józef Roman i Danuta Szyksznian. Ci i wielu innych było autorami artykułów dla pracy regionalnej, lokalnej i związkowej („Biuletyn Informacyjny”) oraz zabierało głos w radiu i telewizji.

O skali działalności edukacyjnej niech świadczą liczby. Tylko w latach 1993–1995 przeprowadzono łącznie 136 spotkań z młodzieżą szkolną. Na przestrzeni lat nawiązano współpracę z V Liceum Ogólnokształcącym, IX Liceum Ogólnokształcącym, XI Liceum Ogólnokształcącym, XII Liceum Ogólnokształcącym, XIV Liceum Ogólnokształcącym, Ka-



Szczecin, Jasne Błonia, delegacja żołnierzy Armii Krajowej składa kwiaty pod Pomnikiem Czynu Polaków w 80. rocznicę odzyskania niepodległości. Od lewej: Piotr Jarosławów, Alicja Uczciwek, Danuta Szyksznian, Tadeusz Mieczkowski, Jerzy Ossowski, 11 listopada 1998 r. (SZŻAK)



Nadanie imienia i sztandaru Zespołowi Szkół Kolejowych im. Armii Krajowej, 29 września 1995 r. Przed wejściem do szkoły stoją: Zdzisław Szkudlarek – dyrektor szkoły, Miron Raczkowski, Danuta Szykshnian, Maria Zapolska, Roman Wilczek – ówczesny prezes Zarządu Okręgu, Włodzimierz Wiśniewski (na pierwszym planie), Stanisława Kocietowicz, Jerzy Ossowski, Mirosław Keller (ŚZZAK)



I Konkurs Wiedzy o patronie szkoły w Zespole Szkół Kolejowych im. Armii Krajowej, 27 kwietnia 1996 r. (APSz-ŚZZAK, sygn. 1179)

tolickim Liceum Ogólnokształcącym, Państwowym Liceum Sztuk Plastycznych, Technikum Ekonomicznym, Młodzieżowym Ośrodkiem Socjoterapii nr 2, Zespołem Szkół Ponadpodstawowych w Gryfinie, szkołami podstawowymi (m.in. nr 14 i nr 49) oraz wieloma innymi, w tym z placówkami w miastach, gdzie działały koła terenowe ŚZZAK – Gryficach, Stargardzie, Świnoujściu i Wałczu. W latach 90. w wielu szkolnych izbach pamięci zorganizowano wystawy pamiątek i zdjęć dotyczących Armii Krajowej (m.in. Medyczne Studium Zawodowe nr 2 im. Bohaterów Powstania Warszawskiego, Zespół Szkół Kolejowych im. Armii Krajowej, Szkoła Podstawowa nr 49 im. mjr. M. Tarchalskiego). Na przestrzeni lat lekcje „żywej historii” prowadzili: Krystian Bonatowski, Bronisław Dzikowski, Wiktor Iwanowski, Kazimierz Łukasik, Stefan Marcjanek, Wacław Morawski, Danuta Szykshnian, Jerzy Ossowski, Zbigniew Piasecki, Stanisław Piszczek, Zbigniew Płodowski, Józef Roman, Ryszard Staszkiwicz i wielu innych. Szczególną pozycję wśród szkół współpracujących z kombatantami oraz kultywujących pamięć o dorobku Armii Krajowej, zdobyły dwie instytucje: przez przeszło 20 lat Medyczne Studium Zawodowe nr 2 im. Bohaterów Powsta-

nia Warszawskiego, a od 1995 r. również Zespół Szkół nr 4 im. Armii Krajowej w Szczecinie (do 1999 r. jako Zespół Szkół Kolejowych) – miejsca corocznych uroczystych obchodów, apeli i konkursów historycznych. W 1999 r. za działalność edukacyjną Okręg Szczecin otrzymał od wojewody zachodniopomorskiego Medal za Zasługi dla Oświaty.

Działania oczywiście kontynuowano w kolejnych latach. W samym tylko 2004 r. kombatanci przeprowadzili 25 lekcji historii w pięciu placówkach edukacyjnych. Związek uczestniczył także w organizacji szkolnych konkursów historycznych z wiedzy o historii najnowszej oraz pomagał uczestnikom olimpiad historycznych, jak również studentom historii Uniwersytetu Szczecińskiego, w opracowywaniu tematów związanych z Polskim Państwem Podziemnym. Wieloletnia działalność edukacyjna zaowocowała zawartym 26 listopada 2007 r. porozumieniem między Zachodniopomorskim Kuratorem Oświaty Maciejem Kopciem a prezesem Zarządu Okręgu Szczecin ŚZŻAK, Bolesławem Pawłowskim. Jego przedmiotem była współpraca przy upowszechnianiu w szkołach i innych placówkach oświatowych wiedzy o losach Polski i jej obywateli w latach 1939–1989, propagowaniu tradycji i dziedzictwa ideowego Armii Krajowej, organizacji prelekcji, spotkań z weteranami, wystaw, a także pomoc Kuratorium przy zakładaniu klubów historycznych im. Armii Krajowej. Innym przykładem współpracy jest udział pocztów sztandarowych szkół w uroczystościach związanych z Armią Krajową, Zjazdach Kresowych Żołnierzy w Międzyzdrojach, rocznicowych mszach świętych oraz w pogrzebach kombatantów, zaś pocztu sztandarowego Okręgu Szczecin w uroczystościach szkolnych placówek mających patronów związanych z Armią Krajową. Szkoły przejęły pod opiekę sztandary kół terenowych, które zaprzestały działalności (w Gryficach i Wałczu), zaś Zespół Szkół nr 4 przechowuje sztandar Okręgu, wystawiając jednocześnie poczet sztandarowy.

Od samego początku owocnie rozwijała się współpraca Okręgu z jednostkami wojskowymi w miastach, gdzie działają struktury Związku – w Szczecinie, Gryficach, Stargardzie, Świnoujściu i Wałczu. W stolicy regionu należy tu wymienić 12 Szczecińską Dywizję Zmechanizowaną im. Bolesława Krzywoustego, wchodzącą w jej skład 12 Brygadę Zmechanizowaną im. gen. broni Józefa Hallera oraz 5 Pułk Inżynieryjny im. gen. Ignacego Prądzyńskiego w Szczecinie-Podjuchach. Wspólnie organizowane są obchody rocznicowe związane z Polskim Państwem Podziemnym oraz świąt państwowych. Wojsko zapewnia oprawę przy pogrzebach kombatantów (kompania honorowa, asysta wojskowa). Przedstawiciele Okręgu uczestniczyli natomiast (i wciąż uczestniczą) w uroczystościach wojskowych, takich jak święta pułkowe miejscowych jednostek Wojska Polskiego, nadania sztandaru, mianowanie nowych dowódców, pożegnania kontyngentów biorących udział w misjach zagranicznych. 12 Brygada Zmechanizowana objęła patronatem Koło Kresowych Żołnierzy Armii Krajowej, środowisko żoł-





Spotkanie z poborowymi w 5 pułku zmechanizowanym w Szczecinie (ob. 12 Brygada Zmechanizowana im. gen. broni Józefa Hallera). Zajęcia prowadzi Jerzy Ossowski, 1 poł. lat. 90 XX w. (DSz)

na brygady – gen. Józefa Hallera (2007). W Klubie Garnizonowym 12 Dywizji Zmechanizowanej oraz w Sali Tradycji 12 Brygady Zmechanizowanej powstały izby pamiątek, zawierające również eksponaty związane z Polskim Państwem Podziemnym. W latach obowiązywania obowiązkowej zasadniczej służby wojskowej (do 2009 r.) organizowano spotkania edukacyjno-patriotyczne dla poborowych – w trakcie szkoleń, w dniu składania przysięgi oraz w momencie przejścia do rezerwy. W 2017 r. Danuta Szyksznian została matką chrzestną sztandaru 12 Szczecińskiej Dywizji Zmechanizowanej, wręczonego 1 lipca w uroczystości odbywającej się przy Wałach Chrobrego. Dywizja ta kontynuuje tradycje m.in. 12 Dywizji Piechoty Armii Krajowej.

Poczty sztandarowe oraz przedstawiciele Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej regularnie uczestniczą w obchodach świąt państwowych (Święto Narodowe Trzeciego Maja, Dzień Flagi 2 maja, Narodowe Święto Niepodległości 11 listopada), Święcie Wojska Polskiego (15 sierpnia) oraz rocznic związanych z działalnością Polskiego Państwa Podziemnego i martyrologią Polaków w czasie drugiej wojny światowej. Do najważniejszych, cyklicznych wydarzeń rocznicowych zaliczyć należy:

- 27 stycznia – rocznica sformowania 27 Wołyńskiej Dywizji Piechoty AK (1944): msze święte ku pamięci żołnierzy tej jednostki odprawiane w kościele garnizonowym pw. św. Wojciecha w Szczecinie;
- 14 lutego – rocznica przemianowania Związku Walki Zbrojnej na Armię Krajową (1942): okolicznościowa msza święta w katedrze pw. św. Jakuba, apel pod Pomnikiem Armii Krajowej na Cmentarzu Centralnym oraz pod tablicą z fragmentem ostatniego rozkazu gen. Okulickiego na gmachu Urzędu Miasta. Jest to również Święto Patrona w Zespole Szkół nr 4 im. Armii Krajowej w Szczecinie, obejmujące uroczysty apel oraz okolicznościowe występy artystyczne i wystawy. W święcie tym rokrocznie biorą udział kombatanci, któ-

nierzy AK zaangażowało się natomiast w tworzenie symboliki jednostki. Ufundowało jej sztandar, wręczony uroczystie 23 czerwca 1996 r. W Komitecie Fundacyjnym Sztandaru znaleźli się Tadeusz Mieczkowski oraz Roman Wilczek, zaś pośród symboli na rewersie umieszczono m.in. Krzyż Armii Krajowej. Następnie kombatanci wzięli udział w sfinansowaniu pomnika patro-

rzy są odpowiednio honorowani (przykładowo, 14 lutego 2013 r. wręczono im medale i odznaki związkowe, a 90-latkowie otrzymali pamiątkowe dyplomy);

- 12 maja – Dzień Ponarski, ustanowiony z inicjatywy Stowarzyszenia Rodzina Ponarska z Gdańska na pamiątkę zbrodni dokonanych przez Niemców i litewskich kolaborantów w Ponarach (1941–1944) i Świącianach (1942) na Polakach, Żydach, Romach i przedstawicielach innych narodowości;
- 7 lipca – rocznica operacji „Ostra Brama” (powstanie wileńskie, 1944): msze święte ku pamięci poległych odprawiane w kościele pw. Matki Boskiej Ostrobramskiej w Szczecinie. Po mszach przez wiele lat organizowano ogniska na placu przykościelnym z udziałem parafian i młodzieży;
- 1 sierpnia – rocznica wybuchu Powstania Warszawskiego (1944): msze święte w intencji poległych i pomordowanych uczestników zrywu, odprawiane w Bazylice Archikatedralnej pw. św. Jakuba Apostoła;
- 27 września – Dzień Polskiego Państwa Podziemnego (powołanie Służby Zwycięstwu Polski, 1939): msza święta w katedrze pw. św. Jakuba, apel pamięci pod Pomnikiem Armii Krajowej na Cmentarzu Centralnym oraz zapalenie zniczy pod tablicą na gmachu Urzędu Miasta; uroczystości organizowane w Zespole Szkół nr 4, połączone ze ślubowaniem uczniów klas pierwszych.

Do innych ważnych dat należą: 1 marca – Narodowy Dzień Pamięci „Żołnierzy Wyklętych”, 27 marca – aresztowanie przez Sowietów przywódców Polskie-



Poświęcenie i odsłonięcie tablicy upamiętniającej zamordowanych mieszkańców Zubrzy koło Lwowa, Szczecin-Wielgowo, 16 czerwca 1996 r. Inicjatorem był Bronisław Dzikowski (DSz)



Odsłonięcie w kościele pw. Narodzenia NMP w Gryfinie tablicy ku czci poległych i zamordowanych na Kresach Wschodnich RP żołnierzy Armii Krajowej, 3 maja 1997 r. (DSz)

go Państwa Podziemnego (1945), 13 kwietnia – Dzień Pamięci Ofiar Zbrodni Katyńskiej (1940), 8 maja – zakończenie drugiej wojny światowej, 14 czerwca – Narodowy Dzień Pamięci Ofiar Nazistowskich Obozów Koncentracyjnych (1940 – pierwszy transport Polaków do Auschwitz), 30 czerwca – aresztowanie przez Gestapo gen. Stefana Roweckiego (1943), 4 lipca – śmierć gen. Władysława Sikorskiego w katastrofie lotniczej (1943), 11 lipca – Dzień Pamięci Ofiar Ludobójstwa na Wołyniu, dokonanego przez nacjonalistów ukraińskich na Polakach, 1 września – rocznica agresji niemieckiej, 17 września – Dzień Sybiraka (obchodzony w rocznicę agresji sowieckiej). Żołnierze Armii Krajowej włączali się również w obchody rocznic wydarzeń mających miejsce na Pomorzu Zachodnim, jak forsowanie Odry w rejonie Siekierok przez jednostki Wojska Polskiego w 1945 roku (połowa kwietnia) czy zdobywanie miast przez Armię Czerwoną przy udziale Wojska Polskiego (przez lata określane „wyzwoleniem”), będące symbolicznym początkiem ich przynależności do Polski (w przypadku Szczecina – 26 kwietnia).

Warto zaznaczyć, że część z tych rocznic upamiętnia wydarzenia powszechnie znane, inne zaś – jak ludobójstwo na Wołyniu, powojenna konspiracja antykomunistyczna, a szczególnie zbrodnia w Ponarach – dopiero zdobywają należne im miejsce w świadomości społecznej. Obchody Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych 1 marca organizowane są pod tablicą na murze Aresztu Śledczego, obejmując także złożenie kwiatów w celi śmierci, gdzie przetrzymywano, torturowano i dokonywano mordów sądowych na więźniach politycznych okresu stalinowskiego. Przedstawiciele ŚZZAK (w tym poczet sztandarowy) brali również udział zarówno we wmurowaniu kamienia węgielnego pod Pomnik Pamięci Ofiar Nacjonalistów Ukraińskich w latach 1939–1947 na Cmentarzu Centralnym w Szczecinie (27 października 2017), jak i w jego uroczystym odsłonięciu, dokonanym 9 lutego 2019 r. w rocznicę pierwszego zorganizowanego mordu dokonanego przez UPA na Polakach.



Poczet sztandarowy Okręgu Szczecin. Od lewej: Józef Staszkiwicz, Władysław Miłoszewski, Czesław Zapolski (DSz)

Jednym z inicjatorów budowy pomnika był członek ŚZZAK, Jerzy Mużyło – syn żołnierza 27 Wołyńskiej Dywizji Piechoty Antoniego Mużyło, a zarazem prezes Stowarzyszenia Kresy Wschodnie – Dziedzictwo i Pamięć.

31 stycznia 2007 r. podpisane zostało porozumienie ws. organizacji obchodów świąt, rocznic i spotkań

okolicznościowych. Jego sygnatariuszami byli przedstawiciele władz wojewódzkich, miejskich, kościelnych, wojska, policji, straży granicznej, straży pożarnej oraz Okręgu Szczecin ŚZZAK, NSZZ „Solidarność” i Stowarzyszenia „Katyń”.

Do jednych z najistotniejszych działań Związku od początku jego istnienia należało także inicjowanie trwałych upamiętnień wydarzeń i postaci związanych z Armią Krajową w formie pomników i tablic. Na przestrzeni ponad 30 lat wykonano kilka tablic upamiętniających brygady wileńskie AK w kościele pw. Matki Boskiej Ostrobramskiej w Szczecinie, pomnik Armii Krajowej na Cmentarzu Centralnym oraz tablicę gen. Leopolda Okulickiego

na ścianie Urzędu Miasta (2004), Pomnik Ponarski (2012); wzbogacono Kaplicę Armii Krajowej w szczecińskiej katedrze o nowe epitafia i symbole, odsłonięto tablice w murach Aresztu Śledczego (2014) i Komendy Wojewódzkiej Policji (2015). Do tego należałoby dodać upamiętnienia w terenie (Gryfino, Międzyzdroje, Stargard, Świnoujście, Wałcz). Kilka szkół w mieście i województwie otrzymało jako patrona Armię Krajową lub osoby z nią związane. Związek inicjował także zmiany nazw ulic i patronów, zwłaszcza w pierwszych latach po odzyskaniu suwerenności i demokracji, a także w ramach późniejszej akcji dekomunizacyjnej. W ostatnich latach, dzięki staraniom Krystiana Wawrzonka i Zbigniewa Moskota, 15 grudnia 2012 r. nadano rondu u zbiegu ulic Łukasieńskiego i Topolowej na osiedlu Krzekowo w Szczecinie imię Powstańców Warszawskich. Z kolei 8 września 2016 r. rondo mające tego samego patrona – Powstańców Warszawskich – powstało w Gryfinie



Uroczystość odsłonięcia i poświęcenia Pomnika Armii Krajowej na Cmentarzu Centralnym w Szczecinie. Przemawia Danuta Szyksznian, 27 września 2004 r. (ŚZZAK)



Poświęcenie tablicy z fragmentem ostatniego rozkazu gen. Leopolda Okulickiego z 19 stycznia 1945 r. na ścianie Urzędu Miasta Szczecin, 27 września 2004 r. (ŚZZAK)





Poświęcenie tablicy Dowódców Armii Krajowej w Kaplicy Armii Krajowej w katedrze pw. św. Jakuba Apostoła przez ks. biskupa Jana Gałęckiego, 11 listopada 2008 (Foto: Zbigniew Moskot/APSz-ŚZZAK)



Poświęcenie tablicy na ścianie Aresztu Śledczego w Szczecinie przez abp. Andrzeja Dziegę, poświęconej pamięci ofiar terroru komunistycznego, 17 września 2014 r. (ŚZZAK)



Chrzest statku MS Armia Krajowa w stoczni w Zhoushan (Chiny). Prezes Zarządu Okręgu Szczecin, a zarazem Matka Chrzestna statku, przecina symboliczną linkę, 25 lutego 2016 r. (ŚZZAK)

u zbiegu ulic ks. J. Popiełuszki, Żołnierzy Wyklętych, Kościelnej, Sportowej i A. Rapackiego. Nie można także zapomnieć o pływających pomnikach, czyli statkach Polskiej Żeglugi Morskiej, noszących i sławiących na świecie imię Armii Krajowej, z których pierwszy zwodowano w 1991 roku, a jego następcę – w 2016.

Wielość organizacji zrzeszających kombatanatów skłaniała do nawiązywania i koordynacji współpracy. 18 kwietnia 1991 r., jako reprezentacja konsultacyjno-doradcza dla kontaktów z organami administracji państwowej, powołana została Rada Kombatancka Okręgu Pomorza Zachodniego przy wojewodzie szczecińskim. Akces do niej zgłosiły wojewódzkie (okręgowe) szczeble organizacji zrzeszających – poza ŚZZAK – m.in. Kombatantów Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie, Powstańców Warszawskich, Więźniów Hitlerowskich Więzień i Obozów Koncentracyjnych, Sybiraków, Więźniów Politycznych Okresu Stalinowskiego, Szarych Szeregów. Przewodniczącym Rady został Roman Wilczek. 18 listopada 1994 r. podpisane zostało nowe porozumienie między dziewięcioma organizacjami, powołujące Radę Kombatantów i Osób Represjonowanych. Okręg Szczecin ŚZZAK od początku brał czynny udział

również w Radzie Kombatantów powołanej przy Prezydencie Miasta Szczecina, będącej lokalnym głosem środowiska. W 2002 r. jej przewodniczącym został Kazimierz Łukasik, a jej członkami na przestrzeni lat byli Bolesław Zbigniew Pawłowski i Ryszard Staszkiwicz. W 2015 r. utworzona została nowa Rada Kombatantów i Osób Represjonowanych.

Okręg Szczecin od samego początku podejmuje współpracę z organizacjami niepodległościowymi i patriotycznymi o pokrewnych celach i ideałach. Należy tu wymienić: Związek Sybiraków, Stowarzyszenie Katyń w Szczecinie, Związek Piłsudczyków RP, Towarzystwo Miłośników Lwowa i Kresów Południowo-Wschodnich, Stowarzyszenie Kresy Wschodnie – Dziedzictwo i Pamięć, Stowarzyszenie Społeczne „Grudzień 70 – Styczeń 71”, Stowarzyszenie „Konie i Natura” (prezes Aleksandra Białonowicz), Związek Weteranów i Rezerwistów Wojska Polskiego, Grupa Rekonstrukcji Historycznej 12 Pułku Ułanów Podolskich, a także Katolickie Stowarzyszenie „Civitas Christiana” i Stowarzyszenie „Paczka dla Bohatera” (prezes Tomasz Sawicki). Okręg Szczecin brał również udział w Szczecińskich Spotkaniach Organizacji Pozarządowych „Pod Platunami” na Jasnych Błoniach.

Spectrum działalności wymienionych organizacji jest bardzo szerokie. Stowarzyszenie „Konie i Natura” organizuje m.in. Dzień Weterana, Zaduszki kombatanckie, Wigilię „Wojsko z Kombatantami”, a także cykliczną wystawę *Nasza droga do wolności*. Stowarzyszenie „Paczka dla Bohatera”, poza dostarczaniem podarunków w okresie bożonarodzeniowym i wielkanocnym, zajmuje się opieką nad grobami (w 2021 r. wsparło też inicjatywę Okręgu, by oznaczać groby weteranów Armii Krajowej tabliczkami z napisem „Żołnierz AK”) oraz inicjuje wydarzenia towarzysko-integrujące: grill dla weteranów, spacery po ogrodzie dendrologicznym w Przelewicach, wyjazdy letnie (Wakacje dla Bohatera) oraz zimowe (Ferie dla Bohatera).

Od samego początku dobrze układały się relacje Okręgu z władzami wojewódzkimi i samorządowymi (miasta i województwa). Pośród instytucji państwowych, współpracujących z Okręgiem Szczecin, należy wymienić: Instytut Pamięci Narodowej Oddział w Szczecinie, Archiwum Państwowe w Szczecinie oraz Centrum Dialogu Przełomy – Muzeum Narodowe w Szczecinie. W tym ostatnim odbywały się liczne spotkania młodzieży szkolnej z kombatantami (Amelia Korycka, Zbigniew Piasecki, Ryszard Staszkiwicz, Alicja Uczciwek, Edward Zamiara, Edward Zujewicz). Cenną ideą stały się Zaduszki „Wspomnij Bohatera”, będące inicjatywą Oddziału IPN w Szczecinie, Archiwum Państwowego w Szczecinie oraz ks. kan. Waldemara Szczurowskiego. Początkowo odbywały się w Bazylice pw. św. Jana Chrzyciela przy ul. Bogurodzicy, a od 2018 r. na Cmentarzu Centralnym. Składają się nań: msza święta w kaplicy pw. Matki Bożej Wspomożenia Wiernych na terenie cmentarza oraz modlitwa i złożenie kwiatów pod pomnikami upamiętniającymi walki i męczeństwo Narodu Polskiego



Zaduszki „Wspomnij Bohatera” w Kaplicy na Cmentarzu Centralnym w Szczecinie. W pierwszym rzędzie siedzą: Ryszard Staszkiwicz i Edward Zujewicz, 16 listopada 2016 r. (SZŻAK)



Odnaczenie Danuty Szyksznian Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski w Zachodniopomorskim Urzędzie Wojewódzkim w Szczecinie (SZŻAK)

(W hołdzie Bohaterom Września 1939, Ofiarom Stalinizmu, Pamięci Sybiraków, Krzyżem Katyńskim, Ofiar Nationalistów Ukraińskich w latach 1939–1947, Krzyżem Męczeństwa Narodu Polskiego).

13 maja 2005 r. staraniem Koła Kresowych Żołnierzy, z inicjatywy Danuty Szyksznian, powołano w Szczecinie (przy Bramie Portowej 1) Klub Historyczny im. gen. Stefana Roweckiego „Grota”, będący miejscem współpracy ze szczecińskim oddziałem Instytutu Pamięci Narodowej. Organizował on spotkania, na których wygłaszane były referaty historyczne poświęcone dziejom Polski i Polaków w latach 1939–1989. Funkcję jego przewodniczących pełnili kolejno: Jerzy Ossowski (2005–2010), Bolesław Zbigniew Pawłowski (2010–2016) oraz Tadeusz Kawecki (2016–2022). W Klubie „Grota” odbywały się dyskusje historyczne, zaś od 2016 r. głównie prelekcje dla młodzieży (pro-

wadzone zarówno przez historyków, jak i świadków historii), projekcje filmów dokumentalnych, a nawet prezentacje gier edukacyjnych. Ze strony Instytutu Pamięci Narodowej koordynatorami jego działalności byli: Agnieszka Gorczyca, Magdalena Ruczyńska, Anna Zarzycka i dr Sebastian Kaniewski. W lutym 2022 r. Klub został rozwiązany, a jego dotychczasowe zadania przejęło działające w tym samym miejscu Centrum Edukacyjne IPN Przystanek Historia.

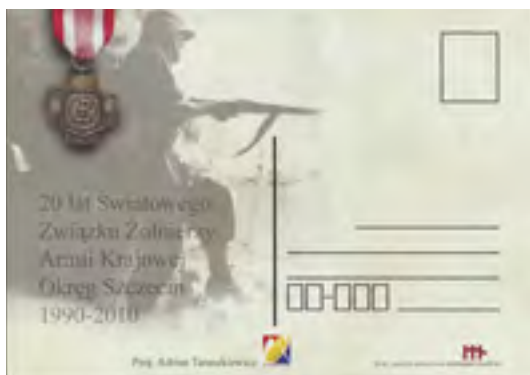
6 listopada 2019 r. podpisane zostało porozumienie ze sformowaną w październiku tego roku 14 Zachodniopomorską Brygadą Obrony Terytorialnej (OT) o współpracy w zakresie pogłębiania więzi między żołnierzami Armii Krajowej i Wojsk Obrony Terytorialnej (WOT), ochrony godności i czci żołnierza polskiego, umacniania prestiżu służby w WOT, upowszechniania tradycji i historii oręża polskiego, kształtowania postaw patriotycznych i proobronnych.

Zarząd Okręgu zobowiązał się m.in. do wsparcia szkolenia obywatelskiego, patriotycznego i historycznego żołnierzy, doradztwa w zakresie doboru patronów jednostek oraz wspierania kustosa sali tradycji. Brygada podjęła się natomiast udzielania wsparcia logistycznego inicjatyw Związku oraz zapewniania asysty honorowej podczas pogrzebów żołnierzy Armii Krajowej i uroczystości Związku. Żołnierze Brygady wystawiają również poczet sztandarowy Okręgu. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że na podstawie decyzji Ministra Obrony Narodowej Dowództwo Wojsk Obrony Terytorialnej przejęło i kultywuje tradycje Komendy Głównej Armii Krajowej. Święto Wojsk Obrony Terytorialnej obchodzone jest 27 września – w rocznicę powstania Polskiego Państwa Podziemnego. Znak Polski Walczącej znalazł się na Orle, Odznace Pamiątkowej oraz odznace na mundur tego nowego rodzaju sił zbrojnych RP.

Decyzją Ministra Obrony Narodowej z 28 lutego 2020 r. 14 Zachodniopomorska Brygada OT otrzymała imię Stanisława Jerzego Sędziaka ps. „Warta” (1913–1978). Był on podpułkownikiem dyplomowanym Wojska Polskiego, uczestnikiem wojny obronnej w 1939 r., cichociemnym. W latach 1942–1944 pełnił funkcję szefa sztabu Okręgu Nowogródek AK, w 1944 p.o. komendanta okręgu; w latach 1945–1947 był w ścisłym kierownictwie podlaskich struktur podziemnych (Obywatelskiej Armii Krajowej, Delegatury Sił Zbrojnych, WiN). 12 października 2020 r. dowódca Brygady wystosował do Jolanty Szyłkowskiej, prezes Okręgu Szczecin ŚZZAK, zaproszenie do udziału w Społecznym Komitecie Fundatorów Sztandaru. Wręczenie sztandaru odbyło się 14 października 2021 r. w Trzebiatowie. Rodzicami chrzestnymi zostali Jolanta Szyłkowska oraz Sławomir Sędziak, syn patrona jednostki.

Pandemia Covid-19, która dotarła do Polski w marcu 2020 r., na dłuższy czas wstrzymała lub ograniczyła spotkania odbywające się na żywo, a wielu ludzi, zwłaszcza starszych, na dłuższy czas zamknęła w domach. W pomoc kombatanom zaangażowała się 14 Zachodniopomorska Brygada OT. „Terytorialsi” udzielali pomocy w robieniu zakupów czy załatwianiu spraw urzędowych, dostarczali paczki, w tym także z maskami i płynami dezynfekcyjnymi. W październiku 2020 r. w ramach przedsięwzięcia „Paczka dla Powstańca” odwiedzili domy 20 powstańców warszawskich i wileńskich zamieszkałych w województwie zachodniopomorskim, a także przeprowadzili akcję „Obiady dla Bohaterów podczas epidemii”, dostarczając kombatanom ciepłe posiłki. W dystrybucję paczek zaangażowały się także „Paczka dla Bohatera” i „Konie i Natura”. Na początku 2021 r. z pomocą wojewody zachodniopomorskiego oraz 14 Zachodniopomorskiej Brygady OT w 109 Szpitalu Wojskowym w Szczecinie przeprowadzono szczepienie przeciwko Covid-19 wszystkich zainteresowanych weteranów.

Na przestrzeni lat zmieniały się szeroko rozumiane możliwości i warunki działania żołnierzy Armii Krajowej. Z jednej strony następowało stopniowe starzenie się i wymieranie pokolenia, a skutkiem tego przejmowanie schedy przez



Kartka pocztowa wydana z okazji 20-lecia Światowego Związku Żołnierzy Armii krajowej Okręg Szczecin 1990–2010. Zaprojektował Adrian Taraszkiewicz, uczeń Państwowego Liceum Sztuk Plastycznych w Szczecinie (ŚZŻAK)

interesowanie historią najnowszą wśród młodzieży. Powstały i rozwinęły swą działalność również instytucje państwowe (takie jak Instytut Pamięci Narodowej), mające dbać o pamięć o historii najnowszej i jej odkłamanie po czasach PRL. Sprawiało to, że coraz więcej inicjatyw zaczęło wychodzić nie od, ale dla kombatantów, stanowiąc uhonorowanie ich dorobku i zasług dla Ojczyzny.

przedstawiciele młodszej generacji – członków nadzwyczajnych oraz członków zwyczajnych nie posiadających uprawnień kombatanckich. O tempie tego nieuchronnego zjawiska, przyspieszającego w drugiej dekadzie XXI wieku, świadczyły liczby – tylko w 2015 roku na „wieczną wartę” odeszło 17 osób, w 2016 – 19 osób, a w 2017 – 12 osób. Z drugiej strony zrodził się pozytywny klimat dla kultywowania pamięci – powstało wiele oddolnych inicjatyw i stowarzyszeń narodo-wo-patriotycznych, wzrosło za-



## KOŁO POWSTAŃCÓW WARSZAWSKICH

18 listopada 1981 r. w trakcie posiedzenia powstałej niespełna miesiąc wcześniej, bo 22 października Komisji Środowiskowej b. żołnierzy Armii Krajowej przy ZBoWiD w Szczecinie (pod przewodnictwem wiceprezesa Zarządu Wojewódzkiego ZBoWiD ppłk. Józefa Romana), przedstawiono zebranim projekt organizacji Klubu byłych Żołnierzy Powstania Warszawskiego. W skład Komitetu Założycielskiego weszło 13 osób: Mieczysław Jasiński, Kazimierz Kietliński, Roman Kucharski, Tadeusz Kuwik, Jerzy Lindecki, Jerzy Lipczyński, Tadeusz Mieczkowski, Waldemar Ostrowski, Józef Roman, Irena Rupniewska, Czesław Stankiewicz, Tadeusz Wasąg, Roman Wilczek.

Zebranie założycielskie Klubu Powstańców Warszawskich odbyło się 28 listopada 1981 r. Uczestniczyło w nim 88 uczestników Powstania. Wybrano wówczas Zarząd w składzie: prezes – Roman Wilczek, zastępca prezesa – Jerzy Mirski, sekretarz i skarbnik – Stanisław Przełomski, kronikarz – Jerzy Lipczyński, członkowie: Szarlota Zasada, Teofil Żurowski. Pierwsze zebranie Zarządu miało miejsce 3 grudnia 1981 r. Warto zaznaczyć, że było to w tamtym czasie jedyne – poza Warszawą – zorganizowane środowisko powstańców w Polsce.

Zgodnie z uchwałą o założeniu klubu, jego celem było „dążenie do rozwijania w społeczeństwie umiłowania kraju, jego historii i tradycji opartej na prawdzie historycznej, do kształtowania patriotycznej postawy Polaków oraz do przywrócenia i pielęgnowania właściwej rangi udziału wszystkich środowisk i formacji wojskowych w walce o polskość i niepodległość”. Ponadto jako jeden z nadrzędnych celów stawiano sobie „dążenie do integracji całego społeczeństwa polskiego w kierunku kształtowania przyszłych losów Narodu Polskiego”. Dalej stwierdzano, że „za podstawy i nieprzemijające wartości, na których winna być zbudowana integracja społeczeństwa Klub uznaje moralność, honor i godność każdego Polaka”.

Ze względu na wprowadzenie w Polsce stanu wojennego, które nastąpiło tuż po powstaniu Klubu, jego działalność została wstrzymana. 16 grudnia 1982 r. Edward Zamiara rozpoczął prowadzenie Kroniki Klubu. Zawieszenie, a następnie zniesienie stanu wojennego umożliwiło podjęcie dalszych działań. Członkowie Klubu brali czynny udział w wodowaniu, a następnie wciągnięciu bandery statku MS Powstaniec Warszawski (1982) oraz w pracach przy powstaniu Kaplicy Armii Krajowej w szczecińskiej katedrze (1985, m.in. Bolesław Dziurzyński, Tadeusz



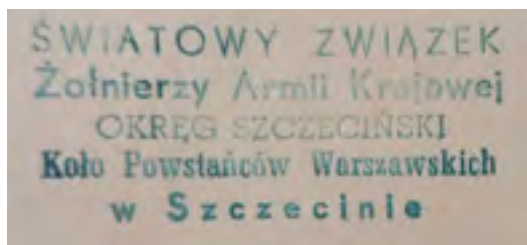
Powstańcy warszawscy odznaczani Warszawskim Krzyżem Powstańczym w Domu Kultury „Korab”, 1 października 1983 r. (BB)



Powstańcy warszawscy odznaczani Warszawskim Krzyżem Powstańczym w Domu Kultury „Korab”, 1 października 1983 r. Od lewej przodem stoją: Bogusław Borysowicz, Stanisław Prüffer (BB)

Kuwik, Jerzy Mirski, Roman Wilczek). 26 maja 1983 r. nastąpiła reorganizacja Zarządu Klubu – powołano komisje: socjalno-bytową (Józef Szawarski, Maria Lencznarowicz, Jerzy Lipczyński, Zygmunt Grążka), ds. kultury (Władysława Kuczyńska, Waldemar Ostrowski), historyczną (Edward Zamiara, Zenon Dmochowski, Tadeusz Kuwik), ds. pracy z młodzieżą (Jan Antkowski, Jerzy Mirski) i finansową. Nowy zarząd Klubu wybrano 16 marca 1989 r. w następującym składzie: prezes – Roman Wilczek, I wiceprezes – Jerzy Mirski, II wiceprezes – Waldemar Ostrowski, skarbnik i kronikarz – Edward Zamiara (następnie Maria Wiesławska), sekretarz – Bogusław Borysowicz, Mieczysław Kasperski.

Członkowie Klubu Powstańców Warszawskich wzięli licznie udział w zebraniu założycielskim Stowarzyszenia Żołnierzy Armii Krajowej, które odbyło się w Szczecinie 22 kwietnia 1989 r. W związku z jego powstaniem, 22 lutego 1990 r. Klub Powstańców Warszawskich w Szczecinie zakończył swoją działalność.



Pieczętka Koła Powstańców Warszawskich ŚZZAK Okręg Szczecin (APSz-SZZAK)

Jednocześnie tegoż dnia wybrano Zarząd Koła Powstańców Warszawskich, działającego w strukturach SZAK (prezes – Roman Wilczek, wiceprezesa – Jerzy Mirski, Waldemar Ostrowski). Jednocześnie w 1989 r. powstał w Warszawie Związek Powstańców Warszawskich (ZPW). 14 maja 1990 r. połączył się ze Stowarzyszeniem Żołnierzy Powstania Warszawskiego. Na zebraniu zjednoczeniowym ze Szczecina obecni byli: Stefan Gadomski, Jan Gniewosz, Jerzy Lindecki, Leszek Sikora-Sikorski, Józef Szawarski. Związek powstał jako organizacja kombatancka zrzeszająca wszystkich uczestników Powstania Warszawskiego, niezależnie od ich przynależności do organizacji konspiracyjnych, oraz żołnierzy I Armii Wojska Polskiego, którzy walczyli we wrześniu 1944 r. na przyczółkach wiślańskich. 8 listopada 1990 r. powstało Koło Wojewódzkie Związku Powstańców Warszawskich w Szczecinie (od kwietnia 1991 – Koło Terenowe). Jego przewodniczącym przez 25 lat był Leszek Sikora-Sikorski (w lutym 2015 r. zastąpiła go Janina Ostrowska-Kin), wiceprezesem – Zbigniew Moskot, zaś siedziba mieściła się w Medycznym Studium Zawodowym nr 2 im. Bohaterów Powstania Warszawskiego. Większość powstańców warszawskich zamieszkałych w Szczecinie była odtąd członkami zarówno Koła Powstańców Warszawskich ŚZZAK, jak i Koła Terenowego Związku Powstańców Warszawskich.

W związku z funkcjonowaniem dwóch w zasadzie dublujących się stowarzyszeń kombatanckich, 12 lutego 1991 r. zostało podpisane porozumienie o współpracy między zarządami głównymi ŚZZAK i Związku Powstańców Warszawskich. Mając na uwadze „potrzebę patriotycznego i obywatelskiego wychowania społeczeństwa, dobro ruchu kombatanckiego, konieczność integracji i współdziałania obu organizacji” postanowiono podjąć współpracę na wszystkich szczeblach organizacyjnych obu związków, szanując zarazem swą niezależność, oraz współdziałać przy organizacji rocznic, przy czym ŚZZAK miał kierować organizacją obchodów związanych z historią Armii Krajowej, a ZPW – z Powstaniem Warszawskim. Ponadto zamierzano współpracować przy powołaniu muzeów: Armii Krajowej i Powstania Warszawskiego, dążyć do powołania Federacji Stowarzyszeń i Związków Kombatanckich dla lepszego realizowania interesów środowiska kombatanatów oraz na bieżąco wymieniać



informacje, biuletyny itp. Podkreślono prawo członków do przynależności do obydwu Związków.

Członkowie Koła Powstańców Warszawskich ŚZŻAK od początku brali aktywny udział w działalności statutowej Okręgu Szczecin, zwłaszcza edukacyjnej i upamiętniającej. Szczególnie bliską współpracę nawiązano z Medycznym Studium Zawodowym nr 2 im. Bohaterów Powstania Warszawskiego – powstańcy brali udział w inauguracjach roku akademickiego i uroczystościach wręczania dyplomów, organizowali olimpiady wiedzy o Powstaniu Warszawskim i lekcje „żywej historii”. Ponadto prowadzono liczne spotkania dla młodzieży szkolnej i harcerzy. Szczególnie aktywni na tym polu byli: Stanisław Bakierowski, Lech Bąkowski, Jerzy Eckstein-Kamiński, Janina Ostrowska-Kin, Maria Lencznarowicz-Roman, Jerzy Lindecki, Stefan Marcjanek, Daniela Ptaszyńska, Leszek Sikora-Sikorski, Józef Szawarski, Roman Wilczek. Członkowie Koła patronowali ponadto statkowi MS Powstańców Warszawski. Pośród inicjatyw w zakresie obchodów rocznicowych najważniejsze były te dotyczące kolejnych okrągłych rocznic wybuchu Powstania Warszawskiego (1994, 1999, 2004). Na szczególne uznanie zasługuje ogromna praca kronikarska, którą przez bez mała 35 lat wykonywał Edward Zamiara – opracował on albumy: *M/S „Powstaniec Warszawski”*, *Kaplica Armii Krajowej w Bazylice św. Jakuba w Szczecinie*, *Nasza Szkoła* (Medyczne Studium Zawodowe nr 2) oraz 2 tomy *Kroniki Klubu Powstańców Warszawskich* (1981–1990) i 12 tomów *Kroniki Koła Powstańców Warszawskich w Szczecinie* (ZPW) z lat 1990–2016, jak również *Księgę Pamiątkową Powstańców Warszawskich*. Egzemplarze kronik trafiły do Zachodniopomorskiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Szczecinie (dostępne online w wersji cyfrowej), Muzeum Powstania Warszawskiego oraz Zarządu Głównego Związku Powstańców Warszawskich. Jednym z najbardziej aktywnych członków w zakresie edukacji młodzieży oraz prelekcji rocznicowych był Waldemar Ostrowski. Wygłosił m.in. wykład z okazji 65. rocznicy powstania Polskiego Państwa Podziemnego (2004) w auli Akademii Rolniczej, opracowywał pytania na szkolne konkursy wiedzy o Powstaniu Warszawskim, jak również był autorem wielu artykułów (m.in. w wewnętrznych biuletynach i „Kurierze Szczecińskim”). Był też stałym delegatem do Rady ds. Kombatantów przy Wojewodzie Zachodniopomorskim oraz Rady ds. Kombatantów przy Prezydencie Miasta Szczecina. W 2011 r. członkowie Koła postulowali przemianowanie ul. Felczaka na Powstańców Warszawskich, a także powrócili do tematu pomnika Armii Krajowej przed Urzędem Miasta.

31 grudnia 2016 r. Koło Powstańców Warszawskich w Szczecinie, będące najstarszym w regionie środowiskiem żołnierzy Armii Krajowej, po 35 latach zakończyło swoją działalność. Jego członkowie otrzymali od prezes Zarządu Okręgu ŚZŻAK Jolanty Szyłkowskiej propozycję wstąpienia do jednego z istniejących jeszcze kół Związku. Cztery osoby przyjęły tę propozycję, zasilając Koło Kresowych Żołnierzy: Janina Ostrowska-Kin, Amelia Korycka, Bogumiła



Grupa powstańców warszawskich przed katedrą pw. św. Jakuba w Szczecinie, 1 sierpnia 1998 r. W środku stoi Stanisław Piszczyk, następnie Waldemar Ostrowski (z hełmem), Mieczysław Keller, Edward Zamiara (KKPW)



Grupa powstańców warszawskich przed katedrą pw. św. Jakuba w Szczecinie, 1 sierpnia 1998 r. W środku: Janina Kin, Bogumiła Straka, Daniela Ptaszyńska, Maria Straszewska (KKPW)

Straka i Edward Zamiara. 12 stycznia 2017 r. byli członkowie Koła podjęli decyzję, że będą dalej spotykać się prywatnie, działając równocześnie w Kole Kresowych Żołnierzy. 17 stycznia 2019 r. odbyło się ostatnie spotkanie w tym gronie, czym definitywnie zakończono erę zebrań środowiska Powstańców Warszawskich.

### **Składy zarządu Koła**

21 stycznia 1993:

Prezes – Roman Wilczek, wiceprezes – Mieczysław Kasperski, sekretarz – Bogumiła Straka (od października 1995 – Jerzy Presch), skarbnik – Maria Warna-Wiesławska.

18 marca 1999:

Prezes – Waldemar Ostrowski, wiceprezesa – Mieczysław Kasperski, Zenon Kasprzak, sekretarz – Jerzy Presch, skarbnik – Maria Warna-Wiesławska, członkowie: Bogumiła Straka, Józef Szawarski.

22 kwietnia 2010 r. Waldemar Ostrowski zrezygnował z funkcji prezesa z przyczyn zdrowotnych. Zastąpiła go z dniem 6 maja Janina Ostrowska-Kin (od lutego 2015 r. również prezes Koła Terenowego Związku Powstańców Warszawskich w Szczecinie), która piastowała stanowisko do momentu rozwiązania Koła.

### **Stan osobowy Koła**

1990 – 40 członków

1992 – 52 członków

1994 – 49 członków

1995 – 47 zwyczajnych, 7 nadzwyczajnych (54)

2000 – 37 zwyczajnych, 9 nadzwyczajnych (46)

2003 – 28 zwyczajnych, 8 nadzwyczajnych (36)

2005 – 24 zwyczajnych, 8 nadzwyczajnych (32)

IV 2008 – 20 zwyczajnych, 7 nadzwyczajnych (27)

XI 2011 – 11 zwyczajnych 4 nadzwyczajnych (15)

XII 2016 – 6 członków z uprawnieniami kombatanckimi

## KOŁO KRESOWYCH ŻOŁNIERZY

Na Pomorzu Zachodnim po zakończeniu drugiej wojny światowej osiedlili się w znacznej liczbie żołnierze 27 Wołyńskiej Dywizji Piechoty AK. Wśród nich była 14-osobowa grupa z I Batalionu 24 Pułku Piechoty „Krwawa Łuna”, którzy już w latach 60. stanowili zwartą grupę utrzymującą ze sobą kontakt. W 1969 r. z inicjatywy Stanisława Żytyńskiego ps. „Sęp” zorganizowano wieczór autorski z ppłk. Tadeuszem Sztumberk-Rychterem ps. „Żegota” (dowódcą dywizji od maja do lipca 1944). W 1972 r. odbył się zjazd żołnierzy 27 Wołyńskiej DP z udziałem 200 osób. Rok później zebrało się już 300 osób, w tym cichociemni kpt. Michał Fijałka ps. „Sokół”, kpt. Franciszek Pukacki ps. „Gzysm” i kpt. Władysław Kochański ps. „Bomba”, a także mjr Józef Roman ps. „Styrski-Ziuk” i por. Józef Figurski ps. „Szymon”. W 1979 r. z inicjatywy Romana Kucharskiego spotkali się żołnierze „Krwawej Łuny”, wybierając na miejsce zjazdu wyspę na jeziorze Wełtyń w gminie Gryfino. Także żołnierze 3 Wileńskiej Brygady „Szczerbca” spotykali się nieformalnie, m.in. w Gdańsku i Szczecinie. Wiele spotkań odbywało się w prywatnych mieszkaniach. Już od 1971 r. rokrocznie we wrześniu środowisko kresowych żołnierzy Armii Krajowej organizowało pielgrzymki na Jasną Górę.

Na fali „karnawału Solidarności”, w związku z powstaniem Komisji Środowiskowej b. żołnierzy Armii Krajowej przy ZBoWiD w Szczecinie (22 października) oraz Klubu Powstańców Warszawskich (28 listopada), padła propozycja powołania również Klubu Kresowych Żołnierzy Armii Krajowej. Traf chciał, że termin spotkania wybrano na 13 grudnia 1981 r., nie wiedząc rzecz jasna, co się wtedy wydarzy... Do spotkania w auli Wydziału Wychowania Fizycznego ówczesnej Wyższej Szkoły Pedagogicznej przy ul. Wielkopolskiej 14 mimo wszystko jednak doszło. Brało w nim udział 60 osób, choć listę podpisały 34. Na poziom frekwencji na pewno wpłynęło wprowadzenie stanu wojennego – osoby spoza Szczecina nie mogły dojechać, część bała się przyjść, a inni obawiali się złożenia podpisu. Podjęto wówczas uchwałę o powołaniu klubu oraz wybrano tymczasowy skład zarządu. Weszli do niego: Tadeusz Mieczkowski (prezes), Roman Kucharski (wiceprezes) oraz Czesław Stankiewicz. Kolejne zebranie odbyło się dopiero 9 października 1982 r. Wyłoniono wtedy 11-osobowy zarząd Klubu, w składzie: Tadeusz Mieczkowski – prezes, Czesław Stankiewicz, Roman Kucharski i Tadeusz Wasąg (wiceprezesi) oraz Irena Kołodziejska (sekretarz).



Zebrań założycielskie Klubu Kresowych Żołnierzy Armii Krajowej w Szczecinie, Aula Wyższej Szkoły Pedagogicznej, 13 grudnia 1981 r. (DSz)



Pieczętka Klubu Żołnierzy Kresowych Armii Krajowej, działającego w ramach ZBoWiD-u, lata 1981–1989 (APSz-SZZAK)

Wybrano ponadto komisję weryfikacyjną (przewodniczący Jerzy Ossowski), historyczną (Henryk Torbicz) i socjalno-bytową (Mieczysław Szamrej).

We wrześniu 1982 r. z inicjatywy Mieczkowskiego, Kucharskiego i Ossowskiego odbył się pierwszy Zjazd Kresowych Żołnierzy AK w ośrodku wypoczynkowym na wyspie Koźlej na jeziorze Wełtyń. Zorganizowano wówczas wystawy: *Walki 3 Brygady „Szczurka”*, *Walki Oddziałów AK na Wileńszczyźnie* oraz *Losy Akowców z łagrów Wórkuty i Riazania*. Był to początek długiej, pięknej tradycji zjazdów kresowych żołnierzy i ich rodzin z całej Polski, które w tym miejscu odbywały się w latach 1982–1988, następnie przeniesione zostały do Podgrodzia, a w końcu – od 1992 r. – do Międzyzdrojów. Choć w latach 80. nieraz towarzyszyła im konieczność składania wyjaśnień

(osobiście bądź telefonicznie) organom bezpieczeństwa, odegrały bardzo dużą rolę w integracji środowiska, którego przedstawiciele często nie mieli ze sobą dotąd żadnego kontaktu. W późniejszych latach, już po rozpadzie Związku Radzieckiego, organizowano także wycieczki sentymentalne na Ziemię Wileńską.

W 1985 r. żołnierze Armii Krajowej odbyli spotkanie z kombatantami Armii Ludowej w Klubie Garnizonowym przy ul. Wawrzyniaka, a następnie w listopadzie tego roku – z okazji rocznicy odzyskania niepodległości, już jako gospodarze, w siedzibie Naczelnej Organizacji Technicznej w Szczecinie – z kombatantami Gwardii Ludowej – Armii Ludowej, Batalionów Chłopskich i Powstańcami Warszawskimi. Żołnierze Armii Krajowej – Tadeusz Mieczkowski, Roman Kucharski i Henryk Torbicz – wygłosili prelekcje na uroczystej akademii w auli Uniwersytetu Szczecińskiego przy ul. Wielkopolskiej z okazji Dnia Zwycięstwa (8 maja). Henryk Torbicz prowadził również pogadanki na spotkaniach w szczecińskich szkołach i jednostkach wojskowych z okazji Dnia Zwycięstwa, rocznicy wyzwolenia Szczecina i święta Wojska Polskiego (wówczas 12 października), traktujących na temat udziału wojsk polskich w walkach na



frontach II wojny światowej oraz walk partyzanckich. 17 maja 1986 r. zwrócono się do prezydenta Szczecina Ryszarda Rotkiewicza z wnioskiem, popartym uprzednio przez Prezydium Zarządu Wojewódzkiego ZBoWiD, o nazwanie nowopowstałej ulicy w Szczecinie imieniem Armii Krajowej. Ostatecznie jednak do nadania nazwy nie doszło. Na ten moment trzeba było czekać aż do zmiany ustroju w Polsce, kiedy to miano Armii Krajowej otrzymał plac przed Urzędem Miasta, noszący wcześniej niechlubne imię Feliksa Dzierżyńskiego.

Klub zrzeszał żołnierzy 27 Wołyńskiej DP, brygad wileńskich, batalionów nowogrodzkich oraz oddziałów partyzanckich obszaru lwowskiego. W 1989 r. przystąpił do Warszawskiej Grupy Inicjatywnej mającej na celu powołanie samodzielnego stowarzyszenia żołnierzy Armii Krajowej. W zebraniu założycielskim Stowarzyszenia Żołnierzy Armii Krajowej, które odbyło się w Szczecinie 22 kwietnia 1989 r. w auli Akademii Rolniczej, wzięło udział 119 członków Klubu Kresowych Żołnierzy oraz 68 kresowiaków dotąd niezrzeszonych. Ogłoszono wówczas zbiorowe przystąpienie do Stowarzyszenia, tym samym dotychczasowy Klub stał się Kołem Kresowych Żołnierzy Armii Krajowej, wchodzącym w skład SZAK. Utworzono w nim środowiska: wileńsko-nowogrodzkie, lwowskie i wołyńskie. Koło liczyło wówczas 320 członków zwyczajnych i 54 nadzwyczajnych. Ponieważ w ramach SZAK powstały także historyczne okręgi ziem kresowych (w przedwojennych granicach – tzw. okręgi „bez ziemi”), z którymi blisko współpracowano, wielu spośród członków Koła również do nich zgłosiło swój akces.



Pieczęć Koła Żołnierzy Kresowych działającego w ramach Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej (APSz-SZZAK)

Od samego początku swego istnienia Klub, a następnie Koło Kresowych Żołnierzy, zaangażowane było w krzewienie pamięci o osiągnięciach i ideałach Armii Krajowej oraz działania edukacyjne. Podejmowano współpracę ze szkołami różnego szczebla, harcerstwem i z jednostkami Wojska Polskiego. Już w 1981 r. w Instytucie Wychowania Fizycznego w Szczecinie zorganizowano wystawę *3 Wileńska Brygada Partyzancka „Szczerbca”*. Swego rodzaju sanktuarium kresowych żołnierzy stał się kościół pw. Matki Boskiej Ostrobramskiej przy ul. Słowiczej w Szczecinie. Od 1984 r. rokrocznie w lipcu organizowano tam obchody rocznicy operacji „Ostra Brama” (1944), obejmujące, poza mszą świętą, także wieczory przy ognisku dla kombatantów i parafian. Z inicjatywy członków Koła odsłonięto w kościele szereg tablic upamiętniających brygady kresowe oraz Polaków pomordowanych w Ponarach. 1 sierpnia 1994 r., na mocy decyzji Ministra Obrony Narodowej, 12 Brygada Zmechanizowana podjęła współpracę z Kołem Kresowych Żołnierzy AK, obejmując je swym patronatem. Koło w zamian ufundowało nowy sztandar dla



Sztandar Okręgu Szczecin w Kościele pw. Matki Boskiej Ostrobramskiej w Szczecinie. W poczekaniu sztandarowym: Waclaw Morawski, Józef Staszkiwicz, Czesław Zapolski (DSz)



Wspólne śpiewanie po mszy w kościele pw. Matki Boskiej Ostrobramskiej w Szczecinie. Od lewej: Tadeusz Mieczkowski, Jerzy Ossowski, Czesław Zapolski, Stanisława Kocielewicz, Mirosław Keller, Jan Wróblewski, b.d. (DSz)

Ogólnokształcącym im. Stefana Czarnieckiego w Szczecinie, VII Liceum Ogólnokształcącym im. Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, IX Liceum Ogólnokształcącym im. Bohaterów Monte Cassino, XIII Liceum Ogólnokształcącym, I Prywatnym Liceum Ogólnokształcącym Leonarda Piwoni, Zespołem Szkół Salezjańskich w Szczecinie oraz szkołami podstawowymi: nr 13 im. Orłąt Lwowskich, nr 49 im. mjr. Mieczysława Tarchalskiego, nr 1 im. Armii Krajowej w Gryficach. Jako nagrody w konkursach historycznych organizowano wycieczki dla młodzieży na Kresy wschodnie. Przeprowadzano również zbiórki darów – odzieży i polskich książek – dla Polaków na Kresach.

W ramach obchodów roku gen. Stefana Roweckiego „Grota”, trwających od czerwca 2003 r. do czerwca 2004, na XXI Zjeździe Kresowych Żołnierzy AK

jednostki, a także wzięło udział w zbiórce funduszy na budowę pomnika gen. Józefa Hallera – patrona Brygady. W 2011 r. nawiązano natomiast współpracę z Grupą Rekonstrukcji Historycznej Borujsko, która od tamtego czasu bierze udział w obchodach rocznic historycznych.

W 1995 r. nawiązano współpracę z Zespołem Szkół Kolejowych w Szczecinie, który w tym samym roku otrzymał imię Armii Krajowej (obecnie Zespół Szkół nr 4). Jego uczniowie uczestniczyli m.in. w spotkaniach oplatkowych oraz zjazdach kresowych żołnierzy w Międzyzdrojach. Do 2009 r. członkowie Koła przeprowadzili ponad 300 lekcji „żywej historii” dla wielu szkół Szczecina i województwa. Blisko współpracowano z następującymi szkołami: Medycznym Studium Zawodowym nr 2 im. Bohaterów Powstania Warszawskiego, Państwowym Liceum Sztuk Plastycznych im. Constantina Brancusiego, I Liceum Ogólnokształcącym, VI Liceum

w Międzyzdrojach odbyło się sympozjum popularno-naukowe, gdzie wygłoszono referaty na temat: gen. Sikorskiego, gen. Roweckiego, rtm. Pileckiego, represji NKWD wobec żołnierzy AK na Wileńszczyźnie, sanitariuszek Armii Krajowej oraz kobiet walczących w II wojnie światowej. W czerwcu 2004 r. ukazała się publikacja książkowa z tegoż sympozjum. W styczniu 2004 r. środowisko Kresowych Żołnierzy ŚZŻAK wraz ze Stowarzyszeniem „Grudzień 70 – Styczeń 71” postanowiło zorganizować wspólne uroczystości 65-lecia Polskiego Państwa Podziemnego. Połączono je z odsłonięciem na gmachu Urzędu Miasta (ufundowanej przez ww. Stowarzyszenie) tablicy gen. Leopolda Okulickiego oraz poświęceniem Pomnika Armii Krajowej na Cmentarzu Centralnym w Szczecinie. Obydwa te wydarzenia miały miejsce 27 września 2004 r. W obchody włączyły się władze Szczecina (z ówczesnym prezydentem miasta Marianem Jurczykiem), 12 Dywizja Zmechanizowana oraz chorągiew Zachodniopomorska Związku Harcerstwa Polskiego.

22 lutego 2006 r. w Sali Księcia Bogusława X w Zamku Książąt Pomorskich odbyła się sesja naukowa *Kobiety walczące w II wojnie światowej*. Wygłoszono tam referaty na następujące tematy: Rola kobiet w Polskim Państwie Podziemnym, Kobiety polskie w służbie dla Ojczyzny w II wojnie światowej, Sylwetki kobiet – żołnierzy Armii Krajowej odznaczonych Orderem Virtuti Militari. Konferencja objęta została patronatem marszałka województwa zachodniopomorskiego Zygmunta Meyera, wzięło w niej udział ponad 400 osób, w tym przedstawiciele Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego NATO w Szczecinie. Towarzyszyła jej wystawa *Dziewczęta z tamtych lat*, opracowana przez Koło Kresowych Żołnierzy AK. 26 lutego w kościele garnizonowym pw. św. Wojciecha w Szczecinie odprawiono mszę św. w intencji poległych i żyjących kobiet – uczestniczek walk II wojny światowej.



Żołnierze 3 Wileńskiej Brygady „Szczerbca” składają kwiaty pod tablicą w kościele pw. Matki Boskiej Ostrobramskiej upamiętniającą poległych i zamordowanych towarzyszy broni (DSz)



Poświęcenie tablicy pamięci żołnierzy z 7 Brygady AK „Wilhelma” w kościele pw. Matki Boskiej Ostrobramskiej przez ks. kan. Franciszka Szydłowskiego (DSz)





Sesja naukowa *Kobiety walczące w II wojnie światowej* w Zamku Książąt Pomorskich w Szczecinie – występ solistek oraz orkiestry wojskowej, 22 lutego 2006 r. (DSz)



Wystawa *Dziewczęta z tamtych lat* w Zamku Książąt Pomorskich w Szczecinie, poświęcona kobietom służącym w szeregach Armii Krajowej, 22 lutego 2006 r. (DSz)

W październiku 2007 r. przy okazji Zjazdu w Międzyzdrojach odbyła się wystawa *Powstanie Wileńskie*, zaś lipcu 2007 w Szczecinie i październiku 2008 w Międzyzdrojach – wystawa *Ostra Brama 1944*.

W 2016 r. siedziba Koła została przeniesiona z tzw. „Dziupli” przy al. Jana Pawła II do Klubu 12 Dywizji Zmechanizowanej przy ul. Wawrzyniaka. Koło Kresowych Żołnierzy Armii Krajowej jako jedno z dwóch przetrwało nieubłagane procesy biologiczne, przyjmując także członków innych kół (Powstańców Warszawskich, Świnoujście, Włacz), które z powodu topniejących szeregów zaprzestały już swej działalności.

### **Składy zarządu Koła**

Styczeń 1996:

Prezes – Tadeusz Mieczkowski, wiceprezesi: Roman Kucharski, Jerzy Ossowski, Danuta Szyksznian, skarbnik – Marian Łukawski (1998 – Alina Pilch), sekretarz – Stanisława Kocielewicz.

7 maja 2002:

Prezes – Ryszard Ochwat, wiceprezesi: Stanisław Pietrzykowski, Julian Nadolski (od czerwca 2003 – Krystyna Burlińska, Piotr Jarosławów), Edmund Smułczyński, sekretarz – Zofia Leszczyńska, skarbnik – Halina Fedorowska, członkowie: Stanisława Kocielewicz, Tadeusz Mieczkowski.

2 czerwca 2004:

Prezes – Stanisław Wieśniak, wiceprezesi: Krystyna Burlińska, Piotr Jarosławów, sekretarz – Zofia Leszczyńska, skarbnik – Alina Pilch, współpraca ze szkołami – Stanisława Kocielewicz, współpraca z wojskiem – Tadeusz Mieczkowski, kontakt z mediami – Mieczysław Twardochleb, sprawy historyczne – Roman Kucharski, kronika – Edmund Rodziewicz-Bielewicz.

Jesienią 2007 r. prezesem został wybrany Wiktor Iwanowski, zaś w lutym 2008 r. – ponownie Ryszard Ochwat.

2012:

Prezes – Ryszard Ochwat, wiceprezesi: Krystyna Burlińska, Jolanta Szyłkowska, sekretarz – Jerzy Biedulski, skarbnik – Alina Pilch.

Styczeń 2016:

Prezes – Ryszard Ochwat, wiceprezes – Jolanta Szyłkowska, skarbnik – Alina Pilch, członkowie: Tadeusz Kawecki, Jerzy Mużyło, Elżbieta Pietrzyk.

Styczeń 2017:

Prezes – Ryszard Ochwat, wiceprezes – Tadeusz Kawecki, sekretarz – Maria (Izolda) Kozłowska, skarbnik – Bożena Kucharczyk, członkowie: Jerzy Mużyło, Jolanta Szyłkowska.

Marzec 2020:

Prezes – Tadeusz Kawecki, wiceprezes – Edward Zujewicz, sekretarz – Maria Kozłowska, skarbnik – Bożena Kucharczyk, członkowie: Jerzy Mużyło, Jolanta Szyłkowska.

Styczeń 2023:

Prezes – Tadeusz Kawecki, wiceprezes – Amelia Korycka, sekretarz – Maria Kozłowska, skarbnik – Bożena Kucharczyk, członek – Jolanta Szyłkowska.

Członkowie poczty sztandarowego na przestrzeni lat: Wacław Morawski, Edward Mućko, Franciszek Puzewicz, Stanisław Piszczek, Mieczysław Rychlicki, Józef Staszkiwicz, Czesław Zapolski.

## Stan osobowy Koła

	Zwyczajni	Nadzwyczajni	Razem		Zwyczajni z uprawnieniami kombatanckimi	Zwyczajni bez uprawnień + nadzwyczajni	Razem
XII 1991	291	25	316	2012	78	30+37	145
XII 1993	259	27	286	I 2014	71	20+34	125
XII 1995	270	14	284	XII 2016	61	23+15	99
XII 1997	234	18+26 podopiecznych	278	XII 2017	57	20+18	95
XII 1999	229	37	266	III 2020	25	22+12	59
2001	198	51	249	XII 2023	14	20+9	43
2003	174	48	222				
2005	132	35	167				
2008	135	40	175				

## KOŁO OBSZARU CENTRALNEGO I ZACHODNIEGO

Powołane zostało w październiku 1989 r. Skupia żołnierzy Armii Krajowej z okręgów centralnych i zachodnich ziem II Rzeczypospolitej – poza powstańcami warszawskimi, mającymi swe odrębne koło, choć jest oczywiście otwarte na wszystkich. Pierwszy zarząd ukonstytuował się w następującym składzie: prezes – Józef Litwin, wiceprezes – Bolesław Zbigniew Pawłowski, sekretarz – Czesław Świdorski, skarbnik – Maria Presch (potem Stefan Marzyński). W latach 1989–1992 na członków zwyczajnych przyjęto łącznie 224 osoby, na członków nadzwyczajnych – 6 osób.

Działalność Koła nie odbiegała od innych. Jego członkowie prowadzili lekcje historyczne dla młodzieży szkolnej, brali udział w uroczystościach w Szczecinie i regionie (np. w odsłonięciu tablicy w Świnoujściu), wodowaniu statku MS Armia Krajowa w Kopenhadze. Władysław Mielczarek zainicjował prowadzenie kroniki Koła. Regularnie organizowano spotkania opłatkowe w okresie bożonarodzeniowym, a także majówki przy ognisku w Lesie Arkońskim (zaniechano ich w 2008 r. z powodu zbyt małej frekwencji). W latach 1993–1995 przygotowano wystawę w Klubie Garnizonowym w Szczecinie o działalności ZWZ-AK w latach 1940–1946. Organizowano zbiórki na Pomoc Rodakom na Wschodzie. Zbierano również (wraz z innymi kołami) składki na stację drogi krzyżowej Armii Krajowej w Sanktuarium Matki Bożej Nadodrzańskiej Królowej Pokoju w Siekierkach.

15 sierpnia 1998 r. Koło otrzymało sztandar poświęcony w Kościele Garnizonowym pw. św. Wojciecha w Szczecinie.

W październiku 2008 r. nastąpiły przenosiny siedziby Koła z dotychczasowej lokalizacji przy ul. Mariackiej do nowej w siedzibie Stowarzyszenia „Civitas Christiana” przy ul. Kaszubskiej. W związku z malejącą liczbą członków, w 2008 oraz 2010 pojawiły się propozycje połączenia się z Kołem Powstańców Warszawskich, czego jednak nie



Pieczęć Koła Obszaru Centralnego i Zachodniego (APSz-ŚZZAK)



Spotkanie opłatkowe w siedzibie Stowarzyszenia Civitas Christiana, 7 stycznia 2003 r. (KKC)



90. urodziny Władysława Mielczarka z udziałem prezesa Koła Bolesława Zbigniewa Pawłowskiego, 3 marca 2004 r. (KKC)



Poczet sztandarowy Koła w 2003 r. Przy sztandarze stoją: chorąży Władysław Mielczarek i Kazimierz Steczkowski (KKC)



Majówka członków Koła i ich rodzin, 8 czerwca 2010 r. (KKC)



zrealizowano. Tym samym Koło Obszaru Centralnego i Zachodniego, jako jedno z dwóch – obok Koła Kresowych Żołnierzy – funkcjonuje do dziś (2023). Siedzibę dzieli ze szczecińskim oddziałem Towarzystwa Miłośników Lwowa i Kresów Południowo-Wschodnich.

### **Składy zarządu Koła**

Luty 1993:

Prezes – Bolesław Zbigniew Pawłowski, wiceprezes – Andrzej Kozłowski, sekretarz – Jerzy Fryze, skarbnik – Jan Stachowski, członkowie: Władysław Mielczarek, Anna Polender, Roman Sadowski, Władysław Szuba.

Luty 1994:

Prezes – Bolesław Zbigniew Pawłowski, wiceprezes – Roman Sadowski, sekretarz – Jerzy Fryze (od grudnia 1995 – Wacław Piwkowski), skarbnik – Bronisława Rychlik, członkowie: Ryszard Gnapiński, Tadeusz Jędraszek, Władysław Mielczarek.

5 marca 2002:

Prezes – Bolesław Zbigniew Pawłowski, wiceprezes – Roman Sadowski, sekretarz – Edmund Kamiński (od kwietnia 2003 – Jan Słowikowski), skarbnik – Bronisława Rychlik, członkowie zarządu: Kazimierz Łukasik (przew. komisji ds. wojska i młodzieży), Józef Sieroń (komisja awansów i odznaczeń), Kazimierz Steczkowski (komisja socjalna), Witold



Poczet sztandarowy Koła na pogrzebie Witolda Filipowskiego, 23 sierpnia 2012 r. (KKC)



Poczet sztandarowy Koła na mszy świętej z okazji 73. rocznicy wybuchu Powstania Warszawskiego: Artur Chudycki, Andrzej Lindecki, 1 sierpnia 2017 r. (ŚZZAK)



Poczet sztandarowy Koła na mszy świętej z okazji 73. rocznicy wybuchu Powstania Warszawskiego: Andrzej Lindecki, Artur Chudycki, Jan Sałagan, 1 sierpnia 2017 r. (ŚZZAK)

Filipowski, Tadeusz Jędraszek, Władysław Michałowski, Władysław Mielczarek, Danuta Sikora-Sikorska, Genowefa Wróblewska.

Poczet sztandarowy (2003): Witold Filipowski, Henryk Hedzielski, Władysław Mielczarek, Kazimierz Steczkowski, Zygmunt Szczypa, Jerzy Tobiański, Tadeusz Żuczkowski.

Marzec 2005:

Prezes – Kazimierz Łukasik, wiceprezes – Roman Sadowski, sekretarz – Władysław Gorczyca, skarbnik – Bronisława Rychlik.

Kwiecień 2007:

Prezes – Zdzisław Chudycki, wiceprezes – Kazimierz Steczkowski, sekretarz – Władysław Gorczyca, skarbnik – Bronisława Rychlik (od grudnia 2009 – Zofia Nowak).

Od 1 września 2009 r. pełniącym obowiązki prezesa Koła został Artur Chudycki (syn Zdzisława). 6 kwietnia 2010 r. został oficjalnie wybrany prezesem.

Marzec 2020:

Prezes – Artur Chudycki, wiceprezes – Waldemar Gałuszko, sekretarz i skarbnik – Zofia Nowak.

### Stan osobowy Koła

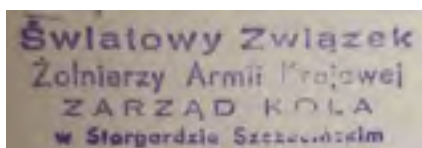
	Zwyczajni	Pozostali	Razem		Zwyczajni (kombatanci)	Zwyczajni bez uprawnień + nadzwyczajni	Razem
XII 1991	193	2 (podopieczni)	195	X 2009	54	23	77
XII 1993	175	2 (podopieczni)	177	III 2013	45	4+14	63
XII 1995	139	6 (podopieczni)	145	XII 2015	29	4+16	49
III 1999	113	6 podopiecznych, 1 nadzwyczajny	278	XII 2017	22	17	39
2003	97	21	118	XII 2020	12	15	27
2006	65	22	87	XII 2023	3	5+11	19

## KOŁO W STARGARDZIE

Koło w Stargardzie powołano 22 czerwca 1989 r. na zebraniu w siedzibie Stowarzyszenia PAX przy ul. Konopnickiej 22. Grono członków-założycieli liczyło 14 osób. 6 sierpnia 1989 r. w kościele św. Jana odprawiono mszę św. z okazji 45. rocznicy Akcji „Burza” i Powstania Warszawskiego oraz w intencji założycieli Koła. 16 października istnienie Koła zostało zatwierdzone decyzją Zarządu Okręgu Stowarzyszenia Żołnierzy AK.

Tak jak i w innych miastach, Koło w Stargardzie nawiązało współpracę z miejscowymi szkołami i jednostkami wojskowymi oraz zaangażowało się w tworzenie miejsc pamięci. Już w 1993 r. postulowano usunięcie Pomnika Wdzięczności (dla Armii Radzieckiej) na Placu Wolności w Stargardzie oraz postawienie w tym miejscu pomnika ofiar stalinizmu, w czym Koło wspierał m.in. Związek Sybiraków. Pomysłu tego nie udało się zrealizować, zaś samą kolumnę rozebrano dopiero w listopadzie 2017 r.

W 1993 r. przeniesiono siedzibę Koła z Domu Kolejarza do budynku Miejskiej Biblioteki Publicznej. Z początkiem 1996 r. rozpoczęto staranie o sztandar dla Koła, założono w tym celu fundację w porozumieniu ze skarbnikiem Zarządu Okręgu. W związku ze znikomymi wpływami, ostatecznie zdecydowano się



Pieczęć Koła w Stargardzie (wówczas – Szczecińskim) (APSz-ŚZZAK)



Różne wersje symboli stosowanych na pismach Koła w Stargardzie – ostatnie występowało także w wersji czarno-białej (APSz-ŚZZAK)





Odsłonięcie tablicy w kościele św. Jana w Stargardzie upamiętniającej poległych i zamordowanych żołnierzy Armii Krajowej, 15 grudnia 1996 r. (SZZAK)

rocznicy Akcji „Burza” i Powstania Warszawskiego w Szczecinie. 11 czerwca odbyła się z tej okazji wieczornica w stargardzkim Klubie Garnizonowym z udziałem młodzieży z Młodzieżowego Domu Kultury i orkiestry kolejowej, zaś 12 czerwca odprawiona została msza święta z udziałem chóru, kompani honorowej Wojska Polskiego i poczty sztandarowej oraz sztandaru Okręgu Szczecin.

W lutym 1997 r. w Miejskiej Bibliotece Publicznej otwarto wystawę poświęconą Armii Krajowej. Składały się nań: literatura, plakaty, druki ulotne, odznaczenia i fotografie, pochodzące głównie z prywatnych zbiorów członka Koła, Czesława Hołuba. 10 listopada 1999 r. otwarto w Bibliotece pod auspicjami Koła wystawę *Panorama historyczna 1863–1998*. Jej autorem, jak również towarzyszącego folderu informacyjnego, był także Czesław Hołub. We wrześniu 2000 r. z inicjatywy tegoż zorganizowano wystawę dokumentów, materiałów i literatury dotyczących wojny polsko-bolszewickiej 1919–1921. Ekspozaty pochodziły z kolekcji prywatnej, zbiorów Centralnego Archiwum Wojskowego, Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie oraz Biblioteki Miejskiej. 22 maja 1999 r. przedstawiciele Koła uczestniczyli w poświęceniu pomnika Ofiar Syberii i Katynia, odsłoniętego z inicjatywy Związku Sybiraków.

W 1995 r. podjęto starania o nadanie imienia Armii Krajowej Zespołowi Szkół Kolejowych w Stargardzie, lecz nie przyniosły one rezultatów. W 1999 r. rozpoczęto działania w kierunku nadania imienia Armii Krajowej innej stargardzkiej szkole zawodowej – Zespołowi Szkół Transportowych. Sfinalizowano je 17 kwietnia 2000 r., a w trakcie uroczystości wręczono placówce sztandar (częściowo ufundowany przez Urząd Miasta). Był to początek bliższej współpracy. Na zaproszenie dyrekcji kombatancki uczestniczyli w rozdaniu matur 5 czerwca i rozpoczęciu roku szkolnego 1 września. Z okazji pierwszej rocznicy nadania imienia (2001) zaplanowano otwarcie wystawy o patronie oraz spotkanie okolicz-

przeznaczyć zebrane środki na tablicę poświęconą pamięci gen. Okulickiego oraz żołnierzy Armii Krajowej i umieszczenie jej w kościele św. Jana. Odsłonięcie tablicy nastąpiło 15 grudnia 1996 r. W 2004 r. poświęcono epitafium żołnierzy Armii Krajowej w kościele pw. św. Jana (22 lutego) oraz pietę Matki Boskiej do Ołtarza Ojczyzny, budowanego z udziałem Koła w tymże kościele (8 czerwca).

4–5 maja 1994 r. członkowie Koła brali udział w obchodach 50.

nościowe. W placówce tej, a nie-  
co wcześniej także w II Liceum  
Ogólnokształcącym im. Cypria-  
na Kamila Norwida, powstało  
koło Towarzystwa Przyjaciół Ar-  
mii Krajowej. Niestety, na skutek  
przekształceń już w 2003 r. Ze-  
spół Szkół Transportowych został  
zlikwidowany, zaś żadna z placów-  
ek oświatowych w mieście nie  
przejęła jej patrona.

Od początku nawiązano bar-  
dzo dobre relacje ze stargardzki-  
mi jednostkami Wojska Polskiego  
– 6 Brygadą Kawalerii Pancernej,  
a od 2007 r. 14 batalionem Uła-  
nów Jazłowieckich (ze składu 12  
Brygady Zmechanizowanej). Kombatanci uczestniczyli w składaniu przysięgi  
przez poborowych, Świącie Wojska Polskiego, święcie brygady, nadawaniu od-  
znaczeń żołnierzom; wojsko zapewniało zaś oprawę uroczystości rocznicowych  
związanych z Armią Krajową.

Równie dobrze układała się współpraca Koła z Kościołem katolickim (szczególnie  
z parafią św. Józefa prowadzoną przez księży Chrystusowców, gdzie odprawiane  
były rocznicowe msze święte), Polskim Związkiem Kombatantów, Konfederacją  
Organizacji Kombatanckich i Niepodległościowych oraz Związkiem Sybiraków  
i NSZZ „Solidarność”. Współdziałało także ze szkołami (poza wymienionymi już  
placówkami, były to: I Liceum Ogólnokształcące im. Adama Mickiewicza, Zespół  
Szkół nr 2, Szkoła Podstawowa nr 6), gdzie organizowano prelekcje historyczne  
i konkursy, Biblioteką Miejską i z władzami miasta.

Koło w Stargardzie formalnie zakończyło swoją działalność z końcem 2019 r.  
Członkowie-żołnierze Armii Krajowej: Jan Hondra, Antoni Jasiewicz i Irena  
Kostrzyńska – przeszli do Koła Kresowych Żołnierz.

### **Składy zarządu Koła**

Czerwiec 1989:

Prezes – Jerzy Zajączkowski, wiceprezes – Stanisław Szumski, sekretarz –  
Leonard Szędziul, skarbnik – Jan Brukwicki.

Maj 1990:

Prezes – Jerzy Zajączkowski, wiceprezes – Stanisław Jaszczyk, sekretarz –  
Stanisław Biliński, skarbnik – Jan Brukwicki.

Styczeń 1993:



Protest z udziałem kombatantów przeciwko  
likwidacji Zespołu Szkół nr 4 (wcześniej: Zespół  
Szkół Transportowych) im. Armii Krajowej w  
Stargardzie, 2003 r. Od prawej: Danuta Szyksznian,  
Piotr Jarosławów, Jan Mućko, Mirosław Keller  
(ŚZZAK)

Prezes – Jan Zenkner, wiceprezes – Stanisław Biliński (od marca 1993 – Józef Piwko), sekretarz – Anna Zenkner, skarbnik – Jan Brukwicki (od marca 1998 – Teresa Ruszkowska), członkowie: Marian Hancewicz, Feliks Sosnowski, Czesław Sowa.

Marzec 2001:

Prezes – Czesław Sowa, wiceprezesi: Józef Piwko, Bronisław Kapelusz, sekretarz – Stanisław Koziarski, skarbnik – Teresa Ruszkowska, członkowie: Jan Hondra, Feliks Sosnowski (ds. młodzieży), Józef Szaćko (ds. socjalnych), Anna Zenkner (ds. weryfikacji).

Wrzesień 2003:

Prezes – Józef Piwko

Luty 2015:

Prezes – Antoni Jasiewicz

### **Stan osobowy Koła**

XII 1991 – 24 członków

IX 1995 – 32 zwyczajnych, 6 nadzwyczajnych (38)

XII 1999 – 37 zwyczajnych, 5 podopiecznych  
i nadzwyczajnych (42)

XII 2000 – 32 zwyczajnych, 5 nadzwyczajnych (37)

XII 2004 – 20 zwyczajnych, 8 podopiecznych,  
2 nadzwyczajnych (30)

IV 2008 – 14 zwyczajnych, 9 nadzwyczajnych (23)

III 2013 – 8 kombatantów, 1 zwyczajny bez uprawnień, 10 nadzwyczajnych (19)

XII 2017 – 4 kombatantów, 7 bez uprawnień (11)

XII 2019 – 3 kombatantów, 6 bez uprawnień (9)

## KOŁO W ŚWINOUJŚCIU

W Świnoujściu, podobnie jak i w innych zachodniopomorskich miastach, zamieszkała po zakończeniu drugiej wojny światowej liczna grupa żołnierzy Armii Krajowej. 22 kwietnia 1989 r. na zebraniu założycielskim Stowarzyszenia Żołnierzy Armii Krajowej w Szczecinie ze Świnoujścia uczestniczyli: Marian Barcikowski, Stanisław Dziśko oraz Bogdan Pietrzyk. 24 sierpnia 1989 r. w świnoujskiej siedzibie Stowarzyszenia „Pax” przy ul. Hołdu pruskiego z inicjatywy wyżej wymienionych odbyło się zebranie założycielskie Koła Stowarzyszenia Żołnierzy Armii Krajowej. Uczestniczyli w nim ponadto: Jan Czyżyński, Zdzisław Juszkiewicz, Zdzisław Kornacki, Zbigniew Kowalczyk, Ryszard Laskowski, Waldemar Majchrowski, Stanisława Marciniak, Zdzisław Ostrowski, Józef Pławski, Stanisław Ratyński, Marianna Wojtasik (łącznie 14 osób). Wówczas wybrano pierwszy, tymczasowy zarząd koła w następującym składzie: prezes – Jan Czyżyński, wiceprezes – Bogdan Pietrzyk, sekretarz – Marian Barcikowski, skarbnik – Waldemar Majchrowski, członek – Zdzisław Ostrowski. Kapelanem Koła został ks. prałat Andrzej Majewicz.

Koło zostało oficjalnie powołane decyzją Zarządu Okręgu Północno-Zachodniego SŻAK 16 października 1989 r. Po roku działalności liczyło już 37 członków, pochodzących z okręgów: wileńskiego, nowogródzkiego, lwowskiego, radomsko-kieleckiego, krakowskiego, łódzkiego, lubelskiego, częstochowskiego i warszawskiego. Działały w nim wówczas następujące środowiska: Szarych Szeregów, Synów Pułku, Korpusu Radomsko-Kieleckiego „Jodła”, Powstańców Warszawskich, Brygad i Oddziałów Kresowych AK. Swoim zasięgiem objęło obszar od Świnoujścia po Kamień Pomorski. W początkowym okresie działalności wydawano Biuletyny Informacyjne Koła (nr 1–4).

Już w 1989 r. Koło w Świnoujściu brało udział w uroczystościach: 50. rocznicy wybuchu II wojny światowej oraz Święcie Niepodległości 11 listopada. Miało miejsce wówczas poświęcenie Krzyża Katyńskiego na Cmentarzu Komunalnym w Świnoujściu, ufundowanego wspólnie przez NSZZ „Solidarność” i Koło, oraz spotkanie z harcerzami. 31 grudnia odbył się pierwszy kombatancki opłatek. W 1990 r. zorganizowano obchody 70. rocznicy bitwy warszawskiej i święta Wojska Polskiego, jak również włączono się w obchody Święta Niepodległości. Na wniosek Koła z 28 maja 1990 r. nowo wybrana Rada Miejska dokonała zmiany nazwy jednej z głównych ulic miasta z Armii Czerwonej na Armii Krajowej.



Wigilia Koła, 20 grudnia 1990 r. Stoją od lewej: Zdzisław Ostrowski, Stanisław Paluch, Jan Czyżyński, Antoni Mickiewicz, Zdzisław Juszkiwicz, Stanisław Ratyński, Jan Kierepka, Wiktor Gajewski, Bogdan Pietrzyk, Jan Garduła, Marian Barcikowski, Zbigniew Kowalczyk, Kazimierz Jan Górnicki, Zygmunt Zielonko, Czesław Lewczyk, Józef Bryl; siedzą: Józef Pławski, nn, Barbara Barańska, Andrzej Majewicz, Stanisława Marciniak, Michał Janowicz, Waldemar Majchrowski (KKŚ)

Koło w Świnoujściu nawiązało bliską współpracę z miejscowymi szkołami, szczególnie z Liceum Ogólnokształcącym im. Mieszka I oraz Katolickim Liceum Ogólnokształcącym im. św. Jadwigi Królowej. Bardzo dobrze układało się również współdziałanie z 8 Flotyllą Obrony Wybrzeża, z władzami miasta (w 2000 r. w Urzędzie Miasta powstała Izba pamięci Koła Żołnierzy AK w Świnoujściu),



Poświęcenie sztandaru Koła ŚZZAK w Świnoujściu, dokonane 11 listopada 1993 r. w kościele pw. Chrystusa Króla przez ks. kapelana Andrzeja Majewicza. Ze sztandarem stoją rodzice chrzestni: Stanisław Dziśko oraz Stanisława Marciniak (APSz-ŚZZAK, sygn. 128)

Ważnym zadaniem stało się wykonanie sztandaru Koła. 24 lutego 1993 r. powstał Komitet Fundacji Sztandaru (w składzie: Józef Bryl, Michał Janowicz, Jan Kierepka, Czesław Lewczyk, Stanisława Marciniak, Antoni Mickiewicz, Stanisław Paluch). Środki na jego wykonanie zbierano m.in. na XV Jarmarku Bałtyckim (lipiec 1993). Poświęcenia sztandaru, zgodnie z ceremoniałem wojskowym, dokonał 11 listopada 1993 r. w kościele pw. Chrystusa Króla ks. Andrzej Majewicz. Wydarzenie to poprzedził uroczysty przemarsz przez miasto. Poczёт sztandarowy w tym okresie tworzyli: Czesław Lewczyk (chorąży), Romuald Bohdanow, Wiktor Gajewski, Stanisław Paluch.

Kościółem, harcerstwem (14 Świnoujska Drużyna Harcerska im. Tadeusza Zawadzkiego), służbami mundurowymi (policja, straż graniczna) oraz innymi organizacjami społecznymi (Związek Sybiraków, NSZZ „Solidarność”). Przedstawiciele Koła, szczególnie poczёт sztandarowy, brali udział w uroczystościach państwowych i wojskowych, z kolei żołnierze zapraszani byli na obchody kombatanckie i upamiętniające wydarzenia związane z Polskim Państwem Podziemnym.



19 maja 1994 r. na zaproszenie Liceum Ogólnokształcącego im. Mieszka I Koło brało udział w obchodach rocznicy bitwy pod Monte Cassino. Ich elementem była wystawa okolicznościowa. 30 września odbyły się tamże uroczystości obchodów 50. rocznicy Akcji „Burza” i Powstania Warszawskiego. 15 kwietnia 1996 r. zorganizowano w szkole obchody Miesiąca Pamięci Narodowej, obejmujące recytacje, występy artystyczne i śpiewanie pieśni patriotycznych. Poprzedziła je msza święta w intencji akowców, sybiraków i inwalidów wojennych, odprawiona w kościele pw. Chrystusa Króla. 18 grudnia 1996 r. w tej samej placówce przeprowadzono lekcję dla upamiętnienia 50. rocznicy śmierci gen. Leopolda Okulickiego – zorganizowaną przez nauczyciela historii, Juliana Dubiela, wraz z uczniami i z udziałem członków Koła. W jej trakcie przybliżono życiorys generała, zaprezentowano piosenki i wiersze. Uroczystość zakończono wspólnym opłatkiem. Wcześniej, 15 grudnia, w kościele pw. Chrystusa Króla odprawiona została msza św. w intencji generała z udziałem poczty sztandarowego Koła, Związku Sybiraków, nauczycieli i młodzieży LO im. Mieszka I.

Równie prężnie działało Katolickie Liceum Ogólnokształcące im. Świętej Jadwigi Królowej. W kwietniu 1998 r. młodzież tegoż liceum zaprosiła żołnierzy AK do swojej placówki na obchody Dnia



Poświęcenie sztandaru Koła ŚZZAK w Świnoujściu, dokonane 11 listopada 1993 r. w kościele pw. Chrystusa Króla. Zebrane poczty sztandarowe różnych organizacji, w tym Okręgu Szczecin ŚZZAK (APSz-ŚZZAK, sygn. 128)



Zdzisław Kornacki dokonuje wbicia gwoźdźcia w drzewiec sztandaru Koła (dokonał tego wówczas wszyscy 22 członkowie oraz prezes Zarządu Okręgu Jerzy Ossowski), 30 lipca 1994 r. (KKŚ)





50. rocznica Akcji „Burza” i Powstania Warszawskiego w Zespole Szkół Ogólnokształcących im. Mieszka I w Świnoujściu, 30 września 1994. Siedzą od lewej: Stanisław Dziśko, Wiktor Gajewski, Elżbieta Pietrzyk, Lechosław Goździk (przewodniczący Rady Miejskiej), Marian Barcikowski, ks. Andrzej Majewicz, Krzysztof Adranowski (prezydent Świnoujścia), Ryszard Laskowski (KKŚ)

Koła ŚZZAK brali regularnie udział także w uroczystościach szkolnych – inauguracjach roku szkolnego czy obchodach święta patrona w obydwu placówkach licealnych. W 2010 r. członkowie Koła uczestniczyli w jury I Regionalnego Interdyscyplinarnego Turnieju Patriotycznego „Kto ty jesteś? Polak mały”, związanego z walkami o niepodległość Polski.

6 października 1994 r. odbył się „Uroczysty Kominek” w sali Zespołu Szkół zawodowych w Świnoujściu-Warszowie przy ul. Norweskiej z okazji 50. rocznicy Powstania Warszawskiego i Akcji „Burza”. Młodzież przygotowała część artystyczną i wspomnienia. Podobne spotkanie odbyło się 19 października w Zespole Szkół Morskich przy ul. Sołtana. Prelegentem ze strony Koła był Stanisław Dziśko.

Szczególnie bliskie kontakty nawiązano ze stacjonującą w Świnoujściu 8 Flotyllą Obrony Wybrzeża (FOW). 31 lipca 1994 r. z okazji 50 rocznicy Akcji „Burza” odprawiona została uroczysta msza święta z udziałem dowództwa 8 FOW, mieszkańców, wczasowiczów, harcerzy oraz pocztów sztandarowych organizacji społecznych i kombatanckich. 25 marca 1995 r. w Sali Tradycji 8 FOW, w obecności dowódcy adm. Stanisława Kasperkowiaka, wręczono kombatanom odznaczenia Krzyża Armii Krajowej (15 żołnierzy, 1 pośmiertnie, 2 w domu ze względu na stan zdrowia) oraz Odznaki Akcji „Burza” (28 osób).

Bardzo ważnym polem działalności była troska o upamiętnianie walk i martyrologii poprzez okolicznościowe tablice i pomniki. 7 marca 1991 r. Koło skierowało do Rady Miejskiej wniosek-projekt rozebrania pomnika braterstwa broni LWP i Armii Czerwonej na Placu Słowiańskim i zastąpienia go pomnikiem „Chwały Żołnierskiej”, upamiętniającym wszystkich żołnierzy II Rzeczypospolitej, Wojska

Pamięci Narodowej. 17 września tego samego roku zaproszono sybiraków, akowców i kresowiaków na upamiętnienie rocznicy napaści ZSRR na Polskę, zorganizowane pod pomnikiem na świnoujskim cmentarzu. 10 lutego 1999 r. w Liceum Katolickim odbyły się uroczystości z okazji rocznicy pierwszej deportacji Polaków z Kresów na Syberię. Wydano z tej okazji specjalny śpiewnik patriotyczny. 16 lutego – z okazji rocznicy powstania Armii Krajowej – złożono kwiaty pod tablicą upamiętniającą żołnierzy AK na cmentarzu komunalnym. Warto wspomnieć, że przedstawiciele świnoujskiego

Polskiego i Armii Krajowej, poległych i pomordowanych w latach 1939–1956. Z różnych przyczyn, do przebudowy starego pomnika doszło dopiero w 1999 r. w przededniu Święta Niepodległości. Zdemontowano dotychczasową tablicę oraz rzeźbę marynarzy, w to miejsce umieszczając nową oraz wykonanego z blachy orła wojskowego. Wiosną 2010 r. całość zastąpił nowy Pomnik Bohaterom Walki o Niepodległość Rzeczpospolitej w formie metalowej płyty z wyciętym godłem państwowym.

Z okazji 50. rocznicy powołania Armii Krajowej (23 lutego 1992) w kościele pw. Chrystusa Króla w Świnoujściu ufundowano tablicę o treści: „Żołnierzom Armii Krajowej, którzy oddali życie służąc Bogu i Polsce w latach 1939–1945. Chwała poległym, wolność żywym”. 9 maja 1998 r. na cmentarzu komunalnym w Świnoujściu – obok tablicy sybirackiej – odsłonięto epitafium poświęcone żołnierzom Wojska Polskiego i Armii Krajowej – ofiarom NKWD i sowieckich łagrów. 1 listopada 2008 r. na Cmentarzu Komunalnym odsłonięto nowy pomnik Ofiar Katynia 1940. W uroczystości wzięli udział członkowie Koła, władze miasta oraz harcerze ZHP i ZHR, którzy zaciągnęli warty honorowe. Uczniowie Liceum im. Mieszka I przygotowali okolicznościowe wystąpienie. Członkowie Koła włączali się również w akcje ogólnopolskie, zbierając pieniądze



Odsłonięcie tablicy w kościele pw. Chrystusa Króla w Świnoujściu, poświęconej poległym i pomordowanym żołnierzom Armii Krajowej, 23 lutego 1992 r. (KKŚ)



Uroczystość w rocznicę powołania Armii Krajowej pod tablicą na Cmentarzu Komunalnym w Świnoujściu, 16 lutego 1999 r. Kwiaty składa Michał Janowicz, poczet tworzą: Ryszard Laskowski, Wiktor Gajewski, Jan Kierepka (KKŚ)



Poczet sztandarowy Koła, 1 sierpnia 2001 r.: Stanisław Dziśko (chorąży), Jan Kierepka, Józef Bryl (KKŚ)

na budowę Krzyża Ponarskiego w Warszawie oraz na stołeczny pomnik Armii Krajowej i Polskiego Państwa Podziemnego.

Z okazji 10-lecia ŚZZAK odbyła się w dniach 11–12 września 1999 r. pielgrzymka członków Koła na Jasną Górę. Delegacja Koła w składzie Marian Barcikowski, Stanisława Marciniak i Michał Janowicz złożyła na ręce duszpasterza kombatan-tów, ks. biskupa Zbigniewa Józefa Kraszewskiego wota – gablotę z odznaczeniami oraz list intencyjny, które zdeponowano następnie w sanktuarium.

W dniach 31 lipca – 1 sierpnia 2009 r. obchodzono 65. rocznicę wybuchu Powstania Warszawskiego. W restauracji „Konstelacja” odbył się pokaz filmów dokumentalnych z zasobu Muzeum Powstania Warszawskiego, zaś w Forcie Zachodnim (Muzeum Historii Twierdzy) otwarto czynną przez miesiąc wystawę *Twarze Powstania Warszawskiego*, opatrzoną także podpisami w języku niemieckim. Następnego dnia odprawiona została msza święta w parafii wojskowej przy ul. Piłsudskiego oraz odbyła się część artystyczna w wykonaniu III Szczepu Harcerskiego ZHR „Słowianie” im. Zawiszy Czarnego.

Koło żołnierzy Armii Krajowej w Świnoujściu było inicjatorem budowy Pomnika Orła Białego, jak również nazwania tym imieniem placu u zbiegu ulic Paderewskiego, Wyszyńskiego i Krzywoustego. 8 maja 2009 r. wybrano społeczny komitet budowy pomnika, w składzie którego znaleźli się członkowie Koła: prezes Waldemar Majchrowski, wiceprezesi Elżbieta Pietrzyk, Stanisław Dziśko i Waclawa Dubiel, skarbnik Barbara Rutkowska, zaś w skład Komitetu Honorowego weszli m.in. przedstawiciele władz miasta (z prezydentem Januszem Żmurkiewiczem), dowódca 8 Flotylli Obrony Wybrzeża (kadm. Krzysztof Teryfter) oraz prezes Związku Sybiraków Koło w Świnoujściu (Maria Zając). Odświeżenie dokonano 6 maja 2011 r. (pierwotnie planowano 14 lutego) z udziałem orkiestry wojskowej i pocztów sztandarowych, co uświetnione zostało występem chóru oraz deklamacjami w wykonaniu uczennic Szkoły Podstawowej nr 4 i Katolickiego Liceum Ogólnokształcącego.



Odświeżenie tablicy pamięci żołnierzy 72 pułku piechoty AK w kościele garnizonowym w Świnoujściu, 12 lutego 2012 r. (KKŚ)

12 lutego 2012 r. w Kaplicy Garnizonowej w Świnoujściu odświeżono tablicę poświęconą pamięci żołnierzy 72 Pułku Piechoty AK Ziemi Radomsko-Kieleckiej. Odprawiona została msza święta z ceremoniałem wojskowym, udziałem pocztów sztandarowych oraz częścią artystyczną przygotowaną przez uczniów Katolickiego Liceum Ogólnokształcącego i harcerzy III Szczepu Harcerskiego „Słowianie”. Na tablicy znalazł się

oryginalny orzełek pułku przekazany przez kpt. w st. sp. Bogdana Pietrzyka.

W związku z kruszejącymi szeregi Koła oraz słabnącymi siłami żyjących jeszcze członków, 6 maja 2012 r. sztandar Koła przekazano do Parafii Wojskowej pw. bł. ks. kmdr. ppor. Władysława Miegonia w Świnoujściu. Odtąd poczet sztandarowy miał wystawiać III Szczep Harcerski ZHR. 18 grudnia 2012 r. w Urzędzie Miasta odbyło się spotkanie opłatkowe, będące jednocześnie ostatnim zebraniem Koła. Wiceprezes, Elżbieta Pietrzyk, kontynuowała działalność w ramach Koła Kresowych Żołnierzy, podobnie jak nieliczni pozostali członkowie (m.in. Barbara Barańska).



Ostatnie spotkanie Koła Świnoujście w siedzibie w budynku Urzędu Miasta, 18 grudnia 2012 r. Głos zabiera Elżbieta Pietrzyk, siedzi prezydent Świnoujścia Janusz Zmurkiewicz (KKŚ)

### **Składy zarządu Koła**

Luty 1992:

Prezes – Marian Barcikowski, wiceprezes – Bogdan Pietrzyk, sekretarz – Zdzisław Juszkiewicz, skarbnik – Ryszard Laskowski.

30 stycznia 1993:

Prezes – Marian Barcikowski, wiceprezisi: Ryszard Laskowski, Stanisław Dziśko, sekretarz – Czesław Lewczyk, skarbnik – Józef Bryl (od kwietnia 1995 – Stanisława Marciniak), członkowie: Barbara Barańska, Romuald Bohdanow, Stanisława Marciniak, Bogdan Pietrzyk (honorowy)

Luty 2002:

Prezes – Marian Barcikowski, sekretarz – Barbara Barańska, skarbnik – Stanisława Marciniak, członkowie: Stanisław Dziśko, Ryszard Laskowski.

26 września 2003 r. zmarł prezes Koła Marian Barcikowski. Na jego miejsce wybrany został (w 2004) Ryszard Laskowski.

Maj 2009:

Prezes – Waldemar Majchrowski, wiceprezisi: Elżbieta Pietrzyk, Stanisław Dziśko, skarbnik – Barbara Rutkowska.

Poczet sztandarowy na przestrzeni lat stanowili m.in.: Stanisław Dziśko (chorąży), Józef Bryl, Jan Kierepka.

### **Stan osobowy Koła**

XII 1991 – 35 członków

XII 1995 – 29 członków

XII 2000 – 19 zwyczajnych, 3 nadzwyczajnych (22)

XII 2005 – 11 zwyczajnych, 4 nadzwyczajnych (15)

IV 2008 – 10 zwyczajnych, 3 nadzwyczajnych (13)

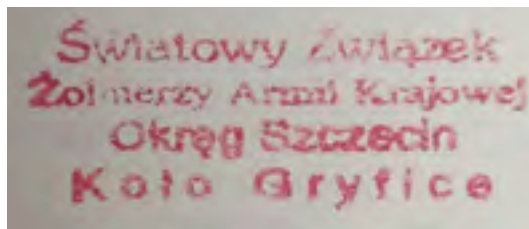


## KOŁO W GRYFICACH

Zebranie organizacyjne Koła miało miejsce 7 grudnia 1989 r. W gronie inicjatorów znaleźli się: Edward Fortunka, Faustyn Gliźniewicz, Klemens Lachowicz, Kazimierz Maśko, Krystyna Pańko, Józef Paszkowski, Marta Sobinek, Henryk Ulak. Oficjalnie powołane przez Zarząd Okręgu zostało 7 lutego 1990 r. Liczyło wówczas 15 osób.

Koło organizowało spotkania z dziećmi i młodzieżą w szkołach podstawowych, Liceum Ogólnokształcącym im. Bolesława Chrobrego i Zespole Szkół. Prowadzili je: Edward Fortunka, Faustyn Gliźniewicz, Kazimierz Maśko, Krystyna Pańko. Tematyką była oczywiście działalność Armii Krajowej podczas okupacji, jak również losy jej żołnierzy w pierwszych latach PRL. Podjęto starania w kierunku nadania jednej ze szkół imienia Armii Krajowej. Na wniosek Koła dotychczasową ulicę Marcelego Nowotki przemianowano na Armii Krajowej. Nawiązano kontakt z Dowódcą Garnizonu Gryfice, dzięki czemu odtąd regularnie uczestniczono w Świącie Wojska Polskiego, natomiast przedstawiciele wojska – w obchodach rocznicowych.

25 września 1994 r. na terenie garnizonu 26 Brygady Rakietowej Obrony Powietrznej (rozformowana w 2001), przy udziale wojska, młodzieży i mieszkańców miasta, dokonano poświęcenia sztandaru Koła, ufundowanego przez członków Koła oraz lokalnych przedsiębiorców. W marcu 1995 r. udało się również zmienić tablicę na pomniku na Cmentarzu Wojennym żołnierzy Wojska Polskiego – obecnie napis brzmi „Cześć i chwała żołnierzom polskim poległym w walce o wyzwolenie Pomorza Zachodniego i Ziemi Gryfickiej”. 27 kwietnia 1996 r. miało miejsce nadanie Szkole Podstawowej nr 1 imienia Żołnierzy Armii Krajowej oraz wręczenie sztandaru. W pierwszą rocznicę tego wydarzenia wmurowano tablicę pamiątkową w kościele pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Gryficach. Po reformie oświaty, tradycję szkoły przejęło nowoutworzone Gimnazjum nr 1. Uroczystość poświęcenia nowego sztandaru i nadania imienia szkole miała miejsce 29 września 2000 r. Ojcem chrzestnym sztandaru został Józef Jarocki, ówczesny prezes Koła.



Pieczętka Koła w Gryficach (APSz-ŚZZAK)





Poświęcenie sztandaru Koła w Gryficach na terenie garnizonu 26 Brygady Raketowej Obrony Powietrznej (ob. ul. Koszarowa), 25 września 1994 r. (ŚZZAK)



Uroczystość nadania Gimnazjum nr 1 w Gryficach imienia Żołnierzy Armii Krajowej, 29 września 2000 r. (ŚZZAK)

Członkowie Koła przyczynili się także do zmiany wymowy Pomnika wdzięczności dla Armii Radzieckiej, który władze miasta zamierzały zburzyć. W maju 1995 r. zdemontowano radziecką gwiazdę, montując w jej miejsce godło państwowe, oraz zamontowano nową tablicę o treści „Pamięci wszystkich, którzy przyczynili się do zwycięstwa i polskości ziemi gryfickiej”. W trakcie przebudowy rynku w 2010 r. dotychczasowy obelisk został obniżony i obłożony granitowymi płytami.

Z upływem lat, ponieważ kombatanci nie byli już w stanie uczestniczyć w uroczystościach z poczetem sztandarowym, symbol ten przekazany został do Gimnazjum nr 1 im. Żołnierzy Armii Krajowej (obecnie Szkoła Podstawowa nr 3). Ostatecznie Koło uległo rozwiązaniu w 2011 r. Kilkoro pozostałych członków przeszło do miejscowego koła Związku Kombatantów RP i Byłych Więźniów Politycznych.

### **Składy zarządu Koła**

Luty 1990:

Prezes – Edward Fortunka, wiceprezes – Faustyn Gliźniewicz, skarbnik – Krystyna Pańko (od lutego 1992 – Józef Jarocki), sekretarz – Henryk Ulak, członkowie: Teresa Chabowska, Kazimierz Maśko.

Luty 1993: skład bez zmian, członkowie zarządu: Krystyna Pańko i Kazimierz Maśko.

Styczeń 1996:

Prezes – Edward Fortunka, wiceprezes – Faustyn Gliźniewicz, skarbnik – Józef Jarocki, sekretarz – Henryk Ulak, członkowie: Teresa Chabowska, Jan Soroko. Poczet sztandarowy: Józef Paszkowski, Józef Bednarski, Józef Wośko.

W 1998 r. zmarł prezes Koła Edward Fortunka. Zastąpił go Józef Jarocki.

Luty 1999:

Prezes – Józef Jarocki, wiceprezes – Stanisław Mamiński (od lutego 2002 – Jan Soroko), skarbnik – Józef Paszkowski, sekretarz – Henryk Ulak.

Grudzień 2010:

Prezes – Józef Jarocki, wiceprezes – Jan Soroko, sekretarz – Henryk Ulak, członkowie: Krystyna Pańko, Stanisława Harasymczuk, Józef Wośko.

### **Stan osobowy Koła**

XII 1991 – 18 członków

XII 1995 – 15 członków

VI 2000 – 16 członków

2006 – 8 zwyczajnych, 5 nadzwyczajnych i podopiecznych (13)

IV 2008 – 8 zwyczajnych, 5 nadzwyczajnych i podopiecznych (13)



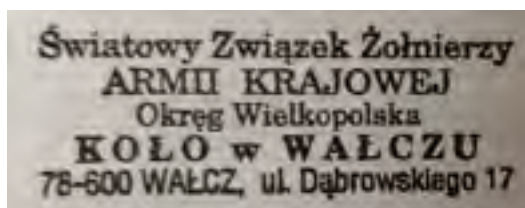
## KOŁO W WAŁCZU

Koło w Wałczu powstało w marcu 1990 r. na terenie Podokręgu Piła Okręgu Wielkopolska SZAK. Obejmowało swym zasięgiem miasto i gminę Wałcz oraz gminy Mirosławiec, Tuczno, Człopę i Szydłowo. Tworzyli je żołnierze brygad wileńskich, 27 Wołyńskiej Dywizji Piechoty, okręgów Białystok, Kielce-Radom, Lublin, Lwów i Nowogródek oraz powstańcy warszawscy. Skład pierwszego zarządu Koła tworzyli: prezes – Witold Andruszkiewicz, wiceprezes – Bogdan Woynicz, sekretarz – Władysław Gryncewicz, skarbnik – Bronisław Matysko. Sztandar Koła został ufundowany ze składek członków i darowizn innych osób. Poświęcenia dokonał 14 sierpnia 1992 r. biskup połowy Wojska Polskiego Sławoj Leszek Głódź w trakcie uroczystości nadania 6 Pułkowi Zmechanizowanemu w Wałczu imienia Marszałka Józefa Piłsudskiego, w obecności ministra obrony narodowej Janusza Onyszkiewicza.

Z inicjatywy kombatantów Wojska Polskiego i Armii Krajowej na wałęckim cmentarzu Wojennym w latach 90. ustawiono drewniany krzyż, a pod nim kamienną tablicę, upamiętniającą poległych w walkach i pomordowanych w latach 1939–1956 żołnierzy Wojska Polskiego, Armii Krajowej i innych organizacji walczących w obronie niepodległości Ojczyzny.

W związku z nowym podziałem administracyjnym Polski obowiązującym od 1999 r., z dniem 1 lipca tego roku Koło przeniesiono do Okręgu Szczecin. Liczyło wówczas 26 członków zwyczajnych i 5 nadzwyczajnych.

Poczet sztandarowy Koła brał udział w rocznicach: zdobycia Wałcza (12 lutego), 3 maja, 15 sierpnia, 1 i 17 września, 11 listopada, a także przy złożeniu prochów żołnierzy Wojska Polskiego zamordowanych w Katyniu na wałęckim cmentarzu wojennym. Nawiązano współpracę z miejscowym harcerstwem oraz jednostką wojskową – 2 Brygadą Łączności (od 2002 – 100 Batalion Łączności). Prezes Koła, Władysław Bronowicki, znalazł się w składzie społecznego komitetu fundacyjnego sztandaru dla



Pieczętka Koła w Wałczu – jeszcze z czasów przynależności do Okręgu Wielkopolska SZAK – przed 1999 r. (APSz-ŠZZAK)

tej jednostki. W 2001 r. rozważano pomysł nadania imienia Armii Krajowej jednemu z nowopowstających gimnazjów na ziemi wałeckiej.

Sztandar Koła przekazano 10 listopada 2010 r. pod opiekę Zespołu Szkół nr 1 im. Kazimierza Wielkiego w Wałczu. Koło blisko współpracowało z tą szkołą już od 2007 r. W tym okresie w poczcie sztandarowym był męski reprezentant kombatantów (jako chorąży) oraz dwie uczennice Zespołu Szkół.

Ze względu na malejącą liczbę członków i słabnące siły pozostałych, na mocy uchwały Zarządu Okręgu z dniem 1 stycznia 2018 r. Koło zostało rozwiązane, a pozostali członkowie (Henryk Bednarowski, Teresa Deniusz, Halina Górską, Zofia Stachurska) przepisali się do Koła Kresowych Żołnierzy.

### **Składy zarządu Koła**

Luty 2002:

Prezes – Władysław Bronowicki (od 30 sierpnia 1991), wiceprezes – Czesław Dalecki, sekretarz – Anna Topolska (od stycznia 2005 – Henryk Bednarowski), skarbnik – Stanisława Lewandowska.

Lipiec 2007:

Prezes – Stanisława Lewandowska, wiceprezes – Czesław Dalecki, sekretarz – Zofia Stachurska, skarbnik – Stanisława Hrywniak.

Listopad 2010:

Prezes – Czesław Dalecki

Kwiecień 2017:

Prezes – Aleksandra Dalecka

### **Stan osobowy Koła**

XII 1999 – 25 zwyczajnych, 5 nadzwyczajnych (30)

2003 – 20 zwyczajnych, 8 nadzwyczajnych (28)

2006 – 16 zwyczajnych, 10 nadzwyczajnych (26)

XII 2013 – 6 zwyczajnych, 1 nadzwyczajny (7)

XII 2017 – 3 zwyczajnych, 1 nadzwyczajny (4)

## ZJAZDY KRESOWYCH ŻOŁNIERZY

Zjazdy Kresowych Żołnierzy Armii Krajowej, jak już zostało wspomniane, w latach 1982–1988 odbywały się nad jeziorem Wełtyń w gminie Gryfino. Początkowo uczestniczyło w nich maksymalnie do 50 osób, pod koniec – już niemal 200. Z powodu niedostatku miejsca wydarzenie przeniesiono do Podgrodzia – dzielnicy Nowego Warpna. Tamtejszy Ośrodek Szkolno-Wychowawczy nad Zalewem Szczecińskim stał się letnim centrum życia kresowych żołnierzy na trzy kolejne lata (1989–1991). Na zjazdach obecni byli kombatancki z całej Polski i z zagranicy: przedstawiciele brygad okręgu wileńskiego, batalionów okręgu nowogródzkiego, a także dywizji z okręgów Wołyń, Lwów i innych jednostek. Elementy zjazdów były stałe: msza święta, apele, prelekcje historyczne, wystawy, zabawy, śpiewanie pieśni partyzanckich i patriotycznych przy ognisku, wspomnienia, a nawet poranna gimnastyka. Zapraszano przedstawicieli dowództwa brygad kresowych, m.in. por. Romana Korab-Zebrzyka z 1 Brygady „Juranda”, dowódcę 7 Brygady por. Wilhelma Tupikowskiego ps. „Wilhelm”, dowódcę 13 Brygady por. Adama Walczaka ps. „Nietoperz”, dowódcę egzekutywy Kedywu Okręgu Wilno por. Jerzego Urbankiewicza, zastępcę dowódcy dzielnicy Wilna „B” mjr. Aleksandra Wasilew-



Wspólne śpiewy przy ognisku w czasie I Zjazdu Kresowych Żołnierzy Armii Krajowej na wyspie na jeziorze Wełtyń, wrzesień 1982 r. (DSz)



I Zjazd Kresowych Żołnierzy Armii Krajowej na wyspie na jeziorze Wełtyń. Wystawa poświęcona walkom 3 Wileńskiej Brygady „Szczerbca”, opracowana przez Władysława Markowskiego i Zbigniewa Siemaszko, wrzesień 1982 r. (DSz)





Pamiątka Zjazdu Kresowych Żołnierzy w Podgrodziu, 1990 r. Rysował: Jerzy Czyżewski (DSz).



Zjazd Kresowych Żołnierzy w Podgrodziu – apel poranny, 1990 r. (DSz)

Szczecina), dowództwo 8 Flotyli Obrony Wybrzeża w Świnoujściu i 12 Brygady Zmechanizowanej, dyrekcja Wolińskiego Parku Narodowego, przedstawiciele Zarządu Głównego ŚZZAK, Związku Sybiraków i innych organizacji. Wydarzenie rozpoczynała msza święta w kościele parafialnym pw. św. Piotra Apostoła, poprzedzona przemarszem kombatantów przez miasto w towarzystwie orkiestry wojskowej i harcerzy. Stałym elementem były wykłady i odczyty historyczne.

skiego, a także córkę komendanta Okręgu Wilno AK płk. Aleksandra Krzyżanowskiego ps. „Wilk”, Olgę Krzyżanowską.

Od 1992 aż do 2016 r. Zjazdy organizowano w Międzyzdrojach, gdzie trwale wpisały się w krajobraz miasta, ubogacając jego życie społeczno-kulturalne. Odbywały się zazwyczaj na początku września, czasem na przełomie sierpnia i września lub września i października. Początkowo wynajmowano domki wczasowe, później standard pobytu znacząco wzrósł, odkąd gościny przyjeżdżającym kresowiakom zaczął udzielać Hotel „Slavia” (późniejszy Hotel „Międzyzdroje”) przy Promenadzie Gwiazd, własność Czesławy i Andrzeja Tomczaków (następnie ich syna Karola). Wydarzenia towarzyszące odbywały się także w Miejskiej Bibliotece Publicznej i Międzynarodowym Domu Kultury (MDK). W organizację kolejnych zjazdów, poza Tadeuszem Mieczkowskim, Romanem Kucharskim i Jerzym Ossowskim, angażowali się szczególnie Danuta Szyksznian, Krystyna Burlińska oraz Krystian Bonatowski. Na otwarciu zlotów obecne były władze samorządowe Międzyzdrojów (czasem też

Pośród przykładowych tematów sesji można wymienić: *Kresy południowo-wschodnie RP w walce z okupantami w latach 1939–1945* (1998, XV Zjazd), *Organizacja i działalność oddziałów partyzanckich AK i konspiracja na Kresach północno-wschodnich RP* (2002, XX Zjazd), *Polacy z Wileńszczyzny w obozach sowieckich* (2003, XXI Zjazd). Prelekcje wygłoszone w trakcie XXI Zjazdu doczekały się w kolejnym roku (2004) wydania drukiem. Na XXV Zjeździe w dniach 14–19 października 2007 r. w programie znalazły się referaty poświęcone gen. Władysławowi Andersowi w związku z obchodami Roku Andersa. Na XXX Zjeździe w 2011 r. referaty wygłaszali m.in. Paweł Knap ze szczecińskiego oddziału IPN (o akcji „Synteza” – działalności wywiadowczej polskiego wywiadu wobec niemieckiej fabryki benzyny syntetycznej w Policach) oraz Michał Ruczyński z delegatury IPN w Koszalinie (samoobrona Polaków podczas rzezi wołyńskiej). Na XXXIII Zjeździe w 2014 r., w związku z przypadającą okrągłą rocznicą, referaty dotyczyły Akcji „Burza” oraz Powstania Warszawskiego.

Organizowane były także wystawy, m.in.: *Dziewczęta z tamtych lat*, *Powstanie Wileńskie*, *Jak ptaki z rozbitych gniazd*, *Zbrodnia Katyńska*, *Kresy Południowo-Wschodnie Rzeczypospolitej*, *Ziemie i ludzie*, *Orzeł w symbolice godła polskiego*



Przemarsz uczestników Zjazdu Kresowych Żołnierzy przez Międzyzdroje, b.d. (DSz)



Apel poranny uczestników Zjazdu Kresowych Żołnierzy w Międzyzdrojach w 1992 r. (DSz)



Zjazd Kresowych Żołnierzy Armii Krajowej w 2008 r. Poczest sztandarowy w kościele pw. św. Piotra Apostoła w trakcie wizyty prezydenta RP Lecha Kaczyńskiego: Wacław Morawski, Józef Staszkievicz, Czesław Zapolski, 14 października 2008 r. (SZŻAK)

(2002). Odbywały się spotkania autorskie, m.in. z Heleną Pasierbską (*Wileńskie Łukiszki*) czy Danutą Szyksznian (*Jak dopalał się ogień biwaku*, publikacji dofinansowanej kwotą 30 tys. zł przez Urząd Miejski w Międzyzdrojach). W spotkaniach z kombatantami, czyli tzw. spotkaniach pokoleń, od XXX Zjazdu w 2011 r. uczestniczyła licznie młodzież lokalnych szkół: gimnazjum w Międzyzdrojach oraz szkół podstawowych w Międzyzdrojach i Wapnicy, a także przyjeżdżających specjalnie na tę okazję szkół szczecińskich. Natomiast młodzi reprezentanci Zespołu Szkół nr 4 im. Armii Krajowej w Szczecinie brali udział w zjazdach od momentu otrzymania tego zaszczytnego imienia. Zjazdom towarzyszyła też część rozrywkowo-kulturalna, jak wycieczki po okolicy, zabawy taneczne, ogniska, biesiady z tradycyjnymi kresowymi potrawami, wspólne śpiewanie pieśni partyzanckich i patriotycznych, projekcje filmów dokumentalnych i fabularnych, koncerty organowe w Kamieniu Pomorskim. W wydarzenia te włączały się także lokalne zespoły artystyczne oraz 34 Drużyna Harcerska ZHP „Orleń” im. Orłąt Lwowskich z Międzyzdrojów, pomagająca choćby przy przenoszeniu bagaży gości. 14 października 2008 r. Zjazd uświetnił swą obecnością prezydent RP, Lech Kaczyński. Podczas Zjazdu w 2015 r. świętowano jubileusz 90. urodzin Danuty Szyksznian (od 2009 r. Honorowej Obywatelki Międzyzdrojów). W uznaniu zasług przy wspieraniu i organizacji Zjazdów 16 marca 2015 r. na wniosek środowiska kresowych żołnierzy AK burmistrz Międzyzdrojów Leszek Dorosz oraz sekretarz gminy Henryk Nogala zostali odznaczeni Medalami „Pro Patria”.

W trakcie jubileuszowego XX Zjazdu Kresowych Żołnierzy Armii Krajowej (1–5 września 2002 r., brała w nim udział rekordowa liczba ponad 450 uczestników) w kościele parafialnym pw. św. Piotra Apostoła w Międzyzdrojach odsłonięto



Zjazd Kresowych Żołnierzy Armii Krajowej w 2008 r. Gala w Międzynarodowym Domu Kultury w Międzyzdrojach – prezydent RP Lech Kaczyński i Danuta Szyksznian, 14 października 2008 r. (SZŻAK)

tablicę pamiątkową „W hołdzie Żołnierzom Kresowym Armii Krajowej”. Dokonała tego 1 września Helena Turonek (żona dowódcy 8 Brygady AK por. Witolda Turonka ps. „Tur”) oraz Alina Smułczyńska (córka żołnierza 8 Brygady Piotra Hotówko ps. „Dal”), zaś poświęcił ją bp Jan Gałęcki, miejscowy proboszcz ks. Marian Wittlieb oraz dwóch kapelanów-żołnierzy AK. Na uroczystości obecne były poczty sztandarowe Zespołu Szkół nr 4 w Szczecinie oraz Szkoły Podstawowej nr 49 im. mjr. M. Tar-chalskiego w Szczecinie, Związku Kombatantów RP i Byłych



Więźniów Politycznych oraz 34 Drużyny Harcerskiej ZHP. Dwa dni później, 3 września 2002 r., na Kawczej Górze w Wolińskim Parku Narodowym na skraju Międzyzdrojów odsłonięto na kamieniu tablicę upamiętniającą XX Zjazd Kresowych Żołnierzy, ufundowaną przez Alinę i Edmunda Smułczyńskich. Dokonała tego córka mjr. Tarchalskiego, Maria Tarchalska-Dziurla, wraz z fundatorem. Wartę honorową wystawiła wówczas Marynarka Wojenna, Straż Leśna oraz międzyzdrojscy harcerze.

Z czasem grono kresowych żołnierzy zaczęło zmagać się z tymi samymi problemami, co i całe środowisko akowskie, mianowicie stopniowym wymieraniem kombatantów oraz słabnięciem sił tych żyjących. W szczytowym momencie w Zjazdach uczestniczyło kilkaset osób, w ostatnich – zaledwie kilkanaście. Z tego też powodu w dniach 3–7 października 2016 r. odbył się w Międzyzdrojach ostatni, XXXV Zjazd Kresowych Żołnierzy (zarazem 25 w Międzyzdrojach). Pierwszego dnia, 4 października, odsłonięto przy kościele pw. św. Piotra Apostoła pomnik składający się z trzech krzyży, upamiętniający Kresowych Żołnierzy Armii Krajowej osiadłych po wojnie w Międzyzdrojach. Nawiązuje on w sposób oczywisty do symbolu Wilna – trzech krzyży na Górze Trzykrzyskiej, a zarazem do trzech ziem kresowych – Lwow-



Zjazd Kresowych Żołnierzy Armii Krajowej w 2012 r. Spotkanie pokoleń – kombatanci z młodzieżą, 3 października 2012 r. (UMM)



Odsłonięcie Pomnika Kresowych Żołnierzy w Międzyzdrojach przez Danutę Szyksznian i Leszka Dorosza, burmistrza Międzyzdrojów, w trakcie ostatniego, XXXV Zjazdu Kresowych Żołnierzy, 4 października 2016 r. (UMM)

skiej, Wileńskiej i Wołyńskiej. Odświeżenia dokonali: burmistrz Międzyzdrojów Leszek Dorosz oraz Danuta Szyksznian. Uroczystość uświetniły występy Zespołu Pieśni i Tańca Ziemi Szczecińskiej „Krağ” oraz grupy „Faustyna” z Równego na Ukrainie. Niespodziankę przygotowali uczniowie Zespołu Szkół nr 4, którzy wraz z Centrum Dialogu Przełomy nakręcili kilkuminutowy film dokumentalny poświęcony kresowym żołnierzom AK, a Tomasz Rychłowski (drużynowy 34 Drużyny Harcerskiej „Orlęta” ZHP) przygotował okolicznościową prezentację.

Na pamiątkę Zjazdów, 28 września 2017 r. Rada Miejska w Międzyzdrojach nadała Okręgowi Szczecin Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej tytuł „Zasłużony dla Międzyzdrojów” za wybitne zasługi dla rozwoju Gminy. Jak to ujęto w laudacji, organizowanym począwszy od 1992 roku w Międzyzdrojach zjazdom towarzyszył „zawsze bogaty program: konferencje, wykłady naukowe o tematyce historycznej, spotkania pokoleń, występy zespołów muzycznych i tanecznych, wystawy i prelekcje o tematyce kresowej i patriotycznej”. Jako kontynu-



Danuta Szyksznian otrzymuje medal oraz pamiątkowy dyplom za zwycięstwo w plebiscycie Kobieta Roku 2018 Pomorza Zachodniego w trakcie gali w Międzynarodowym Domu Kultury w Międzyzdrojach podczas obchodów Dnia Kresowego Żołnierza Armii Krajowej, 27 września 2017 r. (UMM)

acja tej pięknej tradycji 4 października 2017 r. odbył się w Międzyzdrojach Dzień Kresowego Żołnierza Armii Krajowej – dużo skromniejsza wersja wieloletnich zjazdów. W programie znalazły się: przemarsz ulicami miasta, uroczysta msza święta, złożenie kwiatów i zapalenie zniczy pod pomnikiem Kresowych Żołnierzy AK, gala otwarcia w Międzynarodowym Domu Kultury (wystąpienia, pokaz zdjęć ze zjazdów). Wręczono uroczysto Medal „Zasłużony dla Międzyzdrojów” kresowym żołnierzom Armii Krajowej na ręce Prezes Okręgu, Jolanty Szyłkowskiej, zaś wszyscy obecni kombataneci (w liczbie 11 osób) otrzymali wówczas potwierdzające ten fakt pamiątkowe certyfikaty. Rok później, 27 września 2018 r. podczas kolejnej edycji Dnia Kresowego Żołnierza, w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Międzyzdrojach odbyła się promocja książki *Wileńska łączniczka AK* – wywiadu-rzeki Magdaleny Semczyszyn z Danutą Szyksznian. Uczczono wówczas

również rocznicę powstania Polskiego Państwa Podziemnego przy pomniku Kresowych Żołnierzy, zaś w trakcie gali w MDK wręczono Danucie Szyksznian pamiątkowy medal oraz dyplom za zwycięstwo w plebiscycie Kobieta Roku 2018 Pomorza Zachodniego. Wielu kombatantów w tym samym czasie wypoczywało nad Bałtykiem, korzystając z akcji Wakacje dla Bohatera, organizowanej przez Stowarzyszenie „Paczka dla Bohatera” od 2017 r. Ostatni Dzień Kresowego Żołnierza Armii Krajowej w Międzyzdrojach odbył się 19 września 2019 r., kończąc tym samym niemal 30-letnią historię spotkań tego środowiska nad Morzem Bałtyckim. Natomiast w następnych latach – we wrześniu 2020 oraz w maju 2021 i 2022 – miały miejsce jeszcze kolejne edycje Wakacji dla Bohatera.



Dyplom pamiątkowy nadania Światowemu Związkowi Żołnierzy Armii Krajowej Okręg Szczecin tytułu „Zasłużony dla Międzyzdrojów” przez Radę Miejską w Międzyzdrojach 28 września 2017 r. (ŚZZAK)





## OBCHODY ROCZNICOWE

Jednym z czołowych zadań Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej jest inicjowanie i organizowanie obchodów rocznic związanych z historią Polskiego Państwa Podziemnego i jego zbrojnego ramienia. Szczególnie podniosły charakter przybierały w kolejnych latach okrągłe jubileusze. Warto zatem przytoczyć przebieg niektórych z nich.

W latach 1991–1992 realizowano obchody Roku Historii Armii Krajowej. Miały wówczas miejsce następujące wydarzenia: 4 VII 1991 – spotkanie kresowych żołnierzy w 47. rocznicę Akcji „Burza”, 7 VII – msza święta w kościele Matki Boskiej Ostrobramskiej w Szczecinie w rocznicę walk o Wilno i Lwów, 10–15 VII – wyjazd do Wilna w związku z rocznicą operacji „Ostra Brama”, przekazanie sztandaru dla Koła Żołnierzy Armii Krajowej w Wilnie, 1 VIII – msza święta w szczecińskiej katedrze w rocznicę wybuchu Powstania Warszawskiego, 21 VIII – msza święta w kościele Matki Boskiej Ostrobramskiej w 48. rocznicę wyruszenia w bój pierwszych oddziałów partyzanckich AK Okręgu Wileńskiego (1943), połączone z odsłonięciem tablicy pamiątkowej 6 Wileńskiej Brygady Armii Krajowej; 22–25 VIII – Zlot Kresowych Żołnierzy Armii Krajowej w Podgrodziu, oficjalna inauguracja Roku Historii Armii Krajowej, 27 IX – uroczystości pogrzebowe komendantów Armii Krajowej – gen. Roweckiego i gen. Okulickiego w Warszawie z udziałem delegacji ze Szczecina.

Począwszy od września 1991 r. ustalono z Kuratorium Oświaty i poszczególnymi szkołami harmonogram prelekcji historycznych i spotkań żołnierzy AK z młodzieżą, jak również konkursów wiedzy o Armii Krajowej. Uzgodniono także ze Sztabem Garnizonu Szczecin i Komendą ZHP terminy spotkań i pogadanek z żołnierzami i harcerzami, nawiązano kontakt z Uniwersytetem Szczecińskim, a z Radiem Szczecin i szczecińskim ośrodkiem Telewizji Polskiej zaplanowano emisję audycji poświęconych Armii Krajowej. Działania kontynuowano w kolejnym roku – w dniach 14–15 lutego 1992 r. odbyły się uroczyste obchody 50. rocznicy powołania Armii Krajowej. W katedrze pw. św. Jakuba odprawiona została wówczas msza święta, w trakcie której dokonano poświęcenia sztandaru Okręgu Szczecin oraz wota-odznaki Cichociemnych w tamtejszej Kaplicy Armii Krajowej. Następnie odbyła się uroczysta akademii w gmachu Akademii Rolniczej w Szczecinie, gdzie odczytano okolicznościowy list od prezydenta RP. Wprowadzenie historyczne wygłosił Józef Roman, zaś rys historyczny o Armii Krajowej – Wal-

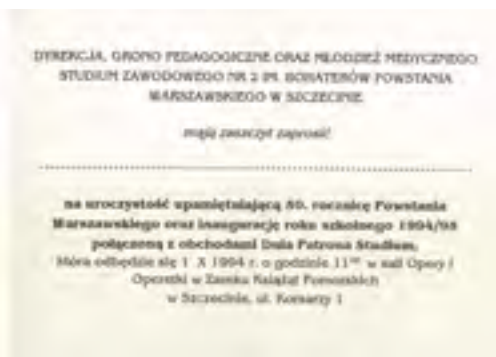
demar Ostrowski. W części artystycznej wystąpił chór Politechniki Szczecińskiej, uczennice Medycznego Studium Zawodowego nr 2 (recytacje) oraz uczniowie Państwowej Szkoły Muzycznej w Szczecinie (pieśni patriotyczne). W czerwcu wręczono nagrody w zakończonych szkolnych konkursach wiedzy o Armii Krajowej oraz zorganizowano wspólne ognisko dla ich uczestników. 7 lipca 1992 r. odprawiona została msza święta w kościele Matki Boskiej Ostrobramskiej, połączona z odsłonięciem tablicy poświęconej Kresowym Żołnierzom AK. Podsumowanie działań w ramach obchodów Roku Historii Armii Krajowej nastąpiło na Zjeździe Kresowych Żołnierzy w sierpniu 1992 r. w Podgrodziu.

W 1994 r. zorganizowano uroczyste obchody 50-lecia Akcji „Burza” i Powstania Warszawskiego pod hasłem „Czas Burzy”. Początkowo planowano je połączyć z odsłonięciem pomnika Armii Krajowej przed Urzędem Miasta, ten jednak, jak wiadomo, nie doczekał się realizacji. Już 9 września 1993 r. decyzją zebrania ogólnego członków Koła Terenowego Związku Powstańców Warszawskich powołano Komitet Organizacyjny obchodów 50. rocznicy Powstania Warszawskiego. W jego skład weszli członkowie Koła Powstańców Warszawskich (w tym prezes Okręgu Roman Wilczek) oraz dyrektor Medycznego Studium Zawodowego nr 2 Lucyna Zacha. Oficjalne rozpoczęcie obchodów nastąpiło w dniach 4–5 czerwca 1994 r. Pierwszego dnia odbyła się uroczysta akademія w Sali Księcia Bogusława X w Zamku Książąt Pomorskich, kolejnego odprawio-



Zaproszenie na uroczystości obchodów 50. rocznicy Akcji „Burza” 4–5 czerwca 1994 r. w Szczecinie (APSz-ŚZZAK)





na została msza święta w katedrze pw. św. Jakuba Apostoła. Obydwa dni uświetnił festyn na dziedzińcu zamkowym – miały miejsce występy chórów, orkiestr i zespołów muzycznych, zarówno szkolnych, jak i wojskowych. 7 lipca 1994 r. odprawiona została msza święta w Kościele Matki Boskiej Ostrobramskiej w Szczecinie, połączona z wieczornicą i ogniskiem; 24 lipca – msza święta w katedrze dla uczczenia walk w powstaniu lwowskim, 31 lipca – msza święta w katedrze w intencji poległych w Powstaniu Warszawskim.

W ramach obchodów w Okręgu Szczecin zaplanowano spotkania z młodzieżą szkolną i wojskową, zainicjowano szkolne turnieje wiedzy o Polskim Państwie Podziemnym i Armii Krajowej oraz konkurs na wywiad z żołnierzami AK, w kołach zaś – na najlepsze opracowanie *Mój oddział w Akcji „Burza”*. W miesiącach marzec-maj 1994 przeprowadzono konkurs *63 dni walczącej Warszawy*, współorganizowany przez Koło Powstańców Warszawskich, Stowarzyszenie „Wspólnota Polska” (fundator nagród) oraz redakcję „Głosu Szczecińskiego”. W Klubie Garnizonowym w Szczecinie przy ul. Wawrzyniaka w dniach od 15 marca do 2 października 1994 r. można było oglądać wystawę poświęconą walkom 27 Wołyńskiej Dywizji Piechoty AK. Jej inicjatorem było środowisko żołnierzy tej dywizji z Koła Kresowych Żołnierzy. Komisarzem wystawy był Mirosław Borowski, w zespole organizacyjnym znaleźli się Teodor Deoniziak, Tomasz Rzeszutek, sierż. Zbigniew Jędras i ppłk Leszek Leszczyński. Znalazły się na niej mapy i szkice walk z Niemcami, książki o 27 Wołyńskiej Dywizji Piechoty, portretowe zdjęcia dowódców dywizji i ich biogramy, odznaki, legityma-



Zaproszenie na obchody 50. rocznicy Powstania Warszawskiego w Medycznym Studium Zawodowym nr 2 w Szczecinie oraz katedrze szczecińskiej w dniach 1–2 października 1994 r. (APSz-ŚZZAK)

cje. Z kolei w Muzeum Narodowym w Szczecinie przy Wałach Chrobrego od 26 lipca do 10 października dostępna była wystawa *Powstanie Warszawskie i pamięć o nim*, na której dyżury pełnili kombataneci. Szczególny wkład w jej przygotowanie włożył Zbigniew Moskot, a eksponaty przygotowali również: Leszek Sikora-Sikorski, Roman Wilczek, Jerzy Presch, Anna Kuwik, Bogdan Bagiński i inni.

1 października 1994 r. w Operze na Zamku w Szczecinie odbyła się uroczysta akademie poświęcona Powstaniu Warszawskiemu, zorganizowana przez Zarząd Koła Powstańców Warszawskich oraz dyrekcję i młodzież Medycznego Studium Zawodowego nr 2 im. Bohaterów Powstania Warszawskiego. Połączona była z inauguracją roku akademickiego 1994/1995 oraz obchodami Dnia Patrona tej placówki. Po uroczystości na dziedzińcu zamkowym odbył się Apel Poległych. Nazajutrz, 2 października, w szczecińskiej katedrze odprawiona została msza święta w intencji poległych. 19 stycznia 1995 r., niejako zakończeniem wydarzeń z roku poprzedniego, były obchody 50. rocznicy rozwiązania Armii Krajowej, połączone z wręczeniem nagród dla zwycięzców w szkolnych konkursach historycznych.

Wydarzenia rocznicowe na dużą skalę odbyły się także w Świnoujściu. 30 lipca 1994 r. miało miejsce uroczyste wbicie gwoździ w drzewce sztandaru miejscowego Koła, 31 lipca – msza święta w intencji poległych i pomordowanych oraz zmarłych żołnierzy Armii Krajowej, połączona z krótkim odczytem – rysem historycznym. 30 września 1994 r. w tamtejszym Liceum Ogólnokształcącym im. Mieszka I przeprowadzona została lekcja historii poświęcona 50. rocznicy Akcji „Burza” i Powstania Warszawskiego w obecności kombatanatów – członków miejscowego Koła oraz władz miasta. Młodzież powitała kombatanatów, wręczając każdemu kwiatek oraz czytając ich biogramy. Zorganizowano wystawę okolicznościową, kombataneci otrzymali również wykonane przez młodzież białoczerwone opaski na rękaw z literami „AK” oraz odbitki zdjęć wykorzystanych na wystawie. Odbył się także uroczysty, wspólny obiad. Sponsorem wydarzenia była Spółdzielnia Mieszkaniowa „Słowianin”, zaś organizatorem i opiekunem merytorycznym – nauczyciel historii Julian Dubiel.

W 1995 r. obchodzono 50. rocznicę zakończenia drugiej wojny światowej oraz przyłączenia Szczecina do Polski. 26 kwietnia złożono kwiaty pod Pomnikiem Braterstwa Broni na Cmentarzu Centralnym, potem odbyło się inauguracyjne odegranie hejnału miasta oraz spotkanie w Filharmonii Szczecińskiej. 18 czerwca odprawiona została uroczysta msza święta przed katedrą św. Jakuba z udziałem prezydenta RP Lecha Wałęsy i prymasa Polski kard. Józefa Glempa. Po mszy nastąpiło poświęcenie i uroczyste odsłonięcie pomnika Jana Pawła II na Jasnych Błoniach – z udziałem poczty sztandarowego Okręgu Szczecin ŚZZAK. 5 lipca, w rocznicę ostatecznego przekazania Szczecina polskiej administracji, złożono kwiaty pod Pomnikiem Czynu Polaków oraz odbyła się inscenizacja *Przekazanie władzy prezydentowi*.

26 września 1999 r. z okazji 60. rocznicy powstania Polskiego Państwa Podziemnego odprawiona została msza święta w katedrze. Uświetnił ją występ chóru „Kombatant”. 2 października w Auditorium Maximum Akademii Rolniczej odbyła się wieczornica z udziałem wicewojewody, prezydenta Szczecina Mariana Jurczyka oraz przedstawicieli Wojska Polskiego, w trakcie której kombatantom wręczano odznaczenia, mianowania na wyższe stopnie wojskowe oraz patenty weterana. Swoje przeżycia z lat wojny i okupacji przybliżył zgromadzonym Józef Roman. Część artystyczną zapewnił Chór Politechniki Szczecińskiej i Orkiestra Szkół Kolejowych im. Armii Krajowej.

W ramach obchodów Roku Stefana Roweckiego (VI 2003–VI 2004) na XXI Zjeździe Kresowych Żołnierzy w Międzyzdrojach odbyło się sympozjum, na którym wygłoszono sześć okolicznościowych referatów. 30 lipca 2004 r. na Zamku Księżąt Pomorskich odbyła się uroczysta akademie z okazji 60. rocznicy wybuchu Powstania Warszawskiego oraz apel poległych z udziałem żołnierzy 12 Brygady Zmechanizowanej. W październiku 2004 r. w Wojewódzkiej Bibliotece Pedagogicznej w Szczecinie otwarto wystawę poświęconą Powstaniu Warszawskiemu. Również w 2004 r. obchodzono 65-lecie powstania Polskiego Państwa Podziemnego. Uroczystości zainaugurowano 25 września apelem i złożeniem przysięgi przez nowych uczniów Zespołu Szkół nr 4 im. Armii Krajowej w Szczecinie, wzbogaconym inscenizacją słowno-muzyczną. Nazajutrz, 26 września w katedrze odprawiona została msza święta za ojczyznę i poległych akowców z udziałem pocztów sztandarowych i orkiestry wojskowej. Zapalono ogień od paschału, po czym umieszczony w lampionie przeniesiono do Kaplicy Armii Krajowej, gdzie zaciągnięto wartę dobową. W trakcie mszy władze miasta podpisały akt erekcyjny Pomnika Armii Krajowej. Następnie w Sali Anny Jagiellonki w Zamku Księżąt Pomorskich odbyła się „Kawiarenka niepodległościowa”, zorganizowana przez Stowarzyszenie „Grudzień 70 – Styczeń 71” – przemówienia, wiersze, piosenki i wspomnienia wypełniły ten czas. Punktem kulminacyjnym 27 września było uroczyste odsłonięcie tablicy z fragmentem ostatniego rozkazu gen. Leopolda Okulickiego na ścianie gmachu Urzędu Miasta – z ceremoniałem wojskowym oraz przyniesieniem światełka pokoju przez harcerzy w asyście uczennic-werblitek z Liceum Ekonomicznego. Następnie odbył się przemarsz ulicami miasta z udziałem przedstawicieli władz miejskich i kościelnych, rektorów wyższych uczelni i innych znamienitych gości, pocztów sztandarowych służb mundurowych, szkół i organizacji niepodległościowych oraz orkiestrą wojskową. Światełko pokoju przeniesiono na Cmentarz Centralny, gdzie odsłonięto poświęcony przez ks. biskupa Mariana Błażeja Kruszyłowicza Pomnik Armii Krajowej. Pod pomnikiem odbył się apel poległych, oddano salwę honorową, śpiewano pieśni patriotyczne. Akt erekcyjny Pomnika Armii Krajowej przekazano do izby pamięci Zespołu Szkół nr 4 im. Armii Krajowej w Szczecinie. Niejako zamykając rok uroczystości, 19 stycznia 2005 r. wspomniano 60.





Kaplica Armii Krajowej w szczecińskiej katedrze w trakcie obchodów 60. rocznicy Akcji „Burza” i Powstania Warszawskiego, 2004 r. (APSz-ŚŹZAK)

Warszawskiego. Już w lutym zainaugurował je cykl wykładów organizowanych przez Instytut Pamięci Narodowej. 8 lutego, w rocznicę sformowania 27 Wołyńskiej Dywizji Piechoty AK, odprowadzona została msza święta w kościele pw. św. Wojciecha oraz odbyło się spotkanie w Klubie 12 Dywizji Zmechanizowanej, połączone z promocją kolejnego numeru „Szczecińskich Zeszytów Kresowych” pod redakcją dr. Krzysztofa Szczura. W marcu w Książnicy Pomorskiej nastąpiło otwarcie wystawy *Akcja Burza na Kresach*, zorganizowanej przez Towarzystwo Miłośników Lwowa i Kresów Południowo-Wschodnich. W dniach 5–7 lipca 2014 r. wspomniano rocznicę Powstania Wileńskiego – Operacji „Ostra Brama”. 5 lipca na Placu Lotników odbył się koncert zespołu „Serduszka” oraz chóru seniorów „Magnolia” pt. *W hołdzie powstańcom wileńskim*. Jego organizatorami było Koło Kresowych Żołnierzy AK oraz Stowarzyszenie „Civitas Christiana”. Nazajutrz, w katedrze pw. św. Jakuba Apostoła, odprowadzona została msza święta, zaś 7 lipca na Cmentarzu Centralnym odbył się apel pamięci pod Pomnikiem Armii Krajowej, zorganizowany przez Koło Kresowych Żołnierzy i 12 Szczeci-

rocznicę rozwiązania Armii Krajowej. Na placu Armii Krajowej, pod tablicą „ostatniego rozkazu” odprowadzono modlitwę Anioł Pański, złożono kwiaty i zapalono znicze oraz odśpiewano *Modlitwę Partyzancką*.

W 2006 r. z okazji 62. rocznicy wybuchu Powstania Warszawskiego, w IV Liceum Ogólnokształcącym w Szczecinie odbyło się spotkanie młodzieży z powstańcami. O swym udziale w zrywie opowiedzieli: Janina Ostrowska-Kin, Zbigniew Piasecki, Leszek Sikora-Sikorski i Konrad Strycharczyk. Towarzyszyła temu wystawa zdjęć, pamiątek z Muzeum Powstania Warszawskiego oraz tematycznych publikacji książkowych. Uczennice szkoły przygotowały również prezentację multimedialną.

Rok 2014 przyniósł obchody kolejnej okrągłej, 70. rocznicy Akcji „Burza” i Powstania

cińską Dywizję Zmechanizowaną. 19 lipca obchodzono rocznicę walk o Lwów – z tej okazji odprawiona została msza święta w kościele w Szczecinie-Wielgowie oraz modlitwa przy tablicy upamiętniającej ofiary z Zubrzy. 1 sierpnia uczczono wybuch Powstania Warszawskiego. Na Placu Lotników otwarto wystawę *Polska Walcząca*, na Placu Orła Białego wzniesiono 70 biało-czerwonych flag, w katedrze odprawiona została msza święta, zaś w studiu koncertowym S-1 Radia Szczecin odbył się koncert *W hołdzie Powstańcom*. Organizatorami wydarzeń był IPN Oddział Szczecin, „Civitas Christiana”, Koło Powstańców Warszawskich i Radio Szczecin. Z okazji Dnia Polskiego Państwa Podziemnego 25 września 2014 r. w Zespole Szkół nr 4 odbył się uroczysty apel, nazajutrz w Zachodniopomorskim Urzędzie Wojewódzkim wręczono Medale za zasługi dla ŚZZAK i Krzyże Obrońców Wołynia (otwarto tam też wystawę *Polskie Państwo Podziemne*), zaś pod pomnikiem na Cmentarzu Centralnym odbył się apel pamięci. Kolejnego dnia (27 września) zorganizowane zostały uroczystości miejskie na placu Armii Krajowej. Podsumowanie obchodów nastąpiło na XXXIII Zjeździe Kresowych Żołnierzy w Międzyzdrojach w dniach 29 września–3 października.

1 sierpnia 2016 r. w szczecińskiej katedrze otwarta została wystawa *Szczecińskie oblicza Powstania Warszawskiego*, będąca inicjatywą Łukasza Szelemeja z Fundacji Polskich Wartości. Jej bohaterami byli żyjący w Szczecinie powstańcy: Bogusław Borysowicz, Zenon Kasprzak, Irena Kietlińska, Kazimierz Kietliński, Janina Ostrowska-Kin, Amelia Korycka, Stefan Lewandowski, Krystyna Łyczywek, Marek Pawłowski, Zbigniew Peć, Zbigniew Piasecki, Halina Pilawska, Stanisław Piszczek, Leszek Sikora-Sikorski, Bogumiła Straka, Edward Zamiara. Tego samego dnia o godz. 21 w pokojach Domu Studenckiego nr 3 „Kordecki” zapalono światła w ten sposób, że utworzyły one kształt znaku Polski Walczącej. Z okazji rocznicy pakiety pamiątek rozdawali pracownicy Instytutu Pamięci Narodowej. Złożyły się nań: filcowa naklejka ze znakiem Polski Walczącej, naklejka na samochód (z napisem „1944 Powstanie Warszawskie”) oraz odblaskowa opaska biało-czerwona. Z kolei na Jasnych Błoniach w dniach 5–29 sierpnia dostępna była wystawa *Polska Walcząca*.

W ramach obchodów 75. rocznicy powołania Armii Krajowej w 2017 r., w Zespole Szkół nr 4 odbył się apel rocznicowy (10 lutego), w bazylice archikatedralnej odprawiona została msza święta oraz złożono kwiaty w Kaplicy Armii Krajowej (12 lutego), zaś dwa dni później – uroczystości pod tablicą gen. Okulickiego (złożenie kwiatów), a następnie pod pomnikiem Armii Krajowej na Cmentarzu Centralnym (z udziałem władz województwa oraz kompanii honorowej 12 Brygady Zmechanizowanej). Następnie, w Sali Księcia Bogusława X Zamku Książąt Pomorskich odbyła się gala jubileuszowa, na którą złożyły się: okolicznościowe przemówienia, wspomnienia, wykład dr. hab. Piotra Niwińskiego (Uniwersytet Gdański), program artystyczny w wykonaniu Zespołu Pieśni i Tańca Ziemi Szczecińskiej „Krağ” oraz poczęstunek w Restauracji „Zamkowa”.

W lutym 2022 r. zorganizowano – we współpracy z Oddziałem IPN w Szczecinie oraz dowódcą 12 Szczecińskiej Dywizji Zmechanizowanej (gen. dyw. dr. Dariuszem Parylakiem) – obchody 80. rocznicy przemianowania Związku Walki Zbrojnej na Armię Krajową. W ramach nich w Centrum Edukacyjnym IPN „Przystanek Historia” odbyła się dyskusja o powojennych losach żołnierzy Armii Krajowej w Szczecinie. 13 lutego odprawiona została msza święta w intencji dowódców i żołnierzy AK w bazylice archikatedralnej w Szczecinie, 14 lutego przed siedzibą Radia Szczecin odbył się wernisaż wystawy *Pokolenie Baczyńskiego*, zaś w dniach 15–16 lutego spotkanie rocznicowe w Zespole Szkół nr 4 oraz muzyczna lekcja historii – koncert zespołu „Fabryka”. Przeprowadzono także konkurs historyczny dla uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych z wiedzy o Polskim Państwie Podziemnym i Armii Krajowej pod nazwą *Twym obowiązkiem będzie walczyć z bronią w ręku*. Organizatorami było Kuratorium Oświaty w Szczecinie i Archiwum Państwowe w Szczecinie we współpracy z Okręgiem Szczecin ŚZZAK. Od kwietnia do końca września w Klubie 12 Szczecińskiej Dywizji Zmechanizowanej przy ul. Wawrzyniaka otwarta była wystawa pamiątek po Armii Krajowej. Złożyły się nań odznaczenia, medale, zdjęcia i kopie dokumentów ze zbiorów Mirosława Borowskiego oraz mundury, siodła ułańskie i elementy wyposażenia wojskowego z kolekcji Andrzeja Winczy.

## MIEJSCA UPAMIĘTNIENIA

Poniżej przedstawione zostały pomniki, tablice pamiątkowe i epitafia, znajdujące się w przestrzeni miast, w kościołach i na cmentarzach (szkoły omówiono w osobnej części), odnoszące się do Armii Krajowej, poszczególnych jej jednostek, dowódców i żołnierzy oraz do przejawów jej działalności niepodległościowej – szczególnie Powstania Warszawskiego, a także wydarzeń związanych z walką i martyrologią Narodu Polskiego, powstałe z inicjatywy lub przy znaczącym udziale członków Okręgu Szczecin ŚZZAK.

### UPAMIĘTNIENIA W SZCZECINIE

1. Bazylika Archikatedralna pw. św. Jakuba Apostoła w Szczecinie – Kaplica Armii Krajowej pw. św. Barbary i św. Jerzego

2 lipca 1982 r. na spotkaniu Klubu Powstańców Warszawskich jego prezes Roman Wilczek, poinformował o projekcie powstania Kaplicy Armii Krajowej w szczecińskiej katedrze. W latach 1982–1983 odbywały się spotkania w sprawie realizacji tego projektu – poza Wilczkiem i wiceprezesem Klubu Jerzym Mirskim uczestniczyli w nich: ks. infułat Roman Kostynowicz (diecezjalny konserwator zabytków), architekt prof. dr inż. Stanisław Latour (autor projektu odbudowy katedry) oraz artyści. 28 stycznia 1984 r. kilka wstępnych wariantów wystroju kaplicy przedstawiono biskupowi Kazimierzowi Majdańskiemu. Poszczególne elementy wykonali: Irena Kisielewska (witraże), Sławomir Lewiński (wystrój ścian) oraz Roman Czerwieniec (metaloplastyka), ponadto lokalni kamieniarze, zaś odlewy napisów na ścianie zachodniej – Szczecińska Stocznia Remontowa „Gryfia”. Spośród członków Klubu Powstańców Warszawskich w realizację Kaplicy szczególnie zaangażowani byli, poza wymienionym Wilczkiem i Mirskim, także Tadeusz Kuwik oraz Boleśław Dziurzyński.



Kaplica Armii Krajowej – widok ogólny (Fot. ML)

Uroczyste poświęcenie Kaplicy przez ks. biskupa Kazimierza Majdańskiego miało miejsce 9 czerwca 1985 r. Na uroczystości obecni byli m.in. prezes Klubu Powstańców Warszawskich Roman Wilczek, wiceprezes Jerzy Mirski, Bolesław Dziurzyński, Roman Kucharski, Daniela Ptaszyńska, Józef Roman, Irena Ruppeniewska i Leszek Sikora-Sikorski oraz Antoni Mużyło, Leon Stańczyk i Mieczysław Szamrej z Klubu Kresowych Żołnierzy AK.

Wystrój Kaplicy jest następujący: na wschodniej ścianie znajduje się kamienna (granitowa) płyta z inskrypcją „Ojczyźnie daliśmy swoje serca, swoją krew i swoje życie”, nad nią dębowy krzyż z ryngrafem przedstawiającym godło Rzeczypospolitej Polskiej z wizerunkiem Matki Boskiej Częstochowskiej na piersi (ufundowane przez Antoniego Mużyłę) oraz – po bokach – Warszawski Krzyż Powstańczy i Krzyż Armii Krajowej. Pod krzyżem znalazła się urna z ziemią z pól bitewnych oddziałów kresowych Armii Krajowej. Na zachodniej ścianie, wokół znaku Polski Walczącej, na mosiężnych tablicach umieszczono napis autorstwa Józefa Romana: „Pamięci bohaterskich żołnierzy Armii Krajowej poległych, zakatowanych, pomordowanych za wolną niepodległą i sprawiedliwą Polskę. Przyjaciele”. Witraże w oknach ściany południowej przedstawiają patronów Armii Krajowej – św. Jerzego i św. Barbarę – oraz motywy partyzanckie.



Kaplica Armii Krajowej – ściana wschodnia (Fot. ML)

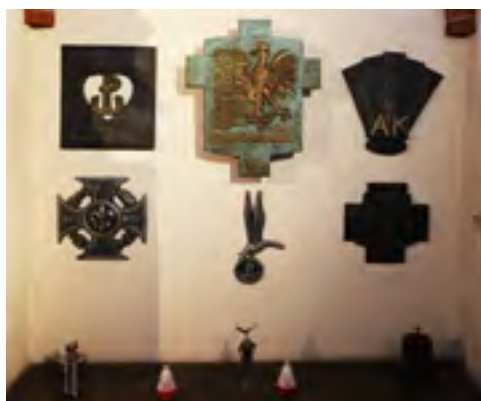


Kaplica Armii Krajowej – ściana zachodnia (Fot. ML)





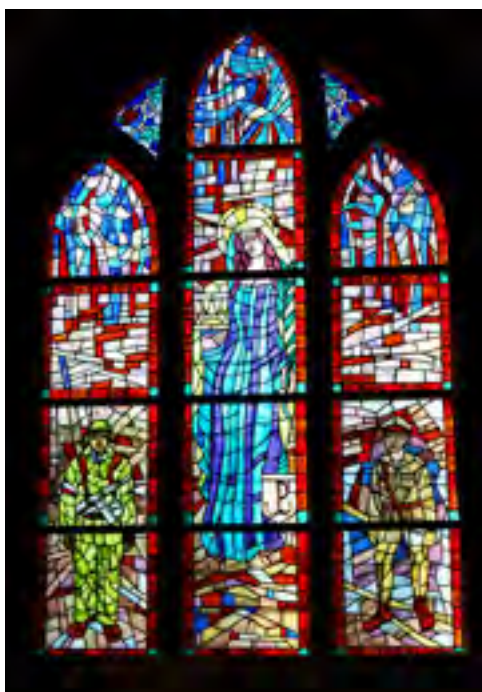
Kaplica Armii Krajowej – ściana południowa, strona lewa (Fot. ML)



Kaplica Armii Krajowej – ściana południowa, strona prawa (Fot. ML)



Kaplica Armii Krajowej – witraże przedstawiające św. Jerzego i św. Barbarę oraz motywy partyzanckie (Fot. ML)



Na przestrzeni kolejnych lat wystrój Kaplicy znacznie się wzbogacił. W 1987 r. przy południowej ścianie umieszczona została drewniana, XV-wieczna pieta z kościoła w miejscowości Lubniewice (woj. lubuskie). Zamontowano ozdobną kratę oddzielającą Kaplicę od nawy głównej (dzięki zaangażowaniu Jana Antkowskiego).





Ściana południowa – Tablica Dowódców Armii Krajowej, odsłonięta 11 listopada 2008 r. (Fot. ML)

Znalazły się na niej: Orzełek Legionowy oraz Znak Polski Walczącej. 14 lutego 1991 r., w 49. rocznicę powstania Armii Krajowej, w kaplicy umieszczono wota: Krzyż Sybiraków oraz Krzyż harcerski (odlewy wykonała Stocznia „Gryfia”).

Na ścianie południowej pod piętą umieszczono Tablicę Dowódców Armii Krajowej projektu Jakuba Lewińskiego, poświęconą 11 listopada 2008 r. przez księdza biskupa Jana Gałęckiego. Zrealizowana została staraniem Zespołu Organizacyjnego w składzie: Zbigniew Moskot, Krystian Bonatowski, Halina Fedorowska, Jakub Lewiński i Halina Piławska. Sfinansowano ją ze składek członków Okręgu Szczecin ŚZZAK, innych organizacji kombatanckich oraz przy udziale Urzędu Miasta Szczecin. Jej wykonania podjął się Zakład kamieniarski Edward Momot. Była to pierwsza w kraju tablica upamiętniająca jednocześnie wszystkich czterech dowódców SZP-ZWZ-AK.

Na ścianie centralnej na przestrzeni lat znalazły się ponadto tablice (po lewej):

- Katyńska – pamięci zamordowanych przez NKWD w Katyniu, Charkowie, Miednoje oraz innych nieznanymi miejscach wiosną 1940 r., odsłonięta 1995 r. w 55. rocznicę zbrodni. Obok we wnęcie umieszczono guziki z mundurów oficerów polskich wydobyte z miejsc masowych egzekucji w Katyniu i Charkowie podczas ekshumacji w 1995 r.,
- Smoleńska – pamięci Prezydenta RP Lecha Kaczyńskiego i pozostałych ofiar katastrofy lotniczej pod Smoleńskiem 10 kwietnia 2010 r., odsłonięta w pierwszą rocznicę (2011),
- Pamięci Oficerów i Żołnierzy Podziemia Narodowego, walczących z niemieckim, sowieckim i komunistycznym okupantem w latach 1939–1956 – odsłonięta 11 listopada 2015 r. z inicjatywy Związku Żołnierzy Narodowych Sił Zbrojnych Okręg Szczecin oraz Fundacji im. Kazimierza Wielkiego,
- „W hołdzie Kresowym Żołnierzom Armii Krajowej walczącym w okręgach: Lwów, Nowogródek, Wilno i Wołyń”, odsłonięta 14 lutego 2019 r. z inicjatywy Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Szczecinie oraz Okręgu Szczecin ŚZZAK,

oraz po prawej:

- Epitafium Żołnierzy Armii Krajowej Ziemi Południowo-Wschodnich, ufundowane przez Mieczysława Rychlickiego, żołnierza AK Okręgu Lwów (poświęcona 16 września 1989 r.),
- wotum Sanitariuszek i Łączniczek AK,
- ponadto: Odznaka Organizacji Wachlarz AK, Krzyż harcerski, Odznaka Cichociemnych (1992), Odznaka Żołnierza Kresowego AK 1939–1944.

W 1994 r. Edward Zamiara oraz Elżbieta Kujawa wykonali pamiątkowy album poświęcony Kaplicy Armii Krajowej.



Ściana południowa – tablica poświęcona Kresowym Żołnierzom Armii Krajowej, odsłonięta 14 lutego 2019 r. (Fot. ML)



Ściana wschodnia – Krzyż Armii Krajowej (Fot. ML)



Ściana południowa – wotum Sanitariuszek i Łączniczek Armii Krajowej (Fot. ML)



Ściana południowa – Epitafium Żołnierzy Armii Krajowej Ziemi Południowo-Wschodnich, ufundowane przez Mieczysława Rychlickiego, poświęcone 16 września 1989 r. (Fot. ML)



Ściana południowa – Odznaka Organizacji Wachlarz (Fot. ML)



Ściana południowa – Odznaka Żołnierza Kresowego Armii Krajowej 1939–1944 (Fot. ML)

## 2. Kościół pw. Matki Boskiej Ostrobramskiej, Szczecin-Żelechowa, ul. Słowicza

Jest to miejsce szczególnie bliskie środowisku Kresowych Żołnierzy Armii Krajowej, corocznych mszy świętych odprawianych w kolejne rocznice Akcji „Burza” i Operacji „Ostra Brama” (celebrowali je m.in. ks. kan. Zbigniew Wójcik, kapelan i żołnierz AK oraz ks. kan. Franciszek Szydłowski) oraz spotkań wspominkowych przy ognisku. Z tego też względu w kościele tym ufundowane zostały przez żołnierzy poszczególnych brygad kresowych liczne tablice pamiątkowe:

- odznaka pamiątkowa Żołnierz Kresowy Armii Krajowej 1939–1944 w formie krzyża z tarczą oraz zawieszony nad nią ryngraf z Orłem Białym z wizerunkiem Matki Boskiej Ostrobramskiej;
- dwie tablice poświęcone pamięci poległym, zmarłym i zaginionym żołnierzom 7 Wileńskiej Brygady AK „Wilhelma” (odsłonięte 3 IX 1997);
- kompozycja upamiętniająca poległych żołnierzy 3 Wileńskiej Brygady AK „Szczerbca” (31 VIII 1998), składająca się z kamiennej płyty w kształcie rozdartego wewnątrz krzyża, wspartego na kamiennym cokole, oraz umieszczonego w środku stalowego miecza z ryngrafem. Znalazła się tam również urna z ziemią z pól bitewnych i cmentarzy okręgu AK Wilno i Nowogródek;
- tablica pamięci poległych, zamordowanych i zmarłych żołnierzy 6 Samodzielnej Brygady Partyzanckiej AK „Tońka” i „Konara” (8 VII 2000) oraz odznaka pamiątkowa 6 Brygady, odsłonięta przez Ryszarda Staszkiwicza, żołnierza Brygady (7 lipca 2015);
- tablica pamięci poległych i zmarłych żołnierzy 2 Wileńskiej Brygady AK i jej dowódcy kpt. Witolda Koryckiego „Kaziuka” (16 XI 2001);
- ablica Pamięci Polaków wymordowanych w Ponarach koło Wilna w latach 1941–1944 (poświęcona 18 listopada 2002).

Epitafia 7 Brygady „Wilhelma” i 3 Brygady „Szczerbca” zawierają również imiona, nazwiska i pseudonimy poległych żołnierzy. W 2018 r. przy kościele ustawiono tablicę informacyjną w trzech językach (polskim, angielskim i niemieckim) oraz z kodem QR.



Kościół pw. Matki Boskiej Ostrobramskiej – widok ogólny na epitafia żołnierzy kresowych (Fot. ML)





Tablice poświęcone żołnierzom 7 Wileńskiej Brygady AK „Wilhelma” (Fot. ML)



Kompozycja upamiętniająca poległych żołnierzy 3 Wileńskiej Brygady AK „Szczerbca” (Fot. ML)



Tablica pamięci żołnierzy 6 Samodzielnej Brygady Partyzanckiej AK „Tonka” i „Konara” (Fot. ML)



Tablica pamięci żołnierzy 2 Wileńskiej Brygady AK i jej dowódcy kpt. Witolda Koryckiego „Kaziuka” (Fot. ML)



Tablica Pamięci Polaków pomordowanych w Ponarach koło Wilna w latach 1941–1944 (Fot. ML)

3. Cmentarz Centralny, ul. Ku Słońcu  
3.1. Pomnik Polskiego Państwa Podziemnego i Armii Krajowej, określany również mianem „Na chwałę Armii Krajowej” (Plac Topolowy, koło kwatery 31B)

Odsłonięty został i poświęcony przez ks. biskupa Mariana Błażeja Kruszyłowicza w asyście Jerzego Ossowskiego, prezesa Zarządu Okręgu Szczecin, dnia 27 września 2004 r., w 65. rocznicę powstania Polskiego Państwa Podziemnego. Wzniesiony z inicjatywy Zarządu Okręgu Szczecin ŚZZAK, sfinansowany ze składek



Cmentarz Centralny, Pomnik Polskiego Państwa Podziemnego i Armii Krajowej – widok ogólny (Fot. ML)



członkowskich. Autorem projektu był arch. Maciej Prauziński, żołnierz AK, a wykonania podjął się Zakład Kamieniarski OFMAN ze Szczecina (Waldemar Ofman). Na pomnik składają się osadzone na kamiennej płycie trzy kamienne obeliski różnej wysokości, z których najwyższy (310 cm) posiada wyryty znak Polski Walczącej, połączone poziomą belką z czarnego granitu. Na belce widnieje napis „1939–1956 W hołdzie poległym i pomordowanym żołnierzom Armii Krajowej i innych organizacji zbrojnych Podziemnego Państwa Polskiego”. Pomnik powstał niejako w zastępstwie niezrealizowanego monumentu Armii Krajowej, który miał stanąć w sąsiedztwie Urzędu Miasta.

W 2018 r. przy pomniku ustawiono tablicę informacyjną w trzech językach (polskim, angielskim i niemieckim) oraz z kodem QR.

3.2. Pomnik Pamięci Młodzieży Wileńskiej pomordowanej w Ponarach w latach 1941–1944 przez Niemców i kolaboracyjne oddziały litewskie (kwatery 4E)

Odsłonięty został 11 maja 2012 r. staraniem Koła Kresowych Żołnierzy AK z inicjatywy Danuty Szyksznian. W uroczystości wzięli udział przedstawiciele władz województwa i miasta, duchowni wyznania katolickiego, prawosławnego i mojżeszowego, wojsko, prezes Stowarzyszenia Rodzina Ponarska Maria Wleloch oraz delegacje szczecińskich szkół. Pomnik (według projektu arch. Zbigniewa Andruszkiewicza) ma formę płyty z wykutym krzyżem o jednym przedłużonym ramieniu oraz znakiem Polski Walczącej. Wykonawca: Zakład Kamieniarski „Lastrico” Jan Ziętek z Polic. 7 czerwca 2013 r. obok pomnika odsłonięto tablicę informacyjną (w języku polskim, niemieckim i angielskim) zawierającą nazwiska (i częściowo fotografie) 95 najmłodszych ofiar tej zbrodni.



Pomnik Pamięci Młodzieży Wileńskiej pomordowanej w Ponarach (Fot. ML)



Tablica informacyjna zawierająca nazwiska i fotografie 95 najmłodszych ofiar tej zbrodni w Ponarach (Fot. ML)

4. Kościół pw. św. Jana Chrzciciela,  
ul. Bogurodzicy

W kościele znajduje się tablica o treści „W bolesną rocznicę Powstania Warszawskiego bohaterom poległym w obronie Ojczyzny 1939–1945. Katolickie społeczeństwo miasta Szczecina 1957 roku”. Jest to pierwsze upamiętnienie w mieście dotyczące tego zrywu, odsłonięte po odwilży roku 1956 w sierpniu 1957 r.



Tablica upamiętniająca rocznicę wybuchu Powstania Warszawskiego w kościele pw. św. Jana Chrzciciela (Fot. ML)

5. Kościół pw. Najświętszego Serca  
Pana Jezusa, plac Zwycięstwa

Obraz Matki Boskiej Armii Krajowej – jest to kopia obrazu namalowanego przez Irenę Pokrzywnicką w trakcie Powstania Warszawskiego (oryginał znajduje się obecnie w Muzeum Powstania Warszawskiego w Warszawie), przekazana przez żołnierzy 77 Pułku Piechoty AK 11 listopada 1984 r. Przedstawia Matkę Boską Częstochowską osłaniającą płaszczem powstańca warszawskiego. Maryja trzyma na ręku Dzieciątko Jezus, które wieńczy głowę mężczyzny wawrzynem – symbolem zwycięstwa i męczeństwa. W tle widać walczącą Warszawę.



Matka Boska Akowska (Muzeum Powstania Warszawskiego)

6. Kościół pw. św. Michała Archanioła,  
Szczecin-Wielgowo, ul. Bałtycka

Na terenie przykościelnym znajduje się tablica pamięci żołnierzy AK i mieszkańców Zubrzy koło Lwowa rozstrzelanych przez Niemców i własowców w czasie Akcji „Burza” 19 lipca 1944 r. Ufundowana została przez Bronisława Dzikowskiego, żołnierza AK Okręgu Lwów, a odsłonięta 16 czerwca 1996 r.

Tablica pamięci osób rozstrzelanych w Zubrzy koło Lwowa 19 lipca 1944 r. obok kościoła pw. św. Michała Archanioła (Fot. ML)





Tablica z fragmentami ostatniego rozkazu dowódcy Armii Krajowej gen. Leopolda Okulickiego na ścianie Urzędu Miasta Szczecin (Fot. ML)

## 7. Urząd Miasta Szczecin, plac Armii Krajowej

Tablica pamiątkowa z fragmentami ostatniego rozkazu dowódcy Armii Krajowej gen. Leopolda Okulickiego z 19 stycznia 1945 r. Odświeżenia na ścianie lewego skrzydła gmachu 27 września 2004 r. dokonali: Jerzy Ossowski – prezes zarządu Okręgu Szczecin Światowego Związku Żołnierzy AK, Marian Jasiński – prezes Stowarzyszenia „Grudzień 70 – Styczeń 71” (współorganizator uroczystości oraz fundator tablicy) oraz prezydent Szczecina, Marian Jurczyk. Autorem projektu był artysta plastyk Bohdan Walknowski, a tablicę wykonał Zakład Kamieniarski Edward Momot.



Tablica upamiętniająca żołnierzy powojennego podziemia niepodległościowego i inne ofiary terroru komunistycznego, umieszczona na ścianie Aresztu Śledczego w Szczecinie (Fot. ML)

## 8. Areszt Śledczy, ul. Kaszubska 28

Tablica upamiętniająca żołnierzy powojennego podziemia niepodległościowego i inne ofiary terroru komunistycznego, przetrzymywanych i zamordowanych z przyczyn politycznych w latach 1945–1956 w tymże budynku. Pierwsza tablica, której pomysłodawcą i fundatorem był Ryszard Staszewicz, żołnierz 6 Wileńskiej Brygady AK i więzień polityczny w latach 1946–1950 (przetrzymywany także w tym miejscu), odsłonięta została 17 września 2014 r. przez fundatora oraz prezes okręgu,



Stanisławę Kocielowicz. Nową tablicę, zawierającą rozszerzony zapis (w tym rozwinięcie skrótów organizacji niepodległościowych), ufundowaną przez Instytut Pamięci Narodowej Oddział w Szczecinie, odsłonięto 23 sierpnia 2017 r. Dotychczasową przeniesiono do celi śmierci (odrestaurowanej również dzięki inicjatywie Ryszarda Staszkiwicza) w piwnicy budynku – miejsca wykonywania wyroków i mordów sądowych, gdzie dzięki staraniom IPN umieszczono również tablicę zawierającą nazwiska 15 ofiar z lat 1948–1952.

9. Komenda Wojewódzka Policji, ul. Małopolska 47

Tablica upamiętniająca żołnierzy powojennego podziemia niepodległościowego – ofiary brutalnych śledstw Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego (mieszczącego się w tym budynku) w latach 1945–1956, ufundowana przez IPN Oddział w Szczecinie z inicjatywy Ryszarda Staszkiwicza, odsłonięta 18 czerwca 2015 r.

10. Pomnik gen. Józefa Hallera na terenie koszar 12 Brygady Zmechanizowanej im. gen. broni Józefa Hallera, al. Wojska Polskiego



Tablica upamiętniająca ofiary reżimu komunistycznego umieszczona w murze obecnej Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie (Fot. ML)



Pomnik gen. Józefa Hallera na terenie koszar 12 Brygady Zmechanizowanej – widok ogólny oraz zbliżenie na tablicę fundatorów (Fot. ML)



Brygada powstała na bazie 5 pułku zmechanizowanego w 1996 r., kultywuje tradycje m.in. wileńskiego 5 Pułku Piechoty Legionów oraz pułków piechoty strzelców kresowych. Szczecińskie środowisko żołnierzy AK zaangażowało się w tworzenie symboliki jednostki. Ufundowało jej sztandar m.in. z Krzyżem Armii Krajowej na rewersie, a następnie wzięło udział w sfinansowaniu pomnika patrona brygady – gen. Józefa Hallera, odsłoniętego 15 maja 2007 r. Na tablicy inicjatorów wymieniono m.in. Bolesława Z. Pawłowskiego oraz żołnierzy AK Okręgu Szczecin.



Głaz z inskrypcją poświęcony mjr. Mieczysławowi Tarchalskiemu (Fot. ML)

11 Skwer mjr. Mieczysława Tarchalskiego przy zbiegu al. Wojska Polskiego i ul. Pawła Jasienicy

Nazwa nadana w 2009 r. Od 2010 r. znajduje się tam głaz z inskrypcją poświęcony patronowi skweru, ustawiony z inicjatywy Stowarzyszenia „Pękowiec”.

Mjr Mieczysław Tarchalski ps. „Marcin” (1903–1981) był żołnierzem ZWZ i AK, dowódcą 1 Batalionu „Las” 74 Pułku Piechoty AK (Obwód Włoszczowa); zesłany do

Związku Radzieckiego (1945–1947), więziony w PRL w latach 1951–1956 r.; zasłużony pracownik Lasów Państwowych oraz inicjator powołania Wolińskiego Parku Narodowego (1960).

## 12. Kamienica przy al. Bohaterów Warszawy 106

Tablica upamiętniająca Janinę Smoleńską ps. „Jachna” odsłonięta została 11 października 2013 r. na ścianie budynku, w którym mieszkała w latach 1956–2010, przez jej syna, Mariusza Smoleńskiego. W uroczystości uczestniczyli kombatanci, żołnierze 12 Brygady Zmechanizowanej oraz byli uczniowie Janiny Smoleńskiej. Upamiętnienie powstało w ramach projektu „Niezwyczajnie szczecińskie i ich kamienice”, którego inicjatorką jest Justyna Machnik.

Janina Wasiłojć-Smoleńska ps. „Jachna” (1926–2010) – żołnierz Armii Krajowej, sanitariuszka oddziałów partyzanckich na Wileńszczyźnie – Antoniego Burzyńskiego ps. „Kmicic”, 5 Wileńskiej Brygady „Łupaszk” i 4 Wileńskiej Brygady „Narocz”. Po wojnie, w 1946 r., związała się z konspiracją antykomunistyczną i szwadronem Leona Smoleńskiego ps. „Zeus”, który operował na Warmii, a następnie w Borach Tucholskich. Aresztowana w styczniu 1947 r., po dwóch miesiącach skazana została na dwukrotną karę śmierci oraz pozbawienie praw obywatelskich. Wyrok na mocy amnestii zamieniono najpierw na 15 lat więzienia, później złagodzono do 10 lat, ostatecznie darując ostatnie miesiące. Od 1957 r. pracowała jako nauczycielka języka polskiego w szczecińskich szkołach. W 1996 r. została matką chrzestną sztandaru 12 Brygady Zmechanizowanej im. Józefa Hallera.



Tablica upamiętniająca Janinę Smoleńską ps. „Jachna” (Fot. BS)



13. Dawna siedziba Okręgowej Izby Lekarskiej w Szczecinie, ul. Marii Curie-Skłodowskiej 11

Tablica „Powstańcy Warszawscy – Lekarze Szczecińscy”, upamiętniająca osoby pełniące służbę medyczną w czasie Powstania Warszawskiego, które po wojnie jako lekarze były związane zawodowo ze Szczecinem, odsłonięta została 9 grudnia 2022 r. Obecnie widnieją na niej 32 nazwiska. Inicjatorką upamiętnienia była dr Amelia Korycka z d. Draber ps. „Mela”, sanitariuszka z Powstania Warszawskiego, oraz dr Maciej Mroźewski, przewodniczący Komisji Historycznej Okręgowej Izby Lekarskiej w Szczecinie.



Tablica „Powstańcy Warszawscy – Lekarze Szczecińscy” (Fot. Okręgowa Izba Lekarska w Szczecinie)



## UPAMIĘTNIEŃ NA TERENIE WOJEWÓDZTWA

### 1. Wałcz, Kościół parafialny pw. św. Antoniego, ul. Orła 11

Tablica z brązu odsłonięta 3 maja 1991 r. „W hołdzie poległym i pomordowanym żołnierzom i oficerom września 1939, AK, BCh, harcerzom i cywilnym obrońcom Rzeczypospolitej” z fundacji żołnierzy Armii Krajowej Koła Wałcz oraz żołnierzy września 1939 r. Na tablicy znalazły się płaskorzeźby wizerunków papieża Jana Pawła II i prymasa Polski kard. Józefa Glempa, godło przedstawiające Orła przebitego mieczami (symbolizującymi dwie agresje z września 1939) oraz Krzyż Armii Krajowej.



Akt erekcyjny tablicy w Wałczu – strona tytułowa wraz ze zdjęciem (SZŻAK)

Tablica w kościele parafialnym pw. św. Antoniego w Wałczu (Fot. Parafia Wałcz)

### 2. Świnoujście, Kościół parafialny pw. Chrystusa Króla, Plac Kościelny

Tablica pamiątkowa „Żołnierzom Armii Krajowej, którzy oddali życie służąc Bogu i Polsce w latach 1939–1945”, odsłonięta i poświęcona 23 lutego 1992 r. z inicjatywy żołnierzy z Koła SZŻAK w Świnoujściu. W uroczystym odsłonięciu uczestniczyli: dowódca 8 Flotylli Obrony Wybrzeża adm. Henryk Matuszczyk wraz z zastępcą, kmdr ppor. Andrzejem Grzechowskim, oraz warta honorowa

i orkiestra wojskowa. Tablicę zaprojektował prezes Koła Marian Barcikowski, wykonali Jakub i Sławomir Lewińscy ze Szczecina.

3. Stargard, Kościół parafialny św. Jana, ul. św. Jana Chrzyciela

Tablica „Pamięci żołnierzy Armii Krajowej poległych, pomordowanych i zamęczonych przez najeźdźców z zachodu i ze wschodu” oraz upamiętniająca ostatniego dowódcę gen. Leopolda Okulickiego-Niedźwiadka, odsłonięta 15 grudnia 1996 r. z inicjatywy Koła w Stargardzie. Nad tablicą znalazły się: znak Polski Walczącej i wizerunek Matki Boskiej Akowskiej, zaś po bokach – tablice z nazwiskami fundatorów – członków Koła.

4. Gryfino, Kościół parafialny pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny, ul. Kościelna

Tablica „W hołdzie żołnierzom Armii Krajowej poległym i zamordowanym na Kresach Wschodnich RP” (27 Wołyńskiej Dywizji Piechoty, 3 Brygady „Szczurba”, 4 Brygady „Narocz”, 5 Brygady „Łupaszki” oraz Oddziału Powstańczego „Kmicica”), odsłonięta 3 maja 1997 r. z fundacji Koła Kresowych Żołnierzy Armii Krajowej. W wydarzeniu uczestniczyły liczne poczty sztandarowe, orkiestra Zespołu Elektrowni „Dolna Odra”, weterani i mieszkańcy miasta. Nad tablicą umieszczono znak Polski Walczącej.

5. Wałcz, Cmentarz Wojenny, Aleja Zdobywców Wału Pomorskiego

Drewniany krzyż i ustawiona pod nim na postumencie kamienna tablica, upamiętniające poległych w walkach i pomordowanych w latach 1939–1956 żołnierzy Wojska Polskiego, Armii Krajowej i innych organizacji walczących w obronie



Tablica pamiątkowa w kościele parafialnym pw. Chrystusa Króla w Świnoujściu (Fot. KM)



Tablica w kościele parafialnym pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Gryfinie (Fot. ŁP)





Cmentarz Wojenny w Walczu – drewniany krzyż i ustawiona pod nim tablica (Fot. ML)



Cmentarz Wojenny w Walczu – zbliżenie na tablicę pamiątkową (Fot. ML)

niepodległości Ojczyzny. Ustawione zostały z inicjatywy kombatantów Wojska Polskiego i Armii Krajowej.

6. Siekierki, Sanktuarium Matki Bożej Nadodrzańskiej Królowej Pokoju

Tablica w kościele odsłonięta 16 kwietnia 1997 r. z inicjatywy kombatantów Ziemi Szczecińskiej „w hołdzie i na wieczną chwałę” żołnierzom: Września 1939, Wojska Polskiego, Armii Krajowej, Batalionów Chłopskich, Armii Ludowej, Powstania Warszawskiego, sybirakom i więź-

Tablica oraz gablotka z odznaczeniami wojskowymi w Sanktuarium Matki Bożej Nadodrzańskiej Królowej Pokoju w Siekierkach (Fot. Sanktuarium)







Tablica w kościele pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Gryficach (Fot. MB)

1956”, umieszczona obok tablicy sybirackiej na Pomniku-Panteonie Pamięci 9 maja 1998 r. z inicjatywy żołnierzy AK z Koła w Świnoujściu. Wykonana została nieodpłatnie przez Jerzego Raczkiewicza.

Uroczystego poświęcenia całości założenia, obejmującego krzyż z ołtarzem oraz ścianę pamięci z tablicami upamiętniającymi Sybiraków, dokonał ks. bp Marian Błażej Kruszyłowicz, a odsłonięcia – prezes Zarządu Okręgu Szczecin Jerzy Ossowski. W celebracji brały udział władze miasta, dowódca 8 Flotylli Obrony Wybrzeża, orkiestra wojskowa i kompania honorowa, poczty sztandarowe oraz licznie zgromadzeni mieszkańcy miasta. Organizatorem uroczystości był Związek Sybiraków, obchodzący wówczas 70-lecie powstania.



Tablica umieszczona w Panteonie Pamięci na Cmentarzu Komunalnym w Świnoujściu – widok ogólny założenia oraz zbliżenie (Fot. KM)

niom politycznym, którzy w szeregach 1 Armii WP polegli podczas forsowania Odry w 1945 r. Nad tablicą, w okrągłej gąblocie, umieszczono wojskowe medale i odznaczenia.

7. Gryfice, Kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, ul. Górska

Tablica kamienna w kościele odsłonięta 27 kwietnia 1997 r. z okazji pierwszej rocznicy poświęcenia sztandaru Szkoły Podstawowej nr 1 im. Żołnierzy Armii Krajowej w Gryficach.

8. Świnoujście, Cmentarz Komunalny, ul. Karsiborska

Tablica „W hołdzie żołnierzom Wojska Polskiego i Armii Krajowej pomordowanym przez NKWD i zmarłym w sowieckich łagrach w latach 1939–





II stacja Drogi Krzyżowej w Kalwarii Nadodrzańskiej wokół Sanktuarium Matki Bożej Nadodrzańskiej Królowej Pokoju w Siekierkach (Fot. Sanktuarium)



II stacja Drogi Krzyżowej – zbliżenie na tabliczkę fundatorów (Fot. Sanktuarium)

## 9. Siekierki, Sanktuarium Matki Bożej Nadodrzańskiej Królowej Pokoju, Kalwaria Nadodrzańska

Druga stacja rozlokowanej wokół kościoła Drogi Krzyżowej (*Pan Jezus bierze Krzyż na swe ramiona*), ufundowana przez Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej Okręg Szczecin. Całe założenie, noszące miano Kalwarii Nadodrzańskiej, zostało otwarte w kwietniu 1999 r., a następnie poświęcone przez ks. arcybiskupa Mariana Przykuckiego oraz ks. biskupa Jana Gałęckiego.

## 10. Międzyzdroje, Kościół parafialny pw. św. Piotra Apostoła, ul. Lipowa

Tablica pamiątkowa „W hołdzie Żołnierzom Kresowym Armii Krajowej poległym w walkach o niepodległość Ojczyzny, pomordowanym za tę walkę w więzieniach, obozach i łagrach w latach 1939–1956”. Odświeżenia dokonała w trakcie XX Zjazdu Kresowych Żołnierzy Armii Krajowej, 1 września 2002 r., Helena Turonek oraz Alina Smułczyńska (fundatorka).



Tablica poświęcona Żołnierzom Kresowym Armii Krajowej w kościele parafialnym pw. św. Piotra Apostoła w Międzyzdrojach (Fot. ZS)





Tablica odsłonięta na Kawczej Górze na pamiątkę XX Zjazdu Kresowych Żołnierzy w Międzyzdrojach (Fot. ZS)



Pomnik Katyński na Cmentarzu Komunalnym w Świnoujściu. W lewym dolnym rogu widoczne logo ŚZZAK (Fot. KM)



Pomnik Orła Białego w Świnoujściu (Fot. KM)

#### 11. Kawcza Góra w Wolińskim Parku Narodowym k. Międzyzdrojów

Tablica pamiątkowa na kamieniu o treści „...Szumiał nam stary las, przyjaciel wierny druh”, odsłonięta 3 września 2002 r., uwieczniająca jubileuszowy XX Zjazd Kresowych Żołnierzy (1–5 września 2002), ufundowana przez Alinę i Edmunda Smułczyńskich.

#### 12. Świnoujście, Pomnik Katyński na Cmentarzu Komunalnym

Odsłonięty 1 listopada 2008 r. Zastąpił wcześniejsze upamiętnienie, składające się z niewielkiego kamienia i dwóch drewnianych, niszczących już krzyży. Inicjatorem jego postawienia było Koło ŚZZAK w Świnoujściu. Obecny pomnik to duża płyta z jasnego granitu, z czarnym krzyżem, godłem państwowym i napisem „Katyń 1940”. Umieszczono na nim również herb Świnoujścia oraz logo ŚZZAK. Wykonawca: Zakład kamieniarski Andrzeja Góry.

#### 13. Świnoujście, Pomnik Orła Białego, Plac Orła Białego

Odsłonięty 6 maja 2011 r. z inicjatywy Koła ŚZZAK w Świnoujściu. Pomnik składa się z wykonanej z metalu sylwetki orła w locie, umieszczonej na granitowym cokole. Na umieszczonej poniżej tablicy znajduje się napis: „Bóg Honor Ojczyzna. W 65 rocznicę wyzwolenia Polski bohaterom walk o wolność i niepodległość społeczeństwo Świnoujścia” oraz logo ŚZZAK. Został zaprojektowany przez architektów: Esterę Kiersztyn i Krzysztofa Jankiewicza. Zbudowany został dzięki wsparciu finansowemu miasta, sponsorów oraz ze składek mieszkańców.

14. Świnoujście, Kaplica Garnizonowa (ob. Kościół Garnizonowy pw. bł. ks. kmrdr ppor. Władysława Miegonia), ul. Piłsudskiego

Tablica poświęcona pamięci żołnierzy 72 Pułku Piechoty Armii Krajowej Ziemi Radomsko-Kieleckiej 1939–1945 „Jodła”, odsłonięta 12 lutego 2012 r. przez Barbarę Barańską oraz Waldemara Majchrowskiego, z inicjatywy Elżbiety Pietrzyk i rodziny oficera 72 pp, Bogdana Pietrzyka.

15. Międzyzdroje, plac Stefana kard. Wyszyńskiego od strony ul. Zwycięstwa

Kamień upamiętniający XX Zjazd Kresowych Żołnierzy AK w Międzyzdrojach (2002), odsłonięty 29 września 2014 r. w trakcie XXXIII Zjazdu. Pierwotnie znajdował się przed Hotelem „Slavia”, będącym przez wiele lat miejscem Zjazdów Kresowych Żołnierzy.

16. Międzyzdroje, Kościół parafialny pw. św. Piotra Apostoła

Tablica poświęcona Stanisławowi Kiałce ps. „Jelonek”, dowódcy konspiracyjnej grupy łączniczek o kryptonimie „Kozy” w Komendzie Okręgu AK Wilno, ufundowana i odsłonięta przez Danutę Szyksznian (ostatnią z żyjących łączniczek) oraz Wandę Kiałkę (wdowę) 30 września 2014 r.

17. Międzyzdroje, plac przed kościołem pw. św. Piotra Apostoła

Pomnik Kresowych Żołnierzy Armii Krajowej, odsłonięty 4 października 2016 r. z inicjatywy samorządu i mieszkańców miasta dla upamiętnienia kresowych żołnierzy AK osiadłych po wojnie w Międzyzdrojach oraz odbywających się tam w latach 1992–2016



Tablica w kościele garnizonowym pw. bł. ks. kmrdr ppor. Władysława Miegonia w Świnoujściu (Fot. KM)



Kamień upamiętniający XX Zjazd Kresowych Żołnierzy Armii Krajowej na placu kard. Stefana Wyszyńskiego w Międzyzdrojach (Fot. BS)



Tablica poświęcona Stanisławowi Kiałce ps. „Jelonek” w kościele parafialnym pw. św. Piotra Apostoła w Międzyzdrojach (Fot. ZS)



Pomnik Kresowych Żołnierzy Armii Krajowej w Międzyzdrojach (Fot. ZS)

Zjazdów Kresowych Żołnierzy Armii Krajowej. Wykonany został przez Rajmunda i Marcina Bąkowskich z Pracowni Ślusarsko-Kowalskiej w Mierzynie, którzy wzorowali się na wileńskich trzech białych krzyżach na Górze Trzykrzyżskiej. Na pomniku widnieje napis: „Kresowym Żołnierzom Armii Krajowej, którzy, rozrzućeni po świecie, w Międzyzdrojach znaleźli swoją Małą Ojczyznę. Wśród grona przyjaciół, w okrucinach wspomnień, pozostali wierni młodzieńczym ideałom obrońców Ziemi Kresowych i kresowym korzeniom”.

18. Międzyzdroje, Dąb imienia Danuty Szyksznian „Sarenki”, ul. Mickiewicza (na terenie willi Grunwald)



Dąb imienia Danuty Szyksznian „Sarenki” w Międzyzdrojach (Fot. ZS)

Został posadzony 30 września 2018 r. w ramach akcji „100 dębów jako symbol 100. rocznicy odzyskania niepodległości przez Polskę”. W czasie uroczystości list od Prezydenta RP Andrzeja Dudy odczytała minister Halina Szymańska. Rok później, 19 września, pod dębem umieszczono pamiątkową tabliczkę, na której znalazły się słowa, które wypowiedziała Stefania Janiczak do swojej córki Danuty w dniu jej aresztowania przez Sowieców 24

grudnia 1944 r.: „Tylko drzewa o mocnych korzeniach przetrwają burzę”. Wydarzenie to miało miejsce w trakcie Wakacji dla Bohatera, organizowanych przez Stowarzyszenie „Paczka dla Bohatera”, kiedy to grupa kombatantów wypoczywała w Międzyzdrojach.

Na koniec należy wspomnieć, że Mieczysław Rychlicki z Koła Kresowych Żołnierzy ufundował także upamiętnienia w innych częściach kraju: dwie tablice pamiątkowe Żołnierzy AK Ziemi Południowo-Wschodnich – jedną w Sanktuarium Matki Bożej Częstochowskiej na Jasnej Górze (przekazaną w kwietniu 1988 r. w trakcie XII Ogólnopolskiej Pielgrzymki Kombatantów), drugą w Panteonie Narodowym Żołnierzy Armii Krajowej Polskich Kresów Wschodnich w kościele pw. św. Jadwigi Królowej w Krakowie, jak również tablicę (w tymże Panteonie) pamięci Oddziału Leśnego „Lech”, walczącego na terenie Obwodu Mościska Okręgu Lwów w pierwszej połowie 1944 r.

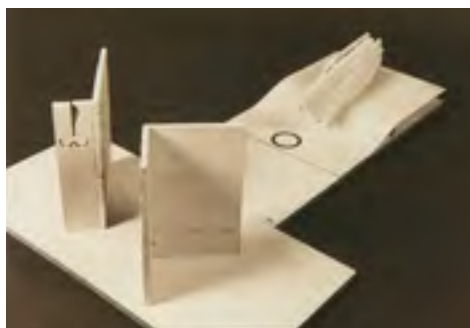
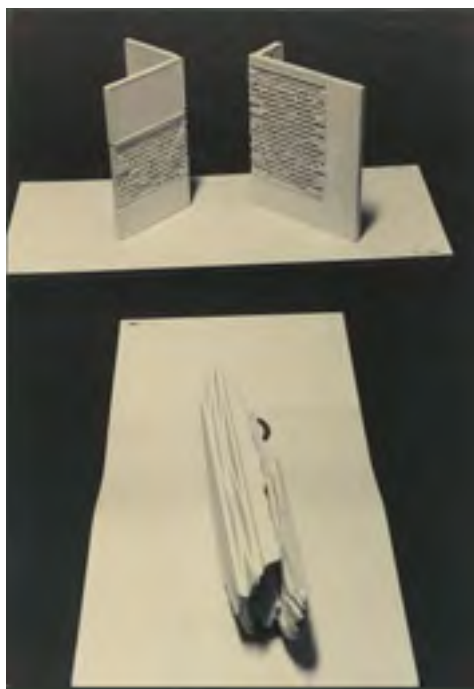
### **Niezrealizowany pomnik Armii Krajowej**

Zarząd Okręgu już od 1992 r. zabiegał o budowę pomnika Armii Krajowej („Czynu Żołnierzy Armii Krajowej”) w reprezentacyjnym punkcie stolicy województwa. Pomysł ten szybko zyskał aprobatę władz miasta, wojewody Marka Tałasiewicza oraz ks. arcybiskupa Mariana Przykuckiego. W związku z tym, już w maju 1992 r. powołano zespół zadaniowy w składzie: prof. dr Tadeusz Wasąg (przewodniczący), Stanisław Bakierowski (artysta plastyk), inż. Jerzy Fryze, Jakub Lewiński (artysta rzeźbiarz). 1 czerwca 1993 r. rozpisano konkurs zamknięty na opracowanie projektu pomnika, do którego zaproszono pięciu szczecińskich artystów. Całość pomnika miała nie przekraczać 5 metrów wysokości, zaś w wymaganiach zawarto następujące elementy: znak Polski Walczącej, w miarę możliwości również znak orła wojskowego, tablicę główną z dedykacją, tablicę informacyjną oraz tekst przysięgi Armii Krajowej. W związku z zastrzeżeniami władz miasta co do zamkniętej formuły, kolejny konkurs na pomnik ogłosiło w lutym 1994 r. Stowarzyszenie Architektów Polskich (SARP). W tym też czasie udało się pozyskać od miasta atrakcyjną działkę tuż przed kompleksem gmachów urzędowych – w osi al. Jedności Narodowej (ob. Jana Pawła II), po obu stronach skrzyżowania z ul. Felczaka. Odślonięcie pomnika planowano pierwotnie na zakończenie obchodów 50-lecia Akcji „Burza” i Powstania Warszawskiego (lato 1994).

Konkurs rzeźbiarsko-architektoniczny na projekt upamiętnienia rozstrzygnięto 16 maja 1994 r. Spośród nadesłanych prac wybrano tę autorstwa Ryszarda Wilka (rzeźba), Stanisława Kondarewicza (architekt) i Jerzego Tadeusza Lipczyńskiego (plastyk). Projekt przewidywał trzy główne elementy: alegoryczną rzeźbę w formie horyzontalnej (pomiędzy skrzydłami gmachu, w miejsce gdzie dziś jest parking) oraz – po drugiej stronie skrzyżowania – dwie stojące, zagięte pod kątem prostym ściany-tablice informacyjne z inskrypcjami oraz przekutym znakiem Polski Walczącej. Uzupełnieniem kompozycji był znicz gazowy oraz reflektory w posadzce.

8 lipca 1994 r. powołano Społeczny Komitet Budowy Pomnika Armii Krajowej w Szczecinie w następującym składzie: Jerzy Fryze (przewodniczący), Stanisław Bakierowski (zastępca), Władysław Michałowski (sekretarz), Janina





Zdjęcia modeli projektu Pomnika Armii Krajowej w Szczecinie (APSz-ŚZZAK, sygn. 55, 63)

Ostrowska-Kin (skarbnik), Tadeusz Wasąg, Jakub Lewiński (prezes Stowarzyszenia Twórczego Artystów Rzeźbiarzy w Szczecinie), Stefan Jagodzki, Władysław Mielczarek, Jerzy Ossowski, Juliusz Prandecki (prezes SARP Oddział w Szczecinie). Jego zadaniem było opracowanie projektów szczegółowych, realizacja pomnika oraz prowadzenie na ten cel publicznej zbiórki pieniędzy. Znaczną część prac planowano wykonać w czynie społecznym, angażując do tego szczecińskie firmy, harcerzy oraz wojsko. Na przestrzeni lat stanowisko przewodniczącego Komitetu pełnili kolejno: Stanisław Piszczek, Stefan Marcjanek, Zbigniew Leszczyński, Henryk Marczak.

W kolejnych miesiącach w toku dyskusji pojawiały się głosy krytyczne odnośnie zarówno symboliki, jak formy pomnika, niemniej jednak ze względu na stopień zaawansowania prac zamierzano go kontynuować. W 1995 r. wybrano wykonawców poszczególnych elementów, zaś w kolejnym roku zwrócono się z prośbą o dofinansowanie do Urzędu ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych, Zarządu Głównego ŚZZAK oraz do Prezydenta Miasta (co częściowo zakończyło się sukcesem). Kilka lokalnych firm budowlanych oraz jednostek Wojska Polskiego zobowiązało się do nieodpłatnego wykonania części prac oraz użyczenia niezbędnego sprzętu budowlanego. Wciąż jednak brakowało wystarczających funduszy na realizację pomnika. Z powodu tych trudności Roman Kucharski zaproponował, by odstąpić od jego budowy, a zebrane środki przeznaczyć na inny cel, np. na pomoc materialną Polakom na Kresach. Kolejnego terminu



odsłonięcia, przewidzianego na 15 sierpnia 1998 r., również nie udało się dotrzymać. W marcu 1999 r. prowadzono jeszcze w tej sprawie rozmowy z Prezydentem Szczecina Marianem Jurczykiem. Ostatecznie jednak prace nad pomnikiem zostały zawieszono. Wznowiono je we wrześniu 2003 r., co zaowocowało powstaniem znacznie skromniejszego upamiętnienia w innej już lokalizacji – na Cmentarzu Centralnym, odsłoniętego 27 września 2004 r. Do tematu drugiego pomnika – ustawionego w przestrzeni miasta – powrócono po latach, w 2019 r., lecz szybko go zarzucono z przyczyn organizacyjnych i finansowych.

Pośród innych niezrealizowanych idei warto wymienić jeszcze pomysł umieszczenia epitafium poświęconego gen. Stefanowi Roweckiemu na gmachu Urzędu Miasta, tuż obok tablicy „ostatniego rozkazu” gen. Leopolda Okulickiego. Pierwotnie miało zostać odsłonięte 27 września 2005 r., następnie termin przesunięto na kolejny rok, ostatecznie jednak nigdy nie powstało. Z kolei na posiedzeniu Zarządu Okręgu 20 kwietnia 2007 r. postulowano przenieść pomnik Colleonego z Placu Lotników do Muzeum Narodowego przy Wałach Chrobrego, a w jego miejsce postawić monument Józefa Piłsudskiego, zaś na Plac Żołnierza Polskiego przenieść z Cmentarza Centralnego pomnik „W hołdzie Bohaterom Września 1939”. Również i te pomysły nie doczekały się realizacji.



## SZKOŁY

Poniżej zaprezentowano placówki edukacyjne noszące imię Armii Krajowej, Powstańców Warszawskich lub posiadające innych patronów związanych z Armią Krajową – zarówno istniejące, jak i zlikwidowane.

1. Medyczne Studium Zawodowe nr 2 im. Bohaterów Powstania Warszawskiego, Szczecin, Plac Orła Białego 2 (nieistniejące)

Na wniosek Rady Pedagogicznej i Samorządu Uczniowskiego nadanie imienia placówce przez Ministra Oświaty nastąpiło 24 października 1984 r. Następnie, 25 czerwca 1985 r. na uroczystości w Stoczniovym Domu Kultury „Korab” wręczono szkole sztandar wykonany przez Halinę Jurewicz, a ufundowany przez Pomorską Akademię Medyczną, Państwowy Szpital Kliniczny nr 1 oraz z datków członków Klubu Powstańców Warszawskich. Na budynku szkoły umieszczono tablicę o treści: „Medyczne Studium Zawodowe Nr 2 w Szczecinie im. Bohaterów Powstania Warszawskiego Szczecin – Czerwiec 1985”. Nad tablicą znalazła się figurka przedstawiająca Małego Powstańca. Zarówno tablicę, jak i statuetkę, ufundowało rzemiosło szczecińskie (wykonał je E. Putyło).

Szkoła (której wieloletnią dyrektorką była Lucyna Zacha, a od 1995 – Lucyna Wnuczyńska) do 1993 r. mieściła się w budynku przy al. Wojska Polskiego 63, następnie została przeniesiona do Pałacu pod Globusem (Plac Orła Białego 2) i połączona z Liceum Me-



Tablica mieszcząca się niegdyś na kolejnych siedzibach Medycznego Studium Zawodowego nr 2 im. Bohaterów Powstania Warszawskiego – przy al. Wojska Polskiego 63 i na placu Orła Białego 2, obecnie w Zachodniopomorskim Centrum Kształcenia Zawodowego przy ul. Broniewskiego 9 (Fot. ML)



Figurka Małego Powstańca – niegdyś w MSZ nr 2, obecnie w budynku przy ul. Broniewskiego 9 (Fot. ML)

dycznym im. Tytusa Chałubińskiego w Centrum Kształcenia Medycznego, z zachowaniem imienia i przeniesieniem tablicy do wnętrza nowej siedziby. Na przestrzeni lat w placówce przeprowadzono liczne spotkania „żywej historii” z kombatantami oraz organizowano olimpiady wiedzy o Powstaniu Warszawskim. Poczet sztandarowy szkoły uczestniczył w uroczystościach akowskich, zaś kombatanci – w ważnych wydarzeniach szkolnych (inauguracje roku, wręczenie dyplomów). Szkoła była również siedzibą Koła Terenowego Związku Powstańców Warszawskich, odbywały się tam zebrania oraz coroczne spotkania opłatkowe powstańców. W placówce funkcjonowała izba pamięci, której głównym organizatorem był Zbigniew Moskot, a ze strony szkoły – Ewa Łuczko. Znalazły się w niej zdjęcia, dokumenty, ulotki, gazety, odznaki oddziałów powstańczych. W 1994 r., z okazji 50. rocznicy Powstania Warszawskiego, użyczono kilkadziesiąt eksponatów na wystawę *Powstanie Warszawskie i pamięć o nim* w Muzeum Narodowym w Szczecinie.

Na początku XXI wieku nastąpiły kolejne przekształcenia – w 2002 r. Studium zostało połączone ze Szkołą Policealną Pracowników Służb Społecznych w Zespół Szkół Medycznych i Pracowników Służb Społecznych. Natomiast 29 września 2006 r. uroczyście pożegnano Medyczne Studium Zawodowe wraz z patronem, po raz ostatni wyprowadzając sztandar. Powstała wówczas nowa placówka – Policealna Szkoła Pracowników Służb Społecznych (obecnie – Zachodniopomorskie Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego, ZCKZiU). Pałac pod Globusem w 2010 r. został przekazany Akademii Sztuki w Szczecinie; wtedy też tablicę nieistniejącej już szkoły przeniesiono do nowej siedziby ZCKZiU przy ul. Broniewskiego 9, gdzie znajduje się do dziś. Trafiły tam również: tablica oraz gipsowy odlew Małych Powstańców – chłopców z harcerskiej poczty polowej – pochodzące ze statku MS Powstaniec Warszawski. Ten drugi wykonała Jadwiga Zboińska-Zatuska, uczestniczka Powstania. Po sprzedaży statku armatorowi zagranicznemu w 1993 r. eksponaty te przekazano do Koła Zakładowego Związku Kombatantów RP przy PZM, a następnie – do Izby Pamięci Medycznego Studium Zawodowego nr 2.

Sztandar szkoły: na rewersie w centrum płata (według wzoru wojskowego – biały krzyż na granatowym tle) znajduje się napis „MEDYCZNE STUDIUM ZAWODOWE NR 2 im. Bohaterów Powstania Warszawskiego w Szczecinie” oraz Warszawski Krzyż Powstańczy otoczony wieńcem laurowym. W drzewiec sztandaru wbito gwoździe z nazwami i symbolami oddziałów walczących w Powstaniu Warszawskich, m.in. Batalion „Czata 49”, Batalion „Gustaw”–„Harnaś”, Baon „Kiliński”, Batalion harcerski „Wigry”, VII Obwód „Obroża”, Obwód „Żywiciel”, organizacja „Wachlarz”, Kadra Polski Niepodległej, Zgrupowanie „Chrobry II”. Na sztandarze znajduje się ponadto kokarda z Odznaką honorową „Za wzorową pracę w służbie zdrowia”. Sztandar obecnie przechowywany jest w budynku Wydziału Nauk o Zdrowiu Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego przy ul. Żołnierskiej w Szczecinie.



Sztandar Medycznego Studium Zawodowego nr 2 im. Bohaterów Powstania Warszawskiego – awers i rewers (Fot. BS)

## 2. Zespół Szkół Kolejowych im. Armii Krajowej, ob. Zespół Szkół nr 4 im. Armii Krajowej w Szczecinie, ul. Kusocińskiego 3

Patron został nadany szkole na wniosek samorządu uczniowskiego, rady pedagogicznej i komitetu rodzicielskiego oraz dzięki zaangażowaniu ówczesnej dyrekcji – Zdzisława Szkudlarka i Gabrieli Kozakiewicz, decyzją Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z 29 września 1995 r. Uroczystość poprzedziła msza święta, połączona z obchodami 35-lecia szkoły, w trakcie której poświęcono sztandar, sfinansowany częściowo ze składek członków kół Okręgu Szczecin. Rodzicami chrzestnymi zostali: Danuta Szyksznian i Jerzy Ossowski. Od 1 września 1999 r. szkoła funkcjonuje jako Zespół Szkół nr 4 im. Armii Krajowej.

Nadanie placówce imienia Armii Krajowej upamiętnia tablica na ścianie szkoły. W holu na ścianie znajduje się kompozycja zawierająca ostatnie wersy *Hymnu do Armii Krajowej* autorstwa Zbigniewa Kabaty, napisanego w 1964 r. w Aberdeen w Szkocji („Wichrem chwały w historię popłyniesz Armio Krajowa”), Krzyż Armii Krajowej wraz z baretką oraz herby Szczecina i Pomorza Zachodniego. Od 1995 r. w szkole istnieje Izba Pamięci Armii Krajowej. Znalazły się w niej pamiątki przekazane przez Jerzego Ossowskiego (m.in. opaska biało-czerwona na rękę z 3 Wileńskiej Brygady „Szczerbca”, szabla oficerska), Józefa Romana (czapka wojskowa), Antoniego Laskowskiego (legitymacje kombatanckie i związkowe), wspomnienia Jana Toma, a także miniaturowe urny z ziemią z cmentarzy Wileńszczyzny, odznaki pamiątkowe i medale okolicznościowe. W 2001 r. powstało w szkole Towarzystwo Przyjaciół Armii Krajowej. Na pamiątkę 20. rocznicy ustanowienia patrona w dniu 2 października 2015 r. na terenie szkoły odsłonięta została przez Danutę Szyksznian i Stanisława Piszczka okolicznościowa tablica, ufundowana przez Ryszarda Staszewicza i Czesława Proszko. W marcu 2016 r., z inicjatywy Fundacji Polskiego Państwa Podziemnego, na zewnętrznej ścianie szkoły pojawiła się tablica z kodem QR, odwołująca do opracowań historycznych na temat AK w Internecie.





Tablica upamiętniająca nadanie imienia Armii Krajowej Zespołowi Szkół Kolejowych, od 1 września 1999 r. przejętego przez Zespół Szkół nr 4 (Fot. ML)



Tablica odsłonięta na terenie szkoły z okazji 20. rocznicy nadania patrona (Fot. ML)



Kompozycja znajdująca się na ścianie w holu Zespołu Szkół nr 4 im. Armii Krajowej (Fot. ML)

W szkole (którą obecnie kieruje Paweł Masłowski) od lat odbywają się lekcje historii z udziałem kombatanów, konkursy historyczne oraz organizowane są okolicznościowe przedstawienia i wystawy (przykładowo: 1997 – inscenizacja fragmentów książki Danuty Szykshnian *281 dni w szponach NKWD*, 2012 – *Włodzie Armii Krajowej*, 2013 – *Armia Krajowa na Kresach*, 2018 – wystawa poświęcona wileńskim brygadam AK). Ze strony szkoły w nauczanie historyczne szczególnie zaangażowane były nauczycielki: Barbara Tuzimek oraz Beata Sagan. Rokrocznie w placówce obchodzone są rocznice powstania Polskiego Państwa Podziemnego (27 września), połączone ze ślubowaniem uczniów klas pierwszych (w jego treści zawarto m.in. „przestrzeganie ideałów i wartości żołnierzy Armii Krajowej”),

oraz Święto Patrona (14 lutego). Wielokrotnie szkoła była miejscem, gdzie wręczano komбатantom odznaczenia państwowe i związkowe, nominacje na wyższe stopnie wojskowe czy patenty weterana (przykładowo – 10 czerwca 2014 r. gala wręczenia odznaczeń „Za zasługi dla ŚZZAK”). Również od 2014, ze względu na malejącą liczbę członków, połączono spotkania wigilijne Koła Kresowych Żołnierzy oraz grona pedagogicznego i uczniów szkoły. Przez wiele lat młodzież szkoły uczestniczyła także w Zjazdach Kresowych Żołnierzy w Międzyzdrojach.

Zespół Szkół nr 4 otrzymał w 2010 r. (podobnie jak Państwowe Liceum Sztuk Plastycznych) Medal „Pro Memoria” za utrwalanie pamięci o ludziach i ich czynach w walce o niepodległość Polski podczas II wojny światowej i po jej zakończeniu. Z kolei uchwałą z dnia 25 czerwca 2015 r. Zarząd Główny ŚZZAK (na wniosek Zarządu Okręgu Szczecin) przyjął szkołę w poczet członków wspierających. W 25. rocznicę nadania imienia (29 września 2020) dyrekcja szkoły oraz grono pedagogiczne otrzymali podziękowanie od żołnierzy-weteranów Armii Krajowej za „budowanie pamięci, prawdy historycznej oraz rozpowszechnianie historii, tradycji i dziedzictwa ideowego – Etosu Armii Krajowej i Polskiego Państwa Podziemnego w sztafecie pokoleń młodzieży – kolejnych roczników tej placówki”.

Sztandar Zespołu Szkół Kolejowych im. Armii Krajowej wykonała pracownia hafciarstwa artystycznego Leokadii Mierzejewskiej-Poczmańskiej, zaś elementy metalowe – Artystyczna Pracownia Brązowniczo-Grawerska „Miecznik” (obie z Warszawy). Na jednym płacie znalazło się logo i nazwa szkoły oraz – w prawy górny róg – herb Szczecina, na drugim zaś – godło Rzeczypospolitej z białoczerwoną tarczą i znakiem Polski Walczącej na piersi oraz hasło BÓG HONOR OJCZYZNA. Nowy sztandar został ufundowany dopiero w 2010 r. Na jednej stronie umieszczono nazwę i logo szkoły, datę powstania placówki (1960) i funda-



Sztandar Zespołu Szkół nr 4 im. Armii Krajowej – awers i rewers (Fot. BS)

cji sztandaru (2010), na drugiej zaś, na biało-czerwonym tle – godło państwowe, wokół niego hasło BÓG HONOR OJCZYŻNA, a w prawym górnym rogu – tarczę biało-czerwoną ze znakiem Polski Walczącej.

Obecnie w szkole zdeponowany jest sztandar Okręgu Szczecin, a młodzież (naprzemiennie z żołnierzami 14 Zachodniopomorskiej Brygady OT) wystawia poczet sztandarowy Okręgu. Z kolei szkolny poczet sztandarowy od lat uczestniczy w akowskich mszach świętych i obchodach rocznicowych oraz pogrzebach kombatanów.

Co ciekawe, jeszcze w 1987 r. pojawiła się inicjatywa nadania szkole imienia „Obrońców Czerniakowa”, lecz nie doszło to do skutku. Pomysłodawcami byli: Roman Wilczek, Tadeusz Mieczkowski, Danuta Szyksznian, Jerzy Ossowski, Józef Roman.

### 3. Szkoła Podstawowa (od 1999 – Gimnazjum) nr 1 im. Żołnierzy Armii Krajowej w Gryficach, ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego 1 (nieistniejąca)

Nadanie imienia z inicjatywy prezesa Koła w Gryficach Edwarda Fortunko, na wniosek dyrekcji i samorządu uczniowskiego, miało miejsce 27 kwietnia 1996 r. Poprzedziło je poświęcenie sztandaru w kościele parafialnym pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, sfinansowanego przez Fundację Knobłów. Rodzicami chrzestnymi zostali Krystyna Pańko i Jan Jarosz. W 1999 r. szkoła przekształcona została w Gimnazjum nr 1 im. Żołnierzy Armii Krajowej – uroczyste nadanie imienia (przenosiny tradycji) nastąpiło 29 września 2000 r. W placówce wyeksponowany był m.in. zbiór dokumentów i zdjęć 13 Wileńskiej Brygady AK „Nietoperza”, przekazany przez kombatanta, ks. kan. Antoniego Orłowicza. Wraz z likwidacją gimnazjów w 2019 r., budynek przejęła Szkoła Podstawowa nr 3 im. Wojsk Obrony Powietrznej Kraju, tym samym patron został utracony, jednakże na ścianie budynku pozostała tablica z napisem „Gimnazjum nr 1 im. Żołnierzy Armii Krajowej w Gryficach”. Tam też pozostały sztandary zlikwidowanych szkół.



Awers sztandaru Szkoły Podstawowej nr 1 im. Żołnierzy Armii Krajowej w Gryficach. Na rewersie – flaga biało-czerwona z godłem na białym polu (Fot. Agnieszka Mackojć/SP nr 3)



Awers sztandaru Gimnazjum nr 1 im. Żołnierzy Armii Krajowej w Gryficach. Na rewersie – flaga biało-czerwona z godłem na białym polu (Fot. Agnieszka Mackojć/SP nr 3)



Tablica Szkoły Podstawowej nr 1 im. Żołnierzy Armii Krajowej w Gryficach – nieistniejąca (SZZAK)

Tablica Gimnazjum nr 1 im. Żołnierzy Armii Krajowej w Gryficach, zachowana na budynku należącego obecnie do Szkoły Podstawowej nr 3 (Fot. MB)



4. Zespół Szkół Transportowych im. Armii Krajowej w Stargardzie, od października 2001 – Zespół Szkół nr 4 im. Armii Krajowej, ul. Pierwszej Brygady (nieistniejący)

Nadanie patrona odbyło się 17 kwietnia 2000 r. wraz z wręczeniem sztandaru, poświęconego przez ks. abp Zygmunta Kamińskiego. Istniała tam Izba Pamięci z licznymi eksponatami oraz powstało pierwsze w Polsce (po Płocku) koło Stowarzyszenia Przyjaciół Armii Krajowej. Realizowano program dydaktyczny obejmujący m.in. spotkania kombatantów z uczniami i rodzicami czy też wieczory pieśni i poezji partyzanckiej. Rozwiązana w 2003 r. pomimo protestów rodziców i środowiska kombatantów. Uczniów oraz część nauczycieli przeniesiono do Zespołu Szkół im. Mieszka I w Stargardzie, część zaś do Zespołu Szkół Budowlano-Technicznych. Nie nastąpiło przekazanie imienia patrona.

5. VII Liceum Ogólnokształcące im. Krzysztofa Kamila Baczyńskiego w Szczecinie, ul. Jana Styki 13

Patrona ustanowiono 22 kwietnia 1972 r. W szkole znajduje się kamienna płyta z jego podobizną i podpisem „Krzysztof Kamil Baczyński 1921–1944” (odsłonięta 1 września 2008), urna z prochami pobranymi z grobu poety 28 września 1973 r., poświęcona mu gazетка ścienna (gabloty, tablice informacyjne, portret) oraz nowy, ufundowany w 2010 r. sztandar.

Krzysztof Kamil Baczyński ps. „Jan Bugaj”, „Krzysztof”, „Zieliński”, „Krzyś” (1921–1944) – poeta czasu okupacji, działacz konspiracyjny, żołnierz Armii Krajowej (Batalion „Zośka”, następnie „Parasol”; brał udział w akcji wysadzania pociągu pod Warszawą), zginął na posterunku czwartego dnia Powstania Warszawskiego.





Kamienna płyta z podobizną Krzysztofa Kamila Baczyńskiego 1921–1944 w VII Liceum Ogólnokształcącym oraz urna z prochami pobranymi z grobu poety (Fot. ML)



Sztandar VII Liceum Ogólnokształcącego im. Krzysztofa Kamila Baczyńskiego w Szczecinie, ufundowany w 2010 ar. – awers i rewers (Fot. ML)

#### 6. Szkoła Podstawowa nr 49 im. Mieczysława Tarchalskiego w Szczecinie, ul. Skalista 24 (nieistniejąca)

Nazwa została nadana 22 października 1988 r. na wniosek Okręgowego Zarządu Lasów Państwowych w Szczecinie. Znalazła się tam upamiętniająca ten fakt odlana z żeliwa tablica o treści: „W dniu 22 października 1988 roku nadano Szkole Podstawowej nr 49 w Szczecinie imię mgr inż. Mieczysława Tarchalskiego 1903–1981”. Nad napisem znajdował się odlew głowy patrona; pod tablicą umieszczono stylizowany znak Polski Walczącej, zaś w lewym górnym rogu – napis: „Baon Las pp 74 AK” [74 pułku piechoty].

W 2007 r. szkoła została zlikwidowana, obecnie w budynku mieści się Katolicka Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II. Po zmianie charakteru i patrona szkoły tablica nie została zachowana.



7. Zespół Szkół Ponadpodstawowych nr 2 w Gryfinie, ul. Łużycka 91

Z inicjatywy Krystiana Wawrzonka, wieloletniego opiekuna żyjących w Szczecinie uczestników Powstania Warszawskiego, szkoła w 2014 r. zorganizowała pierwsze spotkanie młodzieży z Leszkiem Sikorą-Sikorским. Zainicjowano wówczas proces nadania szkołom wchodzącym w skład Zespołu imienia Bohaterów Powstania Warszawskiego. Pośród uczniów przeprowadzono referendum, w którym ci jednogłośnie opowiedzieli się za wybo-

rem zbiorowego patrona, a potwierdziła to również decyzja rady rodziców oraz uchwała rady pedagogicznej. Ze strony szkoły w działania, takie jak nawiązanie współpracy ze szkołami o podobnym imieniu, zorganizowanie spotkań z powstańcami, lekcji tematycznych i konkursów oraz powstanie Izby Pamięci, zaangażowani byli przede wszystkim dyrektor Maciej Puzik oraz Julian Dalidowicz, Aleksandra Domańska i Małgorzata Grabowska. Już w lutym 2016 r. w szkole prezentowana była wystawa poświęcona Powstaniu Warszawskiemu. W dniu 28 kwietnia 2016 r. Rada Powiatu w Gryfinie podjęła uchwałę nadającą wszystkim czterem szkołom tworzącym Zespół – II Liceum Ogólnokształcącemu, Technikum, Szkole Branżowej I stopnia oraz Liceum Ogólnokształcącemu dla Dorosłych – imię Bohaterów Powstania Warszawskiego.

Uroczysta gala nadania imienia odbyła się 27 września 2016 r. Została objęta patronatem Muzeum Powstania Warszawskiego, Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Szczecinie, Marszałka Województwa Zachodniopomorskiego, Starosty Gryfińskiego, Burmistrza Miasta i Gminy Gryfino oraz Zachodniopomorskiego Kuratora Oświaty. Uroczystość uświetnili swoją obecnością nowi patroni szkoły – Bohaterowie Powstania Warszawskiego, a także władze samorządowe, oświatowe oraz liczne delegacje instytucji i firm. Odsłonięcia pamiątkowej tablicy dokonali Janina Ostrowska-Kin i Edward Zamiara.

W rocznicę nadania imienia, 27 września każdego roku, obchodzone jest w Zespole Święto Szkoły, w którym biorą udział uczestnicy Powstania Warszawskiego.



Uroczystość nadania Zespołowi Szkół Ponadpodstawowych nr 2 w Gryfinie imienia Bohaterów Powstania Warszawskiego. Przed tablicą – Janina Ostrowska-Kin, Edward Zamiara oraz młodzież z grupy rekonstrukcyjnej, 27 września 2016 r. (Fot. Paweł Kozanecki/ZSP nr 2)



Awers i rewers sztandaru Technikum Ekonomicznego im. rtm. Witolda Pileckiego w Szczecinie (Fot. ML)

#### 8. Technikum Ekonomiczne im. rtm. Witolda Pileckiego w Szczecinie, ul. Gen. J. Sowińskiego 1

Nadanie imienia nastąpiło 1 września 2017 r. na podstawie wyboru dokonanego przez uczniów, grono pedagogiczne i rodziców, zastępując dawnego patrona – prof. Oskara Langego. Sztandar z wizerunkiem patrona wręczono szkole 26 maja 2023 r.

Witold Pilecki (1901–1948) – rotmistrz kawalerii Wojska Polskiego, uczestnik wojny polsko-bolszewickiej i kampanii wrześniowej 1939; jeden z organizatorów powołanej 9 listopada 1939 r. konspiracyjnej Tajnej Armii Polskiej, zwolennik jej wcielenia do ZWZ (co nastąpiło na przełomie 1941/1942). Umyślnie dał się złapać w niemieckiej łapance, skutkiem czego trafił (nocą 21/22 września 1940 r.) do obozu koncentracyjnego Auschwitz, gdzie był organizatorem ruchu oporu. Sporządzał raporty na temat niemieckich zbrodni, po czym uciekł nocą 26/27 kwietnia 1943 r. W latach 1943–1944 służył w oddziale III Kedywu KG AK, brał udział w Powstaniu Warszawskim, następnie do końca wojny przebywał w niewoli niemieckiej. Po powrocie do Polski (grudzień 1945) próbował stworzyć siatkę wywiadowczą celem pozyskiwania informacji o sytuacji w kraju i działalności bezpieki (początkowo w ramach organizacji „NIE”). Aresztowany na początku maja 1947 r., torturowany, skazany został przez komunistyczne władze na karę śmierci (wyrok wykonano 25 maja 1948 r. w Warszawie).

#### 9. Szkoła Podstawowa nr 14 im. Danuty Szyksznian w Szczecinie, ul. Strzałowska 27a

Uroczyste nadanie imienia odbyło się 9 listopada 2018 r. w obecności patronki. W budynku szkoły umieszczono kamienną tablicę pamiątkową oraz planszę z biogramem (teksty autorstwa pracowników szczecińskiego Oddziału IPN). Szkoła posiada również sztandar z wizerunkiem patronki.

Zaangażowanie szkoły w edukację historyczną wykraczającą poza program z podręczników zaczęło się od organizowanych w szkolnej bibliotece przez nauczyciela-bibliotekarza Zygmunta Piotra Cywińskiego „Spotkań z ciekawymi ludźmi regionu”. Wśród wielu zapraszanych gości znaleźli się także kombatan-



Kamienna tablica poświęcona Danucie Szyksznian – patronce Szkoły Podstawowej nr 14 w Szczecinie (Fot. ML)



Awers sztandaru Szkoły Podstawowej nr 14 im. Danuty Szyksznian (Fot. ML)

ci, głównie ze środowiska Armii Krajowej (poza obecną patronką, byli to m.in. Stanisława Kocielowicz, Krystyna Łyczywek, Wacław Morawski, Bolesław Zbigniew Pawłowski, Zbigniew Piasecki, Konrad Strycharczyk, Aleksander Zajkowski). Jednocześnie z inicjatywy dyrektor Urszuli Pająk, chcąc uhonorować ludzi walczących o wolność Polski, zainicjowano w miesiącu listopadzie Akademię dla Kombatantów. Na każdej z nich dzieci wystawiały nawiązujące do historii Polski przedstawienia słowno-muzyczne o treści patriotycznej, których scenariusze opracowywali nauczyciele pod kierunkiem Grażyny Grobelskiej. Pośród widzów byli także przedstawiciele kuratorium, władz miasta i województwa oraz radni i posłowie ziemi szczecińskiej. Wydarzenia te zaowocowały myślą o zmianie dotychczasowego imienia szkoły – Związków Zawodowych. W plebiscycie z udziałem uczniów, nauczycieli i rodziców zwyciężyła kandydatura Danuty Szyksznian jako doskonałego wzoru osobowego dla młodych ludzi. Od tego momentu więź szkoły z patronką była zacieśniana – pamiętano o Niej w jej urodziny i na święta, a ona sama gościła w placówce kilkakrotnie. W tym czasie w szkole pojawiły się gazetki ścienne o tematyce patriotycznej, a uczniowie wzięli udział w turniejach wiedzy o Szarych Szeregach, a także wyjeżdżali do Międzyzdrojów na spotkania Kresowych Żołnierzy Armii Krajowej. Nawiązano również kontakt ze szczecińskim oddziałem IPN.

Danuta Szyksznian z d. Janiczak, ps. „Sarenka”, „Szarotka” (1925–2022) – w konspiracji od 1939 r., łączniczka Armii Krajowej w Wilnie (grupa „Kozy”), w czasie operacji „Ostra Brama” była łączniczką „Kapitana Jana”, dowódcy dzielnicy „A” Wilno. Aresztowana przez NKGB w grudniu 1944 r. i zesłana do ZSRR, zwolniona ze względu na stan zdrowia we wrześniu 1945 r. Po powrocie do Polski

nauczycielka, animatorka życia kulturalnego, działaczka środowisk kombatanckich, strażniczka pamięci dziejów Kresów II Rzeczypospolitej oraz kobiet walczących i działających w konspiracji podczas II wojny światowej; autorka książek i wspomnień. W 2011 r. zdobyła tytuł Szczecinianki Roku w plebiscycie „Kuriera Szczecińskiego”, a w 2018 r. została Kobiętą Roku Pomorza Zachodniego.

## STATKI

Ze względu na silne powiązanie Szczecina z gospodarką morską (port, przedsiębiorstwa żeglugowe, przemysł stoczniowy) pośród form upamiętnień Armii Krajowej oraz postaci z nią związanych nie mogło zabraknąć statków pływających dla szczecińskiego armatora – Polskiej Żeglugi Morskiej.

MS POWSTANIEC WARSZAWSKI – był to masowiec serii B 517 o napędzie motorowym (nośność: 33 460 t, dł. 198,33 m, szer. 24,44 m), służący do przewozu węgla, rudy, fosforytów i zboża, zbudowany w Stoczni Szczecińskiej im. Adolfa Warskiego dla Polskiej Żeglugi Morskiej. Jego uroczyste wodowanie miało miejsce 30 kwietnia 1982 r., a matką chrzestną została Irena Rupniewska, sanitariuszka oddziału „Gozdawy” podczas Powstania Warszawskiego. Na uroczystość przybyło ponad 100 żołnierzy Armii Krajowej – uczestników Powstania Warszawskiego, oraz prezes Zarządu Głównego ZBoWiD, płk Włodzimierz Sokorski. Przed wodowaniem wręczono odznaczenia kombatanom – powstańcom. Podniesienia bandery na statku dokonano przy Wałach Chrobrego 30 października 1982 r. Pierwszym kapitanem jednostki został kpt. ż.w. Jan Prüffer, z urodzenia warszawiak. Na statku, staraniem powstańców, znalazły się różne pamiątki, m.in. 47 plansz z fotogramami z Powstania, 68 dzieł artystycznych (rzeźby, obrazy, grafiki, medale), broń i wyposażenie powstańców, kilkaset egzemplarzy książek i albumów dla pokładowej biblioteki (wszystkie posiadały okolicznościowy ekslibris). Dzięki temu stał się swego rodzaju pierwszym, pływającym muzeum Powstania. Gdy zawijał do zagranicznych portów, był masowo odwiedzany przez miejscowych Polaków, a także cudzoziemców. Pamiątkowy album z wodowania i podniesienia bandery wykonali Elżbieta Hahn i Edward Zamiała.

O okolicznościach powstania statku opowiada film



Statek MS Powstaniec Warszawski, zwodowany w Stoczni Szczecińskiej 30 kwietnia 1982 r. (APW)





Wodowanie statku MS Powstaniec Warszawski – matka chrzestna Irena Rupniewska przecina symboliczną linkę, 30 kwietnia 1982 r. (APW)



Tablica znajdująca się niegdyś na statku MS Powstaniec Warszawski, obecnie w budynku Zachodniopomorskiego Centrum Kształcenia Zawodowego przy ul. Broniewskiego 9 (Fot. ML)

dokumentalny w reżyserii Andrzeja Androchowicza (pod tytułem „Powstaniec Warszawski”) z 1982 r. Pokazuje proces jego budowy oraz ceremonię wodowania i chrztu, ponadto wypowiadają się w nim powstańcy warszawscy, którzy po wojnie zamieszkali w Szczecinie: Irena Rupniewska, Tadeusz Kuwik, Jerzy Mirski, Stanisław Nachtman.

Co ciekawe, statek początkowo miał nosić nazwę **SOLIDARNOŚĆ**, lecz przeszkodziło w tym wprowadzenie w Polsce stanu wojennego. Tymczasem i środowisko kombatanckie chciało mieć „swój” statek, i to ta opcja zwyciężyła. W maju 1993 r. zmienił banderę i nazwę (na Lake Oneida), zaś w 1999 r. sprzedany został zagranicznemu armatorowi (kolejno nosząc nazwy: Leon I oraz Fengzhou 5); zezłomowany po 2010 r. Większości eksponatów znajdujących się na statku niestety nie udało się odzyskać.

MS **GENERAŁ GROT-ROWECKI** – masowiec motorowy typu B 591 (wersja II), zbudowany w bułgarskiej stoczni Georgi Dimitrowa w Warnie w roku 1985 dla Polskiej Żeglugi Morskiej (nośność: 38 498 t, dł. 199 m, szer. 28 m). Przekazany do eksploatacji został 2 listopada tego roku, ale podniesienie bandery na jednostce odbyło się dopiero 24 lutego 1986 r. w Szczecinie. Matką chrzestną została córka generała-patrona, Irena Rowecka-Mielczarska, ojcem chrzestnym jego brat, Stanisław Rowecki oraz przedstawiciele Szkoły Podstawowej nr 9 im. gen. Stefana Roweckiego „Grot” w Warszawie. Na statku znalazło się wiele pamiątek związanych z patronem – w biurze kapitana umieszczono jego portret podarowany przez matkę



MS General Grot-Rowecki (www.full-ahead.net)

chrzestną, a w centralnej części mesy załogowej wisiała duża tablica ze zdjęciami, poświęconymi jego życiu i działalności. W korytarzach znalazły się dwie duże mosiężne tablice, również związane z patronem statku. 2 listopada 2010 statek MS GENERAL GROT-ROWECKI zakończył swoją służbę dla Polskiej Żeglugi Morskiej, został zarejestrowany w Bułgarii, a jego nazwę zmieniono na Baltic Star. W lipcu 2013 r. został zezłomowany.

MS ARMIA KRAJOWA – jeden z serii sześciu masowców typu BCT 70, zbudowanych w stoczni Burmeister & Wain Skibsvaerft w Kopenhadze dla Polskiej Żeglugi Morskiej (były ponadto jeszcze m.in. SZARE SZEREGI i POLSKA WALCZĄCA). Oddany do eksploatacji 12 marca 1991 r., pływał pod banderą Vanuatu. Był to wówczas jeden z największych i najnowocześniejszych statków we flocie armatora (nośność: 73 500 t, długość: 228,5 m, szerokość: 32 m). W 2014 r., jako pierwszy z tej serii, został zezłomowany w Indiach.



MS Armia Krajowa (www.full-ahead.net)

Pomysł nadania jednemu ze statków nazwy ARMIA KRAJOWA zrodził się w końcu lat 80., gdy Stocznia Szczecińska kończyła budowę jednostki BATALIONY CHŁOPSKIE (1988), co zyskało

także poparcie Klubu Kapitanów Żeglugi Wielkiej. Sprawa przeciągnęła się jednak i zlecenie budowy – już w wolnej Polski – otrzymała stocznia zagraniczna. Na matkę chrzestną początkowo proponowano Elżbietę Zawacką ps. „Zo”, kurierkę konspiracyjną, jedyną kobietę w gronie cichociemnych, uczestniczkę Powstania Warszawskiego. Ostatecznie została nią jednak Olga Krzyżanowska, córka komendanta Okręgu Wilno AK, gen. Aleksandra Krzyżanowskiego ps. „Wilk”.

MS ARMIA KRAJOWA – pierwszy z serii masowców zbudowanych dla Polskiej Żeglugi Morskiej w ramach nowego programu inwestycyjnego w chińskiej stoczni Yangfan w Zhoushan. Zwodowany 19 października 2015 r., ochrzczony i przekazany do służby 25 lutego 2016 r. Matką chrzestną została Jolanta Szyłkowska, prezes Zarządu Okręgu Szczecin ŚZZAK. Nośność jednostki: 39 071 t, długość: 180 m, szerokość: 30 m. Pływa pod banderą Liberii. Po raz pierwszy zawinął do Polski 19 lipca 2016 r. i wówczas – w Świnoujściu – odwiedzili go żołnierze Armii Krajowej.

Wśród podarków dla załogi znalazły się: ryngraf z kotwicą – symbolem Polski Walczącej oraz publikacje książkowe: *Wielka księga Armii Krajowej*, *Jak dopalał się ogień biwaku* Danuty Szyksznian i *Wspomnienie żołnierza...* Ryszarda Staszkiwicza. W tej pierwszej Matka Chrzestna zapisała następujące życzenia: „Załodze



*m/s Armia Krajowa – spokojnych wód, szczęśliwych powrotów do domu, by odwaga i niezłomność, wpisane w postawy żołnierzy Armii Krajowej, były obecne w życiu każdego z Was”.*

MS Armia Krajowa, oddany do eksploatacji 25 lutego 2016 r. (Fot. PZM)

## SZTANDARY

Sztandary ŚZZAK zazwyczaj posiadają awers płata wykonany według wzoru dla sztandarów Wojska Polskiego – na białym polu czerwony krzyż wzorowany na Krzyżu Orderu Odrodzenia Polski, pośrodku godło Rzeczypospolitej Polskiej – Orzeł Biały otoczony złotym wieńcem laurowym, na ramionach napisy BÓG – HONOR – OJCZYŻNA. Sztandary wykonane w tym układzie rejestrowane są jako sztandary wojskowe, zaś innych wzorców – jako sztandary związkowe.

### 1. Sztandar Okręgu Szczecin

Awers: BÓG HONOR OJCZYŻNA ARMIA KRAJOWA. Pośrodku krzyża – godło Rzeczypospolitej – Orzeł Biały. Na białych polach: Krzyż Walecznych, Krzyż Armii Krajowej (dwukrotnie) oraz Warszawski Krzyż Powstańczy.

Rewers: Na białym płacie niebieski krzyż, napis ŚWIATOWY ZWIĄZEK ŻOŁNIERZY ARMII KRAJOWEJ OKRĘG SZCZECIN. W środku płata w kole z wieńca laurowego głowa Gryfa – herb miasta Szczecina. Na białych polach: Matka Boża Częstochowska, Znak Polski Walczącej, symbol ŚZZAK, Matka Boża Ostrobramska.

Zaprojektowany przez Jerzego Ossowskiego i Wiktora Gajkowskiego, ufundowany przez żołnierzy Armii Krajowej osiadłych na Ziemi Szczecińskiej oraz społeczność regionu. Wykonany przez szczecińską hafciarkę N. Laskiewicz.



Sztandar Okręgu Szczecin – awers i rewers (Fot. BS)

Drzewce ofiarował Jan Rydzewski, odlew orła wykonał Mieczysław Rychlicki. Sztandar poświęcił 15 lutego 1992 r. w Bazylice Archikatedralnej pw. św. Jakuba Apostoła w Szczecinie ks. abp Kazimierz Majdański. Rodzicami chrzestnymi zostali Janina Smoleńska oraz Kazimierz Łukasik.

Gwóźdź w drzewcu (gwóźdź pamiętkowy, w rzeczywistości w formie małej metalowej tarczki, jest symbolem uhonorowania osoby reprezentującej dany urząd, fundatora lub gościa zaproszonego na uroczystość nadania sztandaru bądź jego rocznicy): Medyczne Studium Zawodowe nr 2 im. Bohaterów Powstania Warszawskiego, Komenda Zachodniopomorskiej Chorągwi ZHR, Zarząd Regionu NSZZ „Solidarność” Pomorze Zachodnie, Zarząd Izby Rzemieślniczej Szczecin, Prezydent Izby Rzemieślniczej Szczecin, Zarząd Główny ŚZZAK, Polska Żegluga Morska, Dowódca Garnizonu Szczecińskiego, Prezydent Miasta Szczecina, Arcybiskup Szczecińsko-Kamieński, Wojewoda Szczeciński.

Miejsce przechowywania: Zespół Szkół nr 4 im. Armii Krajowej w Szczecinie, ul. J. Kusocińskiego 3.

Obecnie poczet sztandarowy wystawia: młodzież Zespołu Szkół nr 4 im. Armii Krajowej oraz żołnierze 14 Zachodniopomorskiej Brygady OT.

## 2. Sztandar Koła Obszaru Centralnego i Zachodniego

Awers: BÓG HONOR OJCZYŻNA 1939–1945 AK. Pośrodku krzyża – godło Rzeczypospolitej – Orzeł Biały z wizerunkiem Matki Bożej Częstochowskiej na piersi, otoczony wieńcem laurowym.

Rewers: Na jednolitym niebieskim tle napis ARMIA KRAJOWA ŚWIATOWY ZWIĄZEK ŻOŁNIERZY AK KOŁO OBSZARU CENTRALNEGO I ZACHODNIEGO SZCZECIN, pośrodku – Krzyż Armii Krajowej.

Uroczyste poświęcenie i wręczenie sztandaru odbyło się w Kościele Garnizonowym pw. św. Wojciecha w Szczecinie dnia 15 sierpnia 1998 r. Rodzica-



Sztandar Koła Obszaru Centralnego i Zachodniego – awers i rewers (Fot. BS)



mi chrzestnymi zostali Bronisława Rychlik i Wacław Piwkowski. Sztandar ufundowano z dobrowolnych składek członków Koła.

Na drzewcu sztandaru znajdują się gwoździe z nazwiskami fundatorów.

Miejsce przechowywania: Towarzystwo Miłośników Lwowa i Kresów Południowo-Wschodnich, Szczecin al. Wojska Polskiego 96.

Poczet sztandarowy wystawiają członkowie Koła.



Gwoździe w drzewcu sztandaru – tabliczki z nazwiskami fundatorów (Fot. BS)

### 3. Sztandar Koła w Gryficach

Awers: BÓG HONOR OJCZYZNA ARMIA KRAJOWA. Pośrodku krzyża – godło Rzeczypospolitej – Orzeł Biały. Na białych polach: napisy ZWZ i AK oraz daty 1939 i 1994.

Rewers: Na białym płacie niebieski krzyż, napis ŚWIATOWY ZWIĄZEK ŻOŁNIERZY ARMII KRAJOWEJ KOŁO GRYFICE. W środku płata w kole z wieńca laurowego Gryf trzymający liliję – herb Gryfic; białe pola puste.

Poświęcenia sztandaru na terenie garnizonu 26 Brygady Raketowej Obrony Powietrznej dokonał 25 września 1994 r. proboszcz wsi Świeszewo, a zarazem członek Koła, ks. Antoni Orłowicz. Rodzicami chrzestnymi zostali Krystyna Pańko i Jan Jarosz.



Sztandar Koła w Gryficach – awers i rewers (SZŻAK)

Miejsce przechowywania: Szkoła Podstawowa nr 3 im. Wojsk Obrony Powietrznej Kraju, Gryfice, ul. M. Rodziewiczówny 6

#### 4. Sztandar Koła w Świnoujściu

Awers: BÓG HONOR OJCZYŻNA ARMIA KRAJOWA. Pośrodku krzyża – godło Rzeczypospolitej – Orzeł Biały. Na białych polach: Znak Polski Walczącej (dwukrotnie), napisy ZWZ i AK.

Rewers: Na białym płacie niebieski krzyż, napis ŚWIATOWY ZWIĄZEK ŻOŁNIERZY ARMII KRAJOWEJ KOŁO W ŚWINOUJŚCIU. Pośrodku krzyża na czerwonym polu w złotej obwódce wizerunek Matki Bożej Akowskiej. Na białych polach: daty 1939 i 1945, Krzyż Armii Krajowej, Lilijka Szarych Szeregów.



Sztandar Koła w Świnoujściu – awers i rewers (Fot. KM)

Zaprojektowany przez prezesa koła, Mariana Barcikowskiego. Jest fundacją społeczeństwa Świnoujścia oraz zamieszkałych tam po wojnie żołnierzy Armii Krajowej. Wykonany przez Pracownię Haftu Augustyny Stabli w Godowie na Śląsku. Został poświęcony 11 listopada 1993 r. w kościele pw. Chrystusa Króla w Świnoujściu przez ks. prał. kpt. Andrzeja Majewicza, kapelana Koła, i ks. dziekana Kazimierza Sasadeusza. Rodzicami chrzestnymi zostali Stanisława Marciniak oraz Stanisław Dziśko. 30 lipca 1994 r. w Domu Rybaka w Świnoujściu odbyło się uroczyste wbicie w drzewiec 23 gwoździ z nazwiskami i pseudonimami żołnierzy AK – członków Koła w Świnoujściu.

Miejsce przechowywania: Kościół Garnizonowy Świnoujście, ul. Józefa Piłsudskiego 43 (od maja 2012).

#### 5. Sztandar Koła w Wałczu

Awers: BÓG HONOR OJCZYŻNA. Pośrodku krzyża – znak Polski Walczącej na tarczy symbolizującej mur, otoczone złotym wieńcem. Na dolnym czerwonym polu – symbol Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej; białe pola puste.

Rewers: Na białym płacie czerwony krzyż, napis ŚWIATOWY ZWIĄZEK ŻOŁNIERZY ARMII KRAJOWEJ KOŁO WAŁCZ. Pośrodku krzyża na czer-



Sztandar Koła w Wąlczu – awers i rewers (Fot. Waldemar Rogulski/I LO w Wąlczu)

wonym polu Orzeł wojskowy Armii Krajowej, otoczony złotym wieńcem laurowym. Białe pola puste.

Sztandar zaprojektował żołnierz Armii Krajowej, Jerzy Józef Hofman z Poznania, wykonała zaś pracownia haftu artystycznego Danuty i Jerzego Rynkowskich (Poznań). Poświęcenia dokonał 14 sierpnia 1992 r. biskup połowy Wojska Polskiego Sławoj Leszek Głódź.

Miejsce przechowywania: I Liceum Ogólnokształcące im. Kazimierza Wielkiego, Wąlcz ul. Kilińszczaków 59 (od 10 listopada 2010).

Koło Kresowych Żołnierzy, Koło Powstańców Warszawskich oraz Koło w Stargardzie nie posiadały swoich sztandarów. Mieczysław Rychlicki z Koła Kresowych Żołnierzy zaprojektował natomiast i ufundował w 1989 r. sztandar Obszaru Lwowskiego, poświęcony następnie i zdeponowany w Sanktuarium Matki Bożej Częstochowskiej na Jasnej Górze.



Sztandar Obszaru Południowo-Wschodniego Armii Krajowej, ufundowany przez Mieczysława Ry-chlickiego w 1989 r. – awers i rewers (SZŻAK)

## ODZNACZENIA

Poniżej przedstawiono jedynie odznaczenia odnoszące się strictly do Armii Krajowej, pomijając inne ważne odznaczenia państwowe (Order Odrodzenia Polski, Krzyż Partyzancki, Krzyż Walecznych i in.), oraz odznaczenia związkowe.

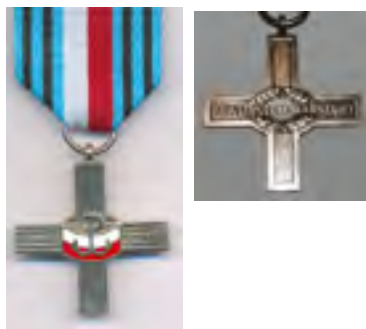
**Krzyż Armii Krajowej** – odznaczenie honorujące członków Polskiego Państwa Podziemnego z okresu II wojny światowej. Został ustanowiony 1 sierpnia 1966 r. przez gen. Tadeusza Bora-Komorowskiego, ówczesnego przewodniczącego rady naczelnej Koła AK w Londynie. Krzyż Armii Krajowej nadawano w Londynie osobom pełniącym służbę w Armii Krajowej oraz jej poprzedniczkach (SZP, ZWZ) bez względu na długość jej trwania, jak również osobom, które nie należały formalnie do AK, lecz z nią współpracowały i uczestniczyły w walce z okupantem. Dopiero w 1992 r. został uznany za polskie odznaczenie wojskowe, przyznawane przez Prezydenta RP. Jego nadawanie uznano za zakończone z dniem 8 maja 1999, w 55. rocznicę zakończenia II wojny światowej.

**Warszawski Krzyż Powstańczy** – pamiątkowe odznaczenie państwowe ustanowione 3 lipca 1981 r., przyznawane przez Radę Państwa, a następnie Prezydenta RP wszystkim osobom, które brały czynny udział w Powstaniu Warszawskim. Mógł być przyznawany pośmiertnie. Nadawanie medalu uznano za zakończone z dniem 8 maja 1999 r.

**Odnazka pamiątkowa Akcji „Burza”** – przyznawana żołnierzom Armii Krajowej za udział w akcji „Burza”. Została ustanowiona 21 kwietnia 1994 r., autorem projektu był Mieczysław Filipczak, żołnierz Armii Krajowej Okręgu Lwów. Przyznawana przez Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych.



Krzyż Armii Krajowej



Warszawski Krzyż Powstańczy – awers i rewers



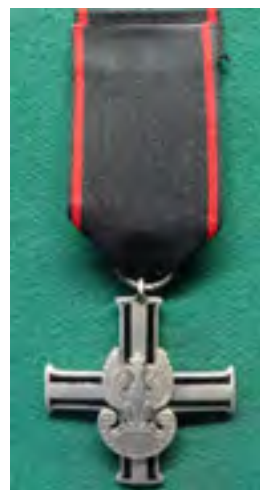


Odnaka pamiątkowa Akcji „Burza”

**Odnaka „Weteran Walk o Wolność i Niepodległość Ojczyzny”** – odznaczenie pamiątkowe ustanowione 7 czerwca 1994 r., wręczane (od 30 sierpnia 1997) wraz z dyplomem – Patentem tytułu honorowego „Weteran Walk o Wolność i Niepodległość Ojczyzny”. Nadawane przez Kierownika Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych. Może ją otrzymać osoba będąca uczestnikiem walki zbrojnej o niepodległość Polski, posiadająca nadane uprawnienia kombatanckie oraz spełniająca odpowiednie wymogi określone w ustawie o kombatantach. Nie jest przyznawana pośmiertnie.



Patent Weterana Walk o Wolność i Niepodległość Ojczyzny



Odnaka „Weteran Walk o Wolność i Niepodległość Ojczyzny”

### **Odnaczenia związkowe**

**Złota Odznaka Zasługi** – ustanowiona na VI Zjeździe w maju 2002 r. Nadawana przez Zjazd szczególnie zasłużonym, długoletnim członkom zwyczajnym ŚZZAK, odznaczonym Krzyżem Armii Krajowej.

**Odnaka Honorowa „Za Zasługi dla ŚZZAK”** – przyznawana członkom przez Zarząd Główny za długoletnie zaangażowanie w działalność Związku, a także osobom fizycznym nie będącym członkami Związku za działalność w wybitny sposób przyczyniającą się do utrwalania akowskich ideałów.

**Odnaka-wyróżnienie „Za wkład pracy w ŚZZAK”** – przyznawana wyłącznie członkom ŚZZAK, na wniosek prezesa Zarządu Głównego, prezesów okręgów lub środowisk, przez Prezydium Zarządu Głównego.



Złota Odznaka Zasługi



Odznaka Honorowa „Za Zasługi dla SZŻAK”



Odznaka-wyróżnienie „Za wkład pracy w SZŻAK”

**Odznaczenie Pamiątkowe „Za Zasługi dla SZŻAK”** – ustanowione przez Zarząd Główny z okazji 70. rocznicy przemianowania Związku Walki Zbrojnej na Armię Krajową (2012); przyznawane zasłużonym członkom Związku oraz osobom fizycznym nie będącym członkami Związku i instytucjom za wybitne zasługi w dziedzinie rozpowszechniania wiedzy o Polskim Państwie Podziemnym i Armii Krajowej.

**Odznaka Związkowa** – do jej noszenia uprawniony jest każdy członek SZŻAK.

**Odznaka pamiątkowa „Kolumbowie Rocznik 20”** – ustanowiona przez Prezesa SZŻAK z okazji 100-lecia odzyskania Niepodległości (2018) dla uhonorowania harcerzy Szarych Szeregów oraz żołnierzy Armii Krajowej urodzonych w roku 1920 i latach następnych, za ich udział w walce o niepodległą Rzeczpospolitą w latach 1939–1945. Nadawana członkom SZŻAK i innych organizacji kombatanckich.



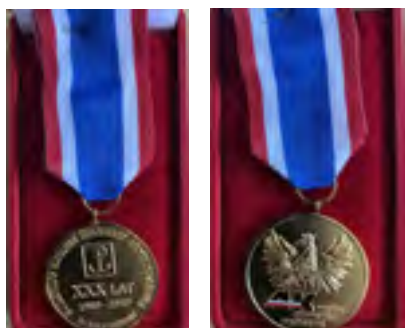
Odznaczenie Pamiątkowe „Za Zasługi dla SZŻAK” – awers i rewers



Odznaka Związkowa



Odznaka pamiątkowa „Kolumbowie Rocznik 20”



Odznaczenie Pamiątkowe „Wierni Akowskiej Przysiędze” (awers i rewers)

**Odznaczenie Pamiątkowe „Wierni Akowskiej Przysiędze”** – ustanowione z okazji 30. rocznicy powstania ŚZZAK w 2019 r.

**Medal 30-lecia Okręgu Szczecin ŚZZAK** – upamiętniający 30. rocznicę powstania Okręgu w 2020 roku. Wykonano 30 sztuk medali, wręczonych następnie żołnierzom Armii Krajowej, zasłużonym członkom ŚZZAK oraz innym osobom zasłużonym dla ŚZZAK.

**Medal pamiątkowy z okazji 80. rocznicy przemianowania Związku Walki Zbrojnej w Armię Krajową (1942–2022).**



Medal 30-lecia Okręgu Szczecin ŚZZAK (awers i rewers)



Medal pamiątkowy z okazji 80. rocznicy przemianowania Związku Walki Zbrojnej w Armię Krajową (awers i rewers)

## KALENDARIUM OKRĘGU

- 22 października 1981 – zatwierdzenie regulaminu Komisji Środowiskowej b. żołnierzy Armii Krajowej przy ZBoWiD w Szczecinie
- 28 listopada 1981 – powstaje Klub Powstańców Warszawskich w Szczecinie
- 13 grudnia 1981 – powstaje Klub Kresowych Żołnierzy Armii Krajowej w Szczecinie
- 30 kwietnia 1982 – zwodowanie w Stoczni Szczecińskiej im. A. Warskiego statku MS POWSTANIEC WARSZAWSKI dla Polskiej Żeglugi Morskiej
- Wrzesień 1982 – pierwszy Zjazd Kresowych Żołnierzy Armii Krajowej nad jeziorem Wełtyń
- 9 czerwca 1985 – poświęcenie Kaplicy Armii Krajowej w katedrze pw. św. Jakuba Apostoła w Szczecinie
- 25 czerwca 1985 – Medyczne Studium Zawodowe nr 2 w Szczecinie otrzymuje imię „Bohaterów Powstania Warszawskiego”
- 2 listopada 1985 – przekazanie do eksploatacji statku MS GENERAŁ GROTT-ROWECKI dla PZM
- 22 kwietnia 1989 – zebranie założycielskie Stowarzyszenia Żołnierzy Armii Krajowej w Szczecinie (SŻAK)
- 22 czerwca 1989 – powołanie Koła w Stargardzie
- 24 sierpnia 1989 – zebranie założycielskie Koła w Świnoujściu
- 5 września 1989 – oficjalne powołanie Okręgu Północno-Zachodniego SŻAK w Szczecinie
- 1989–1991 – Zjazdy Kresowych Żołnierzy w Podgrodziu
- Październik 1989 – powstanie Koła Obszaru Centralnego i Zachodniego
- 7 grudnia 1989 – zebranie założycielskie Koła w Gryficach
- 15 marca 1990 – przekształcenie w Okręg Szczecin Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej
- 1991 – zwodowanie w Kopenhadze statku MS ARMIA KRAJOWA dla Polskiej Żeglugi Morskiej
- 3 maja 1991 – odsłonięcie w kościele pw. św. Antoniego w Wałczu tablicy poświęconej poległym i pomordowanym żołnierzom września 1939, Armii Krajowej, Batalionów Chłopskich oraz innym obrońcom Rzeczypospolitej
- 15 lutego 1992 – poświęcenie sztandaru Okręgu Szczecin
- 23 lutego 1992 – odsłonięcie w kościele pw. Chrystusa Króla w Świnoujściu tablicy upamiętniającej poległych żołnierzy Armii Krajowej
- 1992–2016 – Zjazdy Kresowych Żołnierzy w Międzyzdrojach
- 1994 – obchody 50. rocznicy Akcji „Burza” i Powstania Warszawskiego pod hasłem „Czas Burzy”

- 16 maja 1994 – rozstrzygnięcie konkursu na projekt Pomnika Armii Krajowej w Szczecinie
- 29 września 1995 – Zespół Szkół Kolejowych w Szczecinie (obecnie Zespół Szkół nr 4) otrzymuje imię Armii Krajowej
- 27 kwietnia 1996 – nadanie imienia Żołnierzy Armii Krajowej Szkole Podstawowej nr 1 w Gryficach
- 15 grudnia 1996 – Koło w Stargardzie umieszcza w kościele św. Jana tablicę pamiątkową ku czci poległych i pomordowanych żołnierzy Armii Krajowej oraz jej ostatniego dowódcy, gen. Leopolda Okulickiego
- 3 maja 1997 – odsłonięcie tablicy ku czci poległych i pomordowanych na Kresach Wschodnich RP żołnierzy AK w kościele pw. Narodzenia NMP w Gryfinie
- 1 lipca 1999 – przeniesienie Koła w Wałczu z Okręgu Wielkopolska do Okręgu Szczecin
- 17 kwietnia 2000 – Zespół Szkół Transportowych w Stargardzie przyjmuje imię Armii Krajowej
- 1 września 2002 – odsłonięcie w kościele pw. św. Piotra Apostoła w Międzyzdrojach tablicy ku pamięci poległych i pomordowanych kresowych żołnierzy Armii Krajowej
- 27 września 2004 – 65. rocznica powołania Polskiego Państwa Podziemnego – odsłonięcie pomnika Armii Krajowej na Cmentarzu Centralnym w Szczecinie oraz tablicy pamiątkowej z fragmentem ostatniego rozkazu gen. Leopolda Okulickiego w ścianie gmachu Urzędu Miasta Szczecin przy pl. Armii Krajowej
- 2011 – zakończenie działalności przez Koło w Gryficach
- 11 maja 2012 – odsłonięcie Pomnika Pamięci Młodzieży Wileńskiej na Cmentarzu Centralnym w Szczecinie
- 12 lutego 2012 – odsłonięcie tablicy poświęconej pamięci żołnierzy 72 Pułku Piechoty Armii Krajowej w Kaplicy Garnizonowej w Świnoujściu
- 18 grudnia 2012 – zakończenie działalności przez Koło w Świnoujściu
- 19 października 2015 – zwodowanie statku MS ARMIA KRAJOWA w chińskiej stoczni Yangfan dla Polskiej Żeglugi Morskiej
- 27 września 2016 – placówki wchodzące w skład Zespołu Szkół Ponadpodstawowych w Gryfinie otrzymują jako patrona Bohaterów Powstania Warszawskiego
- 4 października 2016 – odsłonięcie pomnika Kresowych Żołnierzy Armii Krajowej w Międzyzdrojach w formie Trzech Krzyży Wileńskich
- 31 grudnia 2016 – rozwiązanie Koła Powstańców Warszawskich
- 31 grudnia 2017 – zakończenie działalności przez Koło w Wałczu
- 9 listopada 2018 – nadanie imienia Danuty Szyksznian Szkole Podstawowej nr 14 w Szczecinie
- 31 grudnia 2019 – zakończenie działalności przez Koło w Stargardzie



## PUBLIKACJE

Poniżej wymieniono ważniejsze publikacje żołnierzy Armii Krajowej Okręgu Szczecin o charakterze historycznym, wspomnieniowym oraz literacko-artystycznym, a także książki i artykuły im poświęcone\*.

- Benken Przemysław, *Wojenna odyseja Zbigniewa Piaseckiego ps. „Czekolada”*, IPN Szczecin 2021.
- Benken Przemysław, *Zbigniew Piasecki „Czekolada” ur. 1927*, IPN Szczecin 2018.
- Burzyński Czesław, *Wiersze katorżnika z łagrów Workuty*, Goleniów, nakł. autora, 1996.
- Burzyński Czesław, *Zgodnie z naszym prawem. Z Armii Krajowej do łagrów Workuty*, Goleniów, nakł. autora, 1993 [wydanie II: Szczecin: Wydawnictwo Promocyjne „Albatros”, 1999].
- Cywiński Zygmunt Piotr, *By można było żyć normalnie*, „Niedziela” – „Kościół nad Odrą i Bałtykiem”, nr 49, 7.12.2014. [odsłonięcie tablicy na Areszcie Śledczym w Szczecinie]
- Cywiński Zygmunt Piotr, *Ja przecież broniłem ludzi, Polaków*, „Niedziela” – „Kościół nad Odrą i Bałtykiem”, nr 3, 18.01.2015. [por. Aleksander Zajkowski ps. „Grot”]
- Cywiński Zygmunt Piotr, *Niósł Polskę przez całe życie*, „Niedziela” – „Kościół nad Odrą i Bałtykiem”, nr 38, 20.09.2015. [kpt. Konrad Strycharczyk ps. „Słowik”]
- Cywiński Zygmunt Piotr, *O tych wydarzeniach nie wolno zapomnieć*, „Niedziela” – „Kościół nad Odrą i Bałtykiem”, nr 34, 23.08.2015. [odsłonięcie tablicy na budynku Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie]
- Cywiński Zygmunt Piotr, *Pokolenie odchodzi, historia zostaje*, „Niedziela” – „Kościół nad Odrą i Bałtykiem”, nr 3, 15.01.2023. [płk. Danuta Szyksznian-Ossowska ps. „Sarenka”]
- Cywiński Zygmunt Piotr, *Szczeciński weteran Armii Krajowej*, „Niedziela” – „Kościół nad Odrą i Bałtykiem”, nr 25, 20.06.2021. [kpt. Ryszard Staszkiwicz]
- Dowgiałło Zygmunt (red.), *Blaski i cienie dziejów Polski. Popularny wybór okresów historycznych i wspomnień*, Szczecin: Wydawnictwo Znicz, 2012.
- Dowgiałło Zygmunt, *Opowieści wileńskich jezior*, Szczecin: Wydawnictwo Książek Znicz, 2006.
- XXI [Dwudziesty pierwszy] *Zjazd Okręgu Wileńskiego AK w Międzyzdrojach*, „Biblioteka Wileńskich Rozmaitości” nr 50, Bydgoszcz 2004.
- Gałuszko Waldemar, *Czerwony las*, Szczecin 1980.

- Gałaszko Waldemar, *Komendant „Marcin”*, Szczecin 2006.
- Gałaszko Waldemar, *Ostępy i bezdroża*, Szczecin: Wydawnictwo Albatros, 1997.
- Gałaszko Waldemar, *Wielka próba*, Szczecin 1999.
- Gałaszko Waldemar, *Wszyscy chłopcy od Marcina*, Szczecin: Wydawnictwo Promocyjne Albatros, 2006.
- Gałaszko Waldemar, *Zmierzch nocy*, Szczecin 1988.
- Hołub Czesław, *Niech wam zawsze w pamięci zostanie... Wybór pieśni partyzanckich, więziennych i wierszy z lat 1944–1989*, Gryfino-Stargard: ŚZŻAK, 1998.
- Hołub Czesław, *Wśród bagien, trzęsawisk i mgły*, Stargard Szczeciński 1997.
- Iwanowski Wiktor, *Wilno, ojczyzna moja. Wspomnienia*, Szczecin, nakł. autora, 2004.
- Keller Mirosław, *Generał „Nil” Emil August Fieldorf*. T. 1, Szczecin 2015.
- Keller Mirosław, *Konrad Wallenrod II*, Szczecin 2008. [poemat o Ryszardzie Kuklińskim]
- Keller Mirosław, *Moje wiersze i poematy*, Szczecin 2006.
- Keller Mirosław, *Okrutna historia*, Szczecin 2002.
- Keller Mirosław, *Płoną polskie Kresy – rok 1939*, Szczecin 1989.
- Keller Mirosław, *Rodowód polskich bohaterów*, T. 1–4, Szczecin 2010–2011, 2013 [poemat o rotmistrzu Witoldzie Pileckim i jego rodzinie]
- Keller Mirosław, *W szumie wiatru*, Szczecin: Wydawnictwo „Albatros”, 1997.
- Kocielewicz Stanisława, *Przez szczęście i cierpienie, grozę i nadzieję. Los wilnianina w XX wieku*, Szczecin, nakł. autorki, 2013.
- Korczyński Piotr, *Przeżyłem wojnę... Ostatni żołnierze walczącej Polski* [tu: Wanda Dąbrowska, Zbigniew Piasecki, Edward Zamara], Kraków 2021.
- Kucharski Roman, *Krwawa Luna*, Warszawa: Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej, 1997.
- „Nie było czasu na strach...” Z Janiną Wasilójć-Smoleńską rozmawiają Marzena Kruk i Edyta Wnuk, IPN Szczecin 2009.
- Roman Józef, *Moja działalność w AK*, Szczecin: Wydawnictwo Archiwum Państwowego „Dokument”, 1997.
- Roman Józef, *Wspomnienia*, Szczecin: Wydawnictwo Archiwum Państwowego „Dokument”, 1999.
- Roman Józef, *Z utraconego Wołynia do odzyskanego Szczecina*, Szczecin: Szczecińskie Towarzystwo Pogranicze, Archiwum Państwowe w Szczecinie, 1995.
- Rychlicki Mieczysław, *Historia powstania i działania OL [Oddziału Leśnego] „Lech”*, w: „Szczecińskie Zeszyty Kresowe” nr 2, 2009.
- Semczyszyn Magdalena, *Wanda Dąbrowska z d. Wojtkiewicz „Alina”, „Jadwiga” 1925–2021*, IPN Szczecin 2021.
- Snastin Wiktor, *Inspektorat „F”. (Materiały do historii) Okręgu Wileńskiego Armii Krajowej*, Bydgoszcz: Towarzystwo Miłośników Wilna i Ziemi Wileńskiej, 1997.

- Staszkievicz Ryszard, *Wspomnienie żołnierza 6 Samodzielnej Brygady Wileńskiej Armii Krajowej*, Szczecin 2013.
- Szyksznian Danuta, *Droga do Saratowa i jeden rok katorgi w sowieckim łagrze*, Szczecin 1996.
- Szyksznian Danuta, *281 dni w szponach NKWD*, Bydgoszcz: Towarzystwo Miłośników Wilna i Ziemi Wileńskiej, 1997 (wyd. II: Warszawa, Wydawnictwo Pro Patria, 2014).
- Szyksznian Danuta, *Dziewczeta z tamtych lat 1939–1944*, w: Biblioteka „Magazynu Wileńskiego”, Wilno 2002.
- Szyksznian Danuta, *Jak dopalał się ogień biwaku*, Szczecin: Wydawnictwo Promocyjne „Albatros”, 2009.
- Szyksznian Danuta, *Wilno – krew i łzy. Ponary*, Szczecin 2016 (wyd. II: Szczecin, Archiwum Państwowe w Szczecinie, 2019).
- Szyksznian Danuta, Piłś-Gulanowska Halina, *Wyrok wykonano...*, „Biblioteka Wileńskich Rozmaitości” nr 17, Bydgoszcz 1999.
- Wileńska łączniczka AK. Z Danutą Szyksznian-Ossowską „Sarenką” rozmawia Magdalena Semczyszyn*, Szczecin: IPN Oddział w Szczecinie, 2018.

#### Produkcje radiowo-telewizyjne:

- We współpracy z TVP Szczecin (wówczas Kanał 7), w 53. rocznicę zakończenia II wojny światowej (1998) zrealizowany został program studyjny *Pamięć i Słowo*, w którym zarejestrowano wspomnienia żołnierzy kresowych: Józefa Romana (*Moja działalność w AK*), Danuty Szyksznian (*281 dni w szponach NKWD*), Romana Kucharskiego (*Krwawa Łuna*), Mirosława Kellera (*W szumie wiatru*) oraz Wiktora Snastina (*Inspektorat F*). W trakcie nagrania w studiu obecna była młodzież Zespołu Szkół Kolejowych im. Armii Krajowej oraz żołnierze Wojska Polskiego.
- Projekt Piotra Korczyńskiego *Jedno z moich imion brzmi życie* – wywiady z żołnierzami-weteranami: Wanda Dąbrowska, Lidia Kessler, Janina Ostrowska-Kin, Zbigniew Piasecki, Ryszard Staszkievicz, Alicja Uczciwek, Edward Zamiara, Edward Zujewicz (2019–2020). Wydana w formie książkowej pod tytułem *Jedno z moich imion brzmi życie – rozmowy z tymi, którzy przetrwali piekło wojny* przez Wojskowy Instytut Wydawniczy w 2019.
- Film dokumentalny Joanny Pieciukiewicz *Bliźny. Wyjątkowa historia złamanych życiorysów* (Janina Ostrowska-Kin, Zbigniew Piasecki, Danuta Szyksznian, Edward Zujewicz), premiera 27 września 2019. Produkcja TVP3 Szczecin oraz Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Szczecinie.
- Film Pawła Domańskiego *Milczące Pokolenie* z udziałem Danuty Szyksznian i jej wnuka Michała (2019); produkcja MAVision, koprodukcja Telewizja Polska, współpraca Instytut Pamięci Narodowej, Instytut Polski w Wilnie, Polskie Ra-

dio Szczecin.

Etiuda radiowa Jolanty Rudnik przy współudziale Magdaleny Semczyszyn pt. Łączniczka z udziałem Wandy Dąbrowskiej, łączniczki Inspektoratu E Okręgu Wilno Armii Krajowej (2019).

★ Mimo dołożenia przez autorów wszelkich starań przy kompletowaniu wykazu, może być on niepełny, za co autorzy z góry przepraszają.

## ZAKOŃCZENIE

Okręg Szczecin Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej ma za sobą 33 lata działalności, a wliczając powstałe jeszcze w latach PRL-u kluby Powstańców Warszawskich i Kresowych Żołnierzy – już ponad 40. W tym czasie gro- no kilkuset kombatan- tów, a także pozostałych członków Związku, wykonało ogromną pracę, nadrabiając lata zaniedbań i prostując wiele zakorzenionych w świadomości społecznej zakłamań. Przeprowadzono setki lekcji historycznych dla dzieci i młodzieży, wygłaszano pogadanki i referaty dla różnych grup odbiorców, urządzano wystawy i sesje naukowe. Organizowano uroczyste obchody rocznicowe, okolicznościowe msze święte oraz brano czynny udział w świętach państwowych. Wydano książki, wspomnienia kombatan- tów, wiele artykułów prasowych, udzielano wywiadów dla radia i telewizji. Stworzono trwałą symbolikę, fundując sztandary dla Okręgu, kół oraz objętych patronatem szkół, a także medale okolicznościowe. Zainicjowano wzniesienie pomników i tablic pamiątkowych w Szczecinie i innych miejscowościach województwa, umieszczając je w przestrzeni publicznej, w kościołach, szkołach i na cmentarzach. Oddają one hołd poległym, zamordowanym i zmarłym towarzyszom broni, honorują armię Podziemnego Państwa Polskiego, poszczególne jej oddziały oraz dowódców. Na przestrzeni minionych lat nawiązano bliską współpracę z wieloma szkołami, spośród których kilka otrzymało zaszczytnych patronów – Armię Krajową, Bohaterów Powstania Warszawskiego lub związane z nimi postacie. Placówki te stały się miejscem spotkań pokoleń, wychowania młodzieży w duchu patriotyzmu, a także sceną corocznych uroczystości. Członkowie Okręgu Szczecin wychodzili także z pomysłami zmiany nazw ulic i placów oraz charakteru pomników odziedziczonych po minionym ustroju. Od samego początku powstania Okręgu blisko współdziałało z władzami państwowymi i samorządowymi, innymi związkami kombatanckimi, harcerstwem oraz szeregiem organizacji społecznych i instytucji.

Okręg Szczecin oddał także nieocenione zasługi dla samych kombatan- tów, stając się – wraz z siedmioma kołami środowiskowymi i terenowymi – miejscem spotkań towarzyskich i wspominkowych, pogłębiając integrację środowiska i będąc wsparciem dla znajdujących się w potrzebie. Na trwałe zapisały się w historii Zjazdu Kresowych Żołnierzy, szczególnie te odbywające się przez ćwierćwiecze w Międzyzdrojach. Stałym elementem były także spotkania opłatkowe i wielkano- cne oraz wspólne ogniska. W tym czasie zadbano również o przyznawanie lub rozszerzanie zakresu uprawnień kombatanckich, wnioskowano o należne me-



dale i odznaczenia państwowe oraz awanse na wyższe stopnie wojskowe. Nigdy nie zapomniano o tych, którzy znaleźli się w trudniejszej sytuacji życiowej oraz o tych, których stan zdrowia nie pozwalał już na aktywne uczestnictwo w pracach Związku ani nawet na samodzielne funkcjonowanie.

Wraz z nieubłaganyim upływem czasu, na skutek postępujących procesów biologicznych, czyli starzenia się i wymierania pokolenia kombatantów, stopniowo coraz większą i bardziej aktywną rolę w Związku zaczęli przejmować członkowie nieposiadający uprawnień kombatanckich, a zatem kolejna, młodsza generacja. Gdy na „wieczną wartę” odejdzie ostatni z weteranów, Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej jako organizacja kombatancka przejdzie do historii. Stanie wówczas przed nim konieczność znalezienia nowej formy działania, a zarazem kontynuacji misji, czyli dalszego kultywowania pamięci o dokonaniach Armii Krajowej i Polskiego Państwa Podziemnego oraz przekazywania ich etosu, ale już bez uczestników i świadków tamtych wydarzeń.

## POSŁOWIE

Ziemia Szczecińska po II wojnie światowej stała się „miejscem na ziemi” szczególnie dla tych, którzy przybyli tutaj ze świadomością, że „tam gdzie zostały trzy ziemie: Wileńska, Wołyńska i Lwowska”.

Wśród mieszkańców Szczecina i okolicznych miejscowości znalazło się wielu żołnierzy Armii Krajowej, którzy walczyli o wolną Ojczyznę nie tylko na Kresach Wschodnich II RP, ale wcześniej brali udział w wojnie obronnej 1939 roku, czy później zaznaczyli swój ślad w Powstaniu Warszawskim. Właśnie to środowisko, podejmując szereg inicjatyw na rzecz obrony i zachowania pamięci, w swojej mądrości pozostało wierne przesłaniu marszałka Józefa Piłsudskiego: **Naród, który nie szanuje swej przeszłości, nie zasługuje na szacunek terażniejszości i nie ma prawa do przyszłości.**

Liczne upamiętnienia na terenie miasta i województwa, powstające przez szereg lat wysiłkiem zbiorowym lub jednostkowym, są tego wyrazistym dowodem.

Przełomowym okazał się tutaj rok 1989; w 1990 roku powstał Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej, zalegalizowano środowiska, koła i okręgi. W ramach istniejących struktur byli żołnierze Armii Krajowej wykonali ogromną pracę, wpisując w przestrzeń nowych Małych Ojczyzn ślady pamięci.

Pomniki i tablice nawiązujące do Etosu Armii Krajowej i Polskiego Państwa Podziemnego są także świadectwem losu żołnierzy tej niezwykłej Armii, również w naszej najnowszej historii. Trzeba tutaj podkreślić, że w latach dziewięćdziesiątych XX wieku, ale także i później, przyjaznym miejscem dla realizacji tych zamierzeń były kościoły, tereny przykościelne i cmentarze. Pierwszym spektakularnym zadaniem, jakie wyznaczili sobie i zrealizowali weterani Armii Krajowej, jest kaplica-pomnik w szczecińskiej katedrze. Pozostałe upamiętnienia są swego rodzaju rozwinięciem tego historycznego zamysłu.

Pokolenie żołnierzy Armii Krajowej wykonało ostatni rozkaz swego dowódcy – generała brygady Leopolda Okulickiego: **Starajcie się być przewodnikami Narodu i realizatorami niepodległego Państwa Polskiego.**

Przygotowana publikacja jest, w swoim założeniu, podsumowaniem 30 lat funkcjonowania Okręgu Szczecin Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej, budowania historii pamięci przez żołnierzy niemal wszystkich Okręgów Armii Krajowej, którzy znaleźli tu schronienie i zbudowali swój nowy dom na tzw. Kresach Zachodnich.

Wydanie przygotowane zostało w przededniu 80. rocznicy Akcji „Burza – operacji wojskowej Armii Krajowej, która wybrzmiała czynem zbrojnym od

Wołunia, poprzez Wilno, Lwów i Lublin, aż po Warszawę. Monografia to także swoisty hołd złożony pokoleniu żołnierzy – weteranów Armii Krajowej, które, niezależnie od czasów, w powojennej rzeczywistości działało w myśl przesłania Cypriana Kamila Norwida:

„Przeszłość jest to dziś, tylko cokolwiek dalej”

Wszystkim tym, którzy przyczynili się do powstania tej książki, z pewnością niedoskonalej, składam raz jeszcze osobiste wielkie podziękowania.

Jolanta Szyłkowska

## ZAŁĄCZNIK NR 1

# ORGANIZACJE WCIELONE DO ZWZ-AK

Część organizacji była włączana do struktur ZWZ-AK i traciła swą dotychczasową odrębność, inne zaś podporządkowano wojskowo, przy zachowaniu odrębności organizacyjnej, dotychczasowej nazwy oraz utrzymaniu łączności politycznej ze swym zapleczem polityczno-cywilnym (mowa o pionach wojskowych konspiracyjnych organizacji i partii politycznych). Nie wszystkie organizacje podporządkowały się w całości, poszczególne oddziały lub struktury terenowe mogły się od tego uchylić; były też przypadki wystąpienia ze struktur AK uprzednio włączonych jednostek. W Powstaniu Warszawskim wszystkie walczące oddziały podporządkowały się jednolitemu dowództwu Armii Krajowej (połączone: Korpus Bezpieczeństwa, Polska Armia Ludowa, Armia Ludowa, jak również NSZ).

1. Bataliony Chłopskie (Straż Chłopska) wraz z Ludową Strażą Bezpieczeństwa – najliczniejsza po Armii Krajowej organizacja polskiego podziemia. 30 marca 1943 r. podpisano umowę scaleniową, jednakże faktycznie nigdy jej w pełni nie zrealizowano (podporządkowała się nie więcej niż 1/3 sił);
2. Gwardia Ludowa WRN (Wolność-Równość-Niepodległość; od 2 maja 1944 r. Oddziały Wojskowe Powstańczego Pogotowia Socjalistów, OW PPS) – od stycznia 1940 r. podporządkowana ZWZ z zachowaniem autonomii organizacyjnej (z wyjątkiem Milicji Ludowej WRN);
3. Kadra Polski Niepodległej (Kadra Powstańców Niepodległościowych) oraz oddziały wojskowe „Zrywu” i oddziały partyzanckie „Perkun” – wcielone 18 czerwca 1943 r.;
4. Komenda Obrońców Polski (KOP) – 16 lutego 1942 r. częściowo wcielona do AK, część weszła do Polskiej Armii Ludowej (PAL);
5. Konfederacja Narodu II – 17 sierpnia 1943 r. wcielono do AK jej Pion Wojskowy (oddziały uderzeniowe, pion uderzeniowy);
6. Konfederacja Zbrojna (KZ), do stycznia 1941 r. Wojskowe Oddziały Skonfederowane (WOS) – we wrześniu 1941 r. wcielona do ZWZ, w czerwcu 1942 r. część wyłamała się i weszła do PAL;
7. Muszkieterowie (Nurki, Regimenty Muszkieterów, Żupany) – jesienią 1941 r. wcieleni do ZWZ, rozwiązani w sierpniu 1942 r. pod zarzutem niesubordynacji;
8. Narodowa Organizacja Wojskowa (NOW), Organizacja Wojskowa Stronnictwa Narodowego – umowę scaleniową z AK podpisano 23 sierpnia 1942 r., realizując ją w ratach jesienią 1942 r. i latem 1943 r.; znaczna część sił nie podporządkowała się, formując we wrześniu 1942 r. Narodowe Siły Zbrojne (NSZ). W listopadzie 1944 r. ponownie część oddziałów d. NOW wycofała się z AK tworząc wraz z NSZ Narodowe Zjednoczenie Wojskowe;

9. Narodowa Organizacja Wojskowa Kobiet – w lipcu 1944 r. wcielona do AK;
10. Narodowe Siły Zbrojne (NSZ) – powołane z połączenia przeciwników zjednoczenia z AK spośród szeregów NOW oraz Związku Jaszczurczego. Wcielone do AK po długich pertraktacjach 7 marca 1944 r., lecz nie w całości; w listopadzie 1944 r. wraz z d. NOW większość wycofała się, tworząc Narodowe Zjednoczenie Wojskowe (NZW);
11. Organizacja Orła Białego (Związek Orła Białego) – od października 1939 r. podporządkowana Służbie Zwycięstwu Polski, na początku 1940 r. wcielona do ZWZ;
12. Obóz Polski Walczącej – w lutym 1943 r. scalono z AK jej oddziały wojskowe (pozostała jako niezależna organizacja polityczna);
13. Organizacja Wojskowa – Kadra Bezpieczeństwa (OW-KB) – w 1942 r. podporządkowana taktycznie AK;
14. Oddziały Wojskowe „Unii” (Organizacja Wojskowa „Unii”) – połączone z częścią Organizacji Wojskowej „Wilki”, w marcu 1942 r. częściowo wcielone do AK;
15. Polska Ludowa Akcja Niepodległościowa II (PLAN II) – we wrześniu 1941 r. podporządkowała się ZWZ, jednak w październiku 1943 r. przystąpiła do PAL;
16. Polska Niepodległa – 27 marca 1942 r. jej oddziały wojskowe wcielono do AK;
17. Polska Organizacja Zbrojna „Znak” – 28 sierpnia 1942 r. włączona do AK;
18. Polski Związek Wolności – w 1942 r. oddziały wojskowe wcielone do struktur AK, organizacja polityczna pozostała niezależna;
19. Szare Szeregi – współpracę z AK regulowały rozkazy dowódcy Armii Krajowej z 16 marca 1942 r. i 20 marca 1944 r. Grupy Szturmowe Szarych Szeregów włączono do Kedywu AK;
20. Tajna Armia Polska (TAP) – po reorganizacji (jako Konfederacja Zbrojna) wcielona do AK we wrześniu 1941 r.;
21. Tajna Organizacja Wojskowa (Pogotowie Obywatelskie) – 16 marca 1943 r. przyłączona do AK (w większości do Kedywu);
22. Uderzeniowe Bataliony Kadrowe – włączone do struktur AK w marcu 1943 r.;
23. Żydowski Związek Wojskowy (ŻZW) – blisko współpracował z AK.



ZAŁĄCZNIK NR 2  
 STRUKTURA ODTWORZENIOWA ARMII  
 KRAJOWEJ W RAMACH AKCJI „BURZA”

Jednostka	Dowódca	Okręg	Skład dywizji
2 Dywizja Piechoty Legionów „Pogoń”	ppłk. Antoni Żółkiewski ps. „Lin”	Okręg Radom-Kielce	2, 3 i 4 Pułk Piechoty Legionów
3 Dywizja Piechoty Legionów	plk. dypl. Adam Świtalski ps. „Dąbrowa”	Okręg Lublin	7, 8 i 9 Pułk Piechoty Legionów
5 Dywizja Piechoty „Dzieci Lwowskich”	plk. Stefan Czerwiński	Okręg Lwów	19, 26 i 40 Pułk Piechoty, 14 Pułk Ułanów
6 Dywizja Piechoty Ziemi Krakowskiej „Odwet”	plk dypl. Wojciech Wayda ps. „Odwet”	Okręg Kraków	12 i 16 Pułk Piechoty
7 Dywizja Piechoty „Orzeł”	plk dypl. Gwido Kawiński ps. „Czesław”	Okręg Radom-Kielce	25 (z Insp. Piotrkowskiego), 27 i 74 Pułk Piechoty
8 Dywizja Piechoty im. Romualda Traugutta	ppłk. Mieczysław Niedzielski ps. „Boruta”	Podokręg Warszawa Wschód	13, 21 i 32 Pułk Piechoty, 7 Pułk Ułanów (dywizjon Jeleń)
9 Podlaska Dywizja Piechoty	gen. bryg. Ludwik Bittner ps. „Halka”	Okręg Lublin	22, 34 i 35 Pułk Piechoty
10 Dywizja Piechoty im. Macieja Rataja	ppłk Józef Rokicki ps. „Karol”	Okręg Łódź (planowo), Warszawa (faktycznie)	28, 30 i 31 Pułk Piechoty AK, 10 pułk artylerii lekkiej
11 Karpacka Dywizja Piechoty		Okręg Stanisławów	48, 49 i 53 Pułk Piechoty
12 Dywizja Piechoty	kpt. Franciszek Garwol ps. „Dziuryt”	Okręg Tarnopol	51 i 52 Pułk Piechoty
18 Dywizja Piechoty		Okręg Białystok	
21 Dywizja Piechoty		Okręg Kraków	1 Pułk Strzelców Podhalańskich
22 Dywizja Piechoty „Jarosławska”		Podokręg Rzeszów	38 i 39 Pułk Piechoty
24 Dywizja Piechoty „Rzeszowska”	ppłk dypl. Kazimierz Putek	Podokręg Rzeszów	17 Pułk Piechoty
25 Dywizja Piechoty	ppłk Wincenty Mischke	Okręg Łódź	29, 56 i 60 Pułk Piechoty (niesformowana)

26 Dywizja Piechoty		Okręg Łódź	10, 18 i 37 Pułk Piechoty
27 Wołyńska Dywizja Piechoty	ppłk dypl. Jan Wojciech Kiwerski ps. „Oliwa”, płk Jan Kotowicz ps. „Twardy” (ostatni)	Okręg Wołyń	23, 24, 43, 45 i 50 Pułk Piechoty, 19 i 21 Pułk Ułanów
28 Dywizja Piechoty im. Stefana Okrzei	płk. Franciszek Pfeiffer ps. „Radwan”	Okręg Radom-Kielce (planowo), Okręg Warszawski (faktycznie)	15 Pułk Piechoty „Wilków”, 21 Pułk Piechoty „Dzieci Warszawy”, 36 Pułk Piechoty Legii Akademickiej, 72 Pułk Piechoty
29 Dywizja Piechoty		Okręg Białystok	33, 41 i 42 Pułk Piechoty, 9 Pułk Strzelców Konnych
30 Dywizja Piechoty „Twierdza”	ppłk Henryk Krajewski ps. „Trzaska”	Okręg Polesie	82 i 84 Pułk Piechoty
106 Dywizja Piechoty „Dom”	ppłk. Bolesław Nieczuja-Ostrowski	Okręg Kraków	112 Pułk Piechoty Ziemi Miechowskiej, 116 Pułk Piechoty Ziemi Olkuskiej, 120 Pułk Piechoty Ziemi Pińczowskiej
Krakowska Brygada Kawalerii Zmotoryzowanej		Okręg Kraków	5 Pułk Strzelców Konnych, 6 Pułk Strzelców Podhalańskich, 8 Pułk Ułanów
Zgrupowania Okręgu Nowogródek: Południe, Północ, Wschód, Zachód, Stołpeckie		Okręg Nowogródek	23, 26 i 27 Pułk Ułanów, 77, 78 i 85 Pułk Piechoty

ZAŁĄCZNIK NR 3

STRUKTURA ARMII KRAJOWEJ W OKRĘGU  
WILNO W PRZEDEDNIU AKCJI „BURZA”

Zgrupowanie nr 1 (Inspektorat A) – mjr dypl. Antoni Olechnowicz ps. „Pohorecki”, mjr Aleksander Wasilewski ps. „Olesiński”:

- 2 Wileńska Brygada AK – kpt. Wiktor Korycki ps. „Kaziuk”
- 3 Wileńska Brygada AK – kpt. Gracjan Fróg ps. „Góral”, „Szczerbiec”
- 5 Wileńska Brygada AK – mjr Zygmunt Szendzielarz ps. „Łupaszka”
- 7 Wileńska Brygada AK – por. Wilhelm Tupikowski ps. „Wilhelm”
- Wileńska Brygada AK „Gozdawa” – por. Jerzy Rożałowski ps. „Gozdawa”

Zgrupowanie nr 2 (Inspektoraty B i C) – mjr dypl. Mieczysław Potocki ps. „Węgielny”:

- 1 Wileńska Brygada AK – kpt. Czesław Grombczewski ps. „Jurand”, por. Roman Korab-Żebryk ps. „Korab”
- 4 Wileńska Brygada AK „Narocz” – kpt. Longin Wojciechowski ps. „Ronin”
- 23 Braśawska Brygada AK – por. Marian Kisielewicz ps. „Ostróg”, kpt. Witold Kisiel ps. „Światołdyc”
- 24 Brygada AK „Dryświaty” – kpt. Kazimierz Krauze ps. „Wawrzecki”
- 36 Brygada AK „Żejmiana” – kpt. Witold Kiewlicz ps. „Wujek”

Zgrupowanie nr 3 Okręgu Wilno (Inspektorat F) – mjr Czesław Dębicki ps. „Jarema”:

- 6 Wileńska Brygada AK – mjr Franciszek Koprowski ps. „Konar”, kpt. Adam Boryczka ps. „Tońko”
- 8 Oszmiańska Brygada AK – por. Witold Turonek ps. „Tur”
- 9 Oszmiańska Brygada AK – chor. Jan Kolenda ps. „Mały”, kpt. Jan Dubiski ps. „Gracz”
- 10 Oszmiańska Brygada AK – por. Konrad Bukowski ps. „Gustaw”
- 12 Oszmiańska Brygada AK – por. Hieronim Romanowski „Cerber”
- 13 Mołodeczańska (Wileńska) Brygada AK – por. Adam Walczak ps. „Nietoperz”

Brygady liczyły średnio 300–600 ludzi, powstawały z istniejących wcześniej oddziałów partyzanckich. W ich skład wchodziły ponadto mniejsze oddziały i jednostki (rozpoznawcze, osłonowe, Kedywu, saperów). W toku działań zbrojnych ich podległość często się zmieniała.

ZAŁĄCZNIK NR 4  
ROTA PRZYSIĘGI ARMII KRAJOWEJ, OBOWIĄ-  
ZUJĄCA OD LUTEGO 1942 R.

Przyjmowany:

*W obliczu Boga Wszechmogącego i Najświętszej Maryi Panny, Królowej Korony Polskiej kładę swe ręce na ten Święty Krzyż, znak Męki i Zbawienia i przysięgam być wiernym Ojczyźnie mej Rzeczypospolitej Polskiej, stać nieugięcie na straży Jej honoru i o wyzwolenie Jej z niewoli walczyć ze wszystkich sił – aż do ofiary życia mego. Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej i rozkazom Naczelnego Wódza oraz wyznaczonemu przezeń Dowódcy Armii Krajowej będę bezwzględnie posłuszny, a tajemnicy niezłomnie dochowam, cokolwiek by mnie spotkać miało.*

*Tak mi dopomóż Bóg.*

Przyjmujący:

*Przyjmuję Cię w szeregi Armii Polskiej, walczącej z wrogiem w konspiracji o wyzwolenie Ojczyzny. Twym obowiązkiem będzie walczyć z bronią w rękę. Zwycięstwo będzie twoją nagrodą. Zdrada karana jest śmiercią.*

ROZKAZ GEN. LEOPOLDA OKULICKIEGO  
PS. „NIEDŹWIADEK” DO ŻOŁNIERZY ARMII  
KRAJOWEJ Z 19 STYCZNIA 1945 R.

*Żołnierze Sił Zbrojnych w Kraju!*

*Postępująca szybko ofensywa sowiecka doprowadzić może do zajęcia w krótkim czasie całej Polski przez Armię Czerwoną. Nie jest to jednak zwycięstwo słusznej sprawy, o którą walczymy od roku 1939. W istocie bowiem – mimo stwarzanych pozorów wolności – oznacza to zmianę jednej okupacji na drugą, prowadzoną pod przykrywką Tymczasowego Rządu Lubelskiego, bezwolnego narzędzia w rękach rosyjskich.*

*Żołnierze! Od 1 września 1939 r. Naród Polski prowadzi ciężką i ofiarną walkę o jedyną Sprawę, dla której warto żyć i umierać: o swą wolność i wolność człowieka w niepodległym Państwie.*

*Wyrazicielem i rzecznikiem Narodu i tej idei jest jedyny i legalny Rząd Polski w Londynie, który walczy bez przerwy i walczyć będzie nadal o nasze słuszne prawa.*

*Polska według rosyjskiej receptury nie jest tą Polską, o którą bijemy się szósty rok z Niemcami, dla której popłynęło morze krwi polskiej i przecierpiano ogrom męki i zniszczenie Kraju. Walki z Sowietami nie chcemy prowadzić, ale nigdy nie zgodzimy się na inne życie, jak tylko w całkowicie suwerennym, niepodległym i sprawiedliwie urządzonym społecznym Państwie Polskim.*

*Obecne zwycięstwo sowieckie nie kończy wojny. Nie wolno nam ani na chwilę tracić wiary, że wojna ta skończyć się może jedynie zwycięstwem jedynie słusznej Sprawy, tryumfem dobra nad złem, wolności nad niewolnictwem.*

*Żołnierze Armii Krajowej!*

*Daję Wam ostatni rozkaz. Dalszą swą pracę i działalność prowadźcie w duchu odzyskania pełnej niepodległości Państwa i ochrony ludności polskiej przed zagładą. Starajcie się być przewodnikami Narodu i realizatorami niepodległego Państwa Polskiego. W tym działaniu każdy z Was musi być dla siebie dowódcą. W przekonaniu, że rozkaz ten spełnicie, że zostaniecie na zawsze wierni tylko Polsce oraz by Wam ułatwić dalszą pracę – z upoważnienia Pana Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej zwalnięm Was z przysięgi i rozwiążuję szeregi AK.*

*W imieniu służby dziękuję Wam za dotychczasową ofiarną pracę.*

*Wierzę głęboko, że zwycięży nasza Święta Sprawa, że spotkamy się w prawdziwie wolnej i demokratycznej Polsce.*

*Niech żyje Wolna, Niepodległa, Szczęśliwa Polska.*



ZAŁĄCZNIK NR 6

WYKAZ CZŁONKÓW OKRĘGU SZCZECIN –  
ŻOŁNIERZY ARMII KRAJOWEJ  
NA PRZESTRZENI LAT

Obejmuje tylko członków zwyczajnych posiadających uprawnienia kombatanckie – żołnierzy Armii Krajowej, jej poprzedników (Związek Walki Zbrojnej), organizacji wcielonych i podporządkowanych oraz powojennej konspiracji antykomunistycznej – jeśli zostali pozytywnie zweryfikowani po 1989 roku. Uwzględniono również członków powstałych w 1981 r. klubów: Powstańców Warszawskich i Kresowych Żołnierzy, nawet jeśli zmarli bądź wyjechali z województwa przed powstaniem ŚZZAK w 1989 r. Jeśli takie informacje były dostępne, zaliczono również udział w wojnie obronnej (kampanii września 1939), służbę w Wojsku Polskim w latach 1944–1945 oraz represje ze strony okupantów niemieckiego i sowieckiego – więzienia, obozy koncentracyjne, obozy jenieckie, łagry i deportacje, a także prześladowania z przyczyn politycznych przez komunistyczne władze PRL do 1956 r.

W gronie żołnierzy Armii Krajowej – członków Okręgu Szczecin, dominowali przedstawiciele środowiska kresowego (głównie Wileńszczyzna, Ziemia Nowogródzka i Wołyń, w znacznie mniejszym stopniu Obszar Lwowski) oraz powstańcy warszawscy; z innych okręgów najliczniej reprezentowane były: Radom-Kielce, następnie Kraków, Lublin, Białystok i Łódź, w niewielkim stopniu Poznań, Pomorze i Śląsk. Byli pośród nich żołnierze wielu różnych oddziałów partyzanckich, batalionów i brygad, członkowie Kedywu, wywiadu, biur informacji i propagandy, organizacji „Wachlarz”, Szarych Szeregów i członkinie Wojskowej Służby Kobiet. Byli także nieliczni przedstawiciele podziemia narodowego (NSZ, NZW), Batalionów Chłopskich oraz organizacji podziemia powojennego (WiN, ROAK), choć możliwe, że nie wszyscy o swojej przynależności – nawet po 1989 roku – wspominali.

Autorzy dołożyli wszelkich starań, by niniejszy wykaz był jak najbardziej kompletny, opierając się na spisach, wykazach, kartotekach i aktach członkowskich zarówno będących w posiadaniu Zarządu Okręgu Szczecin ŚZZAK, jak i przekazanych do Archiwum Państwowego w Szczecinie, jak również na bazach danych dostępnych w Internecie. Za wszelkie ewentualne braki, nieścisłości oraz za niezamierzone błędy w pisowni nazwisk, pseudonimów czy przynależności do oddziałów zbrojnych, autorzy z góry przepraszają.

Wykaz skrótów użytych w tabeli:

Bat. – batalion	OP – oddział partyzancki
BCh – Bataliony Chłopskie	OR KO – Oddział Rozpoznawczy Komendy Okręgu
BIP – Biuro Informacji i Propagandy	pchor. – podchorąży
Bryg. – brygada	Plac. – placówka
cenz. – cenzus	pp – pułk piechoty
ckm – ciężki karabin maszynowy	ppor. – podporucznik
d-ca – dowódca	Plut. – pluton
DP – dywizja piechoty	plut. – plutonowy
Druż. – drużyna	PSK – Pomocnicza Służba Kobiet
Dyw. – dywizjon	PSZ – Polskie Siły Zbrojne
dzieln. – dzielnica	Rej. – rejon
Eksp. – ekspozytura	ROAK – Ruch Oporu Armii krajowej
Insp. – inspektorat	st. – starszy (starsza)
KG – Komenda Główna	Szef. – szefostwo
Kom. – komenda	UBK – Uderzeniowe Bataliony Kadrowe
Komp. – kompania	WiN – Wolność i Niezawisłość
Kwat. – kwatermistrzostwo	WKSB – Wojskowy Korpus Służby Bezpieczeństwa
NOW – Narodowa Organizacja Wojskowa	WSK – Wojskowa Służba Kobiet
NSZ – Narodowe Siły Zbrojne	WSOP – Wojskowa Służba Ochrony Powstania
NZW – Narodowe Zjednoczenie Wojskowe	z-ca – zastępca
Obw. – obwód	Zgrup. – zgrupowanie
Odc. – odcinek	ZHP – Związek Harcerstwa Polskiego
Oddz. – oddział	
Okr. – okręg	

I.p.	nazwisko	imię	pseudonimy	data urodzenia	przynależność organizacyjna w czasie wojny	stopień/funkcja	data zapisu	koło
1	Abramowicz	Tadeusz	"Odyniec"	1/2/1920	Nowogródek: 03.1944-07.1944 – 2 komp. 77 pp UBK	b.d.	12.1990	Kresowych Zohnierzy
2	Adamczuk	Jan	"Sęk"	6/26/1928	Lublin: 07.1944-01.1945 – Obw. Hrubieszów, Plac. Wilków; 01.1945-04.1947 – WiN, rej. hrubieszewsko-zamojski	goniec	8/21/1990	Walczy
3	Adamkiewicz	Edward		8/20/1927	Wołyn: 03.1944-04.1944 – Samodzielną Komp. "Sokol", II Bat. 23 pp "Lecha", 27 Wołyńska DP AK	szeregowy	10/25/1996	Kresowych Zohnierzy
4	Adamowicz	Władysław	"Wróbel"	6/24/1926	Wilno: 04.1943-07.1944 – 8 Bryg. AK "Tira"; 08.1944-05.1945 – łagier w ZSRR	b.d.	1997	Kresowych Zohnierzy
5	Adaszewska	Anna	"Kleopatra"	2/7/1908	Nowogródek: jesień 1942-07.1944 – Obw. Nowogródek; 12.1944-12.1955 – więzienie, łagier i zesłanie w ZSRR	łączniczka		Kresowych Zohnierzy
6	Aleksandrak	Mieczysław	"Ryś"	3/28/1922	Polesie: 09.1939-06.1941 – Szare Szeregi – Brześć nad Bugiem	zastępowy	7/4/1991	Kresowych Zohnierzy
7	Alksnin	Kazimierz	"Wodny"	3/4/1923	Wilno: 01.1944-07.1944 – konspiracja Braślaw; 23 Braślawska Bryg. AK "Ostroga"	szeregowy	3/30/1993	Kresowych Zohnierzy
8	Alończyk	Jan	"Moryl"	8/22/1926	Wilno: 06.1942-07.1944 – 23 Braślawska Bryg. AK "Ostroga; 08.1944-01.1946 – łagry w ZSRR	strzelec	4/14/1997	Kresowych Zohnierzy
9	Andruszkiewicz	Witold	"Agawa", "Witan", "Miecznik"	2/25/1917	Nowogródek: 09.1939 – wojna obronna; 03.1943-12.1944 – II Komp. "Puszcza" V Bat. 77 pp AK; 12.1944-12.1955 – łagry w ZSRR	b.d.	9/19/1990	Walczy
10	Andruszkiewicz	Władysław	"Czajka"	7/14/1926	Białystok: 12.1944-01.1945 – Plac. IV Lipski n. Biebrzą, OP "Wiarusa"	łącznik	11/18/1993	Obszaru Centralnego i Zachodniego
11	Andrzejewska	Hanna	"Ciotka"	9/30/1929	Radom-Kielce – Wojskowa Służba Kobiet	łączniczka	2009	Kresowych Zohnierzy
12	Audykowski	Józef	"Józef"	1/1/1921	Stanisławów: 05.1943-06.1943 – Plac. Worochta, Obw. Nadwórna; Kom. Łączności Zagranicznej "Zagroda"	strzelec z cenz.	1/13/1993	Obszaru Centralnego i Zachodniego
13	Antkowski	Jan	"Krótki"	4/15/1927	Warszawa: Obw. V Mokołów; komp. 0-2 Bat. "Olza", Pułk "Baszta"; od 10.1944 – niewola niemiecka Stalag X B	strzelec	w klubie od 1983	Powstańców Wą- rowskich
14	Augustyn	Stanisław	"Zawieja"	11/4/1926	Kraków: 05.1942-09.1944 – Plac. Piłzno, Zgrup. "Lisa"; 5 pp AK	strzelec	2/14/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
15	Badurski	Stanisław	"Ikar"	1/13/1924	Warszawa: 10.1943-11.1944 – Plac. Łęg – Słupia, Obw. Płock	strzelec	12/20/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego

16	Bagiński	Bogdan Wojciech	„Bohdan”	10/31/1923	Warszawa: 01.1943-10.1944 – Bat. Szturmowy „Odwet”; Powstanie Warszawskie - Zgrup. „Golski”, komp. „Odwet”; 10.1944-04.1945 – obóz jeniecki	kapral	2/14/1991	Powstańców Warszawskich
17	Baj	Stefan	„Przytomny”, „Sam”	9/2/1914	Lublin: 09-10.1939 - wojna obronna; 03.1941-07.1944 – Komendant III Rej. Tuczepy; Komendant IV Rej. Grabowice, Obw. Hrubieszów; 09.1944-03.1947 – WiN, Obw. Zamość; Nowogródek: 08.1944 – OP „Doliny”, 78 pp AK	porucznik	2/14/1922	Obszaru Centralnego i Zachodniego
18	Bajena	Jadwiga	„Duska”	9/30/1927	Warszawa: 05.1941-08.1944 - Zgrup. „Gustaw”, Bat. „Harnaś”; 08.1944-10.1944 - Powstanie Warszawskie Zgrup. „Róg”; 10.1944-04.1945 - obóz jeniecki	sanitariuszka	9/10/1989	Kresowych Zohierzy
19	Bakierowski	Stanisław	„Gospodarz”, „Bat”	2/11/1925	Nowogródek: 02.1944-14.07.1944 - III plut. V Komp. II Bat. 77 pp AK	strzelec	2/15/1991	Powstańców Warszawskich
20	Balc	Anatoliusz	„Ponury”	7/3/1914	Wilno: 07.1941-07.1944 - konspiracja Wilno, Insp. Oszmiana; 8 Bryg. AK „Tura”	szef służby zdrowia	3/29/1990	Kresowych Zohierzy
21	Balcwicz	Julian	„Bryks”	7/23/1921	Nowogródek: 06.1943-07.1944 – Plac. Lida, 77 pp AK, II Bat. „Krysi”	strzelec	12/12/1991	Kresowych Zohierzy
22	Baliński	Leonard	„Szach”	11/6/1928	Nowogródek: 02.1944-14.07.1944 - III plut. V Komp. II Bat. 77 pp AK	szeregowy	1/24/1990	Kresowych Zohierzy
23	Banicwicz	Bronisław	„Ptak”	8/3/1925	Wilno: 2.04.1944-07.1944 - 7 Bryg. AK „Wilhelma”, II plut. „Wichra”; szpital polowy w Bolesławowie	szeregowy	7/5/1990	Kresowych Zohierzy
24	Bamiszewski	Jan		4/12/1914	Radom-Kielce: 120 pp AK	adiutant d-cy pułku		Obszaru Centralnego i Zachodniego
25	Bansleben	Henryk	„Sam”	10/14/1928	Warszawa: Powstanie Warszawskie - Grupa „Kampinos”, Bat. „Znitca”	strzelec		Powstańców Warszawskich
26	Bansleben	Maria Antonina	„Baśka”	12/21/1926	Warszawa: 04.1942-09.1944 - Plac. Jabłonna; 7 komp. II Bat. Obw. „Obroza”; Grupa „Kampinos”	łączniczka-sanitariuszka	3/30/1993	Kresowych Zohierzy
27	Bańkowski	Marian	„Mamut”, „Truteń”	6/14/1926	Lublin: 16.01.1942-12.07.1944 - Obw. Włodawa, Oddz. Dywers. „Sępa”	szeregowy	1/18/1991	Wałcz
28	Baraniecki	Jerzy	„Francuz”	10/16/1923	Wołyn: 08.1943-07.1944 - 27 Wołyńska DP, Bat. II 50 pp „Jastrzębia”	szeregowy	1/2/1990	Kresowych Zohierzy
29	Baranowski	Tadeusz	„Kolejarz”	11/25/1905	Łódź: 07.1940-12.1942 – Plac. PKP Kutno węzeł; 07.1943-01.1945 – Plac. Kutno	podporucznik	12/12/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
30	Barańska	Barbara	„Białka”	8/12/1924	Radom-Kielce: 04.1942-12.1944 – Plac. Pionki, IV Obwod „Krzaki” (Kozienice); 3 pp AK	łączniczka	2/14/1991	Swinoujście
31	Barański	Józef	„Juliusz”	3/19/1922	Kraków: 03.1943-08.1944 - Obw. Brzozów, Plac. Humniska, OP „Franciszka”	d-ca sekcji	1/28/2000	Obszaru Centralnego i Zachodniego

32	Barcikowski	Marian	"Bartek"	3/11/1928	Radom-Kielce: 12.1941-06.1944 - Szare Szeregi - UI "Rudy"; 72 pp II Batalion "Wira"; 06.1944-09.1944 - więzienie niemieckie	strzelec	2/14/1991	Swinoujście
33	Barczyszyn	Marianna	"Czarna"	4/20/1920	Lublin: 03.1943-07.1944 - Placówka Starżyzna, Op. "Korda"	łączniczka	2/14/1991	Stargard
34	Bartyk	Aleksander	"Góral"	4/24/1917	Warszawa: 08.1944-09.1944 - Powstanie Warszawskie - Zgrup. "Kryśka"; Obw. Śródmieście, odc. Czerniaków	kapral, strażak	4/6/2000	Powstańców Warszawskich
35	Baszkiewicz	Halina	"Halina"	1/1/1922	Wolyń: 04.1943-04.1944 - 27 Wolyńska DP; Bat. "Krwawa Łuna"	łączniczka, sanitariuszka	3/30/1990	Zohnierzy Kresowych
36	Baszkowski	Jerzy	"Jowisz"	2/25/1922	Pomorze: 01.1942-01.1945 - Plut. Służby Zdrowia, Kom. Obw. Lipno	strzelec, drużynowy	12/20/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
37	Bąkowski	Lech	"Ludwik"	6/19/1925	Warszawa: 02.1942-10.1944 - Kosp. Warszawa; Powstanie Warszawskie - Obw. Żoliborz "Żywiciel", Zgrup. "Zagłowiec", 205 Plut., nast. 21 pp "Dzieci Warszawy"	ppor. czasu wojny	1/13/1993	Powstańców Warszawskich
38	Bebko	Kazimiera	"Kika"	7/10/1920	Nowogródek: 08.1943-07.1944 - Plac. Białohruda, Obw. Lida; IV Bat. 77 pp AK "Ragnera"	sanitariuszka	3/4/1998	Kresowych Zohnierzy
39	Bebko	Zygmunt	"Szpon"	4/12/1924	Nowogródek: 03.1942-07.1944 - Plac. Białohruda; IV Bat. "Ragnera" 77 pp AK	operator rkm	20.12.1991 (w Klubie od 1981)	Kresowych Zohnierzy
40	Bednarowicz	Jadwiga	"Jaskółka"	6/10/1910	Białystok: 08.1941-07.1944 - Obw. Grodno Lewy Niemen, Plac. Grodno Łosośna	łączniczka-sanitariuszka	1/18/1991	Wałcz
41	Bednarowski	Henryk	"Mały"	6/26/1929	Białystok: 03.1942-07.1944 - Obw. Grodno Prawy Niemen, Plac. Grodno-Łosośna	strzelec	6/11/1990	Wałcz
42	Bednarski	Józef	"Dąb"	7/8/1915	Radom-Kielce: 09.1939 - kampania wrześnieowa; 02.1940-01.1944 - Plac. Łączki, Obw. Radomsko, Plut. Dywers. "Kamienia"	kapral	11/11/1992	Gryfice
43	Bekiesz	Zdzisław			Wilno: 3 Bryg. AK "Szczerbca" (?)			Kresowych Zohnierzy
44	Bendo	Aleksander	"Orzech"	7/13/1909	Kraków: 07.1940-01.1945 - Komórka wywiadu kolejowego Chrzanów, plut. saperów kolejowych; 106 DP, Bat. "Dolęgi"	podporucznik	7/2/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
45	Białas	Marian	"Kawka"	4/10/1927	Radom-Kielce: 02.1942-05.1944 - Plac. Krogulcza	strzelec	6/25/1992	Obszaru Centralnego i Zachodniego
46	Bialecki	Władysław	"Jowisz"	4/21/1920	Radom-Kielce: 01.1940-01.1945 - konsp. Sandomierz; I Bat. 2 pp AK Ziemi Kieleckiej	st. strzelec	2/14/1992	Obszaru Centralnego i Zachodniego



47	Bicć	Stanisław	„Orlonek”	8/15/1923	Nowogródek: 05.1943-10.1943 – Plac. Iwieniec, 77 pp AK, plut. „Góry”	szeregowy	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
48	Biegamowski	Wiesław	„Wierch”	11/6/1926	Kraków: 09.1944-01.1945 - OP „Malinowski-iego”, 74 pp AK „Chrobry”	strzelec	2/19/1993	Kresowych Żołnierzy
49	Biegański	Kazimierz	„Jacek Soplica”	2/15/1908	Wilno: 08.1942-08.1944 - 5 Wileńska Bryg. AK „Łupaszki”	wachmistrz	12/1/1994	Kresowych Żołnierzy
50	Biela	Bolesław	„Szpic”	1/2/1925	Kraków: 01.1944-01.1945 - OP „Jimba”, V komp. 12 pp AK	strzelec	2/14/1992	Obszaru Centralnego i Zachodniego
51	Bielawny	Stanisław	„Sep”	10/1/1914	Śląsk: 11.1939-04.1940 – Polska Organizacja Powstańcza	strzelec	2/14/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
52	Bielawski	Stanisław	„Byskawica”	1/1/1916	Nowogródek: 01.1944-07.1944 – 77 pp, III Bat. „Szablowskiego”, I Komp. „Szczęsnego”	strzelec	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
53	Biernawska	Maria	„Figa” „Myszka”	10/2/1924	Lublin: 06.1943-07.1944 – Plac. Kawęczyn, 9 pp AK Ziemi Zamojskiej	łączniczka	12/12/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
54	Biernawski	Wiktor	„Wikra”	8/29/1922	Lublin: 02.1943-07.1944 – wywiad kolejowy Zamość, II Bat. I pp AK Ziemi Zamojskiej; 10.1944-03.1946 – internowany w ZSRR	kapral	12/12/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
55	Biliński	Stanisław	„Marek”, „Wit”	9/10/1920	Warszawa: 06.1940-12.1942 – Plac. Obidzino; 12.1942-06.1944 – Drukarnia NSZ; 06.1944-01.1945 – Mazowiecka Dywizja Piechoty	strzelec	2/14/1991	Stargard
56	Bilska	Józefa	„Zośka”	3/6/1919	Lublin: 07.1943-04.1944 - Plac. Skrobów; OP „Ostroj”; 04.1944-01.1945 - OP „Zapory”, 35 pp 9 DP AK	szeregowy		Stargard
57	Birkowski	Anatol	„Trąbka”	10/23/1921	Kraków: 01.1942-08.1944 – Plac. Sędziszów Młyn „Sława – Gracja”	strzelec	12/20/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
58	Birn	Mirosław	„Zawisza”	11/30/1926	Wilno: 03.1944-07.1944 – 6 Wileńska Bryg. „Konara”, I komp.	strzelec	10/4/1991	Kresowych Żołnierzy
59	Błajer	Bronisław	„Rubel”	1/5/1924	Kraków (Podokr. Rzeszów): 02.1941-07.1944 - Plac. Cierpisz. Obw. Łañcut	strzelec	1/13/1993	Obszaru Centralnego i Zachodniego
60	Błazków	Julian	„Knotek”, „Wilk”	8/9/1910	Tarnopol: 02.1942-04.1944 – Placówka Grzymałów; OP „Kruka”	bombardier	10/4/1991	Kresowych Żołnierzy
61	Błtuś	Ludwik	„August”, „Smutny”	10/12/1923	Wilno: 02.1942-07.1944 - Konspiracja Wilno, Odc. IV „Wachlarza”, 3 Wileńska Bryg. „Szcz-erba”	kapral	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
62	Bochniak	Tadeusz	„Borsuk”	6/9/1921	Lublin: 04.1942-07.1944 – Plac. Zaraszewo; 10.1944-10.1947 - wieźci polit. PRL	strzelec	7/2/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
63	Boczar	Irena	„Kora”	1/14/1920	Warszawa: 09.1942-12.1944 – Plac.Mamino, Obw. Maków Mazowiecki	łączniczka	7/2/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
64	Boczkowski	Jan	„Leśniczy”	11/18/1912	Wołyn: 05.1942-07.1944 - Obw. Samy, Plac. Rudnia, OP „Bomby”; 27 Wołyńska DP AK	sierżant	12/20/1991	Kresowych Żołnierzy

65	Bogdanowicz	Krystyna	„Czerwień”	11/20/1924	Wilno: 07.1942-07.1944 – Kom. Obw. Brasław; 24 Brasławska Bryg. AK	Łączniczka	2/14/1991	Kresowych Zohnierzy
66	Bogdanowicz	Paweł	„Pawelek”, „Maczuga”	1/7/1918	Wilno: 07.1942-07.1944 – IV Odc. „Wachlarz”, Plac. Karolinowo; 6 Wileńska Bryg. „Konara”; łagry w ZSRR	wachmistrz	2/14/1991	Kresowych Zohnierzy
67	Bogdanowicz	Romuald	„Brona”	3/11/1908	Wilno: 07.1942-07.1944 – V Odc. „Wachlarz”, Baza Karolinowo, 24 Brasławska Bryg. AK; 01.1945-07.1955 - zesłanie do ZSRR (Workuta)	b.d.	10/29/1991	Kresowych Zohnierzy
68	Bogdanowicz-Hladoń	Jadwiga	„Jadzia”, „Kleopatra”	10/3/1926	Wilno: 07.1942-07.1944 – V Odc. „Wachlarz”, Baza Karolinowo; 24 Brasławska Bryg. AK	Łączniczka	2/14/1991	Kresowych Zohnierzy
69	Bohdanow	Romuald	„Ryś”	1/3/1929	Wilno: 03.1943-07.1944 – Plac. Żeligowo, 9 Oszmiańska Bryg. AK „Małego”	strzelec	7/4/1991	Switnujście
70	Bohosiewicz	Stanisław	„Kos”	7/21/1919	Lwów: 05.1942-05.1944 – Biuro Informacji i Propagandy Okr. Lwów	strzelec, Łącznik	10/1/1992	Kresowych Zohnierzy
71	Bohtrukiewicz	Walerian	„Turski”	2/15/1927	Nowogródek: 05.1943-07.1944 – 77 pp AK, 1 Bat. „Zycha”	strzelec	12/12/1991	Gryfice
72	Bonatowski	Krystian	„Oberon”	7/24/1923	Białystok: 01.1942-07.1944 – Obw. Białystok, Szkoła Podchorążych; Baon „Hafięza”	plutonowy	12/12/1995	Kresowych Zohnierzy
73	Bonicwicz	Bronisław	„Ptak”	8/3/1925	Wilno: 04.1944-07.1944 – Plac. Gudełki, 7 Wileńska Bryg. AK „Wilhelma”	strzelec	10/29/1991	Kresowych Zohnierzy
74	Boniszewski	Jan	„Bończa”, „Wesoły”	4/12/1914	Radom-Kielce: 01.1940-06.1944 – adiutant komendanta Obw. Pińczów; 07.1944-01.1945 - adiutant d-cy 120 pp AK	ppor.	2/14/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
75	Bora	Tadeusz	„Arab”, „Sport”	6/3/1929	Stanisławów: 02.1944-07.1944 – 11 Karpacka DP AK, I Bat. „Katusz”	strzelec	12/12/1991	Kresowych Zohnierzy
76	Boreysza	Izabela	„Anna”	11/3/1926	Warszawa: 07.1943-01.1945 – Plac. Szymanów; szpital polowy AK Milanówek	Łączniczka-sanitariuszka	6/25/1992	Kresowych Zohnierzy
77	Boreysza	Zbigniew	„Kot”	1/18/1923	Warszawa: 1940-10.1944 – Dywizjon „Jeleń”; Powstanie Warszawskie – Bat. „Miłosz” 2 komp., I pluton „Kulawego”; Bat. „Odwet”; Zgrup. „Sławborą”	kapral pchor.		Powstańców Warszawskich
78	Borowiec	Jerzy	„Jurek”	2/8/1926	Lublin: 05.1943-07.1944 – Obw. Puławy, Plac. Markusów; 07.1944-10.1945 – ROAK – WtN	b.d.	5/5/2009	Obszaru Centralnego i Zachodniego
79	Borowska	Jadwiga	„Jagoda”	2/10/1927	Wilno: 01.1943-07.1944 – Garnizon Miasta, dziełn. Antokol	sanitariuszka		Kresowych Zohnierzy
80	Borowski	Zbigniew	„Bill”	10/29/1928	Wilno: 03.1944-07.1944 – 23 Brasławska Bryg. „Ostroga”, OP „Ostoja”	strzelec	10/29/1991	Kresowych Zohnierzy
81	Borysowicz	Bogusław	„Bybek”	6/25/1931	Warszawa: 08-09.1944 – Powstanie Warszawskie - Zgrup. „Gozdawa”, Bat. „Łukasiński”	Łącznik	1989 (w Klubie od 1982)	Powstańców Warszawskich

82	Bratborski	Janusz	"Ryś"	5/29/1927	Warszawa (Podokręg Zach.): 15.08.1943-01.1945 - Obw. Skiermiewice "Sroka", Bat. "Fabryka", Komp. "Znicza"	strzelec	3/30/1990	Swinoujście
83	Brodnicki	Anastazy	"Stasiek"	2/25/1927	Wołyń: 04.1943-03.1944 - Obw. Luck, Samoobrona w Kopaczówce	strzelec	3/20/1993	Kresowych Żołnierzy
84	Bronowicki	Władysław	"Rok"	9/5/1923	Wołyń: 5.05.1943-27.12.1943 - samoobrona Stara Huta; 27 Wołyńska DP, OP "Bomby"	kanonier	1/30/1991	Walc
85	Bródka	Barbara	"Olcha"	7/29/1928	Radom-Kielce: 03.1943-01.1945 - Obw. Opatów; Plac. Opatów; 2 pp Legionów 2 DP	łączniczka	2/5/1990	Obszaru Centralnego i Zachodniego
86	Brukwicki	Jan	"Franek"	9/17/1923	Okręg Pomorze: 05.1943-01.1945 - Kom. Garnizonu Bydgoszcz. Służba Łączności	służba łączności	2/14/1991	Stargard
87	Brułiński	Kazimierz	"Dąb"	12/28/1925	Warszawa: 1941-1946 - Obw. Łomża, Plac. Jakać Dworna	łącznik	3/20/1990	Obszaru Centralnego i Zachodniego
88	Bryl	Józef	"Kolarz"	1/9/1926	Radom-Kielce: 03.1944-01.1945 - konspiracja, pluton "Babinicza", Kobiśle Wielkie, OP Grunwald; 74 pp komp. "Bnk"	strzelec	2/14/1991	Swinoujście
89	Brzeziński	Jan	"Grot"	5/3/1927	Wołyń: 06.1942-07.1944 - Obw. Kowel; 27 Wołyńska DP - 50 pp, I Bat. "Sokoła"	strzelec	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
90	Brzeziński	Jerzy	"Filot"	6/13/1927	Wilno: 04.1943-07.1944 - Kosp. Wilno, 3 Wileńska Bryg. "Szczerbca"; 12.1947-1953 - więzieni UB	strzelec	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
91	Brzost	Stefan	"Ryś", "Dziadek"	2/15/1927	Warszawa: 04.1940-07.1944 - Plac. Żeliszew "Ogródek II", Obw. Siedlce	strzelec,	2/14/1991	Gryfice
92	Buchacz	Michał	"Wierzba"	9/25/1922	Kraków: 12.1942-01.1945 - Obw. Tarnów, Plac. Radłów "Róża"	kolporter strzelec-łączniczka	1996?	Obszaru Centralnego i Zachodniego
93	Bujalska	Irena	"Ina", "Bazar"	11/10/1930	Warszawa: 10.1943-08.1944 - Szare Szeregi, Warszawa Śródmieście, Ochota; więzienie na Pawlaku; Powstanie Warszawskie - Oddz. "Janusza"	łączniczka	12.1997	Powstańców Warszawskich
94	Buraczewski	Apolinary	"Gruby", "Bajani"	12/1/1923	Białystok: 03.1942-07.1944 - Plac. Góra, 42 pp 2 komp.; 09.1945-04.1947 - WiN, Bat. "Koncerza"	kapral, łącznik	6/26/1991	Kresowych Żołnierzy
95	Burakowski	Tadeusz	"Wojtecki", "Zdzisław"	12/19/1908	Łódź: 09.1939 - wojna obronna; 01.1941-09.1944 - Obw. Piotrków; 09.1944-04.1945 - obóz koncentracyjny Sachsenhausen, Buchenwald	adjuant inspektora	10/29/2001	Obszaru Centralnego i Zachodniego
96	Buryn	Ignacy	"Kmieć"	3/20/1914	Kraków: 11.1940-09.1944 - Plac. Tuczyn, Obw. Rzeszów Pld., plut. Straszyle	sierzant	12/12/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
97	Burzyński	Czesław	"Burza", "Łoś"	10/23/1918	Białystok: 12.1941-08.1944 - Plac. Holyńska-Łabno, OP "Żwirki"; 03.1947-04.1957 - lagry w ZSRR	kapral		Kresowych Żołnierzy / Obszaru Centralnego i Zachodniego

98	Byrka	Bogusław	"Bigos"	12/19/1927	Warszawa: 01.1944-08.1944 - Obw. Węgrów; OP "Poraj", 32 pp AK	strzelec	3/30/1993	Obszaru Centralnego i Zachodniego Kresowych
99	Capelik	Wacław	"Szary"	10/17/1928	Wilno: 11.1943-07.1944 – konspiracja; 4 Wileńska Bryg. AK "Narocz"	strzelec	2/14/1991	Zohierzy
100	Chaberski	Eugeniusz	"Piast", "Mściciel"	1/20/1921	Lublin: 06.1942-07.1944 – Plac. Zakępie, Obw. Łuków	strzelec	11/11/1992	Obszaru Centralnego i Zachodniego Gryfice
101	Chabowska	Teresa	"Kalinka"	7/25/1929	Radom-Kielce: 01.1944-01.1945 – Plac. Momina, Obw. Opatów	łączniczka - sanitariuszka	6/25/1992	
102	Chabros	Marian	"Jarosław"	4/5/1923	Lublin: 05.1943-07.1944 – Obw. Hrubiechów, Plut. Konsp. "Ostrowy" (Kedyw); OP "Wiktora"	strzelec	10/1/1992	Obszaru Centralnego i Zachodniego
103	Chańko	Antoni	"Antonowicz"	4/4/1924	Nowogródek: 02.1943-07.1944 – Obw. Lida, I Bat. "Zycha" 77 pp Ziemi Lidzkiej	strzelec	2/10/1991	Kresowych Zohierzy
104	Chępiński	Jan	"Janusz"	9/4/1927	Warszawa: 05.1943-01.1945 – Obw. Skiermiewiec, I plut. "Franka" 9 pułku Wojskowego Korpusu Służby Bezpieczeństwa	strzelec	11/18/1993	Obszaru Centralnego i Zachodniego
105	Chłodziński	Michał	"Wilk", "Nimb"	11/14/1921	Warszawa: 01.1942-09.1944 – Obw. Mińsk Mazowiecki, Plac. Anielinek, Oddz. Jakubów	kapral pchor.	9/12/1990	Wąlcz
106	Chłopiecki	Tadeusz	"Niecziuja"	3/18/1925	Lwów: 1942-1944 – Armia Krajowa, Akcja "Burza" (brak bliższych danych); 07.1944-05.1945 – Wojsko Polskie (18 pp 6 DDP)	b.d.		Obszaru Centralnego i Zachodniego
107	Chłopiński	Włodzimierz	"Kamień"	2/3/1927	Kraków (Podokręg Rzeszów): 08.1942-01.1945 – Obw. Jarosław, Plac. Pawłosiów, Oddz. Dywers. "Nietoperza"	szeregowy	3/6/1991	Wąlcz
108	Chmielewska	Maria	"Marysia"	10/13/1925	Warszawa: Obw. Śródmieście Południe, Bat. "Mitosz", komp. "Ziuk"	łączniczka	10/20/1997	Powstańców Warszawskich
109	Chmielewski	Kazimierz	"Gryf"	6/18/1927	Warszawa: 1942-10.1944 – Szare Szeregi, Hufiec "Łoza" (Łowicz) – komendant "Zawiszy" i "Bojowych Szkół"; Powstanie Warszawskie – Bat. "Golski" (?)	strzelec, komendant		Powstańców Warszawskich
110	Chmielewski	Kazimierz	"Adam", "Broniek"	7/13/1912	Warszawa: 03.1942-06.1944 – Związek Odwetu; Kedyw KG AK, Oddz. Dywers. "Motor 30" – Oddz. Specjalny "Sek" "Pola"	radiotelegrafista	03.1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
111	Chodorowski	Sławomir	"Iga"	8/12/1927	Białystok: 10.1943-08.1944 – OP "Zapaty", Zgrup. OP "Konara"	strzelec	3/30/1993	Kresowych Zohierzy
112	Chomicz	Marian	"Kotwica"	7/22/1926	Wilno: 03.1944-07.1944 – 12 Oszmiańska Bryg. "Cerbera"; 08.1944-10.1944 – internowany w ZSRR	ułan		Kresowych Zohierzy
113	Chomiczewska-Mazaraki	Aleksandra	"Ola"	5/6/1930	Wilno: 09.1942-07.1944 – Szare Szeregi, zastęp "Jaskółki"	b.d.	2/14/1991	Kresowych Zohierzy

114	Chmiał	Leokadia	"Zięba"	9/8/1926	Nowogródek: 01.1943-07.1944 - Plac. Koleszyszczy; 77 pp AK IV Bat. "Ragnera"	11/11/1992	Łączniczka-sanitariuszka	Kresowych Zohierzy
115	Chruścicki	Józef	"Brzoza"	2/27/1925	Lwów: 02.1943-07.1944 - Plac. Stanisławowska, Op. "Popieła", 19 pp Lwów-Północ	10/29/1991	strzelec	Kresowych Zohierzy
116	Chrzastowski	Kazimierz	"Zadora"	4/13/1922	Łódź: 01.1942-01.1945 - Insp. Piotrków, Kedyw, Oddz. Dywersyjny "Maja" "Bończy"; 2 komp. 25 pp AK	2/14/1992	plutonowy pchor.	Obszaru Centralnego i Zachodniego
117	Chudycki	Zdzisław	"Sęp"	3/23/1930	Radom-Kielce: 06.1943-01.1945 - Podobw. Jędrzejów, Op "Drogi"	1/13/1993	strzelec	Obszaru Centralnego i Zachodniego
118	Chyliński	Henryk	"Skok"	3/9/1924	Białystok: 11.1941-01.1945 - Plac. Belda, Obw. Szczuczyn	2/14/1991	strzelec	Kresowych Zohierzy
119	Cieślukiewicz	Bolesław	"Dąbek"	8/12/1923	Nowogródek: 19.08.1942-07.1944 - Plac. Wasiliszki, Obw. Szczuczyn; 77 pp AK II Bat. "Krysi"	12/20/1991	st. strzelec	Kresowych Zohierzy
120	Ciołkowski	Adam Jerzy	"Szczara"	11/9/1912	Białystok: 10.1941-01.1945 - Konspiracja Kolno, OP Bat. "Szareckiego"	7/4/1991	sierżant	Obszaru Centralnego i Zachodniego
121	Cykałowicz	Zbigniew	"Lawina"	9/10/1926	Wilno: 10.1942-07.1944 - 3 Wileńska Bryg. AK "Szczerba", Komp. "Joego"	1993?	szeregowy	Kresowych Zohierzy
122	Cykałowicz	Zofia	"Jagódka"	4/22/1932	Warszawa: 02.1943-07.1944 - Szare Szeregi, 77 druz. "Młody Las" Mokotów; 08-09.1944 - Powstanie Warszawskie - Obw. Śródmieście, Podobw. "Sławobor"		sanitariuszka	Kresowych Zohierzy
123	Cytrycki	Kazimierz	"Kazik"	4/16/1927	Wołyń: 04.1943-03.1944 - Insp. Łuck, samoobrona Kopaczówka	2/25/1990	szeregowy	Kresowych Zohierzy
124	Czapkiewicz	Adam	"Śmiały"	4/26/1925	Kraków: 12.1942-02.1945 - Kom. Obw. Kraków-Miasto, IV Odc. I Komp	2/19/1993	sierżant	Obszaru Centralnego i Zachodniego
125	Czech	Anna	"Ania"	1/14/1910	Lublin: 03.1943-07.1944 - Obw. Parczew, plut. "Witka" w Dębowej Kłodzie	1/18/1995	Łączniczka-sanitariuszka	Obszaru Centralnego i Zachodniego
126	Czepul	Jadwiga	"Marta"	6/26/1913	Wilno: 10.1941-07.1944 - V Oddz. "Wachlarza", Obw. Brasław		b.d.	Stargard
127	Czeraniakowski	Mieczysław	"Sęp"	12/7/1905	Warszawa: Powstanie Warszawskie - Bat. "Iwo"; Bat. "Miłosz", 3 kompania		st. wachmistrz	Powstańców Warszawskich
128	Czerw	Feliks	"Wyrwidąb"	2/6/1926	Wołyń: 08.1943-04.1944 - samoobrona "Wielgi"; 27 Wołyńska DP AK, Zgrup. "Osnowa"	10/11/1996	szeregowy	Gryficc
129	Czerwiński	Bohdan	"Muchomor"	8/1/1923	Lublin: 03.1940-07.1944 - ZWZ-AK, Akcja "Burza"	12/8/1992	szeregowy	Obszaru Centralnego i Zachodniego
130	Czyżczyn	Lucjan	"Gatka"	9/2/1917	Wilno: 11.1943-07.1944 - 12 Oszmiańska Bryg. "Cerbera"; 08.1944-01.1946 - internowany w ZSRR	2/14/1991	strzelec	Stargard

131	Czyżewski	Jerzy Stefan	"Zich"	12/14/1923	Wołyń: 10.1942-01.1944 - Samoobrona Ostróg, Komp. "Jerzego"	strzelec	12/20/1991	Kresowych Żołnierzy
132	Czyżyński	Jan	"Trawka"	9/16/1926	Warszawa: 01.1943-07.1944 - konspiracja; 08.1944-10.1944 - Powstanie Warszawskie - Baon "Zaremba-Piorun"; 10.1944-04.1945 - obóz jeniecki	szeregowy	2/14/1991	Swinoujście
133	Ćwikliński	Tadeusz	"Topór", "Sęp"	8/10/1910	Stanisławów: 12.1939-01.1945 - Obw. Horodenska (z-ca komendanta, oficer informacyjny, komendant miasta); 01.1945-01.1946 - więzienie w ZSRR	z-ca komendanta, ogniomistrz	2/12/1995	Kresowych Żołnierzy
134	Dacewicz	Bronisław	"Taran"	5/10/1921	Wilno: 03.1944-07.1944 - 1 Wileńska Bryg. "Juranda", plut. sztumowy "Koraba"; 02.1945-11.1945 - łagier w ZSRR	szeregowy	11.1998	Kresowych Żołnierzy
135	Dagil	Władysław	"Plankton"	1/1/1927	Nowogródek: 06.1942-07.1944 - Plac. Iwie; 1 Komp. VI Bat. "Pala" 77 pp; 08.1944-01.1946 - internowany w ZSRR (Kaługa)	b.d.	12/20/1991	Kresowych Żołnierzy
136	Dalecki	Czesław	"Siekacz"	12/29/1929	Wilno: 04.1944-07.1944 - Plac. Słobódka, 4 Wileńska Bryg. "Narocz"; 04.1952-11.1955 - więzień polit. PRL	szeregowy	1/16/1997	Wąlcz
137	Danisz	Hieronim Zbigniew	"Dorota", "Maciek"	9/30/1929	01.1943-07.1944 - Szare Szeregi - Zawisza, lotnic Śródmieście; 10.1945-01.1946 - Pomorski Bat. ROAK (Stargard); 02.1946-03.1947 - więzień polityczny PRL	łęcznik	12/6/1998	Stargard
138	Dąbrowiecki	Eugeniusz	"Markowski"	7/13/1906	Lwów: 09.1941-07.1944 - d-ca grupy przetrzutowej Ławoczne-Skole-Stryi; wywiad kolejowy Okr. Lwów	d-ca grupy	10/4/1991	Kresowych Żołnierzy
139	Dąbrowska	Maria	"Kalina"	3/3/1920	Wołyń: 03.1943-04.1944 - Obw. Łuck, Plac. Antonówka	łączniczka-sanitariuszka	1994?	Kresowych Żołnierzy
140	Dąbrowska	Wanda	"Alina", "Jadwiga"	6/1/1925	Wilno: 06.1942-07.1944 - Kom. Podokręgu E (Kowno)	łączniczka	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
141	Debacki	Władysław	"Szporko"	3/3/1910	Nowogródek: 03.1943-07.1944 - Obw. Lida, 77 pp, Komp. Saperów "Sybiraka", Bat. "Sztremera"	kapral	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
142	Deniusz	Teresa	"Tenia"	4/7/1926	Białystok: 02.1940-11.1944 - Obw. Grodno Lewy Niemen, Plac. Gibulicze	łączniczka	9/10/2003	Wąlcz
143	Deoniziak	Teodor	"Eimka"	1/6/1927	Wołyń: 08.1943-07.1944 - 27 Wołyńska DP AK, Op "Luna"	b.d.		Kresowych Żołnierzy
144	Derewońko	Kazimierz	"Szary"	1/1/1925	Białystok: 04.1943-12.1944 - Plac. Drohiczyn Obw. Biełsk Podlaski	łęcznik, wywiadowca	4/16/1997	Stargard
145	Derkacz	Franciszek	"Sikora"	1/22/1922	Nowogródek: 03.1943-07.1944 - Plac. Wersoczk, 77 pp V Bat. "Sztremera"	strzelec	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy



146	Derkacz	Wacław	"Hajduk"	4/5/1920	Nowogródek: 03.1943-07.1944 - 77 pp Bat. I "Krysi"; IV Bat. "Ragnera"; łagry w ZSRR	strzelec	3/30/1993	Kresowych Żołnierzy
147	Dębowski	Władysław	"Hcl"	5/12/1913	Nowogródek: 01.1941-07.1944 - Plac. Białohruda, Bat. "Krysi" 77 pp AK; 07.1944-12.1955 - łagry w ZSRR	strzelec	11/15/1990	Kresowych Żołnierzy
148	Długiewicz	Anna	"Baśka", "Adaś"	6/1/1925	Radom-Kielce: 04.1942-07.1943 - Plac. Wiecha, Wąchock; 08.1943-01.1945 - Zgrup. "Nurta" - "Robota"	łączniczka	7/4/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
149	Dmochowski	Zenon	"Mest"	4/7/1927	Warszawa: Obw. Żoliborz - 250 plut. I komp. Zgrup. "Żubr"	kapral	w Klubie od 1983	Powstańców War- szawskich
150	Dobosz	Zdzisław	"Morus", "Maryś"	9/6/1925	Radom-Kielce: 12.1940-01.1945 - Kom. Wywiadu - d-ca: OP "Ponurego"	d-ca kom. wywiadu	11/11/1992	Obszaru Centralnego i Zachodniego
151	Dobrowolska	Regina	"Sekunda"	8/13/1923	Radom-Kielce: 07.1942-01.1945 - Obw. Włoszowa, Plac. Chrzastów, OP "Powoja"	łączniczka komandanta	5/24/1996	Obszaru Centralnego i Zachodniego
152	Dolgowski	Franciszek	"Kulawiec"	6/3/1921	Nowogródek: 02.1944-07.1944 - IV Bat. "Ragnera", 77 pp; 06.1946-04.1956 - deportowany do ZSRR	strzelec	7/4/1991	Kresowych Żołnierzy
153	Domaradzka	Józefa	"Libusza"	1/1/1917	Kraków (Podokr. Rzeszów): 12.1940-01.1945 - Obw. Krosno, Plac. "Klon" Libusza	łączniczka	1/13/1993	Obszaru Centralnego i Zachodniego
154	Dorożyński	Zygmunt	"Zygmunt", "Zgrzyt"	5/13/1925	Warszawa: 1.02.1942-10.10.1944 - Rejon IV "Fronczyn" (Otwock) Obw. VII Obroza (Warszawa-powiat), 782 pluton	d-ca plutonu	2/14/1994	Obszaru Centralnego i Zachodniego
155	Dowgrałło	Zygmunt	"Marian"	9/24/1926	Wilno: 02.1944-08.1944 - 2 Wileńska Bryg. "Wiktor"	st. strzelec	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
156	Dowlasz	Grzegorz	"Ignacy Kowal"	11/10/1922	Wilno: "Wachlarz"; Wojsko Polskie (do 1946)	b.d.		Kresowych Żołnierzy
157	Dowlasz	Stanisław	"Stach", "Żuraw"	1/17/1921	Wilno: 06.1941-1944 - 3 Bryg. AK "Szczerbca", plut. "Wyspa"; 08.1944-10.1945 - łagier w ZSRR (Kaługa)	łącznik	7/15/1998	Kresowych Żołnierzy
158	Drela	Stanisław	"Pistolet"	8/8/1916	Lublin: 09.1939 - wojna obronna; 04.1943-01.1945 - sekcja sabotażowa, parowozownia Dęblin	plutonowy	12/30/1998	Stargard
159	Drewniak	Kasper	"Dalia"	6/13/1921	Tarnopol: 08.1941-08.1944 - Plac. Postołówka, I Odcinek "Wachlarz", Oddział Samoobrony "Gruszy"	strzelec	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
160	Drobik	Andrzej	"Jędrzek"	2/1/1924	Łódź: 07.1944-11.1944 - OP "Henryka", 3 komp. 25 pp AK Ziemi Piotrkowsko-Opoczyńskiej	strzelec	12/12/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego

161	Dubicki	Piotr	"Sokol"	6/1/1923	Wilno: 04.1943-07.1944 - Plac. Dziewieniszki, ochrona szpitala polowego; 08.1944-01.1946 - internowany w ZSRR (Kaluża)	strzelec	12/20/1991	Kresowych Zolnierzy
162	Duda	Waclaw	"Magik"	7/16/1925	Nowogródek: 03.1943-07.1944 - V Bat. "Sztramera" 77 pp AK, 3 komp. "Smialego"; 02.1945-03.1955 - lagier w ZSRR	szeregowy	11.1998	Kresowych Zolnierzy
163	Dudarewicz	Jan	"Bruzdo"	12/6/1926	Nowogródek: 01.1943-07.1944 - Plac. Iwie, 77 pp VI Batalion "Pala"	strzelec	2/14/1991	Gryfice
164	Dudek	Kazimierz	"Karęga"	5/13/1923	Wolyń: 10.1943-07.1944 - Obw. Kowel, pluton "Kondora"; 27 Wolyńska DP, 43 pp Bat. "Siwego"	strzelec	2/14/1991	Kresowych Zolnierzy
165	Dudek	Ludwik	"Lis"	1/14/1923	Kraków: 02.1943-07.1944 - Plac. Domaradz, Obw. Brzozów, plutt. "Topora"	szeregowy	6/25/1992	Kresowych Zolnierzy
166	Dudkiewicz	Genowefa	"Giena"	1/6/1924	Wolyń: 04.1943-02.1944 - Obw. Mlynów-Dubno, Samoobrona Pańska Dolina	sanitariuszka	10/29/1991	Kresowych Zolnierzy
167	Duman	Bronislaw	"Broniek"	8/20/1927	Kraków (Podokr. Rzeszów): 03.1943-06.1944 - Plac. Dębica; 07.1944-01.1945 - Zgrup. "Rygla", Komp. "Jasnego"; 5 Pułk Strzelców Konnych	strzelec	2/14/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
168	Dychtoń	Wanda	"Kalina"	4/26/1921	Warszawa: 10.1940-12.1942 - Polska Niepodległa; 12.1942-07.1944 - Obw. VII "Obroza" (Warszawa-powiat), I rejon, II baon, 7 komp.	łączniczka	1990	Świnoujście
169	Dyker	Tadeusz	"Poczowa"	4/25/1922	Kraków (Podokr. Rzeszów): 07.1940-09.1944 - Obw. Dębica "Deser"; plutt. dywers. "Ekspedyta"; 04.1943-07.1944 - plutt. dywers. "Kmita"; 07-09.1944 - II Zgrup. "Rygla"	strzelec	6/25/1992	Obszaru Centralnego i Zachodniego
170	Dziadkowiec	Leon	"Lew", "Lwiatko"	5/2/1926	Kraków: 05.1944-04.1945 - Insp. Nowy Sącz, IV Baon I pułku strzelców podhalańskich	strzelec	1/23/1990	Obszaru Centralnego i Zachodniego
171	Dzida	Jan	"Palka"	3/6/1925	Lublin: 10.1942-07.1944 - Obw. Hrubieszów, Bat. "Wiktor, komp. "Czarusia"	szeregowy	2/7/1992	Walcz
172	Dzierzawski	Janusz	"Róg", "Zab"	3/25/1929	Polesie: 03.1943-07.1944 - Plac. Litwinowo?; 07.1944-04.1947 - ROAK	strzelec	3/15/1990	Kresowych Zolnierzy
173	Dziewanowski	Zygmunt	"Jaremi"	7/5/1926	Kraków: 07.1944-09.1944 - Plac. Iwonicz, 6 Pułk Strzelców Podhalańskich	strzelec	7/4/1991	Kresowych Zolnierzy
174	Dziezyc	Antoni	"Jarzab"	11/19/1925	Nowogródek: 02.1944-07.1944 - 77 pp III Bat. UBK "Sablewskiego"	strzelec		Kresowych Zolnierzy
175	Dziezyc	Henryk	"Wróbel"	3/26/1928	Nowogródek: 03.1943-07.1944 - Plac. Szczuczyn, 77 pp AK VII Bat. "Ponurego"	strzelec	6/18/1991	Kresowych Zolnierzy
176	Dzikowski	Bronislaw	"Kielbik", "Andrzej"	4/4/1927	Lwów: 05.1943-07.1944 - Rejon IV Plac. Zubrza	łącznik	2/14/1991	Kresowych Zolnierzy

177	Dziśko (Dzisko)	Stanisław	„Długosz”	7/7/1924	Wilno: 03.1942-07.1944 – Plac. Filipowcz, 4 Wileńska Bryg. „Narocz”; 08.1944-10.1945 – internowany w ZSRR Warszawa: Powstanie Warszawskie - Obw. „Zywiciel”, Żoliborz, 226 plut. Zgrup. „Zimniarz”	strzelec	2/14/1991	Swinoujście
178	Dziurzyński	Bolesław	„Sławek”	6/1/1925	Warszawa: Powstanie Warszawskie - Obw. „Zywiciel”, Żoliborz, 226 plut. Zgrup. „Zimniarz”	strzelec	w Klubie od 1986 (?)	Powstańców Warszawskich
179	Eckert	Urszula	„Danka”	7/27/1908	Pomorze: 07.1942-01.1945 - Okręgowa Delegatura Rządu na Pomorze, Obw. Bydgoszcz	łączniczka	12/20/1991	Kresowych
180	Eckstein-Kamiński	Jerzy	„Granit”	3/19/1926	Warszawa: 08.1944-09.1944 - Powstanie Warszawskie - Bat. „Zaremba-Piorun”	st. strzelec	3/30/1993	Powstańców Warszawskich
181	Engelhardt	Bronisław			konspiracja - brak bliższych danych; lagier w ZSRR			Kresowych Żołnierzy
182	Fabiś	Kazimierz	„Kazik”	2/23/1920	Poznań: 09.1939 - kampania wrześniowa (obrona Lwowa); 1940-1945 - Szare Szeregi, hufiec Rawicz - Bojowe Szkoły	druzynowy	1/13/1992	Obszaru Centralnego i Zachodniego
183	Faleński	Seweryn	„Kurza Twarz”	5/10/1918	Wilno: 1943-1944 - Org. „Wachlarz” (?)		w Klubie od 1982	Kresowych Żołnierzy
184	Falkenberg	Zbigniew	„Jastrząb”, „Praszek”	10/29/1926	Białystok: 09.1942-07.1944 - Obw. Wołkowysk, Plac. Świsłocz, Oddz. „Pawłak”; 08.1944-05.1945 - Wojsko Polskie	zawiodowca- łącznik		Kresowych Żołnierzy
185	Falkiewicz	Waldysław	„Witek”	4/29/1923	Radom-Kielce: 06.1940-07.1944 - Plac. „Kraska”, Budy Niemieńskie, OP „Chormasa”; 72 pp AK	strzelec	2/19/1993	Obszaru Centralnego i Zachodniego
186	Fiedronek	Zygfryd	„Jurek”	10/15/1912	Wilno: 10.1943-07.1944 - Plac. Łuczaj, Obw. Postawy; 23 Brańska Bryg. „Ostrogi”; 06.1948-07.1956 - lagry w ZSRR	szeregowy	3/30/1993	Kresowych Żołnierzy
187	Fiedorowicz	Czesława	„Czeška”, „Szyszka”	5/3/1924	Wilno: 11.1939-05.1945 - ZHP; Kom. Okr. ZWZ-AK, druž. łączniczek „Ewy”; Kom. Okr. druž. kurierek „Śnieżki”; 06.1945-07.1954 - lagry w ZSRR	łączniczka	6/18/1991	Kresowych Żołnierzy
188	Figlus	Kazimierz	„Bem-Mad”	4/7/1905	Warszawa: 10.1944-01.1945 - Rembertów-Praga, oddz. „Śmialego”; 27 pp AK Częstochowa	szeregowy		Obszaru Centralnego i Zachodniego
189	Figórski	Józef	„Kos”, „Szymon”	4/18/1911	Wołyń: 08.1941-08.1944 - Eksp. KGj Wołyni-Wschód, Kom. Okręgu - komórka łączności; 27 Wołyńska DP AK, komp. łączności	ppor.	12/20/1991	Stargard
190	Filipowski	Witold	„Lampart”	12/17/1924	Lublin: 02.1944-07.1944 - OP „Zagon”, I Bat., Zgrup. „Żelwa”, 15 pp AK „Wilków”	st. strzelec	12/20/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
191	Folwarski	Hipolit	„Zbyszek”	8/15/1919	Warszawa: Powstanie Warszawskie - Oddz. Państwowego Korpusu Bezpieczeństwa „Barry”, nast. Dyw. Motorowy, grupa „Ryszarda”	plutonowy	w Klubie od 1986 (?)	Powstańców Warszawskich

192	Fortunka	Edward	„Wolny”	8/3/1914	Radom-Kielce: 09.1939 - wojna obronna; 08.1940-01.1945 - Plac. Szezekociny, plut. „Wilk”	st. sierżant	2/14/1991	Gryfice
193	Franecki	Edward	„Franeek”	10/11/1913	Warszawa: 08-10.1944 - Powstanie Warszawskie - Pułk „Baszta”, Bat. „Bałtyk” komp. B-3; 10.1944-04.1945 - niewola niemiecka Stalag XI A Altengrabow	plutonowy		Powstańców Warszawskich
194	Frańczak	Tadeusz	„Mars”	11/24/1921	Kraków (Pódkr. Rzeszów): 10.1941-1944 - Plac. Sielnica	szeregowy	01.1990	Obszaru Centralnego i Zachodniego
195	Frostowicz	Aleksander	„Kos”	7/27/1919	Wołyń: 07.1943-01.1944 - OP „Euna”, Plac. Kopaczówka; 02.1944-07.1944 - 27 Wołyńska DP AK, Bat. „Euna”	kapral	1/15/1991	Kresowych Żołnierzy
196	Frycz	Stanisław	„Marek”	11/8/1919	Radom-Kielce: 03.1940-01.1945 - I plut. I Dzieln. Radom (Stare Miasto); 72 pp. AK, OP „Ponturego”	szeregowy, d-ca drużyny	10/1/1992	Obszaru Centralnego i Zachodniego
197	Fryze	Jerzy	„Czarny”, „Kmicic”	1/1/1929	Lublin: 01.1944-08.1944 - Obw. Lublin Miasto, 2 komp. „Juranda”, OP „Zapory”; 09.1944-09.1945 - ROAK, Zgrup. „Zapory”	strzelec	7/4/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
198	Furmańczyk	Wacław	„Wacław”	4/14/1919	Radom-Kielce, Łódź: 02.1940-01.1945 - Kom. Obw. Częstochowa, Kom. Biura Legalizacji - referat przetrutów powietrznych; 1 plut. 3 komp. 25 pp. AK, OP „Henryka”	ppor.	10/1/1992	Obszaru Centralnego i Zachodniego
199	Gabryelski	Tadeusz	„Pałka”	7/28/1913	Warszawa: 02.1942-09.1944 - Powstanie Warszawskie - Grupa Bojowa „Krybar”, III Zgrup. „Konrad” - 2 komp.	ppor.		Powstańców Warszawskich
200	Gacich	Józef	„Wrzos”	10/20/1926	Białystok: 02.1943-01.1945 - Plac. Piasutno Żelazne, Obw. Kolno, plut. „Kuropatwy”	szeregowy	1/30/1998	Kresowych Żołnierzy
201	Gadomski	Stefan	„Sorek”	7/6/1927	Warszawa: 05.1942-07.1944 - V Obwód Obroza; 08.1944-09.1944 - Pułk Baszta Batalion „Ryś”; 10.1944-05.1945 - obóz jeniecki	strzelec	2/14/1991	Powstańców Warszawskich
202	Gadzala	Józef	„Chmura”	11/18/1922	Wołyń: 12.1941-07.1944 - Plac. Jagodzin, 27 Wołyńska DP AK, Bat. „Korda”	szeregowy	11/15/1990	Kresowych Żołnierzy
203	Gajda	Stanisław	„Arsen”	4/30/1915	Warszawa: 01.1943-01.1945 - Plac. Nadarzyn	strzelec	2/14/1992	Obszaru Centralnego i Zachodniego
204	Gajewski	Wiktor	„Jawor”	2/4/1922	Wilno: 04.1944-07.1944 - 3 Wileńska Bryg. „Szerbca”, Oddział Rozpoznawczy Kom. Okregu (ORKO) „Groma”	strzelec	10/4/1991	Swinoujście
205	Gajkowski	Wiktor	„Suchy”, „Tarzan”	11/21/1926	Kraków: 08.1943-01.1945 - II Batalion „Zelbet”	st. strzelec	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy

206	Galus	Józef	"Zygmunt"	3/4/1914	Radom-Kielce: 05.1944-01.1945 - OP "Marcina", I komp 77 pp	plutonowy	2/14/1992	Obszaru Centralnego i Zachodniego
207	Galuszko	Waldemar	"Sztan", "Waldek", "Wilk"	4/5/1928	Radom-Kielce: 10.1943-01.1945 - Rej. Włoszczowa	szeregowy	6/12/2006	Obszaru Centralnego i Zachodniego
208	Garbaczenek	Józef	"Wilk"	1/2/1926	Wilno: 05.1943-02.1944 - Oddział Organ.- Szkoleniowy "Powady"; 03.1944-07.1944 - 7 Wileńska Bryg. "Wilhelma"; 07.1944-01.1946 - lagry w ZSRR (Katuga Sieredniaki)	st. strzelec	1/15/1991	Kresowych Żołnierzy
209	Garduła	Jan	"Pantera"	3/22/1928	Kraków: 05.1942-12.1944 - Obw. Jamów, Plac. Zakliczyn	strzelec	2/14/1991	Świnoujście
210	Gaul	Czesław	"Lotnik"	5/20/1918	Wilno: 05.1942-07.1944 - Plac. Głębokki Ruczaj-Kobylnik, OP "Knicica"	strzelec, łącznik	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
211	Gawinek	Kazimierz	"Banacl", "Kurzawa"	10/25/1925	Kraków: 06.1942-01.1945 - II Baon "Zawiślaka", 116 pp "Winiarnia" (Olkusz)	st. sierżant	2/14/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
212	Gawroński	Marian	"Witold"	6/23/1924	Radom-Kielce: 01.1941-08.1944 - Obw. Sandomierz, Plac. Obrazów	kapral	10/4/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
213	Gąsecki	Janusz	"Janusz", "Tyka"	10/21/1928	Warszawa: 09.1943-09.1944 - Szare Szeregi - Bat. "Gustaw"; Powstanie Warszawskie - Pułk "Baszta", Kom. Placu	strzelec	3/30/1993	Powstańców Warszawskich
214	Gąstorowska	Maria	"Ruta"	2/26/1914	Wołyn: 09.1943-15.05.1944 - Obw. Włodzimierz Wołyński, 27 Wołyńska DP AK	łączniczka	2/24/1992	Wałcz
215	Gąsowski	Wacław	"Barry"	10/27/1923	Wilno: 02.1944-07.1944 - 3 Wileńska Bryg. AK	b.d.	12/19/1992	Kresowych Żołnierzy
216	Gębski	Henryk	"Wysocki"	1/3/1929	"Szczerbca", Szwadron Kawalerii Warszawa: Kedyw KG AK, Komp. "Pegaz"; Powstanie Warszawskie - Bat. "Parasol" 2. komp.	strzelec		Powstańców Warszawskich
217	Gibczyński	Władysław	"Giemza", "Płiny"	1/8/1912	Warszawa: 03.1940-07.1944 - Obw. Wa-wa Śródmieście, szkoła podchorążych (1942); 08-09.1944 - Powstanie Warszawskie - OP "Babinicz", Rej. IV Śródmieście	strzelec	4/25/1990	Powstańców Warszawskich
218	Gierczak	Tadeusz	"Moll"	4/5/1918	Lublin: 12.1939-07.1944 - Insp. Puławy; 15 pp AK "Wilków"	plutonowy	12/20/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
219	Giwił	Adolf	"Łachmyłka"	5/5/1921	Nowogródek: 04.1943-07.1944 - Obw. Szczuczyn-Lida, VII Bat. 77 pp AK "Ponurego"	b.d.	31.01.1990 (w Klubie od 1982)	Kresowych Żołnierzy
220	Gliźniewicz	Faustyn	"Jasny"	1/1/1924	Radom-Kielce: 04.1942-04.1944 - Plac. Jasteni; 04.1944-09.1944 - OP "Robotnik"	strzelec	2/14/1991	Gryfice
221	Głęb	Kazimierz	"Śmiech", "Biały"	2/5/1919	Radom-Kielce: 01.1942-01.1945 - Plac. BCh Opatów; Kom. Rej. BCh Obw. Opatów	ppor., łącznik	10/1/1992	Obszaru Centralnego i Zachodniego
222	Głowacki	Bartłomiej	"Bartek"	5/22/1922	Warszawa: 08.1944-10.1944 - Powstanie Warszawskie - Zgrup. "Róg", Bat. "Bończa"	strzelec -sanitariusz	3/30/1993	Powstańców Warszawskich

223	Głowinkowski	Stefan	„Alibaba”	9/2/1922	Warszawa: 04.1944-07.1944 – OP „Zemni”; 34 pp. I Bat plut. łączności „Żonkila” Lublin: 02.1944-08.1944 – Plac. Międzyrzecz Podlaski, OP „Millera”, 35 pp AK Kraków: 01.1944-12.1944 – Plac. Jasio Południe, Komp. „Hrycia”	starszy strzelec	7/2/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
224	Gnapiński	Ryszard Andrzej	„Albatros”	1/20/1928	Warszawa: 10.1942-09.1944 – Obw. Sanok, Plut. Nowosielce; d-ca szkoły podchorążych	strzelec	2/19/1993	Obszaru Centralnego i Zachodniego
225	Gniady	Edward	„Pantera”	10/5/1923	Warszawa: 01.1942-09.1944 – Pułk „Baszta”, Komp. K-1	strzelec	6/25/1922	Obszaru Centralnego i Zachodniego
226	Gniewosz	Antoni Edward	„Rawicz”	6/12/1922	Nowogródek: 07.1943-07.1944 – szpital polowy Bielica, 77 pp	kapral pchor.	2/14/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
227	Gniewosz	Jan	„Osa”	12/19/1923	Białystok: 07.1941-01.1945 – Obw. Wysokie Mazowieckie, 76 pp III Bat. IV komp.; 02.1945-08.1946 – Org. „Nic”, Delegatura Sił Zbrojnych, WiN	strzelec	3/30/1993	Powstańców Warszawskich
228	Gogol	Melania	„Mela”	2/28/1915	Wołyńska DP AK, z-ca d-cy OP „Ostróg”	sanitariuszka	2/14/1991	Kresowych
229	Golaszewski	Jan	„Zagłoba”	7/14/1923	Wołyń: 09.1939 – wojna obronna; 12.1943-08.1944 – Insp. Równe, Plac. Ostróg; 27 Wołyńska DP AK, z-ca d-cy OP „Ostróg”	strzelec	02.1990	Żołnierzy
230	Gonczaruk	Anatol	„Uczeń”	1/30/1920	Wołyń: 1942-1944 – Insp. Równe; 27 Wołyńska DP AK	zastępca d-cy oddziału		Kresowych
231	Gonczaruk	Władysława	„Wacka”			łączniczka		Żołnierzy
232	Gorczyca	Władysław	„Włodek”	4/18/1930	Kraków: 07.1944-01.1945 – Rej. Żywiec-Sucha Beskidzka-Zwardoń, OP „Bojowica” ppor. „Jawora”	strzelec	2/14/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
233	Gosiewski	Alfons	„Alek”	1/24/1925	Białystok: 03.1943-07.1944 – Plac. Ruda, 9 pułk strzelców konnych (Gratowo)	szeregowy, łącznik	1994	Kresowych
234	Gościcki	Sławomir	„Juhas”	12/20/1920	Lublin: 02.1944-07.1944 – Obw. Radzyń Podlaski, 35 pp AK	szeregowy	1990	Żołnierzy
235	Górecka-Burak	Helena	„Lena”	3/27/1922	Pomorze: 02.1940-03.1945 – Szare Szeregi, Gdynia	b.d.	11/11/1992	Obszaru Centralnego i Zachodniego
236	Górecki	Franciszek	„Skowronek”	5/26/1918	Lublin: 07.1944-08.1944 – Obw. Puławy, Plac. Ryki, OP „Orlika”; 11.1944-12.1944 – więzień UB; 01.1945-09/1945 – łagier w ZSRR (Stalinogorsk)	strzelec	3/25/1991	Walczy
237	Górka-Niwiński	Stanisław	„Delfin”	11/6/1914	Radom-Kielce: 10.1939-11.1942 – d-ca kompanii Radom; 12.1942-07.1944 – szefostwo Ref. Org. Kom. Obw. Radom; 08.1944-01.1945 – adiutant dowódcy 72 pp AK	porucznik	2/14/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego



238	Górnicki	Jerzy	„Wojciech”	9/9/1920	Radom-Kielce: 01.1942-08.1943 – Biuro Informacji i Propagandy, Kom. Obwodu Radom; 72 pp AK	strzelec	2/14/1991	Stargard
239	Górnicki	Kazimierz Jan	„Garbaty”	3/6/1926	Radom-Kielce: 11.1943-01.1945 – Plac. Wolanów-Miniszek; 72 pp. AK	st. strzelec	8/1/1991	Świnoujście
240	Górska	Halina Mieczysława	„Halka”	1/1/1927	Wilno: 09.1941-07.1944 – Szare Szeregi	łączniczka	12/20/1991	Wałcz, nast. Kresowych
241	Górski	Jan	„Dobrowol- ski”	1/6/1923	Nowogródek: 03.1944 – IV Bat. „Ragnera” 77 pp; OP „Wiatra”; lagry w ZSRR	strzelec	3/30/1993	Kresowych
242	Grabiańska	Albina	„Róża”	11/11/1910	Wołyn: 09.1943-05.1944 – Obw. Łuck, 27 Wołyńska DP AK	łącznik	6/13/1994	Zohierzy
243	Grabiański	Antoni	„Krzak”	2/14/1907	Wołyn: 06.1942-07.1943 – Obw. Horochów, Plac. Samoobrony Tuliczów-Granatów; 08.1943-02.1944 – Obw. Łuck	d-ca drużyny	6/7/1990	Wałcz
244	Grabis	Jan	„Jastrząb”	b.d.	Nowogródek: 77 pp AK Bat. „Krysi”; OP „Puszcza”	b.d.		Kresowych
245	Grabowski	Eugeniusz	„Jastrząb”	4/9/1928	Zamość: 06.1943-05.1944 – Plac. Kawęczyn; 06.1944-07.1944 – OP 9 pp Legionów AK Ziemi Zamojskiej	strzelec	2/14/1991	Zohierzy
246	Grabowski	Józef	„Jastrząb”	9/18/1926	Lublin: 06.1942-04.1944 – Obw. Chelmi- Włodawa, Plac. Wytoczno; 27 Wołyńska DP AK, OP „Jastrzębia”	łącznik	4/16/1999	Świnoujście
247	Gradek	Teresa	„Trasa”	11/17/1929	Białystok: 03.1933-01.1945 – Obw. Grodno, Plac. Kaplica Mała, 5 Wileńska Bryg. AK „Łupaszki”	łączniczka	3/25/1991	Wałcz
248	Grażka	Zygmunt	„Podkowa”	1/13/1911	Warszawa: 12.1941-07.1944 – Komp. „Narew”; 08.1944-09.1944 – Powstanie Warszawskie, Zgrup. „Kryśka”, 2 plut. I komp. Bat. „Tur”	plutonowy	14.02.1991 (w Klubie od 1982)	Powstańców War- szawskich
249	Gromnyko	Jerzy	„Georges”, „Zorż”	2/5/1920	Wilno: 1942-07.1944 – Dzielni. Zarzecz; 09.1943 – 3 Wileńska Bryg. „Szerbca”; 12.1943 – OP „Bysskawca”, 6 Wileńska Bryg. „Konara”; 07.1944 – internowany w ZSRR	kapral pchor.	2/19/1993	Kresowych
250	Gronkowski	Stanisław	„Czyżyk”	5/12/1925	Wołyn: 07.1943-12.1944 – Samoobrona Plac. Chabutowa; 27 Wołyńska DP; 23 pp III Bat. „Lecha”	szeregowy	12/20/1991	Kresowych
251	Grudzińska	Janina	„Czajka”	6/16/1907	Warszawa: 08.1942-08.1944 – WSK, Plac. Domanica, Obw. Siedlce	łączniczka	2/14/1991	Obszaru Centralne- go i Zachodniego
252	Gryncwicz	Władysław	„Grajewski Michał”	2/17/1925	Wilno: 10.1943-08.1944 – 4 Wileńska Bryg. AK „Narocz”, 36 Bryg. „Zejmiana”	łącznik, strzelec	5/22/1992	Wałcz

253	Gula	Antoni	„Drakc”	5/11/1921	Radom-Kielce: 01.1942-01.1945 - Plac. Opatów	strzelec	2/14/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
254	Halejcio	Paweł	„Śliwka”	1/22/1923	Lwów: 10.1942-07.1944 – Plac. Pruchnik, Obw. Jarosław, OP „Żbika”	strzelec	7/4/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
255	Hancewicz	Marian	„Zyraf”	1/1/1926	Nowogródek: 09.1942-07.1944 - Plac. Paszkiewiczze, Obw. Lida; 77 pp AK, II Bat. „Krysi”; 07.1944-01.1946 - internowany w ZSRR (Kaługa)	szeregowy	11/11/1992	Stargard
256	Harasimowicz	Antoni	„Wicher”	8/10/1929	Wilno: 03.1942-06.1944 - Szare Szeregi Wilno - „Czarna Trzynastka”; łącznik przy dowództwie Okręgu	łącznik		Wałcz
257	Harasimowicz	Konstanty	„Jastrząb”	8/18/1922	Nowogródek: 03.1943-07.1944 – Plac. Nieciecz, 77 pp IV Bat. „Ragnera”; łagier w ZSRR	szeregowy	10/29/1991	Kresowych
258	Harasymczuk	Stanisława	„Ostoja”	8/1/1920	Lwów: ?	b.d.	8/1/1998	Zolnierzy Gryficc
259	Harmoza	Antoni	„Hajduk”	2/8/1920	Nowogródek: 06.1943-12.1943 - OP „Lewanta”, Zgrup. Stołpeckie	strzelec	12/20/1991	Kresowych
260	Hedzielski	Henryk	„Rys”	1/8/1928	Poznań: 12.1946-04.1947 - org. niepodległościowa, Środa Wlkp.	drużynowy	9/1/1999	Obszaru Centralnego i Zachodniego
261	Hodun	Henryk	„Krótki”	12/12/1921	Warszawa: 04.1941-01.1944 - Obw. Biała Podlaska, 34 pp AK „Zenonia”	łącznik	10/12/1996	Kresowych
262	Hoffman	Longin	„Nurek”, „Sawa”	10/12/1923	Radom-Kielce: 03.1944-01.1945 - Obw. Włoszczowa, 74 pp AK „Chrobry”, Bat. „Las”	kapral	6/25/1992	Obszaru Centralnego i Zachodniego
263	Holub	Czesław	„Huczny”, „Żbik”	4/2/1929	Polesie: 08.1941 - „Szaniec”; 03.1942-08.1944 - „Wachlarz” III Odc.; Leśna Szkoła Podchorążych „Młodzik”; OP „Watra I” i „Watra II”, Kcdyiw; 30 Dywizja Piechoty AK; 08.1945-12.1946 - ROAK, WiNi; 12.1946-12.1956 - wzięcie	sierżant pchor.	12/3/1996	Stargard
264	Homeniuk	Jadwiga	„Danusia”	4/15/1921	Warszawa: 05.1941-07.1944 - Plac. Emilianówka, Obw. Siedlce	łączniczka - sanitariuszka	11/11/1992	Obszaru Centralnego i Zachodniego
265	Hondra	Jan	„Kujawiak”	4/18/1923	Lublin: 05.1942-07.1944 - Plac. Połodzie „Akacja”, OP „Zyłosława”	strzelec		Stargard
266	Horbowski	Marian	„Kot”	9/2/1911	Wołyn, Lublin: 02.1940-01.1945 - 27 Wołyńska DP AK; 9 pp Ziemi Zamojskiej: 01.1945-02.1947 - WiN	strzelec	6/11/1990	Wałcz
267	Hryhorowicz	Bernard	„Wiarus”	8/21/1926	Nowogródek: 09.1943-07.1944 - Obw. Lida, Plac. Gieranony; 77 pp VI Bat. „Pala”; BIP	strzelec	9/29/1995	Swinoujście
268	Hrywniak	Edmund	„Sep”	9/6/1927	okręgu wileńsko-nowogródzkiego Lwów, nast. Podokr. Rzeszów: 04.1944-05.1945 - 14 Pułk Ułanów Jazłowieckich AK; Zgrup. „Warta”	łącznik	10/15/1990	Wałcz

269	Hurczyn	Michał	"Walczyk"	11/18/1915	Nowogródek: 01.1944-07.1944 - 77 pp AK, III Bat. "Krysi"; 12.1944-12.1945 - łągi w ZSRR.	szeregowy	3/30/1993	Kresowych Żołnierzy
270	Huza	Andrzej	"Zwiad"	2/9/1925	Kraków: 05.1941-01.1945 - Rej. Gorce-Łącko, plut. ochrony sztabu	szeregowy	12/14/1998	Obszaru Centralnego i Zachodniego
271	Ihnatowicz	Maria	"Rysia"	4/4/1905	Wilno: 07.1943-08.1944 - 7 Wileńska Bryg. AK "Wilhelma"	łączniczka	1994	Kresowych Żołnierzy
272	Imiałek	Irena	"Bożena"	7/25/1918	Wołyń-Lublin: 01.1944-07.1944 - 27 Wołyńska DP - 43 pp II Bat. "Siwego", szpital Dywizji	łączniczka - sanitariuszka	14.02.1991 (w Klubie od 1982)	Kresowych Żołnierzy
273	Iwanowski	Wiktor	"Szpak"	4/16/1925	Wilno: 15.08.1943-07.1944 - Plac. Zatroczce, 7 Wileńska Bryg. "Wilhelma"; 07.1944-09.1945 - łągi w ZSRR	szeregowy	7/4/1991	Kresowych Żołnierzy
274	Jabłońska	Halina	"Jagoda"	11/9/1927	Lublin: 04.1943-07.1944 - Obw. Biłgoraj, Plac. Goraj; szpital polowy Frampol	łączniczka, sanitariuszka	6/25/1992	Obszaru Centralnego i Zachodniego
275	Jackowska	Jadwiga	"Jadwiga"	3/7/1915	Lwów: 12.1942-07.1944 - Kom. Rej. IV Winniki-Lwów	łączniczka	1/15/1991	Kresowych Żołnierzy
276	Jagodźki	Stefan	"Wicher"	10/1/1930	Warszawa: 06.1944-01.1945 - Szare Szeregi - chorągiew "Puszcza", hufiec "Wilkołak", Obw. Skierniewice	szeregowy	4/5/1994	Obszaru Centralnego i Zachodniego
277	Jakóbiec	Jan	"Juliusz", "Gozdawa"	6/19/1923	Radom-Kielce: 01.1940-01.1945 - 72 pp AK, OP "Rozłogi"; 01-06.1945 - ROAK	strzelec	5/31/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
278	Jakubski	Eugeniusz	"Wiktor"	1/18/1925	Warszawa: 12.1941-07.1944 - VIII Rejon Obw. Siedlec, 22 pp AK	strzelec	2/14/1991	Swinoujście
279	Jakusik	Józef	"Wisła"	5/12/1917	Nowogródek: 01.1943-01.1945 - Plac. Szczuczyn, 77 pp VII Bat. „Donurego”, samoobrona; 01.1945-08.1956 - wieżenie i łągi w ZSRR	b.d.	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
280	Janasz	Marian	"Czarny"	6/22/1924	Radom-Kielce: 04.1943-01.1945 - Obw. Radom, Puszcza Kozienicka, plut. "Longina", Oddz. "Brzozy"	szeregowy		Obszaru Centralnego i Zachodniego
281	Jancewicz	Wacław	"Olszyna"	9/20/1919	Nowogródek: 04.1943-07.1944 - 77 pp AK IV Bat. "Ragnera"; 10.1946-04.1956 - zesłanie do ZSRR	szeregowy	1990	Kresowych Żołnierzy
282	Janicki	Jerzy	"Rak"	8/28/1928	Łódź: 08.1944-01.1945 - Obw. Piotrków Trybunalski, grupa dywers. "Maczka"	strzelec	12/15/1990	Kresowych Żołnierzy
283	Jankowski	Władysław	"Ster"	4/20/1920	Wilno: 03.1944-07.1944 - 13 Wileńska Bryg. "Nietoperza"	strzelec	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
284	Janowicz	Michał	"Michał", "Jasmin"	1/4/1924	Wilno: 06.1943-05.1944 - konsp. Wilno; 06.1944-07.1944 - 5 Wileńska Bryg. "Eupaszki"	strzelec	2/14/1991	Swinoujście
285	Janowicz	Wacław	"Sęk"	7/15/1925	Wilno: 03.1942-03.1945 - 24 Bryg. AK "Dryświaty"	szeregowy		Kresowych Żołnierzy

286	Janowski	Tytus	"Groźny"	7/27/1925	Radom-Kielce: 04.1942-11.1944 - Plac. Tarłów, Op "Szarego", komp. "Wilk"	strzelec	1/9/1995	Obszaru Centralnego i Zachodniego Gryfiec
287	Jarocki	Józef	"Ryś"	7/26/1925	Nowogródek: 11.1943-07.1944 - Plac. Joducie; 77 pp VI Bat. "Pala"	strzelec	2/14/1991	Gryfiec
288	Jarosiński	Józef	"Skoczek"	3/3/1932	Warszawa: Powstanie Warszawskie - Grupa "Północ" - Odc. "Kuba" - "Sosna", Bat. "Chrobry I", 2 komp. 174 pluton	łącznik		Powstańców Warszawskich
289	Jarosławów	Piotr	"Lis"	2/6/1927	Wilno: 04.1943-07.1944 - Plac. Mejszagola, 2 Wileńska Bryg. "Wiktor"	strzelec	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy Gryfiec
290	Jaros	Jan	"Sokół"	2/24/1912	Białystok: 09.1939 - wojna obronna; 01.1943-07.1944 - Plac. Rogoźnica, Obw. Wołkowyś	plutonowy	2/14/1991	Gryfiec
291	Jasiewicz	Antoni	"Grzmot"	1/25/1925	Wilno: 09.1943-07.1944 - Plac. Niemceżyń; 6 Wileńska Bryg. "Konara", OP "Błyskawica"	b.d.		Stargard
292	Jasiński	Mieczysław			brak bliższych danych			Powstańców Warszawskich
293	Jaskulski	Bogdan	"Konrad"	3/6/1927	Radom-Kielce: 09.1942-05.1944 - Szare Szeregi Czestochowa, drużynowy Bojowych Szkół i Grup Szturmowych; 05.1944-04.1945 - obozy koncentracyjne	plutonowy	1/30/1990	Obszaru Centralnego i Zachodniego
294	Jastrzębski	Józef	"Jastrząb"	8/24/1927	Warszawa (Wschód): Obw. Siedlce, Plac. Zbuczyn, Łącznowola	łącznik		Kresowych Żołnierzy
295	Jaszczuk	Stanisław	"Jaskółka"	5/6/1921	Radom-Kielce: 12.1940-01.1945 - Plac. Jędrzejów; Jędrzejowski pp AK	strzelec	2/14/1991	Stargard
296	Jekiel	Zbigniew	"Zuchowaty"	5/19/1923	Kraków: 05.1940-01.1945 - Plac. "Pstrąg" Niepołomice; OP „Wiking” d-ca „King”	st. strzelec	12/20/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
297	Jeleński-Janilewski	Józef	"Lipa"	6/20/1921	Wilno: 01.06.1944-07.1944 - Kom. Okr., plut. ochrony; 08.1944-01.1946 - internowany w ZSRR	strzelec	12/20/1991	Kresowych Żołnierzy
298	Jędraszek	Tadeusz	"Twardy"	3/22/1923	Kraków: 07.1942-01.1945 - Plac. "Zofia", Obw. Żabno, plut. "Zatora"	strzelec	7/2/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
299	Jędrulak	Mieczysław	"Jastrząb"	11/20/1924	Lublin: 05.1941-12.1942 - Zgrup. "Grobowicz" ppor. "Czarnego; 01.1943-07.1944 - Zgrup. Hrubieszów "Gruski"	strzelec	5/5/1992	Stargard
300	Jędrzejewski	Kazimierz	"Zemsta"	12/30/1918	Radom-Kielce: 10.1940-01.1945 - Plac. Zachcin, Plac. Biskupice, Podobwód Opatów	sierżant	2/14/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
301	Juniewicz	Jerzy	"Scypion"	9/21/1922	Wilno: 10.1942-07.1944 - Plac. Podbrzezie; 2 Wileńska Bryg. "Wiktor"	strzelec	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
302	Jurciewicz	Kazimierz	"Kubaś"	1/17/1926	Wilno: 09.1942-07.1944 - Wilno Dziełn. "B"; Op "Słowianina", I Bat. Garnizonu Wilno	strzelec	10/29/1991	Kresowych Żołnierzy

303	Jurgiel	Jan	"Szpak"	3/25/1923	Nowogródek: 03.1944-07.1944 - 77 pp VI Bat. "Ragnera"; 07.1944-01.1946 - łagry w ZSRR (Kaluga, Sieredniaki)	strzelec	6/25/1992	Kresowych Żołnierzy
304	Jurgiel	Józef	"Sęp"	2/9/1921	Nowogródek: 03.1943-07.1944 - 2 komp. VI Bat. "Pał" 77 pp AK; 08.1944-01.1946 - internowany w ZSRR (Kaluga)	strzelec	2/17/2000	Kresowych Żołnierzy
305	Jurkowski	Tadeusz	"Barcisz"	10/26/1921	Lublin: 01.1941-07.1944 - Bataliony Chłopskie - Obw. Tomaszów Lubelski i Zamość	b.d.	2/19/1993	Obszaru Centralnego i Zachodniego
306	Jurkowski	Tadeusz	"Szary"	3/30/1927	Lublin: 04.1943-07.1944 - OP 7/I - I Baon 7 pp Legionów AK	szeregowy	02.1990	Obszaru Centralnego i Zachodniego
307	Juszkiewicz	Zdzisław	"Żbik"	7/15/1924	Kraków: 01.1941-07.1943 - Związek Odwetu; 08.1943-03.1944 - Bat. "Basza"; 04.1944-08.1944 - OP "Odwet"; 09.1944-01.1945 - Zgrup. "Żelbet"	plutonowy	2/14/1991	Swinoujście
308	Kabajda	Paweł	"Lew"	11/24/1911	Warszawa: 15.04.1943-01.1945 - OP "Boruty"; 01.1945-02.04.1947 - WiN; OP "Boruty", "Sokolika"	kapral	2/19/1993	Kresowych Żołnierzy
309	Kaczmarek	Ryszard	"Ryś"	9/6/1926	Białystok: 08.1943-07.1944 - Komorów k. Ostrowi Mazowieckiej, OP "Tatar"; 08.1044-10.1945 - OP "Sylwka", OP "Ponurego"	strzelec, łącznik		Obszaru Centralnego i Zachodniego
310	Kaczorowski	Edward	"Wróbel"	12/25/1930	Radom-Kielce: 07.1943-12.1944 - Plac. Grzegorzewice, Obw. Ostrowiec Świętokrzyski	kurier-łącznik	6/3/1990	Wąlcz
311	Kaliszczak	Witold	"Rys"	12/11/1920	Białystok: 07.1941-07.1944 - BIP Białystok, Obwód nr 2; OP por. „Lisa”; Ochrona Sztabu d-cy Korn. Okręgu	kapral pchor.	12/20/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
312	Kalita	Edward	"Edek"	8/31/1924	Warszawa: 2.08-2.09.1944 - Powstanie Warszawskie - Zgrup. "Harnaś", komp. "Lewara"	strzelec		Powstańców Warszawskich
313	Kamforowski	Jerzy	"Wąż"	8/20/1922	01.1942-07.1944 - Obw. Hrubieszów, Rej. III Grabowice, plut. dywers. "Ślepego" w Ornatowicach; szkoła podoficerska w Ornatowicach	b.d.	9/18/1990	Obszaru Centralnego i Zachodniego
314	Kamiński	Edmund	"Lord", "Pirys", "Piorun"	9/27/1927	Radom-Kielce: 05.1942-11.1944 - Obw. Starachowice, Komp. "Korsyka", sekcja "Raszyn"; OP "Błyskawica", OP "Szarego", OP "Portok"	strzelec, kurier	12/14/1993	Obszaru Centralnego i Zachodniego
315	Kapelusz	Bronisław	"Dąb"	3/23/1926	Radom-Kielce: 12.1943-01.1945 - Plac. Oleczno, Obw. Włoszczowa, OP "Marcina"	strzelec	1996	Stargard
316	Karański	Stanisław	"Szczyt"	4/8/1922	Łódź: 07.1943-01.1945 - Obw. Opoczno, OP "Wicher", 25 pp AK 1 komp.	kwaterymistrz, oficer łącznikowy	02.1990	Obszaru Centralnego i Zachodniego

317	Karger	Ryszard	"Krupp"	3/1/1928	Warszawa: Powstanie Warszawskie - Grupa Bojowa "Krybar", III Zgrup. "Konrad", 1 komp. 113 pluton	kapral pchor.	Powstańców Warszawskich
318	Karpowicz	Mieczysław	"Kozioł"	2/21/1921	Wilno: 04.1943-03.1944 - Plac. Brasław; 04.1944-07.1944 - 23 Brasławka Bryg. AK;	szeregowy	Kresowych Żołnierzy
319	Karpowicz	Stanisław	"Świerk"	9/21/1923	08.1944-01.1946 - łagier w ZSRR Nowogródek: 01.1944-07.1944 - plut. Konsp. Nowogródek, 77 pp VIII Bat. "Bogdanka"; 08.1944-01.1946 - internowany w ZSRR	strzelec	Kresowych Żołnierzy
320	Karwacki	Tadeusz	"Cwaniak"	12/22/1923	Łódź: 09.1943-01.1945 - Obw. Piotrków Tryb., Kedyw. komp. kurierów i łączników "Stasia"	łącznik	Obszaru Centralnego i Zachodniego
321	Kasperski	Mieczysław	"Bohum"	1/1/1929	Warszawa: 08.1944-09.1944 - Powstanie Warszawskie - Zgrup. "Kryśka", Bson "Tum"; 09.1944-05.1945 - obóz jeniecki	st. strzelec	Powstańców Warszawskich
322	Kasperski	Ryszard	"Sokol"	1/9/1925	Lublin: 10.1942-07.1944 - Plac. Kloczew, OP „Orlika”; 15 pp AK	strzelec	Obszaru Centralnego i Zachodniego
323	Kasprzak	Zenon	"Wilk"	5/16/1932	Warszawa: 08.1944-10.1944 - Powstanie Warszawskie - Harcerska Poczta Polowa, okr. Ochota	goniec	Powstańców Warszawskich
324	Kaskiewicz	Aleksander	"Śrubokręt"	2/20/1920	Białystok: 06.1942-07.1944 - plut. konsp. Grodno; druż. "Marsa"; OP "Góry"	strzelec	Kresowych Żołnierzy
325	Kazuba	Andrzej	"Burak"	1/1/1928	Warszawa: 10.1940-08.1944 - Obw. Radzymin "Rajski Prak"; Bat. mjr. Polakowskiego	kapral pchor.	Obszaru Centralnego i Zachodniego
326	Keller	Michał	"Żbik"	5/23/1923	Lwów: 11.1942-07.1944 - Dziel. Lwów Północ, Op "Popieła"; 19 pp AK	strzelec	Kresowych Żołnierzy
327	Keller	Mirosław	"Grab", "Klon"	5/7/1930	Wołyn-Lwów: 09.1942-07.1944 - Plac. Horochów, Obw. Łuck; Akcja "Burza" - Zgrup. Lwów Płn., 1 druż 1 plut.	strzelec	Kresowych Żołnierzy
328	Kessler	Lidia	"Poziomka"	6/24/1927	Wołyn: 03.1944-04.1944 - Obw. Łuck, Plac. Antonówka; 27 Wołyńska DP - szpital polowy Łuck	sanitariuszka	Kresowych Żołnierzy
329	Kiełbasa	Franciszek	"Brzoza"	2/20/1921	Kraków: 04.1942-11.1944 - Plac. Lisia Góra, "Ligia", plut. "Przyczółek", 16 pp AK	strzelec	Obszaru Centralnego i Zachodniego
330	Kiełdanowicz	Albin	b.d.	1/5/1922	Nowogródek: 04.1944-08.1944 - Obw. Lida, Plac. Subotniki	b.d.	Kresowych Żołnierzy
331	Kierepka	Jan	"Jasio", "Jaś"	7/7/1930	Lublin: 04.1943-07.1944 - Plac. Majdan Sieniawski, Obw. Biłgoraj - grupa wypadowa "Sosny", OP "Fotograf"	łącznik	Swimoujście
332	Kiełńska	Irena	"Irena"	11/21/1926	Warszawa: 01.1942-07.1944 - Szare Szeregi; 08.1944-09.1944 - Powstanie Warszawskie - Pułk "Baszta", Bat. "Olza"	łączniczka	Powstańców Warszawskich



333	Kietliński	Kazimierz	"Odrowąż"	3/4/1923	Warszawa: 09.1942-07.1944 - Zgrup. Pułku "Baszta", komp. O3; 08.1944-10.1944 - Powst. Warszawskie - Pułk "Baszta" Bat. "Olza"; 10.1944-01.1945 - szpital polowy	kapral pchor.	14.02.1991 (w Klubie od 1981)	Powstańców Warszawskich
334	Kiewlicz	Andrzej		12/30/1915	Wilno - brak bliższych danych			Stargard
335	Kisielewski	Jan	"Zielony Józef"	7/13/1921	Białystok: 11.1942-12.1942 - Baza IV Odc. "Wachlarza"; 01.1943-07.1944 - kwaterymistrzostwo Obw. Grodno	st. strzelec	1/15/1991	Kresowych Żołnierzy
336	Kitowska	Maria		4/7/1919	Wilno: Plac. Szumsk (?)		06.1992	Kresowych Żołnierzy
337	Kizinkiewicz	Tomasz	"Goniec", "Buk"	8/22/1923	Białystok: 09.1939-1943 - Harcerska Tajna Organizacja; 11.1943-07.1944 - 29 DP 81 pp AK, komp. "Roli"	łącznik, d-ca drużyny	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
338	Klekociuk	Karol	"Kozak"	10/22/1913	Wołyń: 03.1942-07.1944 - Plac. Jagodzin, II komp. Bat. "Korda" 43 pp 27 Wołyńskiej DP AK	szeregowy	3/8/1994	Stargard
339	Kłosowska	Jadwiga	"Jagoda"	7/7/1920	Wołyń: 11.1941-03.1944 - Plac. Antonówka, Odc. "Alians", Obw. Łuck	drużynowa	06.1992	Kresowych Żołnierzy
340	Klyk	Eugeniusz	"Stalowy"	12/13/1923	Warszawa: 01.1944-07.1944 - Plac. Radzyń Podlaski	strzelec	12/20/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
341	Kment	Jan	"Dąb"	12/18/1928	Lublin: 05.1943-06.1944 - Rej. Żelców II, II Komp. "Wrzoska"; 05.1944-07.1944 - 15 pp AK "Wilków", I Bat. "Sawy", II Komp. "Wrzoska"	strzelec	2/14/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
342	Kobiela	Julian	"Skorpion"	11/6/1926	Kraków: 07.1944-09.1944 - Plac. Iwonicz, 6 pułk strzelców podkarpackich AK	strzelec	7/4/1991	Kresowych Żołnierzy
343	Kocewicz	Władysław	"Puma"	8/7/1924	Wołyń: 08.1943-07.1944 - I komp. Bat. "Krwawa Łuna", 24 pp 27 Wołyńska DP AK	rusznikarz		Kresowych Żołnierzy
344	Kocielowicz	Stanisława	"Czarnulka", "Iskierka", "Żuczek"	3/17/1930	Wilno: 09.1943 - 07.1944 - Szare Szeregi Wilno, Żetiska Drużyna Harcerska - zastęp "Iskierki"; 05.1951-10.1954 - lagry w ZSRR	łączniczka, sanitariuszka	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
345	Kocielowicz	Wiktor	"Mietek"	8/29/1923	Wilno: 02.1942-18.07.1944 - konsp. Wilno Dzieln. Śródmieście; 3 Bryg. "Szczerbca"; 12.1944-12.1945 - lagry w ZSRR	szeregowy	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
346	Kocyk	Wanda	"Roma"	2/7/1915	Warszawa: 02.1940-08.1944 - Kom. PSK „Polska Niepodległa”; Kom. WSK V Obw. I Okr. Warszawa Ochota; 08.1944 - Powstanie Warszawskie	komendantka WSK	10/4/1991	Powstańców Warszawskich
347	Koczvara	Roman	"Roman"	1/10/1924	Lwów: 05.1942-07.1944 - Obw. i Plac. Sokal	strzelec	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
348	Kolanowski	Zygmunt	"Bambo"	6/13/1926	Radom-Kielce: 12.1941-01.1945 - Insp. Stara-chowice; OP "Szarego"	łącznik, st. strzelec	05.1990	Obszaru Centralnego i Zachodniego

349	Kolek	Maria	"Renata"	7/16/1920	Wolyn: 06.1943-05.1944 - Obw. Włodzimierz Wołyński, Plac. Włodzimierz; 27 Wołyńska DP AK	b.d.	9/17/1990	Walcz
350	Kolodziejka	Irena	"Pączek", "Irys", "Malciejowa"	11/12/1922	Wilno: 03.1942-06.1943 - kwaterym. Kom. Okręgu Wilno, komórka łączności "Kozy"; 06.1943-06.1944 - więzienie niemieckie; 07.1944-05.1945 - Kom. Okr.; 06.1945-12.1955 - łagry w ZSRR	łączniczka	14.02.1991 (w Klubie od 1982)	Kresowych Żołnierzy
351	Kolodziejki	Ryszard	"Elkaro"	3/24/1927	Wilno: 09.1943-07.1944 - Obw. Wilno; 6 Wileńska Bryg. "Toriki"; Komara", 1 Komp. III pltt.	sekcjiny	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
352	Kolodziejki	Tadeusz	"Tad"	1/17/1920	Warszawa: Powstanie Warszawskie, brak bliższych danych	b.d.		Powstańców War- szawskich
353	Kolodziński	Władysław			brak bliższych danych			Kresowych Żołnierzy
354	Komar	Kazimierz	"Bojowy"	3/15/1929	Wilno: 01.1944-07.1944 - 5Wileńska Bryg. "Lupaszk"; 4 Wileńska Bryg. "Narocz" - "Romina"	strzelec	10/29/1991	Kresowych Żołnierzy
355	Konarski	Franciszek	"Ryś"	1/29/1923	Lublin: 01.1943-07.1944 - 9 pp AK Ziemi Zamorskiej, 3 Bat.; Szkoła Młodszych Dowódców Piechoty AK	plutonowy		Stargard
356	Konarzewska	Zofia	"Zoska"	9/27/1923	Kraków: 01.1943-12.1944 - WSK Kraków, komp. "Teresa"	łączniczka	5/10/1990	Obszaru Centralnego i Zachodniego
357	Kondraciuk	Marianna	"Sarna"	11/28/1924	Lublin: 09.1943-07.1944 - Plac. Wysoka, Obw. Hrubieszów	łączniczka	2/14/1991	Swinoujście
358	Kondracki	Ryszard	"Cygan"	9/30/1929	Wolyn: 11.1943-05.1944 - Samoobrona, Plac. Bielini; 27 Wołyńska DP - 23 pp "Osnowa"	strzelec	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
359	Koniczna	Janina	"Mała"	7/25/1929	Lublin: 12.1943-07.1944 - Rejon II Zelechów, 15 pp Witków, Obw. Puławy	łączniczka-samaitariuszka	10/4/1991	Kresowych Żołnierzy
360	Koniczny	Lucjan	"Słownik"	3/22/1925	Lublin: 06.1942-07.1944 - Rejon II Zelechów, Plut. „Susza”; 15 pp "Wilków" Bat. „Sawa"	st. strzelec	10/4/1991	Kresowych Żołnierzy
361	Koral	Mieczysław	"Andrzej", "Michał"	10/18/1925	Radom-Kielce: 01.1941-01.1945 - Szere Szeregi, Rój "Obraz"; 27 pp 7 DP AK	d-ca druż. wywiadow- czyj, d-ca druż. sztur- mowej	2000	Kresowych Żołnierzy Swinoujście
362	Korczyński	Henryk	"Jurand"	1/18/1915	Białystok: 10.1942-08.1944 - szef sztabu Kom. Okr.; d-ca OP "Czewony Bór"	major	12/20/1991	Kresowych Żołnierzy

363	Korknć	Eugeniusz		12/3/1930	Wilno: 1944-1949 - ZHP "Czarna Trzynastka"; 1951-1957 - łagier w ZSRR	harcerz	7/20/1996	Kresowych Żołnierzy Świńoujście
364	Kornacki	Zdzisław	„Now- owiejski”, „Waligóra”, „Zuraw”	9/11/1926	Warszawa: 11.1941-01.1945 – Szare Szeregi - Grupy Szurmowce; 10 pp AK Łowicz	szeregowy	2/14/1991	
365	Korol	Józef	„Mela”	1/7/1924	Białystok: 09.1943-07.1947 - Plac. Stanielowice, Obw. Wołkowyjsk, OP "Burzy"-"Kwiata"; 07.1947-05.1955 - łagier w ZSRR	b.d.	4/20/1994	Kresowych Żołnierzy
366	Korycka	Amelia	„Wrzos”	10/1/1926	Warszawa: 08-2.10.1944 - Powstanie Warszawskie - Bat. "Zaremba" - "Piorun", Szpital Polowoy ul. Poznańska; 10.1944 - niewola niemiecka - Stalag XI A Altengrabow, Stalag VI C Oberlangen	sanitariuszka		Powstańców War- szawskich
367	Korycki	Leszek	„Nalęcz”	11/13/1926	Warszawa: 07.1944 - I Obwód "Radwan" (Śródmieście), 3 Rejon "Ratusz" - WSOB Bat. "Bet", 7 komp.; 10.1944 - niewola niemiecka - Stalag 344 Lamisdorf, Stalag IV B Mühlberg	strzelec		Powstańców War- szawskich
368	Korzeniowski	Andrzej	„Niscki”	12/18/1919	Kraków: 04.1944-01.1945 - Plac. Korczyzna "Konwalia", 1 komp. IV Bat. 120 pp 106 DP AK	kapral pchor.	12.1997	Obszaru Centralne- go i Zachodniego
369	Kosiński	Mieczysław	„Robak”	1/2/1924	Białystok: 09.1943-07.1944 – Obw. Bielsk Podlaski, Plac. Brańsk, pluton "Spurta"; 12.1945-12.1948 – więzień PRL	strzelec	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
370	Kosnowicz	Feliks	„Wolny”	11/3/1915	Wołyń: 07.1943-05.1944 - Obw. Włodzimierz Wołyński-Kowel-Łuck, 27 Wołyńska DP AK, 23 pp	kapral, d-ca druż.	9/17/1990	Walczy
371	Kostecki	Stanisław	„Jaśmin”	11/1/1925	Wołyń: 01.1944-07.1944 - druż. taborów I Bat. "Krwawa Łuna" 24 pp 27 Wołyńskiej DP AK	szeregowy	1993	Kresowych Żołnierzy
372	Kostecki	Tadeusz	„Orzeł”	3/20/1927	Wołyń: 11.1943-08.1944 - 27 Wołyńska DP AK, Bat. "Korda", komp. "Malego"	strzelec	3/23/1994	Kresowych Żołnierzy
373	Kostrzyńska	Irena	„Brzozak”	5/26/1930	brak bliższych danych	łączniczka	12/20/1991	Stargard
374	Kostusik	Józef	„Ala”	1/2/1923	Nowogródek: 05.1943-07.1944 - Plac. Nieciecz, 77 pp IV Batalion "Ragnera"	strzelec	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
375	Kostusik	Regina	„Luby”	10/15/1928	Nowogródek: 11.1943-07.1944 – Plac. Bielica, 77 pp. IV Bat. "Ragnera"	sanitariuszka	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
376	Koś	Jan Kanty	„Kici”	7/23/1916	Kraków: 11.1939-12.1944 – Plac. Frysztak, „Fiolek”, d-a placówki i plutonu; OP "Floriana"	d-ca placów- ki i plutonu, adutant, porucznik	2/14/1991	Obszaru Centralne- go i Zachodniego
377	Kot	Stanisław	„Eljot”	10/16/1916	Radom-Kielce: 03.1940-01.1945 - Obw. Włoszczowa, pluton spec. "Azymuta"	b.d.		Obszaru Centralne- go i Zachodniego
378	Kotowski	Jerzy		2/15/1919	Białystok: 09.1939 - wojna obronna; 09.1941 - 08.1944 - Obw. Sokółka, Plac. Janów	d-ca plutonu	2/12/1997	Kresowych Żołnierzy

379	Kowalczyk	Jan	„Ryś”	5/28/1919	Warszawa: 12.1939-01.1941 – Placówka Jądów – Sulejów	strzelec	6/18/1991	Gryfice
380	Kowalczyk	Zbigniew	„Grom”	7/17/1929	Warszawa: 06.1943-01.1945 – Szare Szeregi - Bojowe Szkoły, Hufiec Łowicz, Drużyna w Urzeczui Sobocie; 10 pp AK	strzelec	6/18/1991	Świnoujście
381	Kowalcwski	Feliks	„Reks”	12/25/1924	Wilno: 10.1943-11.1944 - 8 Oszmiańska Bryg. „Tura”; 11.1944-08.1946 - PSZ, 1 Dyw. Pancerna gen. Maczka	b.d.	1/25/1990	Kresowych Żołnierzy
382	Kowalski	Jan	„Muzyczko”	10/21/1924	Kraków (Podokr. Rzeszów): 1943-07.1944 - kon-sp. drukarnia w zakładach lotniczych w Mielcu	szeregowy, drukacz	09.1995	Kresowych Żołnierzy
383	Kowalski	Józef	„Świt”	12/22/1922	Warszawa: 06.1943-01.1945 – Plac. Zdumny k/Łowicza, plut. „Tyrańa”	strzelec	2/14/1991	Obszaru Centralne-go i Zachodniego
384	Kowczugo	Bronisław	„Strzała”	12/14/1924	Nowogródek: 03.1942-07.1944 – Plac. Białohroda, 77 pp I Bat. „Zycha”	strzelec	6/18/1991	Kresowych Żołnierzy
385	Kownas	Jerzy	„Lila”	2/26/1927	Wilno: 12.1942-07.1944 – Kosp. Rej. 8 Wilno; plut. „Szweda” w OR KO „Groma”	st. strzelec	10/29/1991	Kresowych Żołnierzy
386	Kozakiewicz	Zbigniew		11/21/1929	Wilno: 01.1944-07.1944 - 5 Wileńska Bryg. AK „Łupaszk”; 01.1945-07.1954 - wzięcie w ZSRR	b.d.	1992	Obszaru Centralne-go i Zachodniego
387	Kozanecka	Tecodozja	„Mewa”	2/20/1922	Warszawa: 05.1942-01.1945 – Kom. Inspektoratu Plocko-Sierpeckiego	łączniczka	12/12/1991	Obszaru Centralne-go i Zachodniego
388	Koziarski	Stanisław	„Orlik”	6/30/1920	Łódź: 07.1942-01.1945 – drużyna Kom. Rej. Wadlew, Plac. „Glupiec”	b.d.	6/18/1997	Stargard
389	Kozłowski	Andrzej	„Czarny”	2/12/1925	Warszawa: 05.1943-08.1944 - Obw. Garwolin „Gołęb”, OP „Cisa”, 15 pp AK; 05.1946-03.1947 - więzień polit. PRL	strzelec	2/14/1991	Obszaru Centralne-go i Zachodniego
390	Kozłowski	Bogdan	„Danek”	5/3/1931	Wilno: 05.1944-07.1944 – 3 Wileńska Bryg. „Szczerbca”, 3 plut. III Komp. „Joego”	strzelec	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
391	Kozuba	Andrzej	„Ajaks”, „Ozerski”	1/1/1928	Warszawa: 10.1940-08.1944 - Plac. Wołomin, OP ?	kurier	9/24/1999	Obszaru Centralne-go i Zachodniego
392	Kozłeczki	Zenon	„Bil”	4/16/1925	Wilno: 02.1943-07.1944 - Kosp. Wilno, OR KO „Groma”; 08.1944-01.1946 - internowany w ZSRR	strzelec	14.02.1991 (w Klubie od 1982)	Kresowych Żołnierzy
393	Kral	Jan	„Góral”	5/28/1921	Kraków: 02.1940-12.1944 - konspiracja	strzelec, łącznik	1/13/1993	Obszaru Centralne-go i Zachodniego
394	Kramarz	Józef	„Lupus”	3/13/1916	Kraków: 07.1940-01.1945 - Plac. Nowa Góra-Krzeszowice	kapral pchor.	05.1994	Kresowych Żołnierzy
395	Krasowski	Jerzy	„Czarus”, „Lech”	10/16/1918	Wołyn: 07.1942-07.1944 – samoobrona Obw. Włodzimierz; 27 Wołyńska DP, dowódca II Bat. 23 pp; 08.1944-11.1947 – internowany w ZSRR	podporuc- znik	7/4/1991	Kresowych Żołnierzy

396	Krechowicki	Adam	"Andrzej"	11/15/1913	Lwów: 1941-1944 - Instytut Badań nad Tyfuszem Plamistym prof. Weigla	lekarz	1990	Kresowych Żołnierzy
397	Krokowski	Marian	„Lotnik”	6/23/1920	Lublin: 07.02.1942-02.08.1944 – Obw. Chełm, Kom. Rej. Olchowiec, OP „Lotnika”; 08.1944-11.1947 – internowany w ZSRR	adiutant	7/4/1991	Kresowych Żołnierzy
398	Krompiewska	Nina	"Nina"	6/14/1919	Wilno: Kom. Obw. Wilejka "Wierzbą", służba sanitarna	sanitariuszka	12/20/1991	Kresowych Żołnierzy
399	Krompiewski	Jan	"Lis"	11/4/1914	Wilno: 01.1942-05.1944 – 1 plut. Komp. Obw. Wilejka; 06.1944-07.1944 – 3 Wileńska Bryg. "Szczerbca"	plutonowy pchor.	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
400	Kropiewnicki	Henryk	„Feliks”	8/6/1913	Białystok: 02.1940-01.1945 – Plac. Kobylin, 76 pp I Bat., 2 Komp. "Dębka"	ogniomistrz	7/4/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
401	Król	Halina	"Misia"	3/28/1921	Lublin: 02.1941-07.1944 – Plac. Bychowska, OP "Szarugi"	łączniczka-sanitariuszka		Obszaru Centralnego i Zachodniego
402	Król	Jan	"Babicz"	5/26/1926	Radom-Kielce: 07.1943-01.1945 – Obw. Kozienice, Rej. V. Plac. Grabów; 2 DP AK	plutonowy pchor.	6/17/1990	Walc
403	Krugly	Bonifacy	"Długi"	2/8/1928	Nowogródek: 08.1943-07.1944 – Plac. Białohroda, Obw. Lida; 77 pp IV Bat. "Ragnera"	łącznik	2/20/1990	Kresowych Żołnierzy
404	Krugly	Stanisław	"Czekista"	4/7/1905	Nowogródek: 05.1943-01.1944 – Plac. Białohroda, Obw. Lida; 77 pp IV Bat. "Ragnera"	strzelec	10/20/1990	Kresowych Żołnierzy
405	Krupiński	Władysław	"Wydra"	7/1/1920	Warszawa (Zachód): 09.1942-11.1944 – Plac. Bolimów, Obw. Skierniewice	b.d.	1/30/1990	Obszaru Centralnego i Zachodniego
406	Krupowies	Anna	„Sarna"	7/23/1922	Nowogródek: 09.1942-07.1944 – Kom. Okr., Druż. łączności; 77 pp VIII Bat. "Bohdanka"; 12.1944-07.1955 – łagry w ZSRR	łączniczka	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
407	Kruszewski	Janusz	"Zawisza"	9/27/1929	Wilno: 03.1943-02.1944 – konsp. Wilno Dziel. Zarzecz; 03.1944-07.1944 – 6 Wileńska Bryg. "Konara"	kapral	14.02.1991 (w Klubie od 1982)	Kresowych Żołnierzy
408	Kruszyński	Waldemar	"Trzymaska"	10/22/1928	Lublin: od 08.1944 – Rej. Parczewa: 09.1945-01.1946 – ROAK; 02.1946-02.1947 – Wolność i Niezawisłość	strzelec	12/16/1998	Stargard
409	Kryzar	Leszek	"Boruta", "Leszek"	7/25/1923	Warszawa: 08.1944-09.1944 – Powstanie Warszawskie – XII Obwód Zoliborz "Żywićiel", Zgrup. "Żmii"	kapral	2/14/1991	Powstańców Warszawskich
410	Krzemański	Antoni	„Wilk"	10/31/1927	Radom-Kielce: 09.1942-03.1944 – NSZ; 04.1944-01.1945 – AK, Plac. Kozienice	strzelec	12/20/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego

411	Kubiak	Stanisław	„Jastrzab”	10/7/1926	Warszawa: 02.1942-06.1943 - Szare Szeregi; Lublin: 05.1943-08.1943 - OP WKSB „Prusa”; Warszawa: 10.1943-05.1944; Radom-Kielc: 06.1944-11.1944 - 2 pp Legionów, III Bat. 2 komp.	kapral pchor.	9/17/1990	Walc
412	Kucharski	Roman	„Wrzos”	4/8/1924	Wołyń: 08.1942-07.1944 - Samoobrona Młynów, Insp. Dubno; 27 Wołyńska DP, I Bat. 24 pp „Łuna”	kapral	14.02.1991 (w Klubie Powstańców i Klubie Kresowych Żołnierzy od 1981)	Kresowych Żołnierzy
413	Kuczyńska	Władysława	„Ada”, „Al- dona”	2/10/1924	Warszawa: Powstanie Warszawskie - Bat. „Wigry”, Zgrup. „Róg”	sanitariuszka	w Klubie od 1983, zm. 1987	Powstańców War- szawskich
414	Kuczyński	Stanisław	„Spartak”	4/28/1921	Wołyń: 1942-1944 – Plac. Bielin, 27 Wołyńska DP AK	kapral	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
415	Kučko	Czesław	„Cis”	1/1/1927	Wilno: 07.1942-07.1944 - Plac. Szumsk, 6 Wilenska Bryg. „Konara”	łącznik - strzelec	12/20/1991	Kresowych Żołnierzy
416	Kudryński	Władysław	„Kaliman”	7/19/1922	Lwów: 11.1942-12.1944 - Plac. Toustobaby, Komp. „Trzcza”, druž. łączności	strzelec	3/30/1993	Kresowych Żołnierzy
417	Kujas	Emil	„Korzec”, „Czajka”	10/7/1930	Lublin: 1946-01.1947 - WiN, Insp. Zamość; 01.1947-20.06.1947 - więzień polit.	b.d.	5/10/1991	Walc
418	Kujawa	Teresa	„Krystyna”, „Jedyna”	7/1/1920	Wilno: 07.1941-07.1944 - konsp. Wilno; 1 Wilenska Bryg. „Juranda”, Oddział Ostonowy „Wilczura”; 07.1944-11.1944 - internowany w ZSRR	sierżant	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
419	Kuklińska	Halina Maria „Sójka”	„Madelon”, „Sójka”	10/23/1915	Warszawa: 12.1942-07.1944 - WSOP 2 Rejon, Zgrup. „Narew” 23 komp.; 08.1944-10.1944 - Powstanie Warszawskie - Zgrup. „Kryśka”; 10.1944-04.1945 - obóz niemiecki Stalag IV B	łączniczka	2/14/1991	Powstańców War- szawskich
420	Kulczycka	Stanisława	„Baśka”, „Grażyna”, „Irena”	5/2/1917	Wołyń: 10.1941-03.1944 - Insp. Łuck, 27 Wołyńska DP; 1944-12.1955 - łagry w ZSRR	szef łączności	7/4/1991	Kresowych Żołnierzy
421	Kuligowska	Barbara	„Brzezina”	3/2/1918	Lwów: 07.1944-01.1945 - Insp. Drohobycz, Obw. Sambor	łączniczka		Kresowych Żołnierzy
422	Kuosa-Wasik	Maria	„Irma”	8/4/1923	Nowogródek: 03.1943-07.1944 – Plac. Nieciecz, 77 pp IV Bat. „Ragnera”	łączniczka- sanitariuszka	10/29/1991	Kresowych Żołnierzy
423	Kur	Alfreda	„Małgorzata”, „Magda”	1/12/1930	Lublin: 05.1943-07.1944 – Insp. Zamość, Plac. Brody, plut. „Kosy”	łączniczka	10/9/1990	Obszaru Centralne- go i Zachodniego



424	Kurc	Zbigniew	„Tatar”	1/2/1928	Kraków: 12.1943-01.1945 – Plac. Łuzna, OP „Miecz”; 3 Bat. I Pułku Strzelców Podhalaskich Nowogródek: 05.1943-07.1944 – wywiad kolejowy Wilno: 77 pp III Bat. UBK „Sablewskiego”	7/4/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego Kresowych Żolnierzy Stargard
425	Kurhan	Romuald	„Huragan”	8/30/1925	Radom-Kielce: 05.1944-07.1944 - OP „Andrzeja”; 07.1944-01.1945 - II Komp. I Bat. 77 pp AK	10/29/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego Kresowych Żolnierzy Stargard
426	Kurmatowski	Antoni	„Grzyb”	4/2/1920	Warszawa: 08.1944-10.1944 - Powstanie Warszawskie - Zgrup. „Chrobry”, plut. łączności; 10.1944-04.1945 - obóz jeniecki	12/20/1991	Powstańców Warszawskich
427	Kurpiel	Krzyszyna	„Kita”	2/6/1926	Warszawa: Powstanie Warszawskie - Zgrup. „Łukaszyński”, Zgrup. „Baszta”	2/14/1991	Powstańców Warszawskich
428	Kurwik	Tadeusz	„Skaut”	7/2/1928	Lublin: 04.1944-07.1944 - Obw. Lubartów, Plac. Godzicmbów	w Klubie od 1981, zm. 03.1989	Powstańców Warszawskich
429	Kuzioła	Aleksander	„Gawęda”	1/7/1927	Wilno: 03.1944-07.1944 - 3 Wileńska Bryg. „Szczerba”; 08.1944-12.1956 - więzienie i lagry w ZSRR	4/26/1994	Obszaru Centralnego i Zachodniego Kresowych Żolnierzy
430	Kuzma	Stanisław	„Zani”	3/20/1926	Kraków: 02.1942-06.1944 - Plac. Łańcut - wieś; OP „Prokop”, „Włodzimierz”	2/14/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego Kresowych Żolnierzy
431	Kuźniar	Kazimierz	„Jowisz”	6/25/1925	Wilno: 08.1942-07.1944 – Plac. Łabimice, 23 Ośrodek Dywersyjny Ignalino; patrol „Koraba”; 23 Braśawska Bryg., III Zgrup. „Węgelnego”	3/30/1993	Obszaru Centralnego i Zachodniego Kresowych Żolnierzy
432	Kwiatkowski	Roman	„Roman”	7/5/1926	Warszawa: 01.1940-01.1945 - Oddz. Dywers. Ożarów Mazowiecki; Powstanie Warszawskie - Zgrup. „Kampinos”, Komp. „Wira”	10/4/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego Kresowych Żolnierzy
433	Kwiatkowski	Wincenty	„Goryl”	4/22/1919	Wołyn: 1942-1944 - Zgrup. „Ostowa”, 27 Wołyńska DP, I Bat. 24 pp „Krwawa Łuna”	6/25/1992	Obszaru Centralnego i Zachodniego Kresowych Żolnierzy
434	Lachewicz	Kazimierz	„Lisek”	6/5/1923	Radom-Kielce: 06.1943-01.1943 - Plac. Busko-Zdrój	9/14/1993	Obszaru Centralnego i Zachodniego Kresowych Żolnierzy
435	Lackorzynska-Toczowska	Maria	„Justyna”	11/18/1923	Radom-Kielce: 10.1943-12.1944 - Obw. Jędrzejów, Plac. Wodzisław	1/18/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego Kresowych Żolnierzy
436	Langier	Józef	„Jowisz”	3/14/1916	Wilno: 07.1941-04.1944 - Kosp. Wilno Dzieln. „D”; 05.1944-07.1944 - OR KO „Groma”; 08.1944-01.1946 - lagry w ZSRR (Kaltuga)	1/15/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego Kresowych Żolnierzy
437	Laskowski	Antoni	„Sokolik”, „Orlik”	1/10/1925	Warszawa: 05.1943-09.1944 - Szare Szeregi - „Romb - Osa”, Rembertów; 09.1944-05.1945 - Wojsko Polskie (6 pp 2 DP)	2/14/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego Kresowych Żolnierzy
438	Laskowski	Ryszard	„Quinnus”	4/6/1927	Lublin: 02.1943-07.1944 - Obw. Biłgoraj, Kurs młodszych Dowódców Piechoty; OP „Lancy”, OP „Szarego	12/4/1994	Obszaru Centralnego i Zachodniego Kresowych Żolnierzy
439	Laszko	Zbysław	„Leszek”	11/26/1926			Obszaru Centralnego i Zachodniego Kresowych Żolnierzy

440	Latoszek	Antoni	"Antek"	7/31/1922	Warszawa: Powstanie Warszawskie - Zgrup. "Kryśka", I komp. II pluton	strzelec	Powstańców Warszawskich
441	Latour	Stanisław		5/24/1927	Warszawa: 1943-01.1945 - Plut. Podkowa Leśna, Pododdz. "Brzezinka"; Powstanie Warszawskie	strzelec, łącznik	Powstańców Warszawskich
442	Lebedowicz	Józef	"Szeliga"	8/4/1926	Warszawa: IV Zgrup. "Gurt", 3 komp. pluton 145; Powstanie Warszawskie - Bat. "Miłosz" 2 komp., I pluton "Kulawego"	strzelec	Powstańców Warszawskich
443	Legiecki	Mieczysław	"Len"	1/31/1921	Wilno: 03.1940-08.1944 - 3 Wileńska Bryg. "Szczerbca"; 5 Wileńska Bryg. "Łupaszk" - nastluch radiowy	b.d.	Kresowych Żołnierzy
444	Lencewicz	Józef	"Wisłok"	7/15/1920	Nowogródek: 04.1944-08.1944 - VI Bat. "Pala" 77 pp AK, 2 komp. "Nowiny"; 08.1944-05.1946 - internowany w ZSRR (Katuga)	szeregowy	Kresowych Żołnierzy
445	Lencznarowicz	Mieczysław	"Hanomag", "Leon", "Czarny"	1/1/1923	Kraków: 04.1940-1942 - Obw. Łańcut; 1942-1943 - drużyna konsp. prod. broni "Ubezpieczalnia"; 11.1943-01.1944 - OP "Henryka"; OP "Skrzetuski"; Baon "Suszarnia" 106 DP AK	ppor., d-ca drużyny	Kresowych Żołnierzy
446	Lencznarowicz-Roman	Maria	"Myszka Duża"	6/15/1926	Warszawa: 04.1942-11.1943 - Szare Szeregi, I Warszawska Żeńska Drużyna Harcerska; 11.1943-08.1944 - WSK Warszawa; 08.1944-10.1944 - Powstanie Warszawskie - WSK II Rejon I Obw. - Komp. "Redy" Bat. "Miłosz" Zgrup. "Sławbor"	sanitariuszka	Powstańców Warszawskich
447	Leniart	Piotr	"Pion"	6/22/1925	Lwów: 11.1942-08.1944 - Plac. Zasikan; OP "Szpaka"; Dywers. Plut. Dyspozycyjny "Lisa"	strzelec, łącznik	Kresowych Żołnierzy
448	Lesiak	Jan Kazimierz	"Leszek", "Sokół"	11/12/1923	Radom-Kielce: 07.1942-11.2944 - Obw. Częstochowa; OP "Henryka", 25 pp III komp. I plut.	kapral z zespołem	Obszaru Centralnego i Zachodniego
449	Leszczyński	Zbigniew	"Orlik"	10/10/1924	Warszawa: 1940-1942 - Obw. Łowicz (dywersja, szkoła podchorążych); Kraków: 05.1944-12.1944 - 2 Komp. Samodz. Bat. "Suszarnia", 106 DP AK	plut. pchor.	Kresowych Żołnierzy
450	Leśniak	Zbigniew	"Sokół"	7/1/1923	Kraków: 01.1940-09.1944 - Plac. Krosno, OP "Obłońskiego"	b.d.	Obszaru Centralnego i Zachodniego
451	Lewandowska	Stanisława	"Schabik"	3/30/1924	Wilno: 03.1943-07.1944 - 3 Wileńska Bryg. "Szczerbca"	łączniczka	Walczy
452	Lewczyk	Czesław	"Słowił", "Witech"	1/1/1924	Białystok: 04.1943-07.1944 - Plac. Bohaterzy Polne, OP "Lota"	strzelec	Świnoujście
453	Ligierko	Jan	"Karaś"	3/22/1920	Wolyn: 01.1943-07.1944 - 27 Wołyńska DP AK, I Bat. "Krwawa Łuna" 24 pp	st. strzelec	Kresowych Żołnierzy

454	Liminowicz	Jan	„Burza”	8/23/1918	Wilno: 12.1941-07.1944 – Plac. Dukoszty; 2 Wileńska Bryg. „Wiktor”, OR KO „Groma”; 08.1944-07.1945 - internowany w ZSRR (Kaltuz)	ułan	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
455	Lindecki	Jerzy	„Skalka”	4/17/1927	Warszawa: 01.1943-07.1944 – Obw. „Obroza” (Wą-wa powiat), Bat. „Gątyń” (Piaseczno); 08.1944-09.1944 - Powstanie Warszawskie - Pułk „Baszta”, Komp. „Krawiec”; 10.1944-05.1945 – niem. obóz koncentracyjny	st. strzelec	14.02.1991 (w Klubie Powstańców od 1981)	Obszaru Centralnego i Zachodniego
456	Lipczyński	Jerzy	„Szczerbiec”	7/26/1912	Warszawa: 1943-1945 - Zgrup. „Baszta”, Dyw. „Jelet”	kapral pchor.	w Klubie od 1981	Powstańców Warszawskich
457	Lipski	Jacek	„Chrusz”	12/1/1919	Lwów: 05.1942-07.1943 - Obw. Przemysłany, Plac. Samoobrony Hanaczów; Warszawa: 07.1943-04.1944 - szkoła podchorążych; Kraków: 04.1944-01.1945 - Insp. Tarnów, Plac. Maniów, Oddz. „Jedrusie”	b.d.	6/28/1996	Kresowych Żołnierzy
458	Lis	Janusz	„Korab”	4/22/1927	Radom-Kielce: 01.1944-01.1945 - Obw. Radom	szeregowy	1993	Obszaru Centralnego i Zachodniego
459	Lis	Tadeusz	„Grób”	5/18/1924	Warszawa: 12.1939-07.1944 – Szare Szeregi - Plac. Zelechów; OP „Wizoska” - 15 pp AK	strzelec	8/1/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
460	Litwin	Józef	„Szczupak”	7/27/1914	Lublin: 12.1939-09.1944 - Bataliony Chłopskie, Armia Krajowa - Obw. Krasnystaw, Rej. V; inspektor WSOP Chełm	oficer łącznikowy, adiutant	12/5/1989	Obszaru Centralnego i Zachodniego
461	Lutomski	Władysław	„Lech”	4/15/1916	Warszawa: 09.1939 - wojna obronna; 01.1941-09.1944 - 3 plut. 2 Komp. im. gen. Sowińskiego; Powstanie Warszawskie - Zgrup. „Róg” Obw. Śródmieście; od 14.09.1944 - niewola niemiecka	kapral	w Klubie od 1981	Powstańców Warszawskich
462	Łachowski	Stanisław	„Kamień”	12/1/1927	Wolyn: 07.1943-04.1944 - Plac. Bielin-Werba; 27 Wolyńska DP, 23 pp I Bat.	strzelec	12/20/1991	Kresowych Żołnierzy
463	Łajewski	Czesław	„Sławek”	4/29/1929	Wilno: Obw. Wilejka, Plac. Budzław; 07.1950-09.1957 - łagry w ZSRR	b.d.		Kresowych Żołnierzy
464	Łapiński	Jerzy	„Tur”	5/23/1924	Białystok: 05.1943-01.1945 - 76 pp AK, II Bat. III plut.	strzelec	2/19/1993	Obszaru Centralnego i Zachodniego
465	Łaszczuk	Eugeniusz	„Szczygieł”	12/18/1923	Wolyn: 01.1944-07.1944 - komp. kwatern. „Gromada”, 27 Wolyńska DP AK	strzelec	6/25/1992	Kresowych Żołnierzy
466	Łukasiewicz	Stanisław	„Adam”	5/3/1925	Lwów: 08.1943-10.1943 - Plac. Tróścianiec (?), Obw. Zborów, Op „Draży”	strzelec	7/4/1991	Kresowych Żołnierzy
467	Łukasik	Franciszek	„Wilczek”	11/18/1926	Kraków: 04.1944-01.1945 - Zgrup. „Zelbet”, plut. „Budrysa”	szeregowy	5/24/2011	Obszaru Centralnego i Zachodniego

468	Łukasik	Kazimierz	„Samopół”	8/10/1922	Lublin: 03.1942-07.1945 - 35 pp OP „Ostoj”, 15 pp OP „Orlika” Wilno: 10.1943-07.1944 - 6 Wileńska Bryg. AK „Konara”, komp. osłonowa sztabu; 07.1944-01.1946 - internowany w ZSRR (Kaługa)	kapral pchor.	2/14/1991	Obszar Centralnego i Zachodniego Włacz
469	Łukaszewicz	Mikołaj	„Jastrząb”	11/22/1923	Wołyń: 01.1942-01.1944 - Plac. Kowel - Górka, OP „Jastrzębia”; 02.1944-07.1944 - 27 Wołyńska DP, 50 pp II Bat. „Jastrzębia”	szeregowy	9/26/1990	
470	Łukawski	Marian	„Karas”	11/27/1922	Lwów: 07.1942-07.1944 - Lwów Dziełn. Śródmieście; 5 DP AK 19 pp AK	z-ca drużynowego	14.02.1991 (w Klubie od 1982)	Kresowych Żołnierzy
471	Łukowski	Bronisław	„Korab”	1/11/1923	Poznań: 1940-1943 - Szare Szeregi, Akademickie Koło Harcerskie przy żeńskiej Komendzie Chorągwi Wielkopolskiej; Warszawa: 1943-09.1944 - Powstanie Warszawskie - Zgrup. „Sienkiewicz”, nast. Odc. „Kuba” - „Sosna” - Bat. „Łukaszyński”; redakcja „W Walce”	strzelec	6/25/1992	Kresowych Żołnierzy
472	Łyczywek	Krzyszyna	„Iga”	8/24/1920	Wołyń: 08.1942-07.1944 - Plac. Lubomil, Insp. Kowel; 27 Wołyńska DP AK, I Bat. „Korda” 43 pp	łączniczka, współredaktor prasy konsp.		Powstańców Warszawskich
473	Łyko	Ludmiła	„Wanda”	10/21/1920	Wołyń: 08.1942-07.1944 - OP „Korda”, 27 Wołyńska DP AK; 12.1943-05.1944 - więzienie niemieckie w Lublinie	łączniczka	12/12/1991	Kresowych Żołnierzy
474	Łysiak	Aleksander	„Królik”	8/14/1929	Wołyń: 08.1943-12.1943 - OP „Korda”, 27 Wołyńska DP AK; 12.1943-05.1944 - więzienie niemieckie w Lublinie	łącznik	6/14/2000	Stargard
475	Machowski	Henryk	„Rys”, „Blondynka”	7/8/1927	Białystok: 10.1941-03.1943 - Szare Szeregi Grodno: 07.1943-07.1944 - OP „Feliksa”	strzelec	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
476	Maciejewski	Marian	„Mamut”, „Sęp”	12/13/1922	Wilno: 07.1942-07.1944 - Garnizon Miasta, Kedyw (sabotaż kolejowy)	strzelec	3/1/2002	Kresowych Żołnierzy
477	Maciejmienc	Franciszek	„Dąb”	11/21/1921	Wilno: 06.1942-12.1943 - Plac. Korkożyński, Ośrodek Dywersyjny Ignalino; 01.1944-07.1944 - 36 Bryg. „Zejmiana”; 02.1945-08.1956 - deportowany do ZSRR (Workuta, Irkutk)	strzelec	7/4/1991	Kresowych Żołnierzy
478	Mackiewicz	Stefania	„Nitrusia”	8/21/1931	Warszawa: 08-09.1944 - Powstanie Warszawskie - WKS, kwaterymistrzostwo KG AK	łączniczka	1/20/1991	Powstańców Warszawskich
479	Mactkiewicz	Wiktor	„Bocian”	6/28/1909	Wilno: 03.1944-07.1944 - 1 Wileńska Bryg. „Juranda”, 1 Komp. 1 pluton; 07.1944-01.1946 - internowany w ZSRR	b.d.	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
480	Madziar	Jan	„Mat”	6/23/1923	Warszawa: 08.1944-10.1944 - Powstanie Warszawskie - 3 Batalion Panc. „Golski”, Dyon „Jelet”	kapral	14.02.1991 (w Klubie od 1989)	Powstańców Warszawskich

481	Majchrowski	Waldemar	„Chochlik”	2/3/1924	Warszawa: 05.1943-08.1944 - konspiracja; 08.1944-10.1944 - Powstanie Warszawskie - Bat. „Golski”, Komp. „Wojciech”, „Szafrankiego”; 10.1944-04.1945 - obóz jeniecki Salag X B Sandbostel	Warszawa: 05.1943-08.1944 - konspiracja; 08.1944-10.1944 - Powstanie Warszawskie - Bat. „Golski”, Komp. „Wojciech”, „Szafrankiego”; 10.1944-04.1945 - obóz jeniecki Salag X B Sandbostel	2/14/1991	kapral	Swinoujście
482	Majewicz	Andrzej	„Żbik”	8/19/1919		Lwów: 07.1942-08.1944 - Plac. Ruda, Obw. Żydaczów; 53 pp. 11 Karpacka DP AK	wywiad - d-ca drużyny; ksiądz (po wojnie)		Swinoujście
483	Majewski	Jarosław	„Mały”	1/3/1929		Wilno: 1943-02.1945 - OP „Góra” - „Szczerba”	łęcznik		Kresowych Żołnierzy
484	Makarenko	Anatol	„Goździak”, „Tłok”	2/12/1919		Warszawa: Powstanie Warszawskie - Zgrup. „Chrobry”	ppor.		Powstańców Warszawskich
485	Maksjan	Bronisław	„Cichy”	5/17/1923		Lublin: 05.1943-07.1944 - Plac. Międzyrzecz Podlaski, 35 pp 3 Bat. „Kruka”	strzelec, łącznik	2/14/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
486	Malinowska	Jadwiga	„Poziomka”	5/12/1927		Nowogródek: 02.1944-07.1944 - Plac. Szczuczyn, VII Bat. „Ponurego”, 77 pp AK	sanitariuszka-łączniczka	3/30/1993	Kresowych Żołnierzy
487	Malinowski	Mikołaj	„Mikołaj”	6/1/1920		Lublin: 06.1945-09.1945 - więzień UBP; 09.1945-12.1948 - ROAK, OP „Zapory”; WiN - Zgrup. „Zapory”	sierżant	12/20/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
488	Malinowski	Waldemar	„Alfa”	7/23/1924		Lublin: 03.1944-01.1945 - OP „Antka”, „Rysia”, 8 pp AK	strzelec		Obszaru Centralnego i Zachodniego
489	Mamczyc	Zbigniew	„Symbol”	8/28/1928		Wilno: 06.1943-25.07.1944 - OR KO „Groma”	b.d.	9/26/1990	Walczy
490	Maniński	Stanisław	„Wilk”	5/8/1925		? : 1943-1944 - NSZ, 1944-1945 - Armia Krajowa	b.d.		Gryfiec
491	Marciniak	Danuta	„Kryśia”, „D42”	1/22/1922		Wolyn: 06.1942-12.1943 - Obw. Lutboml - Samoobrona, Korpus Bezp. AK	łączniczka	10/29/1991	Kresowych Żołnierzy
492	Marciniak	Stanisława	„Jarzębinka”	1/19/1928		Kraków (Podokr. Rzeszów): 07.1942-08.1944 - Plac. Bóbrka, Obw. Krosno, OP „Orskiego”	łączniczka	2/14/1991	Swinoujście
493	Marcinkowski	Feliks	„Longin”	12/6/1921		Warszawa: 10.1942-08.1944 - Plac. Ożarów Mazowiecki, Grupa „Kampanios”, 2 komp.	kapral	2/14/1991	Stargard
494	Marcinkowski	Franciszek	„Wąż”	3/29/1916		Radom-Kielce: 09.1939 - wojna obronna; 11.1940-07.1944 - Obw. Jędrzejów, Plac. Przysław; 07.1944-01.1945 - Zgrup. „Skoka”; 03-05.1945 - Wojsko Polskie	kapral	3/19/2002	Obszaru Centralnego i Zachodniego
495	Marcjanek	Stefan	„Stefek”, „Ostoją”	12/4/1926		Warszawa: 10.1942-07.1944 - Szare Szeregi; 08.1944-09.1944 - Powstanie Warszawskie - Zgrup. „Żyrafa”, Obwód „Żywiciel”, pluton 227; 10.1944-04.1945 - obóz jeniecki	st. strzelec	2/14/1991	Powstańców Warszawskich

496	Marczak	Henryk	"Drugi"	9/19/1920	Lublin: 08.1942-08.1944 - 9 pp AK Bat. "Wacława"; 11.1944-01.1946 - lagier w ZSRR	b.d.	1/15/1996	Kresowych Zolnierzy
497	Markiewicz	Czesław	"Tajkun"	3/29/1923	Nowogródek: 09.1941-08.1943 - Komenda m. Lida; 08.1943-07.1944 - IV Bat. "Ragnera" 77 pp	szeregowy	2/14/1991	Kresowych Zolnierzy
498	Markiewicz	Paweł	"Orzeł", "Wilk", "Zródło"	7/31/1927	Wilno: 02.1944-07.1944 - 5 Wileńska Bryg; "Lupaszk"; 4 Wileńska Bryg; "Narocz"; 12.1944-10.1946 - internowany w ZSRR	strzelec	7/4/1991	Kresowych Zolnierzy
499	Markun- Markowski	Eugeniusz	b.d.	6/6/1918	brak bliższych danych	b.d.		Gryfice
500	Marzyński	Stefan	"Lot"	9/29/1927	Radom-Kielce: 02.1943-06.1944 - Szare Szeregi - Grupy Szturmowe, UI Radom; 07.1944-01.1945 - 72 pp AK; OP "Zrywa"; 01.1945-07.1946 - WiN "Zryw"	plut. pchor.	2/14/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
501	Masłowski	Wiktor	"Młot"	2/25/1922	Wilno: 10.1943-07.1944 - Plac. Eysa Góra; 8 Oszmiańska Bryg; "Tura"; 08.1944-01.1946 - internowany w ZSRR	strzelec	2/14/1991	Stargard
502	Mastalerz	Henryk	"Jeleń"	12/11/1922	Warszawa: Powstanie Warszawskie - V Obw. Mokotów, 3 Bat. Panc. "Golski", 4 Komp. "Odweć"	b.d.	w Klubie, zm. w 1988 r.	Powstańców War- szawskich
503	Maško	Kazimierz	"Julhas"	5/11/1923	Wołyń: 03.1943-07.1944 - Grupa Dywers. Szepetówka; 27 Wołyńska DP; 45 pp I Bat. "Gzymśa"	plutonowy	2/14/1991	Gryfice
504	Matejska	Cecylia	"Lis"	3/25/1926	Kraków: 01.1943-07.1944 - Plac. Głogów Małopolski, plut. "Narwala"	łączniczka- sanitariuszka	12/20/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
505	Matysko	Bronisław	"Zwir"	12/8/1926	Wołyń: 01.1942-07.1944 - Obw. Luboml, Rej. Jagodzin; 27 Wołyńska DP AK, Bat. "Korda", Komp. "Ogończaka"	strzelec	1/18/1991	Wałcz
506	Mazur	Roman	"Cytrynka"	9/24/1923	Lublin: 06.1944-10.1944 - OP podchorążówki "Kmitca"; 10.1944-07.1945 - wzięcie UB	strzelec	11/30/1993	Obszaru Centralnego i Zachodniego
507	Mazurkiewicz	Wacław	"Cygan"	1/24/1927	Nowogródek: 12.1943-07.1944 - Obw. Lida, Plac. Bienkiewicz; II Bat. "Krysi" 77 pp AK	łącznik		Kresowych Zolnierzy
508	Mączka	Witold	"Lotos"	4/4/1922	Warszawa: 06.1941-07.1944 - Plac. Latowicz, Obw. Mińsk Mazowiecki "Mewa" (Kedyw); OP "Lubicza", Obw. "Obroza" (Wa-wa powiat)	sierżant	3/30/1993	Obszaru Centralnego i Zachodniego
509	Mąkosza	Andrzej	"Rys", "Andrzej Walczak"	10/25/1919	Radom-Kielce: 09.1939 - wojna obronna; 03.1940-05.1943 - wywiad okregu; 05.1943-01.1945 - Obw. Czestochowa - legalizacja	b.d.	1993	Obszaru Centralnego i Zachodniego
510	Meller	Hieronim	"Karaś"	3/26/1922	Nowogródek: 04.1943-07.1944 - Plac. Nieciecz; 77 pp Komp. Saperów "Sybirak", IV Bat. "Ragnera"	strzelec	10/29/1991	Kresowych Zolnierzy



511	Meller	Stefania	"Słoneczko"	8/7/1918	Wołyń: 08.1941-12.1943 - Eksp. wywiadu KG AK "Wschód", Obw. Kuck	b.d.	Kresowych Żołnierzy
512	Memhard	Zdzisław	"Olita"	9/11/1923	Wilno: 06.1944-07.1944 - OR KO "Groma"; 08.1944-01.1946 - łagier w ZSRR (Kaługa)	strzelec	Kresowych Żołnierzy
513	Męcimski	Józef	"Bystry"	2/26/1926	Lublin: 10.1943-15.06.1944 - OP-44 "Ojca Jana" (NOW)	kapral	Walczy
514	Mędrys	Jan	"Dunajec"	2/15/1922	Kraków: 05.1942-01.1945 - Plac. "Zofia", wywiad kolejowy	łącznik, informatör	Obszaru Centralnego i Zachodniego
515	Michalak	Albin	"Wrzos"	1/11/1920	Lublin: 11.1939-06.1942 - Obw. Radzyń Podlaski, Plac. Paszki Wielkiej, OP "Mitera"	b.d.	Walczy
516	Michalski	Tomasz	"Jur", "Kurz"	1/29/1922	Wilno: 12.1943-07.1944 - konsp. Wilno; 3 Wileńska Bryg. "Szczerbca", 2 Komp. 3 pluton	strzelec	Kresowych Żołnierzy
517	Michalski	Zdzisław	"Step"	2/25/1923	Nowogródek: 02.1944-07.1944 - 77 pp AK, II Bat. "Krysi"; 08.1944-01.1946 - internowany w ZSRR	strzelec	Kresowych Żołnierzy
518	Michalowski	Władysław	"Dunin"	1/17/1924	Warszawa: 01.1941-01.1945 - Obw. Mińsk Mazowiecki "Kamień", Kom. Obw., obsługa radiostacji	radiotelegrafista	Obszaru Centralnego i Zachodniego
519	Mickiewicz	Antoni	"Kwiecień"	6/17/1923	Wilno: 04.1944-18.07.1944 - 3 Wileńska Bryg. "Szczerbca", 1 Komp. "Burego"; 01.1945-11.1945 - deportowany do ZSRR	strzelec	Swinoujście
520	Mieczkowska	Zofia	"Nafta"	10/6/1923	Kraków (Podokr. Rzeszów): 04.1942-07.1944 - Obw. Rzeszów, Plac. Świłcza	łączniczka	Kresowych Żołnierzy
521	Mieczkowski	Tadeusz	"Bończa"	3/5/1928	Wilno: 08.1940-03.1943 - Szare Szeregi - wileńska drużyna "Czarna Trzynastka", zastęp "Zbików"; 03.1943-07.1944 - AK - Wilno Dzieln. B; 2 Bryg. "Wiktora"	strzelec, łącznik	Kresowych Żołnierzy
522	Mielczarek	Władysław	"Rybak", "Sanocki Zbigniew"	2/3/1914	Warszawa: 04.1940-11.1944 - konsp. Ożarów - Legionowo, BIP; 10.1944-02.1946 - łagry w ZSRR	szufla w BIP	Obszaru Centralnego i Zachodniego
523	Mieszko-Balszan	Ryszard	"Mieszko"	2/9/1927	Wołyń: 08.1943-01.1944 - Samoobrona; 01.1944-07.1944 - 27 Wołyńska DP AK, I Bat. 23 pp; 07-09.1944 - Wojsko Polskie	strzelec	Kresowych Żołnierzy
524	Mikiewicz	Leopold	"Dante"	10/9/1920	Białystok: 07.1942-06.1944 - Rej. Trzcianne, plac. Chojnowo, Niewiarowo i Zalesie	b.d.	Stargard

525	Mikina	Edmund	„Pat”	4/11/1927	Kraków: 03.1944-01.1945 – Zgrup. „Żelbet”, 13 Komp. 1 pluton	st. strzelec	12/20/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
526	Miklasz	Władysław	„Kula”, „Gil”	5/22/1920	Kraków: 12.1942-07.1944 - Plac. Jodłówka, Oddz. Dywers. „Raka”	kapral	6/25/1992	Obszaru Centralnego i Zachodniego
527	Milko	Julian	„Skiba”	4/7/1905	Nowogródek: 06.1942-07.1944 - Obw. Grodno, Plac. Druskienniki; 07.1945-11.1954 - więźnienie i lagry w ZSRR	łęcznik	6/28/1990	Walc
528	Milaszewicz	Kazimierz		3/5/1923	Wilno: 12.1943-07.1944 – Plac. Powiacie, Obw. Braślów; 23 Braślawska Bryg. AK	strzelec	7/4/1991	Kresowych Żołnierzy
529	Milek	Zygmunt	„Klon”	3/25/1930	Warszawa: Powstanie Warszawskie - Zgrup. „Baszta” Bat. „Karpaty”, komp. K-4; niewola niemiecka	strzelec		Powstańców Warszawskich
530	Minkowski	Antoni	„Andy”	7/20/1922	Wilno: 07.1941-03.1944 - Plac. Landwarów; 04.1944-05.1944 - 7 Wileńska Bryg. „Wilhelma”; 06.1944-07.1944 - Brygada „Gozdawy”; 07.1944-01.1946 - lagry w ZSRR (Kaługa)	kapral	1/15/1991	Kresowych Żołnierzy
531	Mirakowski	Bohdan	„Wściekły”	9/3/1924	Wilno: 03.1942-07.1944 – konspiracja; 1 Wileńska Bryg. „Juranda”, 1 pluton - ochrona sztabu; 08.1944-01.1946 – internowany w ZSRR (Kaługa)	strzelec	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
532	Miroński	Józef Zdzisław	„Wirzós”	10/16/1923	Warszawa: 08.1944-09.1944 - 257 pluton, Zgrup. „Zimnia”, Obw. „Żywićiel”	strzelec	10/1/1992	Powstańców Warszawskich
533	Mirski	Jerzy	„Andrzej”, „Jurek”	5/5/1926	Warszawa: 11.1943-07.1944 - Zgrup. „Narew”; 08.1944-09.1944 - Zgrup. „Leśnik”; Zgrup. „Radosław” - komp. „Bolka”	kapral pchor.	14.02.1991 (w Klubie od 1981)	Powstańców Warszawskich
534	Mojsak	Edward	„Edek”	4/21/1925	Nowogródek: 09.1943-08.1944 - 77 pp V Bat. II Komp.; 08.1944-1948 - więźnienia i lagier w ZSRR	b.d.		Kresowych Żołnierzy
535	Mojska	Leontyna	„Lonia”	1/18/1922	Wilno: 04.1942-07.1944 – WSK - Kom. Obw. Wilejka „Wierzba”	łęczniczka-sanitariuszka	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
536	Mojski	Aleksander	„Giewont”	1/25/1921	Wilno: 09.1939-06.1941 - ZHP - ZWZ Wilejka; 12.1941-05.1944 - I Plut. „Leśnika”; 06.1944-07.1944 - 3 Wileńska Bryg. „Szczereba”	st. strzelec	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
537	Molicki	Jerzy	„Zak”	10/5/1921	Kraków: 10.1940-15.01.1945 - Plac. „Konwalia”; Baon „Niebora” 120 pp 106 DP AK	kapral pchor.	6/14/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
538	Molik	Ludwik	„Jastrząb”, „Tomisław”	5/12/1926	Warszawa: 02.1943-07.1944 - UJBK, plut. „Krzemienia”, Kedyw Rej. XXII; Białystok: 03.1945-07.1945 - WiN, OP „Sokolika”	strzelec	6/28/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego

539	Momot	Adolf	"Gałązka"	8/22/1931	Lublin: 11.1943-07.1944 - Obw. Zamość - Tomaszów Lubelski	strzelec, łącznik	11/18/1993	Obszaru Centralnego i Zachodniego
540	Monkiewicz	Zenon	"Mat"	1/18/1914	Wilno: 08.1943-07.1944 - Plac. Kolejowa, Obw. Oszmiana; 10 Bryg. "Gustawa", 3 Zgrup. "Jaremy"	kapral	12/20/1991	Kresowych Zohierzy
541	Moraczewska	Walentyna	"Lusia"	1/28/1923	Wołyń: 30.01.1943-01.1944 - Insp. Równce; 27 Wołyńska DP AK	łączniczka	9/21/1990	Walczy
542	Morawski	Wacław	"Saszka"	6/26/1923	Nowogródek: 02.1942-06.1943 - Plac. Nacza; 07.1943-12.1944 - 77 pp II Bat. "Krysi"	kapral	2/14/1991	Kresowych Zohierzy
543	Moskal	Władysław	"Stary"	4/26/1921	Wołyń: 12.1943-07.1944 - konspiracja; 27 Wołyńska DP 43 pp II Bat. "Siwego"	plutonowy pchor.	3/30/1993	Kresowych Zohierzy
544	Moskot	Zbigniew	"Jar", "Flis"	2/3/1925	Warszawa: 08.1941-07.1944 - Pułk "Baszta"; 08.1944-09.1944 - Pułk "Baszta", Bat. "Bałtyk" Komp. B1; 09.1944-05.1945 - obóz jeniecki Stalag X B Sandbostel	st. strzelec	2/14/1991	Powstańców Warszawskich
545	Mostowski	Władysław	"Bodziacki"	8/3/1921	Lublin: 04.1940-07.1944 - Plac. Rozdoly; OP "Podlaskiego"; Bat. "Ciega" 9 pp	kapral	12/20/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
546	Motus	Stanisława	"Stasia"	10/4/1920	Wilno: 01.1944-06.1944 - Plac. Grauzyszki; 3 Zgrup. "Jaremy", szpital polowy Antoniszki	łączniczka-sanitariuszka	1993	Kresowych Zohierzy
547	Możejko	Stefan	"Gryf", "Piotr"	5/18/1925	Wilno: 10.1941-07.1944 - OP "Zuka"; 7 Wileńska Bryg. "Wilhelma"; 08.1944-01.1946 - internowany w ZSRR (Kaluża)	b.d.	2/14/1991	Kresowych Zohierzy
548	Mroczkiewicz	Irena	"Wrzos"	12/15/1910	Warszawa: 03.1940-01.1945 - Szare Szeregi - Obw. Błonie, Ośrodek Zyrardów; WSK - druž. sanitarna	sanitariuszka	2/11/1992	Kresowych Zohierzy
549	Mrozowski	Czesław	"Jarzab"	1/16/1920	Wołyń: 06.1943-08.1944 - 27 Wołyńska DP; szwadron kawalerii 19 pułku ulanów	szeregowy, zwiadowca	8/3/1996	Stargard
550	Mróż	Franciszek	"Framuś"	10/3/1918	Radom-Kielce: 07.1940-04.1941 - Związek Odwetu, Obw. Ostrowiec Świętokrzyski; 28.07.1944-01.1945 - obóz koncentracyjny Auschwitz	strzelec	2/14/1991	Stargard
551	Mucłko	Jan Edward	"Grot"	9/7/1920	Warszawa: 07.1944 - OP "Czarnego", Obw. Garwolin	d-ca drużyny	2/19/1993	Kresowych Zohierzy
552	Muzyło	Antoni	"Zajac"	10/10/1913	Wołyń: 09.1939 - Wojna Obronna; 09.1943-01.1944 - Samoobrona Pańska Dolina; 27 Wołyńska DP AK; 03.1944-05.1945 - Wojsko Polskie	b.d.	12/20/1991	Kresowych Zohierzy
553	Muzyło	Antonina	"Aniela"	8/23/1924	Wołyń: 03.1943-03.1944 - Obw. Łuck	łączniczka-sanitariuszka	12/20/1991	Kresowych Zohierzy

554	Mysłenicki	Wojciech	"Nemo", "Jowisz", "Tantal"	1/21/1910	Lwów: 02.1942-07.1944 - szef VI Oddz. Kom. Okręgu - BIP; od 04.1944 - szef kontrwywiadu; 05.1945 - ROAK Lwów (na terenie Rzeszowszczyzny)	Lwów: 02.1942-07.1944 - szef VI Oddz. Kom. Okręgu - BIP; od 04.1944 - szef kontrwywiadu; 05.1945 - ROAK Lwów (na terenie Rzeszowszczyzny)	2/17/1992	Kresowych Zohierzy
555	Nachtman	Stanisław Mactej	"Łoś"	5/6/1920	Warszawa: 06.1943-08.1944 - Bat. "Unia"; 08.1944-10.1944 - Powstanie Warszawskie - Zgrup. "Krybar", Komp. "Wądra"	Warszawa: 06.1943-08.1944 - Bat. "Unia"; 08.1944-10.1944 - Powstanie Warszawskie - Zgrup. "Krybar", Komp. "Wądra"	2/14/1991	Powstańców War- szawskich
556	Naczuńska	Krzyszyna	"Kazia"	2/2/1920	Wilno: 05.1943-04.1944 - Plac. Mejszagola; 05.1944 - 07.1944 - szpital połowy 2 Bryg. AK "Kaziuka"	Wilno: 05.1943-04.1944 - Plac. Mejszagola; 05.1944 - 07.1944 - szpital połowy 2 Bryg. AK "Kaziuka"	2/14/1991	Kresowych Zohierzy
557	Naczulski	Ludwik	"Mały", "Piotr"	6/15/1913	Wilno: 04.1943-03.1944 - Plac. Mejszagola; 04.1944-07.1944 - 2 Wileńska Bryg. "Kaziuka"	Wilno: 04.1943-03.1944 - Plac. Mejszagola; 04.1944-07.1944 - 2 Wileńska Bryg. "Kaziuka"	1/15/1991	Kresowych Zohierzy
558	Nadolny	Józef	"Pogoda"	9/28/1928	Wilno: 03.1943-02.1944 - Plac. Cudziemiski; 8 Osmiańska Bryg. AK, I plut. 2 druz.	Wilno: 03.1943-02.1944 - Plac. Cudziemiski; 8 Osmiańska Bryg. AK, I plut. 2 druz.	2/12/1997	Stargard
559	Nadolski	Julian	"Junak", "Lis", "Góral"	11/27/1927	Tarnopol: 10.1942-05.1944 - Grupa Dywersyjna "Begonia", Obw. Zloczów, Plac. Krasne	Tarnopol: 10.1942-05.1944 - Grupa Dywersyjna "Begonia", Obw. Zloczów, Plac. Krasne	2/14/1991	Kresowych Zohierzy
560	Nagay	Bolesław	"Lach", "Leopold"	11/27/1926	Lwów: 09.1943-08.1944 - grupa dywers. w Instytucie Tyfusowym, Druz. "Trzaski"; 07.1944 - powstanie lwowskie	Lwów: 09.1943-08.1944 - grupa dywers. w Instytucie Tyfusowym, Druz. "Trzaski"; 07.1944 - powstanie lwowskie	2/26/1996	Kresowych Zohierzy
561	Nagay	Kamilla	"Jola"	8/20/1926	Wilno: 03.1942-07.1944 - Garnizon m. Wilna, Dziełn. „B” Śródmieście	Wilno: 03.1942-07.1944 - Garnizon m. Wilna, Dziełn. „B” Śródmieście	12/20/1991	Kresowych Zohierzy
562	Narkiewicz	Genowefa	"Kleopatra"	10/18/1923	Wilno: 11.1942-07.1944 - Placówka Oszmiana	Wilno: 11.1942-07.1944 - Placówka Oszmiana	2/14/1991	Gryfice
563	Niedzielko	Olga Aleksandra	"Lidka"	6/29/1913	Nowogródek: 10.1942-07.1944 - Kom. Obw. "Łaka" Szczuczyn	Nowogródek: 10.1942-07.1944 - Kom. Obw. "Łaka" Szczuczyn	2/14/1991	Kresowych Zohierzy
564	Niegrebecki	Jerzy	"Ostoja"	7/5/1925	Poznań: 1939-1941 - tajna organizacja ZHP; 08.1941-10.1942 - NOW; 11.1942-07.1944 - NSZ; 07.1944-1945 - NSZ-AK (wszystko rej. Komin-Kolo-Turek)	Poznań: 1939-1941 - tajna organizacja ZHP; 08.1941-10.1942 - NOW; 11.1942-07.1944 - NSZ; 07.1944-1945 - NSZ-AK (wszystko rej. Komin-Kolo-Turek)	6/26/1995	Kresowych Zohierzy
565	Niemiro	Władysław	"Szklisz"	2/15/1918	Wilno: 04.1944-07.1944 - 23 Braślawska Bryg. AK, II Komp.; 08.1944-01.1946 - internowany w ZSRR	Wilno: 04.1944-07.1944 - 23 Braślawska Bryg. AK, II Komp.; 08.1944-01.1946 - internowany w ZSRR	1/4/1990	Kresowych Zohierzy
566	Niemyski	Czesław	"Sosna"	11/1/1925	Białystok: 05.1943-07.1944 - Obw. Wysokie Mazowieckie, Komp. "Jaxy"	Białystok: 05.1943-07.1944 - Obw. Wysokie Mazowieckie, Komp. "Jaxy"	6/25/1992	Obszaru Centralnego i Zachodniego
567	Ninard	Wacław	"Lis"	12/10/1910	Nowogródek: 12.1943-07.1944 - 77 pp AK, IV Bat. "Ragnera"	Nowogródek: 12.1943-07.1944 - 77 pp AK, IV Bat. "Ragnera"	7/4/1991	Kresowych Zohierzy
568	Nomejko	Edward	"Wilczyc"	5/6/1931	Wilno: 01.1944-07.1944 - Oddz. Ochronny Sztabu "Groma", 4 Bryg. "Narocz"; 3 Bryg. "Szczerbca"	Wilno: 01.1944-07.1944 - Oddz. Ochronny Sztabu "Groma", 4 Bryg. "Narocz"; 3 Bryg. "Szczerbca"		Kresowych Zohierzy

569	Nowak	Franciszek Jan	„Rys”	9/8/1924	Radom-Kielce: 10.1943-10.1944 – Plac. Błotnica; 72 pp AK	10/4/1991	strzelec	10/4/1991	Stargard
570	Nowakowska	Danuta	„Plater”	10/30/1922	Warszawa: 02.1940-04.1942 – org. komp. KOP Węgrów; 05.1942-08.1944 – WSK Kom. Obw. Węgrów, Ośrodek IV	2/14/1991	łączniczka	2/14/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
571	Nowicki	Edward	„Piorun”	6/24/1917	Wilno: 04.1944-07.1944 – 12 Osmiańska Bryg. AK „Cerbera”	3/30/1993	strzelec	3/30/1993	Kresowych Żołnierzy
572	Nowicki	Wacław	„Paw”	9/29/1921	Wilno: 04.1944-07.1944 – 6 Wileńska Bryg. AK „Konara”; 08.1944-01.1946 – internowany w ZSRR	3/30/1993	ułan	3/30/1993	Kresowych Żołnierzy
573	Nycz	Jan	„Piotr”, „Wicher”, „Kruk”	7/10/1917	Lwów: 02.1942-07.1944 – d-ca komp. Ośrodka „Brzask”	3/27/1990	kapral pchor.	3/27/1990	Kresowych Żołnierzy
574	Ochal	Marian	„Wąż”	11/25/1922	Lublin: 07.1943-03.1945 – Insp. Puławy, OP „Zagóńczyka”, 15 pp AK; 03.1945-01.1946 – WiN; OP „Orlika”; 01.1946-01.1947 – więźni PRL	3/30/1993	strzelec	3/30/1993	Obszaru Centralnego i Zachodniego
575	Ochwat	Ryszard	„Płotka”	7/17/1929	Nowogródek: 01.1944-07.1944 – 77 pp IV Bat. „Ragnera”; 08.1944-09.1944 – internowany w ZSRR (Kahuga)	10/4/1991	strzelec	10/4/1991	Kresowych Żołnierzy
576	Okorski	Walenty Stefan	„Szampion”		Wołyń: 1 Bat. 24 pp „Krwawa Łuna”, 27 Wołyńska DP AK		b.d.		Stargard
577	Olechnowicz	Henryk	„Norweg”	11/10/1920	Wilno: 04.1944-07.1944 – 3 Wileńska Bryg. AK „Szczerebca”		strzelec		Kresowych Żołnierzy
578	Olejniczak	Edwin	„Bolesław”	8/30/1919	Pomorze: 10.1943-01.1945 – 8 komp., spec. druż. „Halina”, 3 sekcja (wywiad)	4/10/1990	starszy strzelec	4/10/1990	Obszaru Centralnego i Zachodniego
579	Oleszczak	Jan	„Wyrwiak”	2/7/1922	Radom-Kielce: 10.1943-01.1945 – OP „Kreta”; 3 plut. 3 Komp. 74 pp AK	1/30/1990	karabinowy ckm	1/30/1990	Obszaru Centralnego i Zachodniego
580	Opaliński	Jan	„Rys”	9/16/1924	Kraków: 02.1940-01.1945 – Obw. Nowy Sącz, OP „Kmicica”; 1 Bat. 1 pułk strzelców podhalańskich	4/12/1990	b.d.	4/12/1990	Swinoujście
581	Orliński	Stanisław	„Kamień”	4/15/1923	Wilno: 11.1943-07.1944 – Plac. Kluszczyany, 5 Wileńska Bryg. „Łupaszk”; 4 Wileńska Bryg. „Narocz”; 07.1944-01.1946 – internowany w ZSRR	2/14/1991	strzelec	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
582	Orłowicz	Antoni	„Katabas”	4/19/1921	Wilno: 06.1941-08.1943 – Szare Szeregi; 08.1943-07.1944 – 13 Wileńska Bryg. „Nietop-erza”	luty 1991	plutonowy	luty 1991	Gryfice

583	Ospowicz	Romuald	"Jastrząb"	5/25/1921	Wilno: 06.1943-07.1944 - 6 Wileńska Bryg. "Konara"	b.d.	10/10/1990	Walcz
584	Ossowska	Wanda	"Wanda"	1/2/1923	Wilno: 1942-07.1944 - Obw. Wilejka, WSK	łącznicza	w Klubie, zm. 1984	Kresowych Żołnierzy
585	Ossowski	Ignacy	"Wyga"	3/7/1924	Wilno: 02.1942-12.1944 - 1 plut. "Leśnika"; 3 Bryg. AK "Szczerbca", 3 Komp. "Joego"; 12.1944-1947 - łączny w ZSRR (Saratow, Kintaissi)	kapral		Kresowych Żołnierzy
586	Ossowski	Jerzy Jan	"Jan", "Włóczęga", "Osa"	4/20/1922	Wilno: 09.1939-06.1941 - ZHP-ZWZ Obw. Wilejka; 07.1942-10.1943 - 1 pluton "Leśnika"; 11.1943-07.1944 - 3 Wileńska Bryg. AK "Szczerbca", Op "Górala"; 07.1944-1946 - zesłanie do ZSRR (Kaługa)	kapral z cenzusem	14.02.1991 (w Klubie od 1981)	Kresowych Żołnierzy
587	Ostrowska-Kin	Janina	"Janeczka"	3/1/1926	Warszawa: 1.08.1944-06.10.1944 - Powstanie Warszawskie - Zgrup. "Róg", Bat. "Bołtca"	sanitariuszka	14.02.1991 (w Klubie od 1986)	Powstańców War- szawskich
588	Ostrowski	Waldemar	"Ner", "Ren"	7/27/1928	Warszawa: 1939-1944 - VII Obwód "Obroża" (01.1942-09.1944), 1 Rejon "Brzoźów" (Lc-gionowo) - pluton 705; Powstanie Warszawskie - Grupa "Kampinos", Bat. "Znicza"	st. strzelec	14.02.1991 (w Klubie od 1981)	Powstańców War- szawskich
589	Ostrowski	Władysław	"Kordian"	1/17/1915	Wolyn: 07.1943-07.1944 - 27 Wolyńska DP AK, II Bat. 43 pp "Siwego"; 1 Komp. III plut. "Kruk"	kapral	2/25/1990	Kresowych Żołnierzy
590	Ostrowski	Zdzisław	"Ptak"	1/30/1927	Wilno: 02.1942-08.1944 - 6 Wileńska Bryg. AK "Konara", 1 komp. 3 plut.	strzelec	2/14/1991	Świnoujście
591	Owsian	Helena	"Maciuś", "Mariusz"	8/23/1902	Warszawa: 07.1944-10.1944 - Powstanie War- szawskie - Bat. "Kiliński", 6 komp; 10.1944-04.1945 - obóz jeniecki Śraląg IV B	sanitariuszka	9/14/1992	Powstańców War- szawskich
592	Owsianko	Zofia	"Zosia"	6/1/1923	Wilno: 09.1941-01.1945 - Kom. Okręgu, Komp. łączności "Kozy"; 06.1945-03.1955 - więzienie w ZSRR	łącznicza	12/20/1991	Kresowych Żołnierzy
593	Pacewicz	Bolesław	"Zbik"	1/5/1926	Nowogródek: 12.1943-07.1944 - 77 pp AK, IV Bat. "Ragnera", Komp. "Lotnika", plut. "Szar- ego"	strzelec	12/15/1990	Kresowych Żołnierzy
594	Pachalko	Zdzisław	"Sopel"	12/25/1927	Wilno: 01.1942-12.1943 - 24 Brygada AK "Dryświaty", rej. Braślaw. Plut. Osłonowy "Sana" i "Jody"	łącznik	9/10/1990	Kresowych Żołnierzy
595	Paczkowska	Wanda	"Kakol"	3/24/1926	Warszawa: 04.1943-08.1944 - Obw. Skiermiewiec, Bat. "Wysokiego"	sanitariuszka		Kresowych Żołnierzy



596	Pałuch	Stanisław	"Swider"	5/3/1923	Lublin: 04.1942-07.1944 - Obw. Zamość, Plac. Brodzki, OP "Zarzewie"	strzelec	2/14/1991	Świnoujście
597	Pańko	Krzyszyna Józefa	"Mała"	3/24/1923	Lublin: 03.1942-07.1944 - Insp. Zamość, Plac. Józefów-Zwierzyńiec; 9 pp AK	sanitariuszka-łączniczka	2/14/1991	Gryfice
598	Pasternak	Marta	"Nadzieja"	12/11/1924	Warszawa: 01.1942-01.1945 - WSK Obw. VII (Warszawa-powiat), Rej. V "Gatyń" (Piaseczno), plut. "Zbinka"	łączniczka-sanitariuszka	12/12/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
599	Paszkiewicz	Michał	"Jelina"	8/21/1907	Polesie: 09.1939 - wojna obronna; 07.1942-07.1944 - Obw. Pińsk, III Odc. "Wachlarz", OP "Ponurego"	porucznik wywiadu	11/5/1996	Stargard
600	Paszkowski	Józef	"Wojtek"	6/21/1919	Nowogródek: 05.1942-07.1944 - Plac. Juraciszki, 77 pp VI Bat. "Pala"	sierżant	2/14/1991	Gryfice
601	Paśnikowski	Tadeusz	"Halny"	12/20/1922	Radom-Kielce: 05.1943-01.1945 - Plac. Opatów, szkoła podchor., 5 Komp. "Burzy"	podchorąży	2/14/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
602	Pater	Edmund	"Wilk"	7/25/1923	Stanisławów: 04.1942-01.1945 - Obw. Droho-byecz, druž. radiotelegraficzna (łączności)	d-ca drużyny	1991	Kresowych Żołnierzy
603	Pawelec	Mieczysław	"Bradziaga"	7/8/1927	Nowogródek: 09.1943-07.1944 - Plac. Białohruda; 77 pp IV Bat. "Ragnera"	strzelec	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
604	Pawelska	Barbara	"Czajka"	4/7/1922	Łódź: 05.1944-01.1945 - Plac. Przysucha, II Komp. "Bończy"	sanitariuszka	2/14/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
605	Pawłaczek	Józef	"Czarny"	2/11/1912	Lwów: 07.1941-07.1944 - Rej. Krzywczce, d-ca plutonu	plutonowy	9/21/1990	Wałcz
606	Pawłaczyk	Franciszek	"Leon"	1/20/1925	Lublin: 03.1943-04.1944 - Rej. Łęczna-Wółka-Zofiówka, OP "Uskoka"; 11.1945-06.1947 - więzień polityczny PRL	łącznik	8/20/1992	Obszaru Centralnego i Zachodniego
607	Pawlukiewicz	Bogdan	"Spuzniak"	5/19/1927	Wilno: 11.1942-07.1944 - 3 Wileńska Bryg. "Szczerbca"; 03.1945-06.1947 - deportowany do ZSRR	b.d.	12/15/1989	Kresowych Żołnierzy
608	Pawłowski	Bolesław Zbigniew	"Lanca", "Miles"	9/15/1924	Lublin: 05.1942-07.1944 - IV Obw. Tomaszów Lubelski - I Pluton "Gaja", Komp. "Sinego", Bat. "Gryfa" 9 pp Legionów	strzelec	2/14/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
609	Pawłowski	Marek	"Michał"	7/9/1929	Warszawa: Powstanie Warszawskie - Zgrup. "Sienkiewicz", nast. "Kuba", "Sosna", Bat. "Łukasieński", 1 komp.; 09.1944-05.1945 - obóz koncentracyjny Gross-Rosen	łącznik		Powstańców Warszawskich
610	Pawłowski	Walerian	"Wraga"	12/18/1920	Kraków: 06.1940-01.1945 - Zgrupowanie "Zelbet", XIII Kompania	st. strzelec	2/14/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
611	Pelc	Kazimierz	"Hanka"	10/11/1920	Kraków: 09.1942-07.1944 - Obw. Krosno, Plac. "Wzros" Wiśniowa; 22 DP 6 pułk strzelców podhalaskich, III bat.	strzelec, kurier	6/25/1922	Obszaru Centralnego i Zachodniego

612	Perkowska	Teresa	"Halka"	10/16/1925	Wilno: 01.1943-07.1944 - Obw. Mołodeczno, Ośrodek "Iwieniec"; 13 Bryg. AK "Nietoperza"	Łączniczka-sanitariuszka	Kresowych Zohierzy
613	Perkowski	Janusz	"Jarzębiec"	9/27/1923	Wilno: 04.1942-04.1944 - wywiad gospodarczo-wojskowy; 05.1944-07.1944 - 7 Wileńska Bryg. AK "Wilhelma"	strzelec	Kresowych Zohierzy
614	Petrusewicz	Stanisław	"Tur"	7/31/1925	Nowogródek: 01.1943-01.1944 - Plac. Niedźwiedzic; 01.1944-07.1944 - 77 pp AK, IV Bat. "Ragnera"; 08.1944-01.1946 - łagier w ZSRR	plutonowy	Kresowych Zohierzy
615	Petrykowska	Jadwiga	"Czeremcha"	12/18/1924	Lublin: 05.1943-07.1944 - WSK Plac. Kazimierz Dolny	Łączniczka-sanitariuszka	Obszaru Centralnego i Zachodniego
616	Piasecki	Zbigniew	"Czekolada", "Różycki"	5/27/1927	Warszawa: Szare Szeregi; Powstanie Warszawskie - Bat. "Ruczaj"; 1 komp. plut. 139, nast. Bat. "Mitosz"; 1 komp. I pluton	kapral	Kresowych Zohierzy
617	Piekarski	Jerzy Tomasz	"Dąbek"	2/17/1926	Warszawa: 12.1942-01.1945 - NSZ-AK, Komp. "Wilka", Golymin-Słoński; Kom. Okr. II NSZ Mazowsze-Północ	Łącznik, szeregowy	Obszaru Centralnego i Zachodniego
618	Pieniążek	Władysław	"Kubek"	2/3/1921	Kraków: 09.1940-01.1945 - Obw. Jarosław, Plac. Pruchnik, OP "Groma"	strzelec	Gryfice
619	Pieracki	Władysław	"Pirat"	10/10/1922	Wilno: 12.1943-05.1944 - 3 Wileńska Bryg. "Szczerbca", 1 Komp. "Joego"; 08.1944-01.1946 - łagry w ZSRR	kapral	Kresowych Zohierzy
620	Pietras	Jerzy	"Mściwy"	11/21/1925	Radom-Kielce: 05.1943-11.1944 - Plac. "Barbara", OP "Szarego", 3 pp AK	szeregowy	Obszaru Centralnego i Zachodniego
621	Pietrzyk	Bogdan	"Fil"	1/2/1924	Radom-Kielce: 04.1942-09.1944 - Plac. Wolanów-Mniszek; 09.1944-01.1945 - 72 pp I Batalion, I Komp.	kapral pchor.	Swinoujście
622	Pietrzykowski	Stanisław	"Lis"	1/31/1925	Wołyn: 05.1943-06.1944 - 27 Wołyńska DP AK, I Bat. 24 pp "Krwawa Łuna"; 07-10.1944 - Wojsko Polskie; 10.1944-01.1946 - internowany w ZSRR	szeregowy	Kresowych Zohierzy
623	Pilarska	Helena	"Tamara"	10/5/1926	Warszawa: 11.1944-01.1945 - Obw. Płock-Sierpc, OP "Stefa", grupa dywers.-sabotazowa "Słoneg"	Łączniczka-sanitariuszka	Obszaru Centralnego i Zachodniego
624	Pilawska	Halina	"Hala"	5/9/1924	Warszawa: 08.1944-09.1944 - Powstanie Warszawskie - Zgrup. "Krybar", III Komp. "Lewara"	Łączniczka	Powstańców Warszawskich
625	Pilch	Alina	"Lina"	7/27/1928	Wilno: 01.1944-07.1944 - Plac. Podbrodzie; 6 Wileńska Bryg. "Tonki" - "Konara"	Łączniczka-sanitariuszka	Kresowych Zohierzy
626	Plichowska	Janina	"Figa"	1/2/1927	Tarnopol: 07.1942-03.1944 - Kom. Obw. Zbaraż, Plac. Stryjówka, II Komp. "Wiktora"	Łączniczka-sanitariuszka	Kresowych Zohierzy

627	Pilinko	Wacław	"Puszkini"	8/2/1927	Nowogródek: 01.1943-07.1944 - Plac. Trokiele, 77 pp. AK; 08.1944-12.1946 - OP "Witara"; 02.1949-04.1957 - deportowany do ZSRR	b.d.	12/20/1991	Kresowych Żołnierzy
628	Piotrowska	Danuta	"Donica"	8/18/1923	Lublin: 11.1939-12.1943 - Szare Szeregi, AK	łączniczka - sanitariuszka	2/14/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
629	Piotrowska	Genowefa	"Maria"	2/10/1924	Radom-Kielce: 01.1943-01.1945 - Oddział Zrzutów Powietrznych "Leona"; 7 komp. II Bat. 27 pp. AK	łączniczka, kapral	1997	Swinoujście
630	Piotrowski	Witold	"Boruta"	3/28/1926	Radom-Kielce: 01.1942-01.1945 - Grupa wywiadu "Ryngraf"; OP "Wybraniec", 4 pp Legionów AK	plutonowy	2/14/1991	Swinoujście
631	Pisarek	Edward	"Junak"	10/1/1924	Kraków (Podokr. Rzeszów): 03.1943-01.1945 - Plac. Trzciana, plut. "Lamparta" Przybyszówka	szeregowy, łącznik		Kresowych Żołnierzy
632	Piszczek	Jerzy	"Jur"	3/12/1930	Nowogródek: 03.1944-07.1944 - Zgrupowanie Stołpeckie AK - 77 pp. AK, komp. saperów	łącznik		Kresowych Żołnierzy
633	Piszczek	Jerzy	"Kłos", "Jez"	4/29/1914	12.1939-1945 - Bat. "Chrobry", komp. "Konara"; d-ca plutonu; 10.1944-05.1945 - oboże jeńczeckie Oflag VII A	porucznik		Obszaru Centralnego i Zachodniego
634	Piszczek	Stanisław	"Kruk", "Kawka", "Pogoń"	4/9/1920	Nowogródek-Warszawa: 01.1942-09.1944 - Plac. Iwieniec, 27 plutk ulanów, Zgrup. Stołpeckie AK; Powstanie Warszawskie - Zgrup. "Kampanios"; 09.1944-01.1945 - OP "Szarego"	kapral	2/14/1991	Powstańców Warszawskich, Kresowych Żołnierzy
635	Piwko	Franciszek Józef	"Krótki", "Dzielny"	6/29/1929	Radom-Kielce: 04.1944-01.1945 - Plac. Stąporków; 3 pp Legionów; 12.1946-11.1953 - więzienie w PRL	starszy strzelec	2/14/1991	Stargard
636	Piwkowski	Wacław	"Lotnik", "Żuk"	8/29/1912	Lublin: 09.1940-08.1944 - Kom. Obw. Tomaszów Lubelski, Zamość, Plac. Susiec, Plac. Narol	adjuant Kom. Obwodu	11/18/1993	Obszaru Centralnego i Zachodniego
637	Pwoni	Stanisław	"Julisław"	8/3/1920	Polesie: 07.1941-07.1944 - Plac. Skoki, Obw. Brześć; OP Witra IV "Marka", 30 DP AK	łącznik	3/30/1993	Kresowych Żołnierzy
638	Pleśniak	Mieczysław	"Kniaź"	9/23/1927	Wilno: 12.1943-07.1944 - Konsp. Wilno; 6 Wileńska Bryg. AK "Toniki" - "Konara", I komp. III plut.	b.d.	12/20/1991	Kresowych Żołnierzy
639	Plaskojęć	Mieczysław	"Cygan", "Wrona"	3/23/1923	Wilno: 06.1943-07.1944 - 1 Wileńska Brygada "Juranda"	szeregowy	w Klubie od 1982	Kresowych Żołnierzy
640	Plawski	Józef	"Czajka"	10/18/1925	Nowogródek: 03.1944-08.1944 - 77 Lidzki pp AK, VIII Bat. "Bogdanek"	st. strzelec	2/14/1991	Swinoujście
641	Plodowski	Zbigniew	"Szkot"	3/22/1927	Wilno: 07.1943-07.1944 - Szare Szeregi; 3 Wileńska Bryg. "Szczerbca"; 01.1945-02.1947 - lagry w ZSRR	strzelec	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy

642	Pochowski	Bogdan	"Michalak"	1909	Wilno/Polesie: "Wachlarz" Odc. IV (?)	kurier	Kresowych Zolnierzy
643	Poczopko	Stanisław	"Zuk"	3/8/1924	Wilno: 05.1944-07.1944 - 6 Wileńska Bryg. "Konara", plut. "Rolanda"	strzelec	Kresowych Zolnierzy
644	Podleżański	Władysław	"Borsz"	2/18/1919	Lwów: 11.1941-07.1944 - Plac. Kamionka Strumilowa, OP "Warta"	ppor. czasu wojny	Stargard
645	Polakowski	Bolesław	"Brzoza"	10/22/1923	Białystok: 02.1942-02.1945 - Obw. Augustów, OP "Graba"	b.d.	Obszaru Centralnego i Zachodniego
646	Polek	Julian	"Apoloniusz"	2/5/1925	Kraków: 04.1943-07.1944 - Plac. BCh Kolbuszowa; Zgrup. AK „Kcfr”, Obw. Kolbuszowa; 08.1944-04.1947 - ROAK, WiN	strzelec, łącznik	Obszaru Centralnego i Zachodniego
647	Polender	Anna	"Mała"	6/3/1922	Łódź: 01.1941-01.1945 - Drużyna Łączności i Służby Sanitarnej, Obw. Piotrków Trybunalski i Nowogrodek; 05.1943-07.1944 - Plac.	strzelec	Obszaru Centralnego i Zachodniego
648	Polońska	Ludmiła	"Leda"	1/10/1924	Białohruda; 77 pp IV Bat. "Ragnera"	sanitariuszka	Kresowych Zolnierzy
649	Poloński	Adolf	"Benek"	1/16/1909	Wilno: 08.1943-03.1944 - Podinsp. "Puszczka"; 04.1944-07.1944 - 7 Wileńska Bryg. "Wilhelma"	ppor.	Kresowych Zolnierzy
650	Popik	Bronisław	"Smyk"	5/2/1917	Lublin: 09.1939 - wojna obronna; 02.1941-07.1944 - Plac. Kornelówka, OP "Cięga"	plutonowy	Zolnierzy Gryfice
651	Popławski	Stanisław	"Kret"	2/18/1926	Wołyń: 04.1943-08.1944 - Plac. Samoobrony Kopaczówka; I Bat. 50 pp 27 Wołyńskiej DP AK	strzelec	Kresowych Zolnierzy
652	Porębska	Krystyna		8/31/1923	Warszawa (Wschód): 10.1940-08.1944 - ZWZ-AK	b.d.	Obszaru Centralnego i Zachodniego
653	Porębski	Wiesław	"Wiktor"	1/2/1922	Warszawa (Wschód): 03.1941-08.1944 - Obw. Ostrów Mazowiecka "Opoczniak", OP "Tatara"; 8 komp. III Bat. 13 pp	kapral pchor.	Kresowych Zolnierzy
654	Posobkiewicz	Aleksandra	"Iskra"	2/1/1918	Radom-Kielce: 12.1940-01.1945 - Obw. Końskie, Podobw. Szydłowice; 72 pp, 3 Bat. "Cypriana", komp. "Rena"	łączniczka, kolporterka	Obszaru Centralnego i Zachodniego
655	Pozanić	Leonard	"Gałęziński"	4/13/1925	Nowogrodek: 03.1944-07.1944 - 77 pp III Bat. UBK "Sablewskiego", zwiad konny; 08.1944-08.1948 - łagier w ZSRR	strzelec	Kresowych Zolnierzy
656	Prauziński	Maciej	"Krzak"	5/12/1928	Radom-Kielce: 01.1944-01.1945 - 84 plut. Radomsko, I Bat. 27 pp AK	strzelec	Obszaru Centralnego i Zachodniego
657	Prawicki	Zbigniew	"Sandor"	3/22/1924	Łódź: 06.1941-01.1945 - Obw. Piotrków Tryb., Bat. "Krychta", komp. "Wichra"	strzelec	Obszaru Centralnego i Zachodniego

658	Presch	Jerzy	"Zmuda"	3/21/1926	Kraków: 04.1943-03.1944 - Obw. Gorlice, 1 Pułk Strzelców Podhalańskich; Warszawa: 04.1944-09.1944 - strażacki ruch oporu "Skala"; Powstanie Warszawskie - 259 plut. strażcy ogniowej. Zgrup. "Żywiciel"; 10.1944-05.1945 - niemiecki Stalag XI A Altenrabbow	Łwów: 07.1942-08.1944 - WSK Sambor	sanitariuszka - łączniczka	2/14/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego	Powstańców Warszawskich
659	Presch	Maria	"Bogutwola"	6/7/1920			strzelec	10/29/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego	Kresowych Żołnierzy
660	Prokopczyk	Michał	"Orlik"	10/17/1922			strzelec			
661	Proszko	Czesław	"Skromny"	11/17/1920			szeregowy	1/15/1991		Kresowych Żołnierzy
662	Prüffer	Stanisław	"Pizmak"	6/19/1925			strzelec			Powstańców Warszawskich
663	Przełomski	Stanisław	"Ludwik"	6/2/1925			strzelec	14.02.1991 (w Klubie od 1981)		Powstańców Warszawskich
664	Przybysz	Stefania	"Basia"	3/26/1925			przyboczna	2/14/1991		Obszaru Centralnego i Zachodniego
665	Przybysz	Zdzisław	"Nikt"	4/15/1924			strzelec,	2/14/1991		Obszaru Centralnego i Zachodniego
666	Przystecki	Bohdan	"Świsłowio", "Żbik"	3/8/1914			szeregowy	5/24/2001		Stargard
667	Ptak	Aleksander	"Gwóźdź"	2/16/1924			szeregowy	3/10/1990		Kresowych Żołnierzy
668	Ptaszyńska	Daniela Bygda	"Danka", "Kropka"	5/3/1927			łączniczka-sani-tariuszka,	12/20/1991		Powstańców Warszawskich
669	Pugaczewski	Ryszard	"Nakwas", "Pugacz"	4/19/1926			plutonowy st. strzelec	12/20/1991		Kresowych Żołnierzy
670	Pustewicz	Adolf	"Strumień"	1/25/1925			kapral	3/30/1993		Kresowych Żołnierzy
671	Puszek	Wacław		1/25/1914			kapral			Kresowych Żołnierzy

672	Puzewicz	Franciszek	"Komar"	5/15/1927	Wilno: 05.1944-07.1944 - 2 Wileńska Bryg. AK "Wiktor"	strzelec	12/19/1992	Kresowych Żołnierzy
673	Raca	Marta	"Józef", "Józia"	11/3/1914	Pomorze: 05.1943-01.1945 - Komendantka WSK Obw. Wyrzysk	komendantka	12/20/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
674	Raczkowski	Miron	"Borowik"	10/20/1922	Nowogródek: 05.1943-03.1944 - konspiracja; 04.1944-07.1944 - 26 pułk ulanów, I szwadron ochrony sztabu; 08.1944-01.1946 - deportowany do ZSRR	ulan	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
675	Radomski	Józef	"Konrad", "Robak"	1/31/1907	Radom-Kielce: 09.1939 - wojna obronna; 01.1943-01.1945 - Plac. Ćmielów, Obw. Opatów - kierownik wywiadu	podporucznik		Kresowych Żołnierzy
676	Radzikowska	Jadwiga Bożena	"Bozka", "Jadźka"	9/21/1926	Warszawa: 11.1940-05.1942 - Plac. Zaborów; 05.1942-07.1944 - kurs pielęgniarek Obw. Wą-wa powiat; 08-09.1944 - Powstanie Warszawskie	sanitariuszka	4/2/1991	Walc
677	Radzikowski	Marian	"Wygoda"	9/8/1900	Wilno: 01.1942-03.1944 - Plac. Smorgonie; 13 Wileńska Bryg. AK "Nietoperza"	łącznik, wywiadowca	3/30/1993	Kresowych Żołnierzy
678	Radziszewski	Jan	"Szydło"	9/13/1920	Polesie: 04.1940-10.1943 - Obw. Brześć n. Bugiem, "Tarcza", OP "Willona"; Warszawa: 11.1943-03.1944 - Obw. Siedlce, OP "Jawora"; Lublin: 04.1944-05.1945 - Obw. Zamość, OP "Urszuli"	podporucznik	12/19/1992	Stargard
679	Radziukiewicz	Stanisław	"Słowik"	1/14/1917	Nowogródek: 09.1939 - wojna obronna; 01.1942-06.1944 - Plac. Nieciecz, szef zaopatrzenia; 77 pp IV Bat. "Ragnera", plut. Ochrony Sztabu	intendent	3/30/1993	Kresowych Żołnierzy
680	Rajkiewicz	Franciszek	"Wicher"	2/3/1918	Warszawa: 07.1942-01.1945 - Plac. Sławęcin, Obw. Sierpc	strzelec, łącznik	10/1/1992	Stargard
681	Rakowski	Stanisław		8/20/1927	? : 09.1943-12.1944 - Armia Krajowa	b.d.		Kresowych Żołnierzy
682	Raszka	Kazimierz	"Kostrzewa"	4/12/1918	Lublin: 12.1939 -07.1944 - Plac. Białopole, Obw. Hrubieszów; OP „Osterwy”	strzelec	12/12/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
683	Ratyński	Stanisław	"Rafał"	1/19/1908	Radom-Kielce: 04.1941-01.1945 - Plac. "Mira" Miedziera, Obw. Końskie	podporucznik	2/14/1991	Swinoujście
684	Rawa	Czesław	"Wilga"	3/30/1920	Warszawa: 05.1940-07.1943 - Obw. Maków Mazowiecki, Plac. Sypniewo	b.d.	12/17/1996	Kresowych Żołnierzy
685	Rąbek	Irena	"Jaworzynka"	3/26/1925	Radom-Kielce: 09.1943-01.1945 - Plac. Czestocice, Obw. Opatów	sanitariuszka - łączniczka	1/13/1993	Obszaru Centralnego i Zachodniego
686	Reszko	Bolesław	"Orzeł"	9/4/1929	Warszawa: 10.1942-09.1944 - Szare Szeregi - Grupy Szturmowe Wyszków; AK - Obw. Wyszków, 51 plut. "Krzyszczka"	strzelec - sanitariusz	b.d.	Obszaru Centralnego i Zachodniego



687	Robaszko	Władysław	"Malec"	6/27/1929	Wołyń: 01.1944-04.1942 - Plac. Bielin; 27 Wołyńska DP Zgrup. "Osnowa"	Wołyń	3/23/1995	Walc
688	Rochmankowska	Ewa	"Iwa"	8/4/1921	Warszawa: 01.08.1944-2.10.1944 - Powstanie Warszawskie, Bat. „Iwo”, I komp. saperów	Warszawa	8/1/1991	Powstańców Warszawskich
689	Rodzoch	Stanisław	"Burza", "Piorun"	4/29/1907	Lublin: 01.1940-07.1944 - Obw. Puławy, 15 pp AK "Wilków", OP "Przepiórki"	Lublin	6/1/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
690	Rokicki	Edward	"Pomier"	2/3/1922	Warszawa: 06.1943-09.1944 - 435 plut., Obwód IV Warszawa; Powstanie Warszawskie - Zgrup. Bat. „Iwo"	Warszawa	12/12/1991	Powstańców Warszawskich
691	Roman	Józef	"Strycki", "Bączkowski", "Ziuk", "Stosław"	7/1/1914	Obszar Zachodni, Lublin-Wołyń-Warszawa: 10.1939-07.1941 - SZP-ZWZ; 07.1941-12.1943 - Plac. Puławy, Eksp. wywiadu KG AK "Wschód" - Wołyń; 08.1944-10.1944 - Powstanie Warszawskie - Bat. "Miłosz", d-ca kompanii; 11.1944-09.1945 - Szef II Oddz. Obszar Zachód; 05.1950-03.1956 - wieźień PRL	Obszar Zachodni, Lublin-Wołyń-Warszawa: 10.1939-07.1941 - SZP-ZWZ; 07.1941-12.1943 - Plac. Puławy, Eksp. wywiadu KG AK "Wschód" - Wołyń; 08.1944-10.1944 - Powstanie Warszawskie - Bat. "Miłosz", d-ca kompanii; 11.1944-09.1945 - Szef II Oddz. Obszar Zachód; 05.1950-03.1956 - wieźień PRL	14.02.1991 (w Klubie od 1981)	Powstańców Warszawskich
692	Romanowski	Czesław	"Sokol"	6/6/1929	Wołyń: 11.1942-03.1943 - OP "Peteza", grupa wywiadowcza; 03.1943-07.1944 - Obw. Dubno, Odc. "Dereń" Młynów, Oddz. Samoobrony, 27 Wołyńska DP; 03.1945-12.1945 - walki z UPA	Wołyń	12/20/1991	Kresowych Żołnierzy
693	Romanowski	Marian	"Korek"	6/27/1923	Nowogródek: 12.1943-06.1945 - Zgrup. Stołpeckie "Góry", 78 pp AK; 02.1949-03.1956 - wieźień PRL	Nowogródek	b.d.	Kresowych Żołnierzy
694	Romańczuk	Lucjan	"Kruk"	5/21/1924	Warszawa: 05.1943-08.1944 - Plac. Łużki, Czekanów, III Ośrodek Jabłonna, OP "Tura", Obw. Sokółów Podlaski; 02.1945-02.1947 - W/In	Warszawa	12/20/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
695	Rosińska	Helena	"Halina"	2/20/1920	Nowogródek: 07.1943-07.1944 - Plac. Swisłoc; Wilno: 07.1944-02.1945 - 5 Wileńska Bryg. AK "Łupaszk"	Nowogródek	łąączniczka	Kresowych Żołnierzy
696	Rowczenio	Mieczysław	"Anglik"	6/3/1921	Wilno: 08.1941-07.1944 - konspiracja; 7 Wileńska Brygada "Wilhelma"	Wilno	b.d.	Kresowych Żołnierzy
697	Rupnicwska	Irena	"Irena"	9/8/1923	Warszawa: 09.1943-07.1944 - Bat. "Kiliński"; 08.1944-10.1944 - Powstanie Warszawskie - Zgrup. "Gozdawa", 4 komp. "Wyrwy"	Warszawa	14.02.1991 (w Klubie od 1981)	Powstańców Warszawskich
698	Rusiecki	Aleksander	"Lord"	3/24/1923	Wilno: 01.1944-07.1944 - Plac. Jaszuny; 6 Wileńska Bryg. "Konara", 1 Komp. 3 plut.; 10.1944-12.1947 - Wojsko Polskie	Wilno	12/20/1991	Kresowych Żołnierzy
699	Rusin	Franciszek	"Tygrys"	10/1/1924	Kraków (Podokręg Rzeszów): 12.1943-07.1944 - Rej. Leżajsk, IV plut. "Łowisko"	Kraków	3/20/1990	Obszaru Centralnego i Zachodniego

700	Rusowicz	Stanisław	„Góral”	10/6/1926	Wilno: 04.1944-07.1944 - 7 Wileńska Bryg. AK „Wilhelma”, pltt. „Rudego”	b.d.	Kresowych Zolnierzy
701	Ruszczyc	Anna	„Kuna”	7/17/1918	Wilno: 03.1944-07.1944 - 2 Wileńska Bryg. „Wiktor”	sanitariuszka	Kresowych Zolnierzy
702	Ruszkowski	Eugeniusz	„Osman”	12/2/1910	Warszawa: 01.1943-05.1944 - Plac. Brwinów, Obw. „Obroza” (Wą-wa powiat)	strzelec	Stargard
703	Rutkowski	Leon	„Wicher”	6/21/1922	Białystok: 01.1942-01.1945 - Obw. Augustów, Oddz. „Komara”	b.d.	Obszaru Centralnego i Zachodniego
704	Rychlicki	Mieczysław	„Pantera”	11/1/1925	Lwów: 02.1942-07.1944 – Oddz. Leśny „Lech”; 6 komp. II Bat. 26 pp 5 DP AK	szeregowy	Kresowych Zolnierzy
705	Rychlik	Bronisława	„Bronka”	8/27/1923	Kraków: 09.1939 - szpital wojsk. Bochnia; 1940-01.1945 - PCK, Rada Główna Opiekuńcza, łączniczką konsp. ZWZ-AK	łączniczką, sanitariuszka	Obszaru Centralnego i Zachodniego
706	Rydzewski	Jan	„Zając”	9/7/1924	Białystok: 01.1942-01.1945 – Plac. Jurzec, OP „Orzeł Biały” Sawiska	strzelec	Kresowych Zolnierzy
707	Rynkiewicz	Czesław	„Zaremba”	7/1/1922	Wilno: 08.1941-02.1942 - ZWZ; 30.04.1942- 26.06.1942 - areszt wychowawczy niem. obozu pracy Frankfurt	b.d.	Kresowych Zolnierzy
708	Rynkiewicz	Rajmund	„Szpak”	7/5/1919	Wilno: 08.1941-06.1944 - Obw. Wilno-Troki, Plac. Jaszumy, OP „Wilka”	szeregowy	Kresowych Zolnierzy
709	Rzadkosz	Stefan	„Szczerba”	7/6/1924	Kraków: 06.1944-01.1945 - Obw. Nowy Targ, Plac. Poronin, Oddz. Dyspozycyjny „Ciupaga”; I Pułk Strzelców Podhalańskich	strzelec	Obszaru Centralnego i Zachodniego
710	Rzepecki	Adolf			brak bliższych danych		Kresowych Zolnierzy
711	Rzuczkowski	Tadeusz	„Szuwar”	7/20/1923	Radom-Kielce: 07.1944-01.1945 – Plac. Zarnowo, Obw. Opoczno; 25 pp AK, II Komp. „Bończy”	strzelec	Obszaru Centralnego i Zachodniego
712	Sabat	Józef	„Gałązka”	2/25/1920	Radom-Kielce: 03.1940-01.1945 - Obw. Sand- omierz, Plac. Sworzeń-Ossala	strzelec	Obszaru Centralnego i Zachodniego
713	Sadaj	Bolesław	„Cichy”	4/21/1908	Lublin: 09.1939-06.1940 - SZP-ZWZ, Plac. Du- bienka, Obw. Hrubieszów; 20.06.1940-05.1945 - niem. obóz koncentracyjny Sachsenhausen	b.d.	Obszaru Centralnego i Zachodniego
714	Sadowski	Roman	„Zdobysław”	10/28/1925	Białystok: 08.1941-01.1945 - Plac. Wasilków, Kedyw V Inspektorat, Komp. „Brzytwka”	st. strzelec	Obszaru Centralnego i Zachodniego
715	Sajdak	Wacław	„Wesołowski”	4/18/1924	Nowogródek: 03.1944-07.1944 – III Bat. „Sa- blewski”, 77 pp; 12.1944-09.1948 – więzienie i deportowany do ZSRR	strzelec	Kresowych Zolnierzy
716	Sałagan	Jan	„Czujny”	9/7/1923	Radom-Kielce: 05.1941-10.1944 – Plac. Biskupice, Obw. Opatów	strzelec	Obszaru Centralnego i Zachodniego

717	Samsel	Wojciech	„Olbryms”	8/9/1921	Warszawa: 09.1942-12.1944 – Plac. Maminno, Obw. Maków Mazowiecki	strzelec	7/2/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego Stargard
718	Sapota	Stanisław	„Baca”, „Gruchacz”, „Szaska”	1/10/1915	Łódź: 03.1942-01.1945 – Kom. Okręgu, komp. łączności	kapral pchor.	2/14/1991	
719	Sasim	Stefan		12/9/1919	Warszawa (Wschód): 09.1939 - wojna obronna; 1939-1943 - niem. obóz jeniecki; 1943-10.1944 - Obw. Węgrów, Plac. Podtusze; 10.1944-11.1947 - flagry w ZSRR (Świerdłowski)	porucznik		Kresowych Żołnierzy
720	Sawicka	Jadwiga Franciszka	„Jagoda”	10/3/1916	Lublin: 07.1942-07.1944 - Plac. Rzeczycy; OP „Zapory”	łączniczka	2/14/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
721	Sawicki	Mirosław	„Tornado”	6/28/1925	Łódź: 04.1944-01.1945 - Plac. Błogie, Patrol „Mewa”, I Komp. Piotrków Tryb.; 28 pp Strzelców Kaniowskich	strzelec	12/19/1992	Obszaru Centralnego i Zachodniego
722	Sawicki	Piotr	„Muzyk”	7/1/1916	Wolyń: 05.1942-04.1944 - Obw. Luboml, Plac. Kupracze; 27 Wołyńska DP AK, 43 pp	szeregowy, wywiadowca	9/21/1990	Walczy
723	Scheller	Edwin Mikołaj	„Czarny”, „Fordon”	12/6/1919	Warszawa: 09.1939 - wojna obronna; 02.1940-03.1943 - PSZ, cichociemny; 03.1943-09.1944 - Eksp. KG AK, Oddz. II/E-23 Lublin; 06.1945-11.1945 - Kom. Okr. Bydgoszcz; 11.1945-06.1946 - więzienie UB Gdańsk	porucznik	2/19/1993	Kresowych Żołnierzy
724	Seidler	Maria	„Michał”	1/3/1925	Łódź: 10.1943-01.1945 - Obw. Rawa Mazowiecka, Plac. Bartosówka	łączniczka, zwiad konny	4/10/1990	Obszaru Centralnego i Zachodniego
725	Seidler	Stefan		10/25/1915	Stanisławów: 09.1939 - wojna obronna - Podolska Bryg. Kawalerii, Armia Poznań			Kresowych Żołnierzy
726	Seniszyn	Tadeusz	„Mściciel”	4/7/1905	Lwów: 06.1943-07.1944 - Kom. Garnizonu Lwów-Dzieln. Zach. - kontrwywiad	st. strzelec	10/9/1991	Stargard
727	Serba	Kazimierz	„Kowalski”	9/9/1925	Radom-Kielce: 07.1943-01.1945 - Obw. Końskie; OP „Szarego”; 5 komp. II Bat. 3 pp Legionów AK 2 DP Legionów AK	plutonowy		Stargard
728	Serba	Marianna	„Marysia”, „Maria”	10/12/1920	Radom-Kielce: 02.1942-01.1945 - Obw. Końskie; szpital polowy 3 pp leg. AK	łączniczka-sanitariuszka	4/10/1990	Stargard
729	Sędlak	Czesław	„Poręba”	1/7/1925	Lublin: 02.1944- Obw. Zamość, 2 plut. dywersji „Dębicy”	b.d.	2/6/1990	Obszaru Centralnego i Zachodniego
730	Sichler	Jerzy	„Jurek”	3/15/1925	Lwów: 05.1944-07.1944 - Kwat. Obszaru Lwów; 6 komp. II Bat. 26 pp AK	strzelec	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
731	Sidorowicz	Jadwiga	„Czarna”	7/19/1920	Warszawa: 10.1941-07.1944 - konspiracja Warszawa-Czerwiaków; 08.1944-09.1944 - Powstanie Warszawskie - Zgrup. „Kryśka”	sanitariuszka	6/18/1991	Swinoujście

732	Siedlik	Mieczysław	"Mitrega", "Andrzej"	10/5/1926	Łódź: 05.1941-02.1943 - Związek Odwetu; 02.1943-06.1944 - Kedyw, Obw. Koltuski-Brzeziny; 07.1944-01.1945 - OP 29 Pułk Strzelców Kantowskich	Łącznik, kapral		Powstańców Warszawskich
733	Siegel	Ludwika	"Goplana"	5/7/1914	Tarnopol: 06.1942-03.1944 - Kom. Obw. Czortków, druž. sanitarna	b.d.	3/30/1993	Kresowych Żołnierzy
734	Sielicki	Władysław	"Ladis", "Wilk"	9/6/1917	Wołyń: 08.1943-01.1944 - Samoobrona Przebraże; 50 pp 27 Wołyńska DP AK	b.d.	3/30/1993	Kresowych Żołnierzy
735	Siemek	Ludmiła	"Ludka"	4/1/1931	Wilno: 03.1943-01.1945 - Garnizon Miasta Wilno, łączniczka "Dąbka"	łączniczka	b.d.	Kresowych Żołnierzy
736	Siemiński	Michał	"Michał"	9/10/1909	Warszawa: 06.1942-07.1944 - punkt kontaktowy 8 Rejon VII Obw.; 08.1944-09.1944 - Powstanie Warszawskie - Obw. "Żywiciel" Żoliborz, Zgrup. "Szymon"	łącznik	10/4/1991	Powstańców Warszawskich
737	Sienkiewicz	Jan	"Franeł"	5/6/1925	Nowogródek: 04.1943-04.1944 - 77 pp AK, III Bat. UJBK "Sablewskiego" (zwiad konny); 12.1944-05.1945 - Wojsko Polskie	plutonowy		Kresowych Żołnierzy
738	Sienkiewicz	Jan	"Jastrząb"	3/4/1921	Nowogródek: 03.1944-07.1944 - 77 pp V Bat. "Sztremera", Komp. "Kaliny"; 09.1945-02.1955 - lagry w ZSRR	strzelec	6/18/1991	Kresowych Żołnierzy
739	Sienkiewicz	Romuald	"Orda"	3/30/1925	Wilno: 10.1942-07.1944 - I pluton "Wierzyby", Obw. Wilejka; 3 Wileńska Bryg. „Szczereba”; 08.1944-01.1946 - internowany w ZSRR	st. strzelec	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
740	Sieroń	Józef	"Lampart"	1/5/1921	Radom-Kielce: 06.1943-01.1945 - Obw. Włoszczowa, Plac. Oleszno; OP "Marcina"	strzelec	2/14/1992	Obszaru Centralnego i Zachodniego
741	Siewiera	Leonard	"Leon", "Rzędzian"	6/21/1920	Łódź: 06.1941-01.1945 - Plac. Kluki, Obw. Piotrków Tryb., komp. "Topoli"	kapral	2/14/1992	Obszaru Centralnego i Zachodniego
742	Sikora-Sikorska	Danuta	"Pączek"	6/6/1925	Warszawa: 05.1942-08.1944 - WSK Plac. Komorów, Obw. Ostrów Mazowiecka, 13 pp AK	strzelec, łączniczka	7/4/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
743	Sikora-Sikorski	Leszek	"Antoś"	4/4/1925	Warszawa: 01.1942-09.1944 - 22 Komp. Zgrup. WSOP "Narew"; Powstanie Warszawskie - I plut. Bat. "Tur", Zgrup. "Kryśka"; 09.1944-05.1945 - obóz jeniecki Stalag XI A Altengrabow	kapral	2/14/1991	Powstańców Warszawskich
744	Sikorski	Janusz	"Kordian", "Lech"	10/29/1924	Radom-Kielce: 04.1940-01.1945 - Kedyw; szkoła podchorążych; OP "Wybraniec"; 4 pp leg. AK	plut. pchor.	1/30/1990	Obszaru Centralnego i Zachodniego
745	Skarciszewski	Paweł	"Rola"	5/26/1913	Radom-Kielce: 01.1941-01.1945 - Plac. Imielno, OP "Kaliny"; Plac. "Woda", Obw. Jędrzejów	sierżant	12/19/1992	Obszaru Centralnego i Zachodniego
746	Skiba	Władysław	"Tygrys"	12/17/1924	Lublin: 12.1942-07.1944 - Plac. Susiec, Obw. Tomaszów Lubelski, 59 pp	strzelec	2/14/1992	Obszaru Centralnego i Zachodniego

747	Skibiński	Stanisław	„Gienek”	1/11/1918	Nowogródek: 07.1943-07.1944 – 77 pp IV Bat. „Ragnera”	strzelec	7/4/1991	Kresowych Żołnierzy
748	Skoczylas	Czesław	„Tex”	6/26/1923	Białystok: 04.1943-02.1945 – 5 Wileńska Bryg. „Łupaszki”; 02.1945-06.1952 – łagry w ZSRR (Workuta)	łącznik	10/20/1991	Walczy
749	Skorb	Witold	„Grot”, „Woronko”	7/1/1906	Nowogródek: 01.1942-08.1942 – d-ca Komp. Konsp. Obw. Szczuczyn; 09.1942-02.1944 – szef. łączności Obw. Szczuczyn; 03.1944-07.1944 – II Bat. „Krysi” 77 pp	podporucznik	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
750	Skubis	Stanisław	„Burczyński”	2/8/1924	Lublin: 01.1942-07.1944 – Obw. Biłgoraj, Plac. Starozna, OP „Korda”	szeregowy	10/12/1993	Stargard
751	Słojewski	Ryszard	„Jastrząb”	11/13/1931	Warszawa: 02.1944-01.1945 – Szare Szeregi, Obw. Skierniewice, Rej. Puszcza Marińska	strzelec		Obszaru Centralnego i Zachodniego
752	Słowikowski	Jan	„Dąbrowa”	2/24/1926	Warszawa: 03.1943-07.1944 – Obw. Radziwiłł Podlaski, Powstańcze Oddziały Specjalne „Jerzyki”	podporucznik	12/20/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
753	Sługocki	Marian	„Belma”	4/16/1915	Tarnopol: 09.1939 – wojna obronna; 05.1942-08.1944 – druż. „Brzoza”, plut. „Bluszczy”, komp. „Rokita”	d-ca drużyny	12/17/1989	Kresowych Żołnierzy
754	Smoczek	Edward	„Edek”	8/10/1928	Śląsk: 06.1943-01.1945 – OP „Garbnik”	kapral	6/25/1992	Obszaru Centralnego i Zachodniego
755	Smoczyński	Andrzej	„Odwet”, „Stasiek”	2/14/1928	Warszawa: 08.1942-08.1944 – Szare Szeregi; Powstanie Warszawskie – I Obwód „Radwan” (Śródmieście), Podobwód „Sławbor”, odc. „Topór”, 3 Bat. „Golski”	strzelec		Powstańców Warszawskich
756	Smoleńska	Janina	„Jachna”	2/7/1926	Wilno: 02.1942-06.1943 – Plac. Miadziol; 06-08.1943 – OP „Knicica”; 09.1943-03.1944 – 5 Wileńska Bryg. „Łupaszki”, 03-07.1944 – 4 Wileńska Bryg. „Narocz”, 2 Komp. „Zagończyka”; woj. gdańskie, bydgoskie, olsztyńskie: 02.1946-01.1947 – 5 Wileńska Brygada, OP „Zeusa”; 01.1947-05.1956 – więzienie w PRL	kapral, sanitariuszka	1/15/1991	Kresowych Żołnierzy
757	Smoleński	Leon	„Zeus”	4/7/1922	Wilno: 08.1942-07.1944 – Plac. Trokieni; 5 Wileńska Bryg. „Łupaszki”; Białystok, Mazury – Pomorzec: 08.1944-03.1947 – 5 Wileńska Bryg. „Łupaszki”; 08.1948-06.1951 – więzień PRL	podporucznik	1/15/1991	Kresowych Żołnierzy
758	Smoliński	Franciszek	„Biały”	2/23/1929	Lwów: 10.1943-05.1944 – Plac. Nowosiółki; Plut. „Podpory”, 5 komp. „Olimpit”	strzelec	12/20/1991	Kresowych Żołnierzy

759	Smoliński	Marian	"Mały"	11/9/1923	Lwów: 09.1942-07.1944 - Obw. Zloczów, Plac. Nowosiółki; plut. "Podpory", 5 komp.	strzelec	12/20/1991	Kresowych Żołnierzy
760	Smolski	Bronisław	"Bronek"	9/3/1926	Nowogródek-Warszawa: 04.1944-09.1944 - 78 pp. Zgrupowanie Stołpeckie "Góry" - "Doliny"; Powstanie Warszawskie - Zgrup. "Kampinos"	strzelec	2/14/1991	Powstańców War- szawskich
761	Snastin	Wiktor	"Kurek"	1/28/1914	Wilno: 10.1941-07.1944 - Plac. Soly - ko- mendant; konspiracyjny kurs podchorążych Smorgonie; 13 Brygada AK "Nietoperza"; 10 Bryg. AK "Gustawa"	ppor.; d-ca drużyny, oficer ds. wyszkolenia, adiutant	10/1/1990	Kresowych Żołnierzy
762	Snastin	Zofia	"Sowa"	2/3/1915	Wilno: 10.1942-07.1944 - Obw. Oszmiana; 13 Bryg. AK "Nietoperza"	łączniczka- sanitariuszka		Kresowych Żołnierzy
763	Sobaniec	Stanisław	"Wrona"	3/28/1921	Nowogródek: 01.1943-03.1944 - Plac. Trokielec; 04.1944-07.1944 - 77 pp IV Bat. "Ragnera"	strzelec	2/14/1991	Stargard
764	Sobczak	Waldemar	"Wół"	4/10/1927	Warszawa: Powstanie Warszawskie - I Obwód "Radwan"; Podobwód "Sławbor" - Bat. "Iwo", 1 komp. saperów	st. saper		Powstańców War- szawskich
765	Sobinek	Marta Ga- briela	"Marta"	2/11/1925	Radom-Kielce: 11.1943-01.1945 - Plac. Marzysz k/Kielc	łączniczka	2/14/1991	Gryfice
766	Sochański	Andrzej	"Długi", "Pampuch"	3/22/1920	Wilno: 07.1941-01.1943 - Szef org. Plac. Raków; 01.1943-12.1943 - Szef org. Obw. Mołodeczno "Mleko"; 12.1943-07.1944 - 13 Brygada "Nietoperza" (szef sztabu); 07.1944-07.1946 - internowany w ZSRR	sierżant pchor.	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
767	Soński	Antoni Witosław	"Czerny"	6/12/1918	Radom-Kielce: 11.1939-01.1945 - Związek Odwetu, Ostrowiec; OP "Zapały", "Rogacza"; 2 DP AK - Pluton Osłony Sztabu	kapral pchor.	1/13/1993	Obszaru Centralne- go i Zachodniego
768	Sokolowski	Jan		3/22/1923	Kraków (?): 10.1942-07.1944 - ZWZ-AK	b.d.		Kresowych Żołnierzy
769	Solecki	Edward Daniel	"Daniel"	7/21/1920	Lublin: 12.1939-07.1944 - Obw. Zamość (wywiad, zaopatrzenie)	strzelec	2/14/1991	Obszaru Centralne- go i Zachodniego
770	Softys	Jadwiga	"Panterka"	10/2/1925	Radom-Kielce: 06.1944-01.1945 - Plac. Glinka; 5 Komp. 2 Baon 2 pp Legionów	sanitariuszka	12/12/1991	Stargard
771	Soroko	Jan Wacław	"Brzoza"	11/21/1924	Nowogródek: 06.1942-07.1944 - Plac. Doku- dowo; 77 pp AK, VII Batalion	strzelec	7/2/1991	Gryfice
772	Soroko	Stanisław	"Erg"	2/2/1912	Wilno: 01.1942-01.1943 - Kom. Obw. Wilejka; 02.1943-05.1944 - Plac. Szumsk; 06.1944- 07.1944 - 6 Wileńska Brygada "Konara"; 08.1944-01.1946 - internowany w ZSRR	b.d.	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy



773	Sosna	Władysław	"Olówek"	11/29/1924	Wilno: 07.1942-02.1944 - Ośrodek AK Soły; 03.1944-07.1944 - 9 Oszmiańska Bryg. AK	strzelec	2/14/1991	Kresowych Zohnierzy
774	Sosnowski	Feliks	"Grom"	5/30/1926	Warszawa: 03.1942-08.1944 - konsp. Warszawa-Śródmieście; Powstanie Warszawskie - 7 pp AK "Garluch"	strzelec	2/14/1991	Stargard
775	Sowa	Czesław	"Sajko"	1/1/1922	Warszawa: 1943 - Plac. Kunów, Serock; Lublin: 05.1944-07.1944 - OP "Uskoka"; 05.1945-01.9147 - WiN, OP "Uskoka"; 01.1947-06.1953 - więzieni PRL	sierżant		Stargard
776	Spiechowicz	Adam	"Stal"	7/18/1925	Białystok: 04.1942-07.1944 - Obw. Bielsk Podlaski	st. strzelec	2/14/1991	Kresowych Zohnierzy
777	Stachowski	Jan	"Tarzan"	2/27/1924	Radom-Kielce: 01.1941-01.1945 - Obw. Częstochowa, Plac. Myszków, OP "Ponturego"; 27 pp AK, I Bat. I komp. - d-ca plutonu	porucznik		Obszaru Centralnego i Zachodniego
778	Stachurska	Zofia	"Fala"	12/29/1929	Wilno: 01.1943-01.1945 - Obw. Braślów, Zgrup. II "Węgielnego"	łączniczka	10/1/1990	Wałcz
779	Stadnicki	Antoni	"Żuraw"	2/24/1926	Wołyń: 08.1943-06.1944 - OP "Małego"; 27 Wołyńska DP, 50 pp, I Bat. "Sokoła"	strzelec	12/20/1991	Kresowych Zohnierzy
780	Staniławczyk	Alfons	"Orka"	10/20/1922	Wilno: 12.1941-07.1944 - Obw. Wilejka, plut. "Leśnika"; 3 Wileńska Bryg. AK "Szczerbca", I Zgrup. "Pohoreckiego"	b.d.		Kresowych Zohnierzy
781	Stankiewicz	Czesław	"Zaskoczek"	5/29/1920	Wilno: 09.1941-07.1944 - 6 Wileńska Bryg. AK, 4 komp.; zesłanie na Syberię	b.d.	w Klubie od 1981, zm. 1985	Kresowych Zohnierzy
782	Stankiewicz	Jan	"Listek", "Lisek"	2/9/1929	Nowogródek: 07.1943-08.1944 - Szare Szeregi; UIBK III Bat. 77 pp AK; 10.1944-09.1956 - łagry w ZSRR	zwiądawca	11/10/1991	Kresowych Zohnierzy
783	Stanowski	Jerzy	"Bączek"	5/6/1927	Kraków (Podokr. Rzeszów): 12.1942-07.1944 - Obw. Łańcut, Plac. nr 1 Łańcut; 39 pp AK	łącznik	1/9/1995	Obszaru Centralnego i Zachodniego
784	Stańczak	Henryk	"Romi"	10/18/1926	Pomorze: 05.1943-12.1944 - Szare Szeregi; Bydgoszcz, 34 Drużyna; 12.1944-03.1945 - obóz koncentracyjny Stutthof	d-ca plutonu	7/28/1998	Kresowych Zohnierzy
785	Stańczyk	Leon	"Popiel"	4/4/1922	Wilno: 01.1941-07.1944 - konsp. Wilno Dzielnica "B"; 6 Wileńska Bryg. "Konara", 1 komp, 1 plut.; 12.1944-12.1955 - więzienia i łagry ZSRR	drużynowy	14.02.1991 (w Klubie od 1982)	Kresowych Zohnierzy
786	Stasiński	Stanisław	"Kasztan"	5/2/1925	Wołyń: 01.1943-07.1944 - samoobrona Różyn - Lubliniec; 27 Wołyńska DP, 43 pp II Bat. "Siwego"	b.d.	2/14/1991	Kresowych Zohnierzy
787	Staszkievicz	Józef	"Kowal"	11/13/1928	Wilno: 03.1943-07.1944 - Plac. Iwazkowcc, 9 Bryg. AK "Małego"	strzelec	2/14/1991	Kresowych Zohnierzy

788	Staszkievicz	Ryszard	"Łoś"	8/30/1928	Wilno: 03.1943-07.1944 - Plac. Soły; 6 Wileńska Bryg. "Konara"; 08.1944-12.1944 - łagier w ZSRR (Miedniki); 03.1946-02.1950 - więzień polit. PRL	strzelec	12/20/1991	Kresowych Żołnierzy
789	Stawiak	Stanisław	"Wierzba", „Bosman"	12/27/1923	Radom-Kielce: 12.1939-08.1943 - Obw. Radomsko; 08.1943-01.1945 - OP "Zbigniewa" i "Andrzeja"; 74 pp Batalion "Tygrys"	kapral	2/14/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
790	Steczowska	Teresa	"Kalinka"	1/25/1928	Białystok: Plac. Stawisko, Zgrup. "Orzeł Biały"	b.d.		Kresowych Żołnierzy
791	Steczkowski	Kazimierz	"Sosna", „Mały"	1/3/1929	Białystok: 01.1942-01.1945 - Obw. Łomża, Rej. Stawiski, Samodz. Komp. "Wschód", OP "Białego Orła"; 05.1945-04.1947 - ROAK, WIN	kapral, łącznik- zwiadowca		Obszaru Centralnego i Zachodniego
792	Stefanek	Kazimierz	"Lis"	3/2/1921	Lublin: 10.1943-08.1944 - szkoła podchorążych AK nr 622	kapral pchor.	2/15/1990	Swinoujście
793	Stefanus	Antoni	"Szybki"	1/17/1925	Wołyń: 07.1943-02.1944 - OP "Jastrzębia"; 02.1944-07.1944 - 27 Wołyńska DP AK, I Bat.	st. strzelec	12/20/1991	Stargard
794	Stefańska	Regina		5/15/1922	"Sokola" 50 pp Wilno: 05.1942-07.1944 - konsp. AK	b.d.		Kresowych Żołnierzy
795	Stepniak	Kazimierz	"Witek"	6/8/1922	Lublin: 05.1942-07.1944 - Kom. Okr. Lublin - I Oddz., Komórka Legalizacji	plutonowy	7/4/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
796	Stojewski	Ryszard	"Jastrzab"	11/13/1931	Warszawa: 02.1944-01.1945 - Szare Szeregi, OP harcustrza "Argi"	bez stopnia	9/14/1992	Obszaru Centralnego i Zachodniego
797	Straka	Bogumiła	"Pola"	4/18/1929	Warszawa: 08.1944-10.1944 - Powstanie Warszawskie - Dzieln. Środmieście Płd.	sanitariuszka	6/25/1992	Kresowych Żołnierzy
798	Straszewska	Maria	"Maryla", „Emma"	4/28/1919	Warszawa: 08.1944-2.10.1944 - Powstanie Warszawskie - KG AK, BIP red. "Brutelnemu Informacyjnego"; 10.1944-05.1945 - niewola niemiecka (Stalag IV B)	podporucznik	10/1/1992	Powstańców Warszawskich
799	Strutyński	Gracjan	"Stopka"	12/18/1924	Kraków: Obw. Gorlice, 7 komp. III Bat. 1 Pułku Strzelców Podhalańskich AK	strzelec		Obszaru Centralnego i Zachodniego
800	Strycharczyk	Konrad	"Słownik"	5/25/1925	Lublin: 02.1943-04.1944 - OP "Ojca Jana", 44 pp AK; 05-09.1945 - ROAK, OP "Zapory"; 07.1946-03.1947 - więzień polityczny PRL	b.d.		Kresowych Żołnierzy
801	Szwałkowski	Jerzy	"Słownik"	4/8/1924	Białystok: 04.1942-06.1944 - Obw. Ostrołęka; 07.1944-08.1944 - OP "Gryf"	strzelec	2/14/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
802	Styczyński	Leon	"Cygan", „Makarow"	1/7/1922	Nowogródek: 03.1942-07.1944 - Plac. Zoludek; 77 pp I Bat. "Lechia"	kapral	10/29/1991	Kresowych Żołnierzy

803	Styło	Alfred	"Szach II"	5/15/1924	Warszawa: Powstanie Warszawskie - Korpus Bezpieczeństwa, Śródmieście; BIP KG AK	kapral z cenz.	w Klubie Powstańców, zm. 1987	Powstańców Warszawskich
804	Superson	Aleksandra	"Stokrotka"	4/21/1926	Kraków (Podokręg Rzeszów): 02.1943-07.1944 - Obw. Łañcut, Plac. Łañcut, patrol sanitarny	sanitariuszka	7/3/1998	Kresowych Żołnierzy
805	Sybis	Ryszard		2/4/1924	Radom-Kielce: 09.1942-01.1945 - Szare Szeregi, Częstochowa	b.d.		Obszaru Centralnego i Zachodniego
806	Syrek	Teresa	"Irys"	11/17/1926	Radom-Kielce: 01.1943-01.1945 - WSK Plac. Wodzisław, Obw. Łądrzejów	szeregowy	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
807	Szaćko	Józef	"Ciemny"	7/10/1927	Wilno: 08.1943-07.1944 - Plac. Kuszlany; 10 Bryg. AK "Gustawa", 2 Komp.; 1947-1953 - łagry i zesłanie w ZSRR	b.d.		Kresowych Żołnierzy
808	Szadziul	Leonard			Nowogródek: Kom. Miasta Lida (?)			Stargard
809	Szajko	Eugeniusz	"Średni"		Wilno: 3 Wileńska Bryg. AK "Szerberca"			Kresowych Żołnierzy
810	Szkalicki	Stanisław	"Kmicic"	12/27/1920	Nowogródek: 09.1939 - wojna obromna; 09.1943-08.1944 - 77 pp I Bat. "Zycha", plut. konnego zwiadu; 08.1944-1954 - więzienie i łagry w ZSRR	kapral	11/23/1992	Kresowych Żołnierzy
811	Szajlko	Jerzy	"Samuraj"	3/21/1927	Lublin: 03.1944-07.1944 - Obw. Puławy, Rej. II Żelechów; 15 pp "Wilków", grupa "Susat"	strzelec		Obszaru Centralnego i Zachodniego
812	Szajlko	Stanisław	"Czarny", "Dżingis"	1/6/1926	Lublin: 11.1939-09.1941 - Szare Szeregi Żelechów; 09.1941-07.1944 - komórka wywiadu E-23 Kom. Okr. Lublin; Grupa "Susat"	st. strzelec	6/25/1922	Obszaru Centralnego i Zachodniego
813	Szamrej	Mieczysław	"Szary"	6/9/1916	Żelechów, 15 pp Dęblin "Wilków"	plutonowy	15.01.1991 (w Klubie od 1982)	Kresowych Żołnierzy
814	Szamrej	Weronika	"Wera"	1/4/1923	Nowogródek: 03.1943-07.1944 - Plac. Białohruda; 11.1943-07.1944 - 77 pp, IV Bat. "Ragnera"; 08.1944-05.1954 - łagry w ZSRR	łączniczka	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
815	Szarkowski	Franciszek	"Szary"	1/17/1922	Nowogródek: 03.1942-04.1944 - Plac. Ejszyski; 77 pp V Bat. "Szremera"	szeregowy	12/17/1996	Kresowych Żołnierzy
816	Szawarski	Józef	"Wulkan"	1/26/1920	Warszawa: 01.1940-09.1944 - Pułk "Baszta", Bat. "Karpaty", komp. K-1, Powstanie Warszawskie; 09.1944-05.1945 - obóz jeniecki Stalag XI A Al-tengrabow	sierżant	14.02.1991 (w Klubie od 1982)	Powstańców Warszawskich
817	Szawiel	Michał	"Miś", "Hugo"	7/21/1918	Wilno: 1943-07.1944 - Obw. Oszmiana, Ośrodek Soly; 10 Oszmiańska Bryg. AK	strzelec	6/8/2002	Kresowych Żołnierzy

818	Szczawiński	Adam	"Sęk"	4/7/1905	Wołyn: 01.1943-07.1944 - I Bat. "Gzymśa" 45 pp 27 Wołyńskiej DP AK	Wołyn: 01.1943-07.1944 - I Bat. "Gzymśa" 45 pp 27 Wołyńskiej DP AK	7/25/1990	Kresowych Żołnierzy
819	Szczechura	Henryk	"Mały"	11/12/1932	Radom-Kielce: 07.1944-11.1944 - Plac. Wąchock	Radom-Kielce: 07.1944-11.1944 - Plac. Wąchock	1/27/1990	Obszaru Centralnego i Zachodniego
820	Szczotka	Zofia	"Rena", "Irena"	2/18/1924	Lwów: 11.1943-07.1944 - WSK Lwów, Dzielh. Południe	Lwów: 11.1943-07.1944 - WSK Lwów, Dzielh. Południe	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
821	Szczygielski	Józef	"Student"	3/19/1920	Warszawa (Północ): 05.1941-01.1945 - Obw. Płock (rej. Bodzanów, Wyszogród)	Warszawa (Północ): 05.1941-01.1945 - Obw. Płock (rej. Bodzanów, Wyszogród)	4/20/1999	Kresowych Żołnierzy
822	Szczygielski	Wacław	"Mars"	1/21/1924	Białystok: 02.1942-08.1944 - Placówka nr 1 Grodno, plut. Kedyw, OP "Góry"	Białystok: 02.1942-08.1944 - Placówka nr 1 Grodno, plut. Kedyw, OP "Góry"	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
823	Szczypa	Zygmunt	"Tęcza"	12/3/1921	Lublin: 08.1940-07.1944 - Plac. nr 8 Puławy	Lublin: 08.1940-07.1944 - Plac. nr 8 Puławy	11/11/1992	Obszaru Centralnego i Zachodniego
824	Szcwczuk	Bronisław	"Piorun"	1/29/1920	Wołyn: 07-1943-06.1944 - konspiracja; 27 Wołyńska DP AK, I Baon 23 pp Zgrup. "Osnowa"	Wołyn: 07-1943-06.1944 - konspiracja; 27 Wołyńska DP AK, I Baon 23 pp Zgrup. "Osnowa"	12/20/1991	Kresowych Żołnierzy
825	Sznejfus	Marian	"Zew"	4/4/1923	Radom-Kielce: 06.1943-01.1945 - Plac. Miedziera: 2 DP Leg. 3 pp II Bat., OP "Szarego"	Radom-Kielce: 06.1943-01.1945 - Plac. Miedziera: 2 DP Leg. 3 pp II Bat., OP "Szarego"		Stargard
826	Szozda	Mieczysław	"Muzyk"	12/17/1926	Kraków: 01.1943-08.1944 - Obw. Rzeszów, Plac. Tryńczyca, OP "Tadeusza"	Kraków: 01.1943-08.1944 - Obw. Rzeszów, Plac. Tryńczyca, OP "Tadeusza"	11/25/1994	Obszaru Centralnego i Zachodniego
827	Szpilewski	Zygmunt	"Zulaw"	9/14/1920	Wilno: 12.1942-07.1944 - Dzielh. Wilno Śródmieście; 3 Wileńska Bryg. AK „Szczerbca”, II Komp. „Brzozy"	Wilno: 12.1942-07.1944 - Dzielh. Wilno Śródmieście; 3 Wileńska Bryg. AK „Szczerbca”, II Komp. „Brzozy"	10/4/1991	Kresowych Żołnierzy
828	Szuba	Władysław	"Albatros"	10/16/1916	Kraków: 09.1939 - wojna obronna; 06.1940-08.1944 - OP "Bławata", 37 pp AK - d-ca patrolu, d-ca Plac. Chmielów, d-ca komp. ckm Tarnopol: 09.1942-02.1944 - Obw. Czortków	Kraków: 09.1939 - wojna obronna; 06.1940-08.1944 - OP "Bławata", 37 pp AK - d-ca patrolu, d-ca Plac. Chmielów, d-ca komp. ckm Tarnopol: 09.1942-02.1944 - Obw. Czortków	12/12/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
829	Szuba	Zdzisław	"Wicher"	7/20/1927				Obszaru Centralnego i Zachodniego
830	Szulc	Kazimierz	"Sosna"	2/22/1917	Radom-Kielce: 07.1944-01.1945 - Plac. Żywocin, OP "Graf"	Radom-Kielce: 07.1944-01.1945 - Plac. Żywocin, OP "Graf"	2/14/1991	Stargard
831	Szulejko	Józef	"Kalina"	9/18/1926	Nowogródek: 12.1943-07.1944 - Plac. Bielca, 77 pp AK, IV Bat. "Ragnera"	Nowogródek: 12.1943-07.1944 - Plac. Bielca, 77 pp AK, IV Bat. "Ragnera"	6/18/1991	Kresowych Żołnierzy
832	Szumski	Stanisław	"Czarny"	1/15/1928	Wołyn: 07.1943-07.1944 - Insp. Równe; 27 Wołyńska DP; I Bat. 45 pp "Gzymśa", OP "Bomby"	Wołyn: 07.1943-07.1944 - Insp. Równe; 27 Wołyńska DP; I Bat. 45 pp "Gzymśa", OP "Bomby"		Kresowych Żołnierzy
833	Szurek	Stanisława	"Sabina"	5/8/1923	Polesie: 07.1941-07.1944 - Plac. Skoki, OP "Jura"; 30 DP AK; 04-07.1944 - więzienie niem. w Brześciu	Polesie: 07.1941-07.1944 - Plac. Skoki, OP "Jura"; 30 DP AK; 04-07.1944 - więzienie niem. w Brześciu	3/21/1990	Obszaru Centralnego i Zachodniego
834	Szuskiewicz	Kazimierz	"Motyl"	9/5/1922	Białystok: 09.1941-07.1944 - Obw. Grodno, Plac. Petropol	Białystok: 09.1941-07.1944 - Obw. Grodno, Plac. Petropol	12/20/1991	Kresowych Żołnierzy

835	Szut	Tadeusz	"Tadzik"	9/23/1926	Wilno: 04.1944-10.1944 - Kosp. Wilno, Dzieln. Antokol, łącznik Obw. Wilejka - 3 Bryg. "Szczerbca"; 10.1944-09.1945 - więzień w ZSRR (Saratów)	12/19/1992	strzelec, łącznik	Kresowych Zohierzy
836	Szutowicz	Jan	"Brunet"	6/7/1921	Wilno: 07.1943-07.1944 - OP „Kmicica”, 5 Wileńska Brygada „Lupaszk”; 07.1944-05.1945 - internowany w ZSRR	2/14/1991	strzelec	Kresowych Zohierzy
837	Szykshnian	Jan	"Ścigacz"	1/6/1925	Wilno: 07.1940-07.1944 - kosp. Wilno, 3 Wileńska Bryg. „Szczerbca”, 1 Komp. Szturmowa „Burego"	2/14/1991	b.d.	Kresowych Zohierzy
838	Szykshnian (Szykshnian-Ossowska)	Danuta	"Szarotka", "Sarenka, "Dan"	6/7/1925	Wilno: 12.1939-12.1944 - grupa łączniczek "Jana"; grupa łączniczek "Jelonka" - "Kozy"; Kedyw - mjr Dąbek, Garnizon Wilno Dzieln. "A"; 12.1944-11.1945 - lagry w ZSRR (Saratów)	2/14/1991	łączniczka	Kresowych Zohierzy
839	Szylobryt	Kazimierz	"Zosia"	3/3/1926	Nowogródek: 01.1942-12.1944 - Obw. Lida, Plac. Trokiele; II Bat. "Krysi"; 77 pp AK; 12.1944-1945 - lagier w ZSRR	2/28/1994	łącznik	Kresowych Zohierzy
840	Szymczewski	Sławomir	"Konrad"	2/19/1929	Radom-Kielce: 12.1942-05.1944 - Szare Szeregi, hufiec Częstochowa - Rój "Obraz"	5/29/1990	łącznik, zastępowy	Obszaru Centralnego i Zachodniego
841	Szymczyk	Marcjanna		2/3/1923	Wilno: Obw. Braślaw, 23 Braślawska Bryg. AK; 02.1950-12.1956 - lagry w ZSRR	12/10/1995	łączniczka	Kresowych Zohierzy
842	Szyndler	Waldemar	"Tygrys"	12/15/1927	Warszawa: 01.1943-02.1944 - Szare Szeregi; 02.1944-07.1944 - Batalion im. Czarnieckiego; 08.1944-10.1944 - Powstanie Warszawskie - Zgrup. "Chrobry II"; 10.1944-04.1945 - obóz jeniecki	2/14/1991	strzelec	Powstańców Warszawskich
843	Szypowski	Andrzej	"Jadzia"	8/4/1924	Warszawa (Zachód): 07.1942-01.1945 - Baon Grójec, plut. Suchodół	9/1/1994	łącznik, strzelec	Obszaru Centralnego i Zachodniego
844	Szyszkowski	Jan	"Gopło"	2/26/1922	Wilno: 07.1943-07.1944 - Plac. Rudniki, 7 Wileńska Bryg. „Wilhelma”; 08.1944-01.1946 - internowany w ZSRR	7/4/1991	strzelec	Kresowych Zohierzy
845	Ścisłowski	Jerzy	"Duch"	12/20/1923	Łódź: 02.1942-10.1944 - Szare Szeregi - Piotrków; AK - Obw. Piotrków, 28 Pułk Strzelców Kantowskich, 5 Komp.; 10.1944-04.1945 - obozy koncentracyjne Gross Rosen, Flossenbürg, Netzeueller	11/29/1994	łącznik, instruktor	Obszaru Centralnego i Zachodniego
846	Słowińska	Irena	"Anna"	8/20/1918	Poznań: 03.1943-01.1945 - Kom. Insp. Ostrów Wlkp.	10/1/1992	łączniczka	Obszaru Centralnego i Zachodniego

847	Ślizewski	Antoni	„Golań”	1/18/1926	Nowogródek: 03.1943-07.1944 – Plac. Paszkiewicz, 77 pp II Batalion „Krysi”; 02.1946-05.1957 – wieżenie i lagry w ZSRR	strzelec	2/14/1991	Kresowych Zohierzy
848	Świda	Ludwik	„Zbik”	6/14/1915	Wołyń: 03.1942-07.1944 – Plac. Halinówka, Samoobrona Włodzimierzówka; 27 Wołyńska DP, 23 pp II Baon „Lecha”	plutonowy	10/4/1991	Kresowych Zohierzy
849	Świderski	Czesław	„Błyskawica”	6/9/1926	Ponornze: 09.1939-01.1945 – Harcerskie Pogotowie Wojenne; Szare Szeregi - Bojowe Szkoły, Plac. Włodawek; 06.1944 – AK (zaprzysiężenie)	drużynowy	6/25/1992	Obszaru Centralnego i Zachodniego
850	Świerczewska	Halina	„Luska”	8/18/1922	Białystok: 08.1941-08.1944 – Plac. Śniadowo-Lubotyń	łączniczka	3/10/1990	Kresowych Zohierzy
851	Świerczewski	Józef	„Żagiel”	3/17/1915	Białystok: 06.1942-08.1944 – Plac. Śniadowo	b.d.	5/22/1990	Kresowych Zohierzy
852	Świetlicka-Solecka	Bogumiła	„Miła”	7/26/1927	Kraków: 02.1940-01.1945 – Obw. Pinczów, Plac. Kazimierza Wielka; 106 DP AK	plut., łączniczka		Kresowych Zohierzy
853	Taczalski	Roman	„Orlik”	4/15/1926	Warszawa: 03.1943-07.1944 – Obw. Siedlce, Oddz. Dywersji „Gałązki”; 27 Wołyńska DP AK; 08.1944-11.1948 – internowany w ZSRR	plutonowy pchor.	14.02.1991 (w Klubie od 1982)	Kresowych Zohierzy
854	Talajkowski	Wacław	„Komar”	9/6/1926	Nowogródek: 09.1943-07.1944 – konspiracja, 77 pp I Bat. „Lecha”	strzelec	10/29/1991	Kresowych Zohierzy
855	Terka	Eugeniusz	„Zbój”, „Matras”	3/6/1912	Radom-Kielce: 01.1940-01.1945 – Plac. Piwaki, Op „Burzy”, I Komp. „Jastrzębia”	st. sierżant	2/14/1991	Gryfiec
856	Tietaniec	Rajmund	„Tęcza”	7/25/1922	Nowogródek: 04.1944-07.1944 – 77 pp AK, V Bat. „Sztremera”	szeregowy	11/11/1992	Kresowych Zohierzy
857	Tobiański	Jerzy	„Gawron”	7/28/1925	Łódź: 09.1941-01.1945 – Insp. Sieradzko-Wieluński, Plac. Dłutów	strzelec, łącznik	2/14/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
858	Tom	Anna Maria	„Ania”	10/18/1931	Wilno: 10.1943-07.1944 – Szare Szeregi, żeńska drużyna, zastęp „Jaskółki”	łączniczka- sanitariuszka	2/14/1991	Kresowych Zohierzy
859	Tom	Jan Władysław	„Orkan”	11/30/1922	Wilno: 11.1943-07.1944 – 3 Wileńska Bryg, AK „Szczerbca”	kapral z cen.	2/14/1991	Kresowych Zohierzy
860	Tomalak-Gastorowska	Irena Wik- toria	„Złotko”	12/24/1929	Wilno: 09.1943-07.1944 – Szare Szeregi, Kolonia Wileńska – szpital polowy	sanitariuszka	11/11/1992	Kresowych Zohierzy
861	Tomasik	Lucjan	„Chrobry”, „Piast”	6/29/1919	Kraków: 01.1943-01.1945 – BIP Insp. Miechów, 120 pp AK	strzelec	12/12/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
862	Topolska	Anna	„Hanna”	7/15/1921	Lwów: 03.1942-03.1943 – Dziełn. Lwów-Zachód, Obw. III, I plut., druž. „Malty” i „Szczerby”	łączniczka	2/28/1991	Walcz
863	Torbicz	Henryk	„Brzózka”	1/18/1925	Lublin: 05.1943-07.1944 – III Bat. 7 pp AK; 27 Wołyńska DP, plut. ochrony sztabu	kapral	20.12.1991 (w Klubie od 1982)	Kresowych Zohierzy



864	Toruń	Aleksander	"Alfred"	11/6/1921	Lublin, Radom-Kielce: 02.1940-01.1945 - Plac. Belfry; OP "Nurta" i "Ponurego", OP "Wybraniec"; 4 pp leg. AK, 1 komp. Łwów: 02.1943-07.1944 - WSK Lwów, Dziel. Wschód, 14 Pułk Ułanów Jazłowieckich, I szwadron "Antka"	2/25/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
865	Tracz-Sosna	Maria Helena	"Agnieszka"	1/19/1924	Wilno: 07.1941-07.1944 - konsp. Wilno; 9 Osmiańska Bryg. AK (?), 8 druž. "Wujka"	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
866	Trębski	Zygmunt	"Zyga"	4/19/1921	Wilno: 05.1944-07.1944 - 7 Bryg. AK "Wilhelma", I plut. Szturmowy; 03.1945-05.1948 - lagier w ZSRR	1989	Kresowych Żołnierzy
867	Trumpiel	Leonard	"Pięta"	11/15/1926	Wilno: 05.1944-07.1944 - 7 Bryg. AK "Wilhelma", I plut. Szturmowy; 03.1945-05.1948 - lagier w ZSRR	1/17/1990	Kresowych Żołnierzy
868	Trybocki	Mieczysław	"Fur"	7/6/1924	Wilno: 12.1943-07.1944 - Plac. Turgielec; 3 Wileńska Bryg. AK "Szerbca"; 11.1944-05.1945 - Wojsko Polskie	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
869	Trzcński	Władysław	"Snopek", "Orzeł"	4/12/1923	Warszawa: 07.1943-01.1945 - Plac. Ostrołęka; 38 pp 4 komp.; 11.1951-11.1956 - wieźcien PRL	6/25/1992	Obszaru Centralnego i Zachodniego
870	Tibis	Józef Jarosław	"Sławek"	5/28/1922	Wilno: 10.1943-05.1944 - 5 Wileńska Bryg. "Łupaszk"	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
871	Twardochleb	Mieczysław	"Switez", "Skortupa"	2/20/1923	Tarnopol: 11.1941-07.1944 - Plac. Przemysłany	12/20/1991	Kresowych Żołnierzy
872	Twardowska	Alicja	"Szarotka"	9/3/1925	Kraków (Podokrąg Rzeszów): 01.1943-07.1944 - Obw. Strzyżów, WSK	9/1/1993	Obszaru Centralnego i Zachodniego
873	Tyloch	Edmund	"Burza"	11/8/1923	Poznań: 06.1942-12.1943 - Polski Związek Powstańcy, Obw. Inowrocław; 12.1943-05.1945 - obóz koncentracyjny Gross-Rosen	9/17/1996	Obszaru Centralnego i Zachodniego
874	Uczciwek	Alicja	"Roma"	11/16/1926	Wolyn - Lublin: 02.1944-07.1944 - 27 Wołyńska DP - Komp. łączności "Szymona"	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
875	Ułak	Henryk	"Jaskółka"	4/12/1925	Kraków (Podokr. Rzeszów): 06.1942-07.1944 - Plac. Krasne, Obwód Rzeszów	2/14/1991	Gryfice
876	Urbański	Leszek	"Jacek", "Niecztuja"	9/19/1920	Kraków (Podokr. Rzeszów): 01.1943-11.1944 - Obw. Dębica, Plac. Mała, Szkoła Podchor. "Kuźnica"; 24 DP AK, 5 pułk strzelców konnych	7/20/1990	Obszaru Centralnego i Zachodniego
877	Wagner	Janina	"Janka"	2/20/1922	Łwów: 12.1942-07.1944 - WSK Lwów, Dziel. Wschód, 14 pułk ułanów Jazłowieckich, I szwadron "Antka"	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
878	Waluk	Bronisław		8/18/1928	brak bliższych danych	w Klubie od 1981	Kresowych Żołnierzy
879	Warchoł	Julia	"Hanusia"	2/6/1927	Kraków: 12.1942-07.1944 - Insp. Rzeszów, Plac. "Pazur" Mazury, OP "Jureczka"	10/15/1996	Obszaru Centralnego i Zachodniego

880	Warna- Wicławska	Maria	"Ryska"	8/30/1922	Warszawa: 1-11.08.1944 - Powstanie Warszawskie - Obw. IV Ochota, Rej. III "Gustawa"	sanitariuszka	2/14/1991	Powstańców Warszawskich
881	Wasąg	Tadeusz	"Kędzior", "Kolejarz"	2/3/1926	Wilno: 10.1943-01.1944 - Wilno Dzielni. "D"; 02.1944-07.1944 - 6 Wileńska Bryg. "Konara"; więzień NKWD	strzelec	14.02.1991 (w Klubie Powstańców i Klubie Kresowych Żołnierzy od 1981)	Kresowych Żołnierzy
882	Wąsniowski	Tadeusz	"Bończa"	9/4/1928	Warszawa: 02.1943-01.1945 - Ośrodek I Grójec, Oddz. "Czarnego", 18 pp; 02.1945-03.1947 - ROAK, Plac. Grójec	strzelec	2/14/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
883	Wąsik	Edward	"Sosna"	9/20/1925	Radom-Kielce: 07.1943-01.1945 - OP "Jedrusie". 2 pp Legionów. 4 komp. "Jedrusie"	strzelec	2/14/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
884	Weiss	Stanisław	"Zbik"	12/2/1923	Warszawa: 10.1943-09.1944 - konspiracja; Powstanie Warszawskie - Bat. "Gustawa"	kapral pchor.	8/1/1991	Powstańców Warszawskich
885	Wesołowski	Antoni	"Was"	10/1/1924	Białystok: 09.1943-01.1945 - Plac. Piasutno Żelazne, Plut. "Kuropatwy"	strzelec	2/14/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
886	Węclawik	Zygmunt		8/13/1933	Lublin: 11.1942 - obóz przejściowy w Zamościu - Dzieci Zamojszczyzny (wysiedlony)	b.d.	8/15/1996	Kresowych Żołnierzy
887	Węgrzecki	Władaw	"Szyk"	2/12/1924	05.1944-01.1945 - Armia Krajowa (brak bliższych danych)	b.d.		Kresowych Żołnierzy
888	Wieszun	Jan	"Pirat"	6/1/1924	Wilno: 02.1944-07.1944 - 4 Wileńska Bryg. AK "Narocz", II Zgrup. "Węgrzelnego"; 08.1944-08.1945 - obóz w ZSRR (Kaluga)	strzelec	12/20/1991	Kresowych Żołnierzy
889	Wiśniak	Stanisław	"Chudy"	3/14/1930	Wilno: 12.1943-07.1944 - Szare Szeregi - "Czarna Trzynastka"; 07-12.1944 - AK, Gamizon	b.d.		Kresowych Żołnierzy
890	Więckowska	Lidia	"Bimio"	6/12/1923	Wilno: 12.1944-08.1945 - więzienie w ZSRR Radom-Kielce, Kraków: 09.1941-01.1943 - Insp. Czestochowa, OP "Zawiszy"; 02.1943-01.1945 - Insp. Nowy Sącz, OP "Wilka", 1 Pułk Strzelców Podhalanckich, 1 komp. "Zawiszy"	łączniczka-sanitariuszka	12/17/1996	Obszaru Centralnego i Zachodniego
891	Wilczek	Roman	"Lupus"	7/3/1914	Warszawa: 01.1942-07.1944 - 21 Komp. II Bat. WSOP "Narew"; 1.08.1944-30.08.1944 - Powstanie Warszawskie - I pluton 1 Komp. Zgrup. "Kryśka"	z-ca d-cy kompanii	14.02.1991 (w Klubie od 1981)	Powstańców Warszawskich
892	Wilczyński	Czesław	"Churchill"	3/9/1923	Lublin: 05.1943-07.1944 - Obw. Włodawa, Oddz. Dywers. "Ziemia Lubelska" "Zagłoby", 7 pp leg., OP "Jaremy"; 10.1945-04.1947 - WiN	szeregowy	2/20/1990	Obszaru Centralnego i Zachodniego

893	Wiśniewski	Tadeusz		9/4/1928	Warszawa: Obw. Grójec, OP "Czarnego", Związek Łaszczurczy; 18 pp AK	szeregowy		Obszaru Centralnego i Zachodniego Kresowych Żołnierzy
894	Wiśniewski	Włodzimierz	"Boa", "Łozek"	1/1/1925	Radom-Kielce: 10.1942-01.1945 - Obw. Opatów, Plac. Bodzechów; OP "Barwy Białe", OP "Topora", OP "Potok"; 05.1946-05.1950 - więźni PRL	strzelec	2/14/1991	
895	Wiśniewski	Mieczysław	"Rekin"	12/27/1924	Warszawa: 05.1943-09.1944 - Zgrup. "Kryśka", V Komp. (Powstanie Warszawskie); 09.1944-02.1946 - lagry w ZSRR	strzelec	1/7/1991	Wałcz
896	Włodek-Banko	Janina	"Lidia", "Janka"	12/20/1914	Warszawa: KG AK - wywiad, Plac. Wschód III 55 (Dniepropietrowsk, Zytomierz, Kijów, Zaporoże)	wywiad	1/11/1991	Wałcz
897	Wojciechowicz	Eugeniusz	"Kangur"	5/1/1922	Wilno: 05.1943-07.1944 - Plac. Krywula; 12 Bryg. AK "Cerbera"	strzelec	12/19/1992	Kresowych Żołnierzy
898	Wojnusz	Karol	"Leski"	12/4/1921	Wilno: 1943-07.1944 - Obw. Nowa Wilejka (Szare Szeregi), OR KO "Grona"; 3 Wileńska Bryg. "Szczerbca"; 07.1944-1945 - lagier w ZSRR (Kaltuga)	strzelec	7/4/1991	Kresowych Żołnierzy
899	Wojtasik	Marianna	"Myszka"	2/24/1921	Łódź: 01.1940-01.1945 - Kom. Insp. Sieradzko-Wieluńskiego, Służba Łączności	łączniczka	2/14/1991	Swinoujście
900	Wojtkowiak	Zygmunt	"Wojtek"	6/4/1923	Warszawa: Powstanie Warszawskie - Zgrup. "Kryśka", 3 Komp. Plut. "Błaszanika" (AL-PAL)	strzelec		Powstańców Warszawskich
901	Wojtkun	Alfons	"Franciszek"	2/20/1928	Nowogródek: 03.1943-07.1944 - Plac. Kor-gowdy, II Bat. "Kryś"; 77 pp	strzelec	7/4/1991	Kresowych Żołnierzy
902	Wojtowicz	Mścisław	"Wojak"	3/1/1927	Wilno: 04.1944-07.1944 - 4 Wileńska Bryg. AK "Narocz"	strzelec	12/19/1992	Kresowych Żołnierzy
903	Wośko	Józef	"Mały"	3/5/1924	Łódź: 03.1943-01.1945 - Insp. Piotrków, Plac. Pivaki, OP "Burzy"	strzelec, łącznik	2/14/1991	Gryfice
904	Wojnicz	Bohdan	"Dewajt", "Podgórski", "Waligóra"	2/26/1921	Radom-Kielce: 06.1940-01.1945 - Podobw. Wolanów "Wanda", Oddz. Dywers. "Roberta"; 72 pp AK	b.d.	4/25/1990	Wałcz
905	Woźnicki	Roman	"Tygrys"	4/9/1927	Warszawa: Powstanie Warszawskie - Zgrup. "Chrobry II", I Bat. "Lecha Żelaznego" 2 komp.	strzelec		Powstańców Warszawskich
906	Wójcik	Henryk	"Tęcza"	4/13/1926	Warszawa: 04.1944-07.1944 - 34 pp OP "Zenona", plut. łączności "Bartka"	strzelec	7/2/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
907	Wójcik	Jan Marian	"Akacja"	11/21/1923	Radom-Kielce: 11.1941-12.1944 - Plac. Wyśmierzyce, OP „Pilica” „Kruką”	strzelec	12/20/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
908	Wójcik	Zbigniew	"Lampa"	10/30/1925	Lwów: 11.1942-07.1944 - Plac. Gródek Jagielloński - wywiad	strzelec	9/1/1994	Kresowych Żołnierzy

909	Wójtowicz	Antoni	"Kiepura"	11/17/1920	Lublin: 09.1942-01.1945 - Obw. Chelme, Plac. Podpaktule	strzelec	3/30/1993	Kresowych Zohnierzy
910	Wronka	Zygfryd	"Rarytas"	2/3/1918	Lublin: 03.1940-07.1944 - Obw. Tomaszów Lubelski, Plac. Suszów, OP "Lemiesza", III plut.; 10.1944-02.1946 - internowany w ZSRR	d-ca plutonu		Obszaru Centralnego i Zachodniego
911	Wroński	Edmund	"Maciek"	9/18/1929	Lublin: 03.1943-07.1944 - Plac. Biskupice Lubelskie	łącznik-strzelec	11/11/1992	Obszaru Centralnego i Zachodniego
912	Wróblewska	Genowefa	"Gienka"	11/9/1919	Radom-Kielce: 01.1943-01.1945 - Plac. Pionki	łącznik kolejowy	4/29/1997	Obszaru Centralnego i Zachodniego
913	Wróblewski	Jan	"Roland"	6/24/1926	Nowogródek: 04.1944-07.1944 - 77 pp II Bat "Krysi"	strzelec	2/14/1991	Kresowych Zohnierzy
914	Wudkiewicz	Maksymilian	"Bogdaniec"	4/15/1925	Lwów: 05.1944-07.1944 - Lwów-Śródmieście; 4 komp. 19 pp AK	szeregowy		Kresowych Zohnierzy
915	Wyrzykowski	Ryszard	"Sierp", "Świecik"	3/18/1927	Wilno: 11.1943-07.1944 - Dziel. Antokol, plut. "Szweda"; 3 Wileńska Bryg. "Szerbeba"	strzelec	3/30/1993	Kresowych Zohnierzy
916	Wysocka	Mieczysława	"Astra"	3/12/1925	Białystok: 03.1942-07.1944 - Plac. Kuźnica Białostocka, Druż. łączności WSK	łącznikka-sanitariuszka	7/2/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
917	Wziętek	Maria	"Mała"	2/2/1928	Wilno: 04.1944-07.1944 - 7 Wileńska Bryg. AK	łącznikka		Kresowych Zohnierzy
918	Zabrzezski	Antoni	"Babrysta"	1/10/1927	"Wilhelma", szpital polowy w Bolesławowie Warszawa: 1942-09.1944 - Powstanie Warszawskie - Bat. "Gozdawa", Oddz. "Barry"; od 09.1944 - niewola niemiecka Stalag X B	kapral pchor.	w Klubie, zm. 1986	Powstańców Warszawskich
919	Zaborowski	Mieczysław	"Luty", "Sławek"	11/24/1924	Wilno: 07.1941-07.1944 - Garnizon m. Wilno, Dziel. A, Oddz. "Jana"	b.d.	5/28/1990	Kresowych Zohnierzy
920	Zacharczuk	Franciszek	"Tur"	9/24/1904	Wołyń: 06.1941-04.1944 - Obw. Łuck; 27 Wołyńska DP AK, Zgrup. "Osnowa", Bat. "Łuna"	d-ca plut. saperów	12/20/1991	Kresowych Zohnierzy
921	Zacharewicz	Władysław	"Zbyszko"	10/27/1922	Wilno: 12.1943-07.1944 - konspiracja Wilno, 1 Wileńska Bryg. „Juranda”, Oddz. Osłonowy „Wilczura”; 02.1945-11.1945 – lagry w ZSRR	strzelec, kierowca	2/14/1991	Kresowych Zohnierzy
922	Zagierski	Romuald		7/1/1924	Wilno: Garnizon Miasta, Dziel. A	szeregowy		Kresowych Zohnierzy
923	Zajączkowski	Jerzy	"Bąk"	4/13/1928	Kraków: 07.1943-10.1944 - Zgrup. "Zelbet"; 10 Komp. III Baon 6 DP AK; 10.1944-01.1945 - wzięcie niem. w Krakowie	st. strzelec	2/14/1991	Stargard
924	Zajkowski	Aleksander	"Grot"	8/8/1907	Wilno: 01.1942-08.1943 - Konsp. Gródek, Obw. Młodeczno; 09.1943-07.1944 - 13 Wileńska Bryg. AK "Nietoperza"	porucznik	2/14/1991	Kresowych Zohnierzy
925	Zalewski	Stefan	"Strzała"	8/26/1919	Lublin: 07.1942-01.1944 - Obw. Hrubieszów, Bat. V "Wiktor"	rusznikarz	8/19/1991	Walczy



941	Zimoch	Stanisław	„Sokolik”	9/8/1926	Białystok: 01.1943-08.1944 - Obw. Białystok, Plac. Suraż, komp. „Tarzana”	łącznik		Kresowych Żołnierzy
942	Zinowicz	Henryk	„Wróbel”	12/5/1922	Wilno: 10.1943-07.1944 – Obw. Wilno, Dzieln. „A”, Bat. „Jana”; 10.1944-11.1945 – internowany w ZSRR	strzelec	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
943	Zmitrowicz	Wacław	„Jaszczur”	9/2/1925	Nowogródek: 02.1943-07.1944 – Plac. Lida; 77 pp, 1 Bat. „Lecha”, 3 komp.	strzelec	6/18/1991	Kresowych Żołnierzy
944	Zorga	Longin	„Zyga”	3/12/1926	Warszawa: 07.1942-02.1944 - Plac. Sochaczew	d-ca drużyny	1994	Obszaru Centralnego i Zachodniego
945	Zrodowski	Czesław	„Rogowski”	7/13/1923	Lublin: 05.1942-07.1944 – Plac. Turubin, Obw. Krasnystaw – Bataliony Chłopskie (?)	kapral	2/14/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
946	Zubrzycki	Edward	„Sprytyn”	10/12/1927	Radom-Kielce: 08.1943-01.1945 - Plac. Tarłów, Komp. „Witolda”, 2 pp AK	strzelec	2/14/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
947	Zujewicz	Edward	„Kondor”	7/11/1927	Nowogródek: jesień 1943-08.1944 - 2 Komp. 5 Bat. 77 pp AK	b.d.		Kresowych Żołnierzy
948	Zwolińska	Maria	„Niedźwiedzka”	12/15/1922	Warszawa: 06.1944-07.1944 – konsp. Warszawski; 08.1944-10.1944 – Powstanie Warszawskie - 3 Bat. Pancerny „Golski”, 3 Komp.; 10.1944-04.1945 – obóz jeniecki	sanitariuszka	2/14/1991	Powstańców Warszawskich
949	Zyzek	Marianna	„Hanka”	8/4/1920	Warszawa: BIP; Powstanie Warszawskie - Oddz. VI	łączniczka		Powstańców Warszawskich
950	Żebrowski	Gerard	„Romansik”	4/11/1927	Wilno: 11.1943-07.1944 – OP „Kmicica”, 5 Wilenska Bryg. „Łupaszk”	st. strzelec	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
951	Zeglin	Adam	„Pagaś”, „Ostry”	12/20/1924	Lublin: 05.1944-07.1944 – 9 pp AK Ziemi Zamajskiej, II Bat. „Podkowy”	strzelec	2/14/1991	Obszaru Centralnego i Zachodniego
952	Zehdziewicz	Czesław	„Żak”	11/23/1925	Nowogródek: 06.1943-07.1944 – Plac. Biemakonie, 77 pp V Bat. „Sztremera”, Komp. „Puszcza”	strzelec	2/14/1991	Kresowych Żołnierzy
953	Zehdziewicz	Franciszek	„Żuk”	2/18/1925	Nowogródek: 04.1944-07.1944 – Plac. Wilkaniec, OP „Puszcza”; 77 pp AK, V Bat. „Sztremera” 3 Komp.	b.d.		Kresowych Żołnierzy
954	Żminda	Antoni	„Nektar”	5/24/1924	Nowogródek: 04.1944-07.1944 - 26 Pułk Ulanów, 1 plut. 1 szwadronu - ochrona sztabu Kom. Okr.; 05.1945-08.1954 - łagier w ZSRR	b.d.	2/25/1990	Gryfice
955	Zolnierczuk	Eugeniusz	„Por”	10/17/1926	Lublin: 08.1943-07.1944 - Obw. Hrubieszów, Plac. Miączyn	strzelec		Obszaru Centralnego i Zachodniego
956	Zolnierkiewicz	Marek		1/26/1921	Poznań: 1944-02.1946 – Obw. Wolsztyn; ROAK, grupa „Warta”, rej. Wolsztyn, Zbąszyń; 03.1946-07.1954 – więzień polit. PRL	strzelec	1/25/1999	Obszaru Centralnego i Zachodniego



957	Zuk	Franciszek	"Grusza"	7/2/1923	Nowogródek: 01.1943-07.1944 - Plac. Trokiele, 77 pp. AK; 01.1945-12.1945 - łagry w ZSRR	b.d.	2/25/1990	Kresowych Zohierzy
958	Zuk	Tomasz	"Akuszer", "Chirurg"	11/12/1921	Lwów: 05.1942-08.1944 - Obw. Rudki, samobrona Milezyce; 8 Komp. "Andrzejka Cwikły", 26 pp. AK	kapral pchor.	1/31/1990	Kresowych Zohierzy
959	Zurowski	Tcofil	"Biały Janek"	2/20/1924	Warszawa: 08.1944-09.1944 - Powstanie Warszawskie - Pułk "Baszta", komp. saperów	saper	01.08.1991 (w Klubie od 1981)	Powstańców War- szawskich
960	Żych	Władysław	"Zuch"	6/17/1924	Wolyn: 11.1943-07.1944 - Plac. Zasmyka; 27 Wołyńska DP; 43 pp. II Bat. "Siwego"	st. strzelec	12/20/1991	Kresowych Zohierzy
961	Życiński	Jan	"Trawka"		brak bliższych danych			Swinoujście
962	Żyłuk	Jan	"Czarny"	6/24/1923	Warszawa: 07.1942-04.1947 - Plac. Huszlew, Obw. Siedlce, OP "Kurzawy"; WiN	strzelec	2/14/1991	Kresowych Zohierzy

# BIBLIOGRAFIA

## Materiały archiwalne

Archiwum Państwowe w Szczecinie, akta Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej Okręg Szczecin

Dokumentacja w posiadaniu Zarządu Okręgu Szczecin Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej

## Opracowania

*Encyklopedia Szczecina. Wydanie jubileuszowe z okazji 70-lecia polskiego Szczecina*, pod red. T. Białeckiego, Szczecin 2015.

Gogol Krzysztof, *Polska Żegluga Morska 1951-2001*, Szczecin 2001.

*Kaplica Armii Krajowej w Bazylice Archikatedralnej pod wezwaniem św. Jakuba w Szczecinie*, oprac. Edward Zamiara, Elżbieta Kujawa, Szczecin 1994.

Korboński Stefan, *Polskie Państwo Podziemne. Przewodnik po Podziemiu z lat 1939-1945*, Warszawa 2008.

*Kronika Koła Obszaru Centralnego i Zachodniego 2003-2012*.

*Kroniki Koła Powstańców Warszawskich w Szczecinie 1990-2014*, oprac. Edward Zamiara.

*Kronika Koła w Świnoujściu 1989-2020*, oprac. Wacława Dubiel.

*Leksykon oświaty zachodniopomorskiej 1945-2005*, pod red. Cz. Plewki, Szczecin 2005.

*M/S Armia Krajowa. Wspomnienie Matki Chrzestnej*, oprac. Jolanta Szyłkowska, Edward Zamiara, Szczecin 2017.

*M/S „Powstaniec Warszawski”* (album), oprac. Elżbieta Hahn, Edward Zamiara, 1985.

Ney-Krwawicz Marek, *Armia Krajowa. Siły Zbrojne Polskiego Państwa Podziemnego*, wyd. III, Warszawa 2022.

*Pomniki, akcenty rzeźbiarskie, tablice pamiątkowe Szczecina*, red. J. Kozakowska, Szczecin 2012.

*Składy Zarządów i okresy działalności Klubu Powstańców Warszawskich 28 listopada 1981-22 luty 1990 i Koła Powstańców Warszawskich 8 listopada 1990 - 17 stycznia 2019 w Szczecinie*, oprac. Edward Zamiara ps. Hrabia, Szczecin 22.11.2022.

Szczepaniak Bolesław, *Sztandary Armii Krajowej 1945-2012*, Ustroń 2015.

Szyksznian Danuta, *Jak dopalał się ogień biwaku. Tryptyk nostalgiczny*, Szczecin 2009.

*Śladami Pamięci. Przewodnik po miejscach upamiętnienia Żołnierzy Armii Krajowej w Szczecinie*, oprac. Jolanta Szyłkowska (tekst), Wojciech Bogusławski (foto), Szczecin 2018.

## Strony internetowe

<http://archiwalna.zckziu.pl/historia-szkoly.html>

<https://armiakrajowa.org.pl/>

<https://baza.muzeum-ak.pl/>

<http://bc.zcdn.edu.pl:8080/dlibra/similarobjects?action=SimpleSearchAction&id=2012>

[https://bip.um.szczecin.pl/UMSzczecinBIP/chapter\\_59232.asp](https://bip.um.szczecin.pl/UMSzczecinBIP/chapter_59232.asp) (pomniki i tablice w Szczecinie)

<https://cyfrowa.tvp.pl/video/morza-i-rzeki,powstaniec-warszawski,59894215>

[http://facta-nautica.graptolite.net/polsteam/Grot\\_Roweckie.html](http://facta-nautica.graptolite.net/polsteam/Grot_Roweckie.html)

<https://ipn.gov.pl/pl/multimedia-1/103536,Pokaz-online-filmu-dokumentalnego-Blizny-Szczecin-30-lipca-2020.html>

<https://szczecin.ipn.gov.pl/pl9/aktualnosc/77137,Pokaz-filmu-MS-Powstaniec-Warszawski-w-rezyserii-Andrzeja-Androchowicza-Szczecin.html>

<https://szczecin.naszemiasto.pl/m-s-general-grot-roweckie-opuszcza-flote-pzm/ar/c1-3035214>

<https://szczecinskie24.pl/rocznica-smierci/>

<https://visitszczecin.eu/pl/inne/84-niezwykli-szczecinianie-i-ich-kamienice>

<https://www.1944.pl/powstancze-biogramy.html>

<http://www.akszczecin.org.pl/>

<https://www.filmpolski.pl/fp/index.php?film=1258811>

<https://www.filmweb.pl/film/Milcz%C4%85ce+pokolenie-2019-835169>

<https://www.niedziela.pl/artykul/53665/nd/Kapitan-wierny-Bogu-morzu-i-rodzynie>

<https://www.polsteam.com/armia-krajowa/>

<https://www.portalmorski.pl/stocznie-statki/25922-1szy-masowiec-bct70-pzm-u-zlomowany-w-indiach>

<https://www.shipspotting.com/photos/955147>

<https://www.wojsko-polskie.pl/12bz/sztandar/>

<http://www.zs4.szczecin.pl/o-szkole/historia>

<http://www.zspgryfino.eu/nadanie-imienia-szkole.html>



# GALERIA





**Wodowanie statku MS Powstaniec Warszawski w Stoczni Szczecińskiej  
im. Adolfa Warskiego, 30 kwietnia 1982 r.**



Poczty sztandarowe zmierzają na uroczystość wodowania (APW)



Matka chrzestna Irena Rupniewska oraz kierownik wodowania Jan Kurek (APW)



Od lewej: Józef Roman, Waldemar Ostrowski, Stanisław Nachtman (APW)



Irena Rupniewska oraz dyrektor Stoczni Szczecińskiej im. A. Warskiego, inż. Stanisław Ozimek (APW)



Statek MS Powstaniec Warszawski zjeżdża po pochylni (APW)



MS Powstaniec Warszawski spływa z pochylni Stoczni Szczecińskiej im. A. Warskiego (BB)

**Podniesienie bandery na statku MS Powstaniec Warszawski,  
30 października 1982 r.**



Tuż przed podniesieniem bandery. W środku stoją: matka chrzestna statku Irena Rupniewska, kpt. Jan Prüffer, dyrektor Polskiej Żeglugi Morskiej Ryszard Karger (APW)



Na pokładzie statku stoją: kapelan Armii Krajowej ks. Wacław Karłowicz oraz kpt. Jan Prüffer (APW)



Dzwon okrętowy (APW)



Przygotowania do podniesienia bandery (APW)



Biało-czerwona bandera na statku (APW)



Pamiątki z Powstania Warszawskiego umieszczone na pokładzie statku, m.in. symbole walczących jednostek (APW)





Statek MS Powstaniec Warszawski stoi przy Wałach Chrobrego w Szczecinie (BB)

**Poświęcenie Kaplicy Armii Krajowej w katedrze pw. św. Jakuba  
Apostoła w Szczecinie, 9 czerwca 1985 r.**



Delegacja żołnierzy Armii Krajowej prosi ks. biskupa Kazimierza Majdańskiego o poświęcenie Kaplicy – odczytuje wiceprezes Klubu Powstańców Warszawskich Jerzy Mirski, następnie stoją: Irena Rupniewska (zasłonięta), Mieczysław Szamrej (AKAK)





Żołnierze Armii Krajowej wraz z rodzinami w czasie mszy świętej (AKAK)



Modlitwa przed poświęceniem - widoczna ściana wschodnia Kaplicy (AKAK)



Grupowa fotografia kombatantów i ich rodzin przed Kaplicą Armii Krajowej po zakończonej uroczystości (BB)

### **Medyczne Studium Zawodowe nr 2 im. Bohaterów Powstania Warszawskiego**



Uroczystość nadania Medycznemu Studium Zawodowemu nr 2 w Szczecinie imienia Bohaterów Powstania Warszawskiego – pierwsza siedziba przy al. Wojska Polskiego 63, 25 czerwca 1985 r. (BB)



Uroczystość nadania Medycznemu Studium Zawodowemu nr 2 w Szczecinie imienia Bohaterów Powstania Warszawskiego, 25 czerwca 1985 r. (BB)



Otwarcie Izby Pamięci w Medycznym Studium Zawodowym nr 2 im. Bohaterów Powstania Warszawskiego. Wstęgę przecina Roman Wilczek, z prawej dyrektor Studium, Lucyna Zacha (BB)





Zaprzysiężenie nowych uczennic Medycznego Studium Zawodowego nr 2. U góry widoczny Warszawski Krzyż Powstańczy (BB)



Czepkowanie absolwentek Medycznego Studium Zawodowego nr 2. Wprowadzenie Sztandaru (BB)



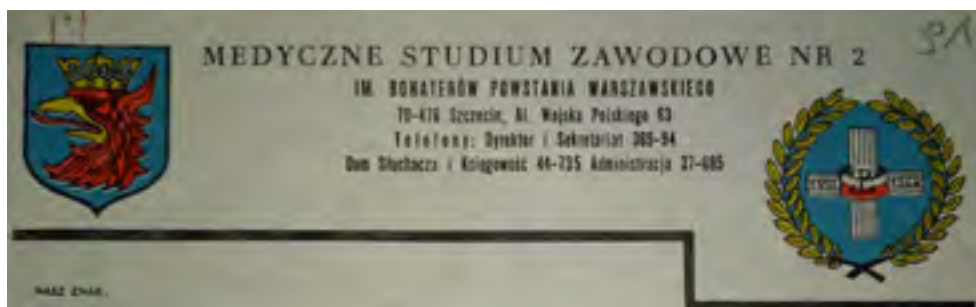
Czepkowanie absolventek Medycznego Studium Zawodowego nr 2. Od lewej siedzą: zastępca dyrektora studium Lucyna Wnuczyńska oraz powstańcy warszawscy: Jerzy Mirski, Bogusław Borysowicz, Janina Kin (BB)



Dzień Patrona Medycznego Studium Zawodowego nr 2 im. Bohaterów Powstania Warszawskiego obchodzony w Domu Kultury „Korab” (BB)



Eklibris z okazji 10. rocznicy nadania szkole imienia Medycznego Studium Zawodowego nr 2 im. Bohaterów Powstania Warszawskiego w Szczecinie 1985-1995 (APSz-ŚZZAK, sygn. 32)



Papier firmowy Medycznego Studium Zawodowego nr 2 im. Bohaterów Powstania Warszawskiego w Szczecinie (APSz-ŚZZAK)





Gwoździe w drzewcu sztandaru Medycznego Studium Zawodowego nr 2 z nazwami i symbolami oddziałów walczących w Powstaniu Warszawskich: Batalion harcowski „Wigry”, VII Obwód „Obroza”, Baon „Kiliński”, Batalion „Gustaw”-„Harnaś”, Obwód „Żywiciel”, Zgrupowanie „Chrobry II”, Kadra Polski Niepodległej, organizacja „Wachlarz” (Fot. BS)



Poczet sztandarowy Medycznego Studium Zawodowego nr 2 im. Bohaterów Powstania Warszawskiego przed katedrą pw. św. Jakuba w Szczecinie, 1 sierpnia 1998 r. (KKPW)

### **Pielgrzymka „Polski Walczącej” – wyjazd kombatantów Armii Krajowej do Rzymu, 18 maja 1986 r.**



Uczestnicy pielgrzymki „Polski Walczącej” na audiencji u papieża Jana Pawła II (APSz-ŚŻŻAK)



Mieczysław Rychlicki z pielgrzymki „Polski Walczącej” wręcza papieżowi Janowi Pawłowi II album Oddziału Leśnego „Lech” 6 Kompanii II Batalionu 26 Pułku Piechoty (Okręg AK Lwów), Rzym, 18 maja 1986 r. (APSz-ŚZZAK)

### **Zjazdy Kresowych Żołnierzy Armii Krajowej nad jeziorem Wełtyń 1982-1988**



Uczestnicy jednego z pierwszych Zjazdów przeprawiają się na wyspę na jeziorze Wełtyń, gdzie znajdowały się domki wczasowe (DSz)





Apel na jednym z pierwszych Zjazdów. Pierwszy z prawej – mjr Mieczysław Potocki ps. „Węgielny”, dowódca Inspektoratu „B” Okręgu Wilno (DSz)



Zebrań weteranów w amfiteatrze na wyspie Dżiczce na jeziorze Wętyń. Referat wygłaszał wówczas Tadeusz Gasztold. Od lewej siedzą : Zbigniew Krzewski ps. „Wętyl”, Jan Szyksznian ps. „Ścigacz”, Romana Krzewska „Roma”, Danuta Szyksznian (DSz)



Wieczorne spotkanie przy ognisku. W środku (z opaską) siedzi Jan Szykznian (DSz)



Zdjęcie grupowe uczestników ostatniego zjazdu w Wełtyniu (DSz)

## Zjazdy Kresowych Żołnierzy Armii Krajowej w Podgrodziu 1989-1991



Zjazd Kresowych Żołnierzy Podgrodziu, 1989 r. Na tle domku letniskowego od lewej stoją: Tadeusz Mieczkowski, Aleksander Wasilewski ps. „Olesiński” (DSz)



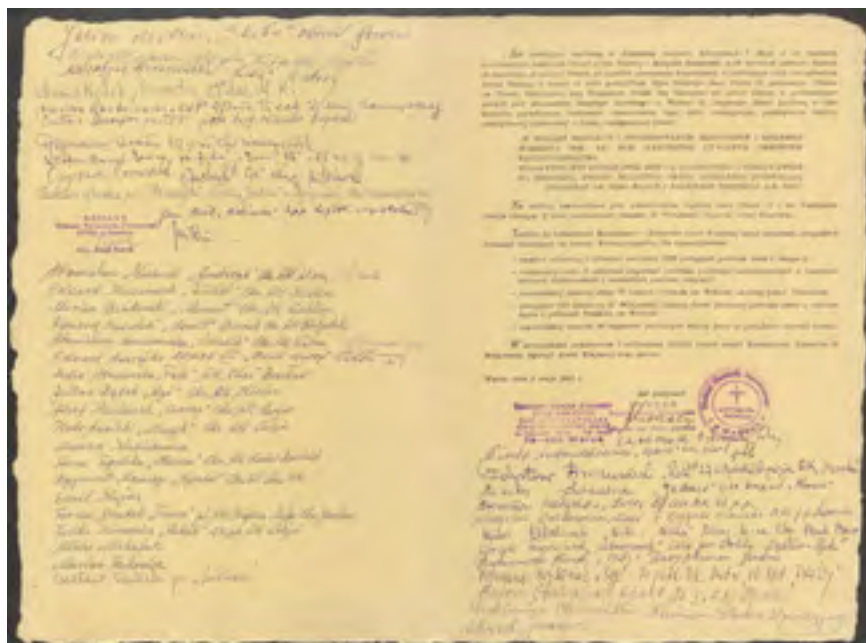
Wspomnienia Jerzego Ossowskiego w trakcie Zjazdu w Podgrodziu, 1991 r. (DSz)





Zjazd Kresowych Żołnierzy w Podgrodziu, 1990 r. Żołnierze 3 Wileńskiej Brygady „Szczerbca” (DSz)

### Działalność Koła w Wałczu



Treść aktu erekcyjnego tablicy poświęconej pamięci poległych i pomordowanych żołnierzy września 1939, Armii Krajowej, Batalionów Chłopskich, harcerzy i cywilnym obrońcom Rzeszypolskiej w kościele pw. św. Antoniego w Wałczu, 3 maja 1991 r. (ŚZZAK)

## Niezrealizowany Pomnik Armii Krajowej przed Urzędem Miasta Szczecin



Zdjęcie makiety lokalizacji niezrealizowanego Pomnika Armii Krajowej w Szczecinie w osi al. Jedności Narodowej (ob. Jana Pawła II) na tle Urzędu Miasta (APSz-SZZAK, sygn. 63)



Cegielka na budowę Pomnika Armii Krajowej w Szczecinie (APSz-SZZAK, sygn. 51)



Papier firmowy Społecznego Komitetu Budowy Pomnika Armii Krajowej w Szczecinie, 1996 rok. (APSz-SZZAK, sygn. 54)

## Zespół Szkół nr 4 im. Armii Krajowej w Szczecinie



Akt nadania Zespołowi Szkół Kolejowych imienia Armii Krajowej przez Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej 29 września 1995 r. (Fot. ML)



Nadanie imienia i sztandaru Zespołowi Szkół Kolejowych im. Armii Krajowej, 29 września 1995 r. (SZŻAK)





Poświęcenie sztandaru Zespołu Szkół Kolejowych im. Armii Krajowej przez ks. bp. Jana Gałęckiego, 29 września 1995 r. Sztandar trzyma Stanisław Piszczek (DSz)



Przekazanie sztandaru młodzieży Zespołu Szkół Kolejowych im. Armii Krajowej, 29 września 1995 r. (DSz)



Kombatanci wpisują się do Księgi Pamiątkowej – przy stoliku siedzą Bolesław Pawłowski i Danuta Szyksznian, stoją: Zbigniew Moskot, Jerzy Ossowski, Henryk Chyliński, Halina Fedorowska, Mieczysław Rychlicki (ŚŻŻAK)



Konkurs wiedzy o Armii Krajowej, 1997 r. W komisji konkursowej siedzą od lewej: dyrektor szkoły Zdzisław Szkudlarek, przewodniczący komitetu rodzicielskiego, Bolesław Zbigniew Pawłowski, Danuta Szyksznian, Maria Zapolska (ŚŻŻAK)





Konkurs Wiedzy o Powstaniu Warszawskim, 1998 r. Od lewej: Danuta Szyksznian, wicedyrektor Gabriela Kozakiewicz, Maria Roman (SZZAK)



Zespół Szkół Kolejowych im. Armii Krajowej, Święto Patrona Szkoły – 7 lutego 1998 r. (SZZAK)





Święto patrona Zespołu Szkół Kolejowych im. Armii Krajowej – 25 lutego 1999 r. Przemawia Bolesław Zbigniew Pawłowski (DSz)



Poczty sztandarowe: Okręgu Szczecin ŚZŻAK oraz Zespołu Szkół nr 4 im. Armii Krajowej, b.d. (DSz)



Zespół Szkół nr 4 im. Armii Krajowej. Od lewej: Bronisław Dzikowski, Bolesław Zbigniew Pawłowski, Tytus Janowski, Stanisław Piszczek, b.d. (ŚŻŻAK)



Spotkanie w rocznicę powstania Polskiego Państwa Podziemnego, 27 września 2003 r. Siedzą od lewej: Krystian Bonatowski, Stanisław Piszczek, Franciszek Puzewicz, w tyle Bogdan Kozłowski, dyrektor Zdzisław Szkudlarek, Bolesław Zbigniew Pawłowski, Mieczysław Rychlicki, Mieczysław Twardochleb, Krystyna Burlńska, Jerzy Ossowski, Stanisława Kocielewicz, Danuta Szykshnian, Piotr Jarosławów (ŚŻŻAK)



Zespół Szkół nr 4 im. Armii Krajowej, Święto Patrona. Poczety sztandarowy Zarządu Okręgu SZŻAK: Waław Morawski, Józef Staszkieicz, Czesław Zapolski, 7 lutego 2008 r. (SZŻAK)



Zespół Szkół nr 4 im. Armii Krajowej, Święto Patrona. Poczty sztandarowe szkoły i Zarządu Okręgu. Przemawia przedstawiciel samorządu uczniowskiego, 7 lutego 2008 r. (SZŻAK)





Kartka wydana z okazji 20-lecia nadania imienia Armii Krajowej Zespołowi Szkół Kolejowych w Szczecinie – obecnie Zespół Szkół nr 4 (ŚŻŻAK)



Podziękowanie złożone dyrekcji i nauczycielom szkoły przez weteranów Armii Krajowej z okazji 25-lecia nadania szkole patrona za budowanie pamięci oraz rozpowszechnianie historii Armii Krajowej (ZS nr 4/Fot. ML)

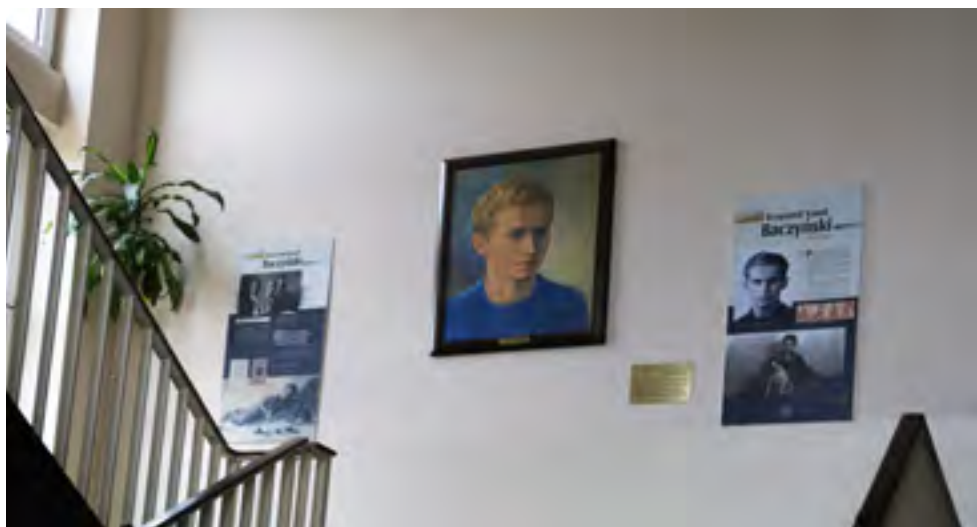


Sztandar Zespołu Szkół Kolejowych im. Armii Krajowej, używany do 2010 r. (Fot. BS)



Promocja książki Danuty Szyksznian *281 dni w szponach NKWD* i spotkanie z kombatanami, 13 lutego 2018 r. Od lewej: Bronisław Duman, Jan Szczepanik, dyrektor ZS nr 4 Paweł Maślowski, Ryszard Staszkiwicz, przewodnicząca Rady Miasta Szczecin Stefania Biernat, Jan Sałagan, Edward Zamiara, Danuta Szyksznian (na wózku), Alicja Uczciwek, Wanda Dąbrowska, Zbigniew Piasecki, Jolanta Szyłkowska, Edmund Rodziewicz-Bielewicz (SZŻAK)

## VII Liceum Ogólnokształcące im. Krzysztofa Kamila Baczyńskiego w Szczecinie



Gazetka ścienna poświęcona patronowi VII Liceum Ogólnokształcącego (Fot. ML)





Eklibris VII Liceum Ogólnokształcącego im. Krzysztofa Kamila Baczyńskiego w Szczecinie – broszurka poświęcona patronowi, 1972 r. (APSz-SZŻAK)

### Zjazdy Kresowych Żołnierzy Armii Krajowej w Międzyzdrojach 1992-2016



Poczet sztandarowy Zespołu Szkół Kolejowych im. Armii Krajowej na Zjeździe Kresowych Żołnierzy w Międzyzdrojach, b.d. (DSz)



Uczestnicy jednego ze Zjazdów na moło w Międzyzdrojach. Od lewej: Jerzy Ossowski, Marian Korejwo, Witold Czarnecki ps. „Kadet”, nn, Danuta Szyksznian, Zygmunt Kłosiński ps. „Huzar” (DSz)



Hotel Slavia w Międzyzdrojach (żółty budynek po lewej) z lotu ptaka – przez wiele lat miejsce odbywania się Zjazdów Kresowych Żołnierzy Armii Krajowej (DSz)



Przemarsz uczestników Zjazdu Kresowych Żołnierzy Armii Krajowej przez Międzyzdroje, b.d. (SZŻAK)



XX Zjazd Żołnierzy Kresowych AK w Międzyzdrojach. Odświeżenie tablicy poświęconej Żołnierzom Kresowym Armii Krajowej w kościele pw. św. Piotra Apostoła, 1 września 2002 r. (SZŻAK)





XXI Zjazd Kresowych Żołnierzy w 2003 r. Poczty sztandarowe – po prawej poczet Okręgu Szczecin: Henryk Machowski, Józef Staszekwicz, Czesław Zapolski (UMM)



XXI Zjazd Kresowych Żołnierzy w 2003 r. Harcerki przy kamieniu upamiętniającym jubileuszowy, XX Zjazd, który miał miejsce rok wcześniej (1-5 września 2002). Pierwotnie kamień znajdował się przy Hotelu Slavia, w którym przez lata odbywały się zjazdy. Obecnie stoi w centrum Międzyzdrojów, na placu kard. Stefana Wyszyńskiego (UMM)



XXI Zjazd Kresowych Żołnierzy w 2003 r. Poczty sztandarowe przed kościołem pw. św. Piotra Apostoła, m.in. Okręgu Szczecin, Zespołu Szkół nr 4 im. Armii Krajowej i harcerzy (UMM)



XXI Zjazd Kresowych Żołnierzy w 2003 r. Uczestnicy Zjazdu przy kamieniu na Kawczej Górze, upamiętniającym XX Zjazd w 2002 r. (UMM)



XXI Zjazd Kresowych Żołnierzy Armii Krajowej w Międzyzdrojach w 2003 r. Od prawej stoją: Tadeusz Mieczkowski, Jerzy Ossowski, Danuta Szyksznian, Wanda Kiałka, Stefania Szantyr-Pawolna (ŚŻŻAK)



Zaproszenie na XXV Zjazd Kresowych Żołnierzy AK w Międzyzdrojach w 2007 r. (ŚŻŻAK)





XXVII Zjazd Kresowych Żołnierzy – wizyta Prezydenta RP Lecha Kaczyńskiego. Poczet sztandarowy Zespołu Szkół nr 4 im. Armii Krajowej w Szczecinie w kościele pw. św. Piotra Apostoła, 14 października 2008 r. (ŚZZAK)



XXVII Zjazd Kresowych Żołnierzy – wizyta Prezydenta RP Lecha Kaczyńskiego. Pocztę sztandarową na scenie w Międzynarodowym Domu Kultury w Międzyzdrojach, 14 października 2008 r. (ŚZZAK)



XXVII Zjazd Kresowych Żołnierzy. Prezydent RP Lech Kaczyński odznacza Janinę Smoleńską, następnym w kolejce stoi Bolesław Zbigniew Pawłowski, 14 października 2008 r. (ŚZZAK)



XXVII Zjazd Kresowych Żołnierzy. Prezydent RP Lech Kaczyński w towarzystwie kombatantek i kombatantów, 14 października 2008 r. (ŚZZAK)



XXXI Zjazd Kresowych Żołnierzy w 2012 r. Spotkanie w Hotelu Slavia – w pierwszym rzędzie od lewej: Władysław Jankowski, Alina Pilch, Danuta Szyksznian, 3 października 2012 r. (UMM)



XXXII Zjazd Kresowych Żołnierzy, 1-4 października 2013 r. Spotkanie pokoleń – Alicja Uczciwek rozmawia z młodą harcerką z Hufca Ziemi Wolińskiej ZHP w Świnoujściu (UMM)





XXXII Zjazd Kresowych Żołnierzy. Wystawa dotycząca ziem kresowych i tamtejszych oddziałów Armii Krajowej, 1 października 2013 r. (UMM)



XXXII Zjazd Kresowych Żołnierzy w 2013 r. Poczet sztandarowy Okręgu Szczecin – Józef Staszkiwicz wraz z dwojgiem uczniów z Zespołu Szkół nr 4 im. Armii Krajowej w Szczecinie (ŚZZAK)



Obchody 90. urodzin Danuty Szyksznian w trakcie XXXIV Zjazdu Kresowych Żołnierzy, 5-9 października 2015 r. (UMM)



Kartka pocztowa wydana z okazji XXXV Zjazdu Kresowych Żołnierzy Armii Krajowej w Międzyzdrojach w dniach 3-7 października 2016 r. Zaprojektowała Anna Maria Bątkowska, uczennica Państwowego Liceum Sztuk Plastycznych w Szczecinie (ŚZZAK)



Zdjęcie grupowe uczestników XXV Zjazdu Kresowych Żołnierzy Armii Krajowej w Międzyzdrojach, 28 września 2006 r. (ŚZZAK)

### Działalność Koła w Świnoujściu



Lekcja historii z udziałem kombatantów z okazji 50. rocznicy Akcji „Burza” i Powstania Warszawskiego w I Liceum Ogólnokształcącym im. Mieszka I w Świnoujściu, 30 września 1994 (KKŚ)





Prezes Koła w Świnoujściu Marian Barcikowski dziękuje nauczycielowi Julianowi Dubielowi za przygotowanie lekcji historii w I Liceum Ogólnokształcącym, 30 września 1994 r. (KKŚ)



Prezes Koła w Świnoujściu Marian Barcikowski wygłasza podziękowanie dla młodzieży uczestniczącej w lekcji historycznej z udziałem kombatanatów, 30 września 1994 r. (KKŚ)



Przemarsz pocztów sztandarowych przez Świnoujście w dniu Święta Niepodległości – 11 listopada 1996 r. Pierwszy z lewej poczet sztandarowy Koła ŚZZAK w Świnoujściu: Bernard Hryhorowicz, Wiktor Gajewski, Jan Kierepka (KKS)



Odświeżenie tablicy pamięci pomordowanym i zmarłym w sowieckich łagrach żołnierzom Wojska Polskiego i Armii Krajowej, 9 maja 1998 r. (KKS)



Nabożeństwo w kościele pw. Chrystusa Króla ku czci żołnierzy Akcji „Burza”. Siedzą od lewej w pierwszym i drugim rzędzie: Kazimierz Jan Górnicki, Michał Janowicz, Ryszard Laskowski, Antoni Mickiewicz, Waldemar Ostrowski, Barbara Barańska, Józef Bryl, Stanisława Marciniak, Wiktor Gajewski; 31 lipca 1994 r. (KKŚ)



Awansowanie kombatanatów na stopień porucznika. Od lewej stoją: Stanisław Dziśko, Michał Janowicz, Eugeniusz Jakubski, Waldemar Majchrowski, Antoni Mickiewicz, Kazimierz Górnicki, 2000 r. (KKŚ)





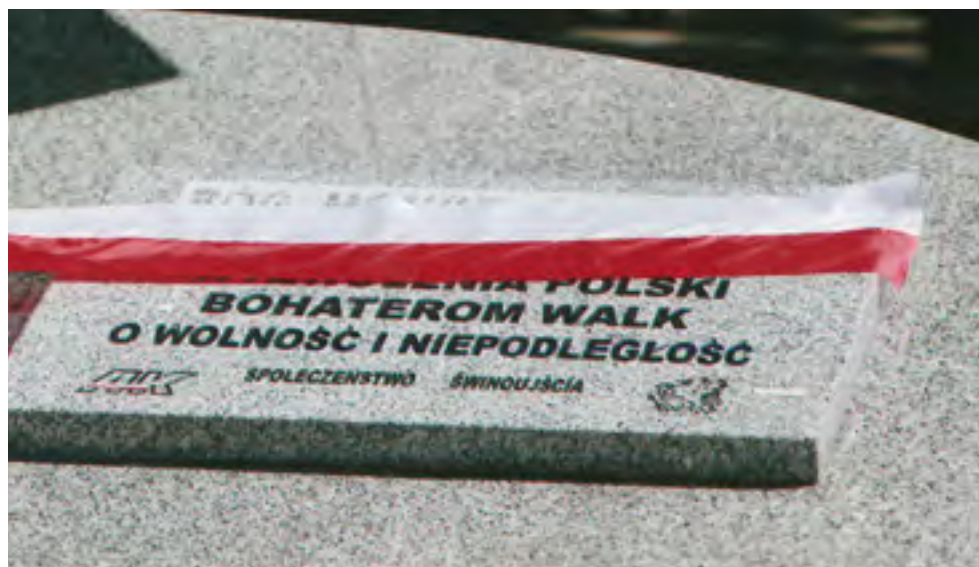
Obchody Święta Wojska Polskiego. Kwiaty składają – od lewej: Wacława Dubiel, Stanisława Marciniak, Ryszard Laskowski, Barbara Barańska, Zygmunt Zielonko, Kazimierz Górnicki, 15 sierpnia 2005 r.: (KKŚ)



Odsłonięcie Pomnika Katyńskiego. Przy pomniku stoi wiceprezes Koła Elżbieta Pietrzyk wraz z harcerzami, 1 listopada 2008 r. (KKŚ)



Odsłonięcie Pomnika Orła Białego. Przed pomnikiem stoją: Elżbieta Pietrzyk, Waldemar Majchrowski, prezydent Świnoujścia Janusz Żmurkiewicz, 6 maja 2011 r.: (KKŚ)



Tablica na cokole Pomnika Orła Białego tuż przed odsłonięciem – widoczne logo Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej (KKŚ)



Odślonienie tablicy ku pamięci żołnierzy 72 Pułku Piechoty AK w kościele garnizonowym w Świnoujściu. Na pierwszym planie: Barbara Barańska i Waldemar Majchrowski, 12 lutego 2012 r. (KKŚ)



Odślonienie tablicy ku pamięci żołnierzy 72 Pułku Piechoty AK w kościele garnizonowym w Świnoujściu, 12 lutego 2012 r. (KKŚ)





Ostatnie spotkanie Koła w Świnoujściu w siedzibie w budynku Urzędu Miasta, 18 grudnia 2012 r. (KKŚ)

### **Działalność Koła w Gryficach**



Uroczystość poświęcenia sztandaru Koła w Gryficach na terenie garnizonu 26 Brygady Rakietowej Obrony Powietrznej (ob. ul. Koszarowa) – podpisywanie aktu erekcyjnego, 25 września 1994 r. (ŚZZAK)



Uroczystość poświęcenia sztandaru Koła w Gryficach na terenie garnizonu 26 Brygady Rakietowej Obrony Powietrznej (ob. ul. Koszarowa) – zdjęcie grupowe uczestników, 25 września 1994 r. (SZŻAK)



Przysięga uczniów Gimnazjum nr 1 im. Żołnierzy Armii Krajowej w Gryficach na sztandar szkoły, b.d. (SZŻAK)

## Obchody Dnia Polskiego Państwa Podziemnego, 27 września 2004 r.



Akt erekcyjny Pomnika Armii Krajowej, odsłoniętego 27 września 2004 r. na Cmentarzu Centralnym w Szczecinie (DSz)



Odsłonięcie Pomnika Armii Krajowej na Cmentarzu Centralnym w Szczecinie – od lewej: uczeń Zespołu Szkół nr 4 im. Armii Krajowej, Henryk Machowski, Krystian Bonatowski, Jerzy Ossowski, 27 września 2004 r. (SZŻAK)





Poczet sztandarowy Okręgu Szczecin na Cmentarzu Centralnym: Mieczysław Rychlicki, Józef Staszkiwicz, Jan Szczepanik (ŚZZAK)



Poczty sztandarowe pod tablicą poświęconą gen. Leopoldowi Okulickiemu na ścianie Urzędu Miasta Szczecin. Pierwszy z prawej – poczet sztandarowy Obszaru Lwów ŚZZAK: Wacław Morawski, Mieczysław Rychlicki, Henryk Machowski, obok – Krystian Bonatowski, b.d. (DSz)

**Poświęcenie Tablicy Dowódców Armii Krajowej w katedrze pw. św. Jakuba Apostoła, 11 listopada 2008 r.**



Uroczysta msza święta. W stronę ołtarza kieruje się poczet Okręgu Szczecin: Józef Staszkiwicz (chorąży) i Waław Morawski (APSz-ŚZZAK)



Uroczysta msza święta – poczty sztandarowe. Po lewej – poczet Okręgu Szczecin: Waław Morawski, Józef Staszkiwicz, Czesław Zapolski (APSz-ŚZZAK)

## Odświeżenie Pomnika Pamięci Młodzieży Wileńskiej, 11 maja 2012 r.



Akt erekcyjny Pomnika Pamięci Młodzieży Wileńskiej, wkopany w jego fundament w dniu 5 maja 2012 r. (ZC)

Wkopanie aktu erekcyjnego pod pomnik. Obok harcerza – Zbigniew Piasecki, 5 maja 2012 r. (ZC)



Inscenizacja obrazująca scenę aresztowania polskiej młodzieży przez niemieckich funkcjonariuszy, 11 maja 2012 r. (ZC)





Poczet sztandarowy Okręgu Szczecin w trakcie uroczystości (ZC)



Modlitwa z udziałem przedstawicieli duchowieństwa wyznań: mojżeszowego, rzymskokatolickiego i prawosławnego (ZC)



Pomnik Pamięci Młodzieży Wileńskiej po uroczystościach, 11 maja 2012 r. (ZC)



Przy pomniku stoją od lewej: Stanisława Kocielowicz – prezes Okręgu Szczecin ŚZZAK, Zbigniew Andruszkiewicz – projektant pomnika, Danuta Szyksznian – przewodnicząca Komitetu Budowy Pomnika, Wanda Kiałka – żołnierz AK Okręgu Wilno, Jaz Ziętek – wykonawca monumentu (ŚZZAK)



## Odświeżenie tablicy na ścianie Aresztu Śledczego w Szczecinie, 17 września 2014 r.



Poczty sztandarowe zgromadzone w trakcie uroczystości (ZC)



Od lewej: inicjator i fundator tablicy Ryszard Staszkiwicz, prezes Okręgu Szczecin Stanisława Kocielowicz oraz ks. abp Andrzej Dzięga (ŚŻŻAK)



Moment odsłonięcia tablicy przez Ryszarda Staszkiwicza (ZC)

### Okręg Szczecin na pikniku organizacji pozarządowych



Okręg Szczecin Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej na pikniku organizacji pozarządowych na Jasnych Błoniach. Od lewej: Teresa Jolanta Scheller, Halina Maciejewska, Elżbieta Barańska, 2014 r. (ze strony Okręgu Szczecin SZŻAK)



Okręg Szczecin Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej na pikniku organizacji pozarządowych na Jasnych Błoniach, 5 czerwca 2015 r. (ŚZZAK)



Okręg Szczecin Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej na pikniku organizacji pozarządowych na Jasnych Błoniach. Od lewej: Wanda Dąbrowska, Bożena Kucharczyk, Amelia Korycka, Janina Ostrowska-Kin, 5 czerwca 2015 r. (ŚZZAK)



**Wodowanie statku MS Armia Krajowa w stoczni Yangfan  
w Zhoushan (Chiny), 19 października 2015 r.**



MS Armia Krajowa tuż przed zwodowaniem (ŚŻŻAK)



MS Armia Krajowa po zwodowaniu – jeszcze bez nadbudówki (ŚŻŻAK)



MS Armia Krajowa na wodzie – w trakcie prac nad nadbudówką, b.d. (ŚZZAK)

### Chrzest statku MS Armia Krajowa, 25 lutego 2016 r.



Chrzcziny statku MS Armia Krajowa w stoczni w Zhoushan. Trzeci od lewej kpt. ż.w. Krzysztof Wasik (pierwszy kapitan statku), następnie: Janusz Litwicki (kierownik działu inwestycji i handlu PŻM), Mariusz Jachimowicz (dyrektor Pionu Finansowego PŻM), Jolanta Szyłkowska (Matka Chrzestna, prezes Zarządu Okręgu Szczecin ŚZZAK), Zhonghai Tao (dyrektor generalny Yangfan Group), Leszek Trachimowicz (dyrektor Pionu Techniczno-Inwestycyjnego PŻM), 25 lutego 2016 r. (ŚZZAK)



Chrzcziny statku MS Armia Krajowa w stoczni w Zhoushan. Od lewej: Janusz Litwicki (PŻM), Mariusz Jachimowicz (PŻM), Leszek Trachimowicz (PŻM), Jolanta Szyłkowska, Zhonghai Tao, kpt. ż.w. Krzysztof Wasik, ks. Michał Krzyżagórski; 25 lutego 2016 r. (ŚŻŻAK)



MS Armia Krajowa podpisana w języku polskim i chińskim (ŚŻŻAK)



Prezes Jolanta Szyłkowska oraz kpt. ż.w. Krzysztof Wasik na mostku kapitańskim (ŚŻŻAK)



Prezes Jolanta Szyłkowska na mostku kapitańskim odczytuje tradycyjną formułę *Płyn po morzach i oceanach...* (ŚŻŻAK)





Ksiądz Michał Krzyżagórski dokonuje poświęcenia mostku kapitańskiego (ŚZZAK)



Przedstawiciele ŚZZAK zwiedzają pokład statku w trakcie jego przeglądu w stoczni remontowej w Świnoujściu. W środku: Jolanta Szyłkowska, następnie: kpt. Krzysztof Bartlak, Janina Kin, dyrektor Zespołu Szkół nr 4 im. Armii Krajowej Paweł Masłowski, Bolesław Zbigniew Pawłowski, 19 lipca 2016 r. (Fot. Bartosz Turlejski/ŚZZAK)





Okolicznościowa kartka pocztowa z życzeniami od Matki Chrzestnej Jolanty Szyłkowskiej wydana z okazji 3. rocznicy nadania imienia MS Armia Krajowa, 2019 r. (ŚŻAK)



Okolicznościowa kartka pocztowa z życzeniami od Matki Chrzestnej Jolanty Szyłkowskiej wydana z okazji 5. rocznicy nadania imienia MS Armia Krajowa, 2021 r. (ŚŻAK)



Okolicznościowa kartka pocztowa z życzeniami od Matki Chrzestnej Jolanty Szyłkowskiej wydana z okazji 5. rocznicy nadania imienia MS Armia Krajowa, 2021 r. (SZZAK)

**Uroczystość nadania Zespołowi Szkół Ponadpodstawowych nr 2 w Gryfinie imienia Bohaterów Powstania Warszawskiego, 27 września 2016 r.**



Uroczysta gala w sali gimnastycznej. Stoją od lewej: Aldona Wasiak (córka Stanisława Piszczka), Stanisław Piszczek, Edward Zamiara, Stanisława Kocielewicz, Zenon Kasprzak, Stanisław Lewandowski, Halina Maziarz, Janina Ostrowska-Kin, Zbigniew Piasecki, Amelia Korycka (Fot. Paweł Kozanecki/ZSP nr 2)



Przed budynkiem szkoły – stoją od lewej: Zenon Kasprzak, Halina Maziarz, Stanisław Piszczek, Janina Ostrowska-Kin, Amelia Korycka, Edward Zamiara oraz młodzież z grupy rekonstrukcyjnej (Fot. ZSP nr 2)

### **XXXV Zjazd Kresowych Żołnierzy Armii Krajowej w Międzyzdrojach – odsłonięcie Pomnika Kresowych Żołnierzy, 4 października 2016 r.**



Poczty sztandarowe zgromadzone przed Pomnikiem Kresowych Żołnierzy na placu przed kościołem pw. św. Piotra Apostoła (UMM)





Poczet sztandarowy Okręgu Szczecin ŚZŻAK, wystawiony przez młodzież (UMM)



Poczet sztandarowy Zespołu Szkół nr 4 im. Armii Krajowej w Szczecinie (UMM)



Warta honorowa przed Pomnikiem Kresowych Żołnierzy, wystawiona przez Wojsko Polskie i harcerzy (UMM)



Kombatanci w trakcie uroczystości – od lewej: Stanisława Kocielowicz, Bolesław Zbigniew Pawłowski, Kazimierz Łukasik, Zbigniew Piasecki, Stanisław Piszczek, Józef Staszkiwicz (UMM)





Kombatanci w trakcie uroczystości – od lewej w pierwszym rzędzie: Zbigniew Piasecki, Stanisław Piszczek, Bronisław Dzikowski, Danuta Szyksznian (UMM)



Od lewej: Danuta Szyksznian, w środku – przemawia prezes Okręgu Jolanta Szyłkowska, na prawo: ks. Jan Wittlieb, proboszcz parafii pw. św. Piotra w Międzyzdrojach oraz ks. Kazimierz Łukjaniuk, kapelan środowisk kresowych z Nowogardu (UMM)



Poświęcenie Pomnika Kresowych Żołnierzy (UMM)



Grupowe zdjęcie uczestników Zjazdu pod Pomnikiem Kresowych Żołnierzy – od lewej (pogrubionym drukiem – kombatancki): Józefa Wieszun, Jerzy Widejko (najmłodszy żołnierz 3 Wileńskiej Brygady AK „Szczerbca”), Elżbieta Barańska, Bronisław Dzikowski, Eugenia Zinowicz, Edmund Rodziewicz-Bielewicz, Alina Pilch, Józef Staszkiwicz, Stanisława Kocielewicz, Stanisław Rusowicz, Danuta Szyksznian, Zbigniew Piasecki, Maria Wziątek, Marianna Rusowicz, Alicja Uczciwek, Franciszek Łukasik, Elżbieta Pietrzyk, Janina Ostrowska-Kin, Bolesław Zbigniew Pawłowski, Wanda Dąbrowska, Jerzy Żelaśkiwicz, Waldemar Ostrowski, Stanisław Piszczek, Jerzy Oświęcimski, Otylia Stańczak, Henryk Stańczak (Foto: UMM)



Spotkanie w trakcie Zjazdu w Hotelu Slavia – od lewej: Jerzy Widejko, Stanisława Kocielowicz, ks. Kazimierz Łukjaniuk, Stanisław Rusowicz, Piotr Niwiński, Albert Miłaszewicz (prezes Związku Sybiraków – drugi rząd), Janina Oleksiak, Danuta Szyksznian (UMM)



Występy artystyczne w trakcie XXXV Zjazdu (3-7 października) w Międzynarodowym Domu Kultury w Międzyzdrojach (UMM)





Występy artystyczne w trakcie XXXV Zjazdu (3-7 października) w Międzynarodowym Domu Kultury w Międzyzdrojach (UMM)



Promocja książki Danuty Szyksznian *Wilno – krew i łzy. Ponary* w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Międzyzdrojach, 3 października 2016 r. (UMM)

## 75. rocznica przemianowania Związku Walki Zbrojnej na Armię Krajową, 14 lutego 2017 r.



Poczet sztandarowy Koła Obszaru Centralnego i Zachodniego w trakcie mszy świętej w katedrze pw. św. Jakuba Apostoła (z prawej): Jan Sałagan, Artur Chudycki (SZŻAK)



Złożenie kwiatów w Kaplicy Armii Krajowej w katedrze pw. św. Jakuba Apostoła: Janina Ostrowska-Kin, Tytus Janowski, Jolanta Szyłkowska (SZŻAK)





Na Cmentarzu Centralnym przy Pomniku Armii Krajowej – przemawia Bolesław Zbigniew Pawłowski (SZŻAK)



Na Cmentarzu Centralnym przy Pomniku Armii Krajowej – poczty sztandarowe: harcerzy, Zespołu Szkół nr 4 im. Armii Krajowej, Okręgu Szczecin (SZŻAK)

## Uroczystość poświęcenia sztandaru 12 Szczecińskiej Dywizji Zmechanizowanej – Wały Chrobrego, 1 lipca 2017 r.



Przemarsz orkiestry wojskowej. Na pierwszym planie wyeksponowany sztandar (ZC)



Poświęcenie sztandaru w obecności rodziców chrzestnych – Danuty Szyksznian oraz st. chor. w st. sp. Tomasza Kłoca, prezesa Stowarzyszenia Rannych i Poszkodowanych w Misjach Poza Granicami Kraju (ZC)



## Narodowy Dzień Pamięci „Żołnierzy Wyklętych”, 1 marca 2018 r.



Ryszard Staszekiewicz w odrestaurowanej „celi śmierci” w podziemiach Aresztu Śledczego w Szczecinie przy ufundowanej przez siebie tablicy, która pierwotnie (od września 2014 do sierpnia 2017) znajdowała się na zewnętrznej ścianie budynku (ŚZZAK)



Tuż przed złożeniem kwiatów pod tablicą na ścianie Aresztu Śledczego. W środku (z opaską) – Ryszard Staszekiewicz, inicjator upamiętnień na murach Aresztu Śledczego i Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie (ŚZZAK)



Ryszard Staszkiwicz przemawia przed budynkiem Aresztu Śledczego (ŚZŻAK)



Warta honorowa Wojska Polskiego i Policji przy tablicy umieszczonej na ścianie Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie (SZŻAK)



Przed złożeniem kwiatów pod tablicą na ścianie Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie – w środku stoją Jolanta Szyłkowska i Zbigniew Piasecki (SZZAK)

### **Dzień Kresowego Żołnierza Armii Krajowej w Międzyzdrojach, 4 października 2017 r.**



Poczet sztandarowy Okręgu przy Pomniku Kresowych Żołnierzy: Zbigniew Piasecki, Stanisław Rusowicz, Ryszard Staszkiwicz (UMM)





Prezes Okręgu Jolanta Szyłkowska otrzymuje z rąk przewodniczącego Rady Miejskiej w Międzyzdrojach Jana Magdy Medal „Zasłużony dla Międzyzdrojów”, przyznany Kresowym Żołnierzom Armii Krajowej ... (UMM)



... a następnie przekazuje go Danucie Szyksznian (UMM)



Janina Ostrowska-Kin otrzymuje (podobnie jak pozostali obecni na wydarzeniu kombatan-ci) pamiątkowy dyplom potwierdzający przyznanie tytułu „Zasłużony dla Międzyzdrojów” (UMM)

### 80. rocznica powołania Armii Krajowej, 14 lutego 2022 r.



Poczty sztandarowe przed Pomnikiem Armii Krajowej na Cmentarzu Centralnym: VII Liceum Ogólnokształcącego im. Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, Zespołu Szkół nr 4 im. Armii Krajowej, Okręgu Szczecin ŚZZAK oraz Koła Obszaru Centralnego i Zachodniego – dwa ostatnie wystawione przez żołnierzy 14 Zachodniopomorskiej Brygady OT (ZC)



Złożenie kwiatów przed Pomnikiem Armii Krajowej przez delegację Zarządu Okręgu Szczecin (ZC)

### **Szkoła Podstawowa nr 14 im. Danuty Szyksznian w Szczecinie**



Wręczenie sztandaru z wizerunkiem patronki, 9 listopada 2018 r. (ZC)

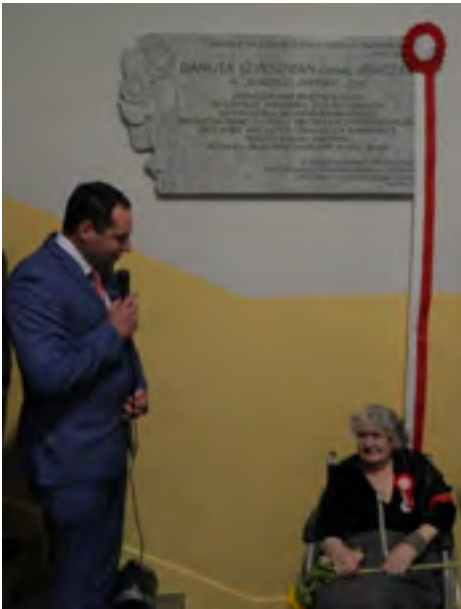




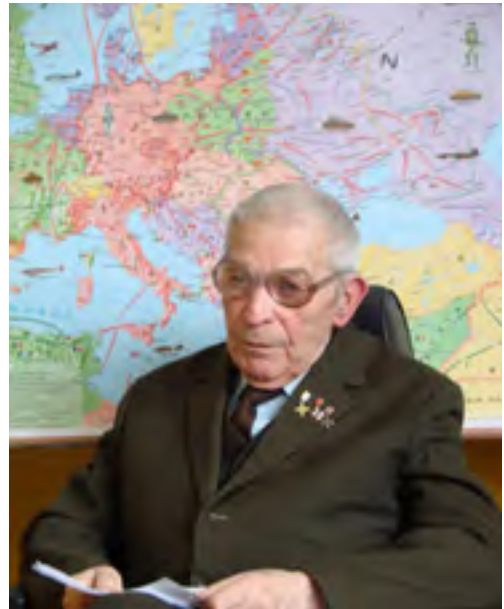
Przysięga uczniów i uczennic na nowy sztandar szkoły, 9 listopada 2018 r. (ZC)



Patronka szkoły, Danuta Szyksznian, w towarzystwie dyrektor Urszuli Pająk i pocztu sztandaru, 9 listopada 2018 r. (ZC)



Danuta Szyksznian tuż po odsłonięciu kamiennej tablicy ze swym biogramem, 9 listopada 2018 r. (ZC)



Lekcja żywej historii – opowiada Aleksander Zajkowski (ZC)



Lekcja żywej historii – spotkanie z Wacławem Morawskim (ZC)





Lekcja żywej historii – spotkanie z Bolesławem Zbigniewem Pawłowskim (ZC)



Lekcja żywej historii – opowiada Zbigniew Piasecki (ZC)



Lekcja żywej historii – spotkanie z Ryszardem Staszkiem (ZC)



Lekcja żywej historii – opowiada Alicja Uczciwek (ZC)



Lekcja żywej historii – spotkanie z patronką, Danutą Szyksznian w obecności dziennikarki Radia Szczecin (ZC)

### Udział w uroczystościach w innych miastach



Przed tablicą pamięci gen. Aleksandra Krzyżanowskiego ps. „Wilk” w kościele garnizonowym pw. św. Elżbiety we Wrocławiu – poczet sztandarowy Okręgu Szczecin wystawiony przez Koło Kresowych Żołnierzy w Szczecinie: Bolesław Pacewicz, Władysław Miłoszewski, Czesław Załozki, 28.09.1997 (SZŻAK)





Częstochowa, pielgrzymka żołnierzy Armii Krajowej, 13 września 1998 r. W środku widoczny poczet Okręgu Szczecin – od prawej: Czesław Zapolski, Władysław Miłoszewski, Józef Staszkiwicz (ŚZZAK)



Poczet sztandarowy Okręgu Szczecin przed tablicą poświęconą kpt. Gracjanowi Frogowi, dowódcy 3 Wileńskiej Brygady AK i jego żołnierzom w kościele pw. św. Elżbiety we Wrocławiu. Od lewej: Jerzy Ossowski, Józef Staszkiwicz, Edmund Rodziewicz-Bielewicz, Czesław Zapolski, 14 lutego 1999 r. (ŚZZAK)



Warszawa, Plac Trzech Krzyży. Poczet sztandarowy Okręgu Szczecin: Władysław Miłoszewski, Józef Staszkiwicz (chorąży), Czesław Zapolski, 10 czerwca 1999 r. (ŚŻŻAK)

### Inne wydarzenia



Poczet sztandarowy Okręgu Szczecin przy pomniku w Szczecinie-Wielgowie, upamiętniającym pomordowanych mieszkańców Zubrzy koło Lwowa, 20 lipca 1999 r. Stoją: Józef Staszkiwicz, Władysław Miłoszewski, Edmund Rodziewicz-Bielewicz (ŚŻŻAK)





Powstańcy Wileńscy w rocznicę rozpoczęcia operacji „Ostra Brama” – od lewej: Alina Pilch, Kamila Nagay, Danuta Szykshnian, Aleksander Kowalewski, Czesław Proszko, Irena Tomalak-Gąsiorowska, 7 lipca 2014 r. (SZŻAK)



Poczet sztandarowy Okręgu Szczecin na obchodach 70. rocznicy rozpoczęcia operacji „Ostra Brama”: Zbigniew Piasecki, Józef Staszkiewicz, Aleksander Kowalewski, 7 lipca 2014 r. (SZŻAK)



Z wizytą u prezydenta Szczecina Piotra Krzystka – od lewej: Danuta Szyksznian, prezes Okręgu Szczecin Jolanta Szyłkowska, Ewa Siudowska (córka p. Danuty), 28 października 2016 r. (ŚZZAK)



Uczestnicy śniadania u prezydenta Szczecina Piotra Krzystka, organizowanego dla środowisk kombatanckich, 1 września 2017 r. Okręg Szczecin reprezentowali: Danuta Szyksznian (na wózku) oraz Ryszard Staszkiwicz (pierwszy z prawej), a także prezes Jolanta Szyłkowska. W mundurze połowym – gen. dyw. Rajmund Andrzejczak, dowódca 12 Szczecińskiej Dywizji Zmechanizowanej (ŚZZAK)



Dzień Weterana w Parku przy ul. Taczaka w Szczecinie zorganizowany przez Stowarzyszenie „Konie i Natura”, 1 września 2020 r. Kombatanci otrzymali wówczas pamiątkowe Medale 30-lecia Okręgu Szczecin. Od lewej siedzą: Edward Zamiara, Stanisława Kocielowicz, Amelia Korycka, Edward Zujewicz, Janina Ostrowska-Kin, Wanda Dąbrowska, Krystyna Bogdanowicz, Ryszard Staszkiwicz (SZŻAK)



Dzień Weterana, 1 września 2020 r. Edward Zujewicz otrzymuje Medal 30-lecia Okręgu Szczecin z rąk prezes Okręgu Jolanty Szyłkowskiej, 1 września 2020 r. (SZŻAK)





Danuta Szyksznian otrzymuje z rąk dyrektora Archiwum Państwowego w Szczecinie dr. hab. Krzysztofa Kowalczyka egzemplarze autorskie drugiego wydania swej książki *Wilno – krew i łzy. Ponary*, 20 stycznia 2020 r. (Fot. Iga Bańkowska/APSz)



Promocja drugiego wydania książki Danuty Szyksznian *Wilno – krew i łzy. Ponary* w Archiwum Państwowym w Szczecinie: Łukasz Enowski (Stowarzyszenie „Paczka dla Bohatera”), dyrektor Archiwum dr. hab. Krzysztof Kowalczyk, prezes Okręgu Szczecin Jolanta Szyłkowska, 14 lutego 2020 r. (Fot. Dariusz Witulski/APSz)



Gala wręczenia medali „Pro Patria” i „Pro Bono Poloniae” w Międzynarodowym Domu kultury w Międzyzdrojach w czasie Wakacji dla Bohatera, z udziałem Jana Józefa Kasprzyka, Szefa Urzędu ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych, 15 maja 2021 r. Widoczne na twarzach gości maseczki oraz odstępy między krzesłami przypominają o obowiązujących w związku z pandemią Covid-19 przepisach sanitarnych (ŚZZAK)



Wakacje dla Bohatera. Danuta Szyksznian przed dębem swego imienia w Międzyzdrojach w towarzystwie prezesa Koła Obszaru Centralnego i Zachodniego dra Artura Chudyckiego, 15 maja 2021 r. (ŚZZAK)





Wigilia ŚZZAK Okręg Szczecin – od lewej: ks. Kazimierz Łukjaniuk, Bolesław Zbigniew Pawłowski, Zbigniew Piasecki, Ryszard Staszkievicz, początek 2020 r. (ŚZZAK)



Uroczystość z okazji 84. rocznicy powstania Polskiego Państwa Podziemnego oraz ślubowania klas pierwszych w Zespole Szkół nr 4 im. Armii Krajowej w Szczecinie, 29 września 2023 r. W pierwszym rzędzie od lewej siedzą kombatanci: Edward Zamiara, Józef Jastrzębski, Bolesław Zbigniew Pawłowski, Amelia Korycka, Alicja Uczciwek, Zbigniew Piasecki; drugi rząd stoją od lewej: Jolanta Szyłkowska – prezes Okręgu Szczecin ŚZZAK, Maria Kozłowska – Zarząd Okręgu Szczecin ŚZZAK, Jerzy Sołtysiak – Zachodniopomorski Wicekurator Oświaty, Iwona Potrykus – dyrektor Wydziału Oświaty Urzędu Miasta Szczecin, Paweł Masłowski – dyrektor ZS nr 4 im. Armii Krajowej, Tadeusz Kawecki – wiceprezes Zarządu Okręgu Szczecin ŚZZAK, Zdzisław Szkudlarek – emerytowany dyrektor ZS nr 4, Barbara Tuzimek – nauczycielka historii w ZS nr 4; ponadto uczniowie i uczennice ZS nr 4 (ŚZZAK)

